

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A

879,946

PROPERTY OF THE

*University of
Michigan
Libraries*

1817

ARTES SCIENTIA VERITAS

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ
— 5-1961 —
ΞΕΝΟΦΟΝΤΙΣ
INSTITUTIO CYRI

RECENSUIT

ET PRÆFATUS EST

LUDOVICUS DINDORFIUS.

EDITIO QUARTA EMENDATIO.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXXIV.

888

Xi

D58

1874

PRAEFATIO.

Xenophontis Institutio Cyri etsi meliorum ope codicum multis liberata est vitiis quibus liber iam olim multum lectitatus fieri non potuit quin paullatim contaminaretur, tamen hos quoque quamvis satis diligenter descriptos ex libris unde sunt ducti manifestum est fluxisse ex antiquiori multis iam modis depravato nec raro grammaticorum commentis et additamentis deformato exemplari. Nam etsi praeter alia cuiusvis generis vitia multa etiam interpretum scholia meliorum ope sunt sublata, tamen in illis quoque haud pauca eiusmodi deprehenduntur lectorum otiosorum additamenta, quorum tria certe adeo sunt manifesta ut indigna duxerim quae diutius inter verba scriptoris exhiberentur commenta in marginem relegata 6, 1, 51; 7, 3, 16; 8, 5, 28. Quibus nihil praestant quae seclusi 5, 2, 8; 7, 5, 11, 12; 8, 1, 21, aut verba ab Stobaeo et Zonara omissa 1, 2, 13, *οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες*, et 2, 2, 13, languida perverseque interposita: *ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται αἰεῖν*. His accedunt minora quaedam ex margine, ut videtur, illata scholia: quo de genere est vix explicabile 2, 1, 6, *ὥς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας*, et supervacuum certe 2, 2, 7, post *καὶ ἀνὴρ σοι* additum *ὁ νεανίας ἐκεῖνος*, et 5, 4, 51, omissum a Zonara *φρουρίῳ* et suspecta nonnullis 6, 2, 39, *καὶ ἐγγυητὰς* vel *ἐγγυόυς* post *γνωστῆρας* 6, 3, 10, *ἔχαιρον* post *οὐ μὲν δὴ*, quod sine verbo post *οὐ μὰ Δία* ponere solet Xenophon; 7, 5, 59, *καὶ ὕπνω*, et alia nonnulla, de quibus anceps et iudicium. Sed 1, 6, 35, constructionem et sententiam perturbat *ὑποδέξει*, ut inutile sine illo *αὐτοὺς* et ib. 36, *δεῖ*, quo deleto tres tantum memorantur *ἀνάγκαι*, nisi secundum etiam *ἀνάγκη* delendum cum nonnullis. Similis appendix delitescit apud Ps. Demosthenem p. 1406, 25.

Ἡ γὰρ πρὸς χάριν ὁμιλοῦντα τοῖς φανύλοις ἀναγκαῖον εἶναι διαβάλλεσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς ἢ διευλαβούμενον τὰς τοιαύτας ἐπιπλήξεις ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐντυγχανόντων δυσχεραίνεσθαι συμπίπτει, ubi non συμπίπτειν ex H. Wolfii coniectura recipiendum, sed delendum vocabulum cum ἀναγκαῖον parum congruens. Mire dictum et iure Schneidero displicens εὐθύμως 2, 3, 12: Μάλιστα δέ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ, ex margine videtur illatum, ut 6, 3, 21, ἀληθῶς, 22, στρατηγικῶς sunt in margine Guelferbytani et alia alibi adverbia ex marginibus codicum sic sunt illata, ut ἀληθινῶς Oecon. 10, 8.

Alibi varietas scripturae suspecta reddit quae per se forent ferenda, ut 1, 2, 4: Λιγνῆται δ' αὐτῇ ἡ ἀγορά ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη, omissi in parte meliorum articuli ἡ et τὰ omnia illa ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα T. I. Halbertsmae, quippe supervacua post modo positum ἀγορά, ἔνθα τὰ τε βασιλεια καὶ τὰλλα ἀρχεῖα πεπολῆται· eidemque 1, 3, 15, verba ἀγαθῶς ἱππεύων sic scripta in optimis, in ceteris ἀγαθῶν ἱππέων, tanquam ascripta ad sequens κράτιστος ὢν ἱππεύς. Libris melioribus 1, 2, 5: Εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν, inter hoc et προστατεύουσι δὲ variantibus, utrumque videri potest delendum, tanquam supervacuum, ut forma certe verbi utrumque est vitiosum. Nam etsi forma προστατεύω vel frequentior est in libris Xenophontis legitima προστατῶ, nihilominus librariis est relinquenda, ut ἐπιστατεύω pro ἐπιστατῶ, de quo dixi ad Thes. Stephani, et ἀπροστάτεντος pro ἀπροστάτητος illatum Stob. Flor. 67, 24, vol. 2. p. 13 Gaisf., Josephi A. J. 20, 8, 8, ubi codex praebet quod est 10, 11, 7. Similia librariorum commenta videntur in nonnullis omissa 1, 1, 1, πειθομένοις, quamvis Stephano vel necessarium visum, λέγεται 1, 1, 4, γενομένου 1, 2, 1, δουλείας 3, 1, 25.

Fuit enim perversa grammaticorum sedulitas in addendis quae pro ipsorum captu necessaria essent ad sententiam, reapse autem non solum supervacua, sed etiam saepe recte dicta et cogitata obscurarent et onerarent potius quam explicarent, velut 2, 4, 18: Γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερά ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον εἶναι καλὰ. Ubi delevi cum libris melioribus εἶναι,

quod est quidem Anab. 2, 2, 3: Ἐμοὶ θυομένῳ ἵναί ἐπὶ βασιλείᾳ ἐγίγνωτο τὰ ἱερά, sed ibi quoque delendum videtur quod est in rasura in C., et facile ex sequentibus potuit peti: Ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρον φίλους πάννυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. Sic enim 7, 8, 21: Ὁ Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἶη ὁ Ξενοφῶν. Sine libris autem sustuli saepe sic in Anabasi illatum καλὰ, cui simile est χρηστὰ apud Herodotum 5, 44: Ἐπεὶτε οἱ τὰ ἱερά οὐ προεχώρει χρηστὰ θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα. Tum 3, 2, 1: Περιελάντων τὴν χώραν κατεθεῖατο, σκοπῶν ποῦ τειχίσαις φρούριον, meliorum auctoritate eieci φρούριον. 5, 2, 15: Στραῶματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνέησι, omissum in optimis φρύγανα scholiastae esse persuadet Ven. 6, 25: Μὴ παραλείποντα μηδὲν ἂν ἡ γῆ ἀνέησιν ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς et alia alibi, quae quamvis per se non incommoda, tamen in melioribus omissa non per incuriam excidisse, sed in ceteros mala grammaticorum sedulitate illata videntur. Quanquam dubitet quis interdum in scriptore non parco verborum et in oratione struenda saepe liberiori utrum pro scholio habeat an illius sint ipsius, quale 5, 4, 29: Παρῆν ο Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φερων καὶ ἄγων, ὥς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ, omissum ab uno verbum ἦγε, non magis necessarium quam Anab. 3, 2, 29: Νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχίᾳ ἂν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι, sic illatum post participium ἐνόμιζον. Quo de genere sunt quae 1. 1. 2. Stephanus nullo modo ferenda iudicavit καὶ οὐκ ἠθέλον αὐτῷ υπακούειν, et alia alibi, sed quae similibus hand paucis apud Xenophontem anacoluthis satis videntur defensa. Rursus libri superstites tantam saepe produnt grammaticorum licentiam in addendis integris membris, ut ne eiusmodi quidem supplementa tollentium suspiciones omnino sint reiiciendae. Veluti 2, 4, 11: Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾶν, ὃν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντα, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, meliores qui ὁρᾶν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά σε, omissis ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, verissimam mihi visū sunt Schneidero coniecturam suppeditasse πάντων ὁρῶντων

αἰσθάνομαι πολλά δαπανῶντά σε, deletis ceteris. Qui ipse non minori licentia grassatos deprehendi correctores 2, 2, 4: Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς. κἀκεῖνος ἔλαβε· κἀτ' ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὃ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμενος. Ubi quum nihil nisi αὐτῷ in αὐτῷ esset mutandum, corrector intulit: ἔλαβεν μετ' ἐμὲ δεύτερος· ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβεν καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μείζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει. Itaque ib. 5: Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνῆλθω μὲν ὃ εἰλήφει ὄψον, ὃ δ' ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως — ἀνέτρεψεν, alterum ὃ qui omittunt meliores, similem videntur fraudem arguere correctoris, quum ὄψον per praecedens ὄψον illatum esset pro ὄσον, quo recepto etiam τοῦ ante ἐμβάπτεσθαι abiiicere licet. Et 3, 1, 17: Οὐ γὰρ ἂν δῆπον, εἴγε φρόνιμον δειγενέσθαι τὸν μέλλοντα σῶφρονα ἔσεσθαι, παραχρηῖμα ἐξ ἄφρονος σῶφρον ἂν τις γένοιτο, omissum in iisdem παραχρηῖμα prodere conieci ἐξ ἄφρονος scribendum esse ἐξαίφνης. Aliud de multis talis licentiae exemplum est 4, 5, 37: Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλά αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα αἰεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λαβῇ. Ubi optimi pro ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ nihil nisi ἦν, pro αἰεὶ, inani hic vocabulo, εἰς τὰ. Unde scribendum videtur: Πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· καὶ ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα παρέχειν, ut et in Πλειστα litterae duae priores proximis ΤΑ assumptae fuerint et ΚΑΙ in ΗΝ mutatum. Sic Reip. Laced. 2, 9: Ἐλάχιστα μὲν ὠφελεῖται, πλεῖστα δὲ πράγματα λαμβάνει. Atque ib. 4: Ὅψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' ὀλνον, οἴουενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἀφθονα ταῦτα ἔχειν, quum ἔφη et ἔχειν desint iisdem, eiectis his ὅτι quis coniiciat in ἔτι mutandum, etsi ἔφη satis congruit cum sequentibus ὃ δὲ Κῦρος ἔλεγεν, quae referuntur ad s. 1.

In formis vero vocabulorum omnique dialecto libris melioribus et aliis in rebus fide dignioribus idem accidit quod in Anabasi et saepe vel optimis Platonis, Demosthenis et aliorum, ut minus bonis multo sint vitiosiores, et *quamvis* etiam hoc in genere non careant emendationibus *scripturis*, tamen plurima et gravissima inferant vitia.

Quod quum nihil facessat negotii ubi aliunde satis constat quid verum falsumve sit, in dubiis facile auctoritas meliorum inducit ad introducendas formas deteriores. Estque in hoc genere tanto iniquior Xenophontis conditio quod illi iam antiquitus, et partim propter eandem librorum depravationem immerenti, quaedam adhaeret macula. Nam idem Phrynichus, qui in *Σοφιστικῇ παρασκευῇ* secundum Photium Bibl. cod. 158, p. 101, 4, *ελληκρινούς καὶ καθαροῦ καὶ Ἀττικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας καὶ παράδειγμα ἄριστον* perhibet *Πλάτωνα τε καὶ Δημοσθένην μετὰ τοῦ ῥητορικοῦ τῶν ἐννέα χοροῦ, Θουκυδίδην τε καὶ Ξενοφῶντα καὶ Αἰσχίνην τὸν Ἀυσανίου τὸν Σωκρατικόν*, in Ecloga p. 89 in eundem ita invehitur: *Ὅσμη γρὴ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γάρ τοῦ δ' ὅσμη Ἰώνων· παρανομεῖ γοῦν (οὖν recte codex apud Bachmann. Anecd. vol. 2, p. 384) Ξενοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὁδμὴ λέγων*. Cuius formae quum nullum nunc sit in codicibus vestigium, nemo affirmet, si modo vera sunt quae de Ionismo formae ὁδμὴ dixit Phrynichus, non ipsum esse deceptum libri quo uteretur vitio, quum in ὁσμή cum libris Conv. 2, 3, 4, consentiat iam Athenaeus, ut in *ἐνέγκαι* pro *ἐνέγκοι*. Quod certe Helladio apud eundem accidit Photium cod. 279, p. 533, 26: *Ὅτι ἱππεῖς μὲν καὶ νομεῖς δεῖ γράφειν καὶ λέγειν τὴν εὐθείαν τῶν πληθυντικῶν, οὐκέτι δὲ καὶ τὰς αἰτιατικάς, ἀλλ' ἱππέας καὶ νομέας. εἰ δὲ καὶ Ξενοφῶν εἴρηκε τοὺς νομεῖς, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀνὴρ ἐν στρατείαις σχολάζων καὶ ξένων συνουσίαις εἴ τινα παρακόπτει τῆς πατρὸς φωνῆς· διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἂν τις ἀττικισμοῦ παραλάβοι*, et qui hoc repetant grammaticis, Choerobosco vol. 1, p. 217, 30, per η scriptum ponenti, ut est in D. pr.: *Ἔστι δὲ καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι τοὺς νομῆς διὰ τοῦ η*, et Draconi p. 115, 16, qui etiam *ἱππῆς* tribuit Xenophonti. Cuius in libris etsi frequentia sunt accusativi in εἰς exempla, tamen loco 1, 1, 2, unde afferunt grammatici, quum in aliis nihilo deterioribus libris sit *νομέας*, Helladii, quem tanti quantum Photius cod. 145 describit Lexici conditorem mirum est non advertisse librorum perpetuam inter utramque formam fluctuationem, per se mirabili excusatione carere licet Xenophonti. Cui non minorem fecit iniuriam Photius ipse in Lexico, quum *ἕως* Atticorum esse perhibens, Xenophon-

tem tamen ἡὼς in Cyropaedia *κατακόρως* scripsisse addit, cuius formae nullum nunc in libris est vestigium. Sed omnino multo aliter in talibus quam hodie agendum ducimus versati sunt antiquiores grammatici, qui de usu scriptorum disserentes saepe unius loci aut libri testimonio nixi ceteros locos aut alios libros nihil fere curarent, ut laudanda sit Eustathii Od. p. 1441, 30, diligentia, qui de forma *φιλαίματος* Hist. Gr. 7, 3, 8, disputans multos addit codices *φιλάματος* praebere, ut idem ad Dienys. Perieg. 976, multos memorat codices Arriani. Quam fallax enim sit unius alteriusque loci scriptura ipsae illae ostendunt formae pluralis nominum in *εύς*, de quibus etsi certum est accusativum in *εἷς* alienum esse Xenophonte, qui ne Demostheni quidem relinquendus, sed apud illum quoque partim grammaticorum indicio convincitur, nominativus tamen utrum per *η*, ut apud Platonem omnesque antiquiores, an per *ει* sit scribendus quaerentem apud Xenophontem ita libri ludificant ut in plerisque eius scriptis *ει* exhibeant, nisi quod raro unus vel plures praebent *η*, in Cyropaedia vero D. toties a prima plerumque manu praebet *επιπῆς*, ut ipsa libri etiam alias formas meliores servantis auctoritas persuadeat recipiendum esse *η*. saepe etiam apud Platonem in *ει* depravatum. Et quum nulla sit ratio cur illius aetatis scriptori non tribuatur quod ceteris eius aequalibus, Xenophonti quoque, ut antiquioribus certe Oratoribus, quorum in libris rarissime est servatum, constanter reddendum erit *η*, ut hoc uno exemplo intelligatur quantum sibi librarii permiserint in formis sibi insuetis perpetuo expellendis, quasi *γραφικὰ ἀμαρτήματα* corrigerent, quibus ulterius propagandis apographa contaminarentur. Cuiusmodi quid accidit in forma *ἦσαν* aegre semel iterumve servata in libris Cyropaediae, ceterum fere abolita apud Xenophontem, ut alios plerosque, nisi ubi in *ἦσαν* est depravata. Item in forma *κλήω* ceterisque eiusdem generis, quae, si *επιπῆς* scripsit Xenophon, non minus illi constanter est reddenda quam *ἦκαζον* pro *εἶκαζον*, etsi illius pauca, huius nulla supersunt in libris eius exempla. Sed de illo grammaticus in Epimerismis Homeri Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 224, 23: *Κλείω οἱ τραγικοὶ κλήω λέγουσιν καὶ οἱ*

πεζολόγοι διὰ τοῦ *η*, καὶ Θουκυδίδης, ὅθεν καὶ κληῖθρον ὑπό-
 τινων εἴρηται, καὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων καὶ οἱ κωμικοὶ διὰ
 τοῦ *ἦ*τα καὶ ἴσως διχῶς. Ubi ipsi κληῖθρον in codice inepte
 superscriptum *ει*. Quod ipsum idem p. 225, 9, tribuit Co-
 micis: Οἱ κωμικοὶ δὲ διὰ διφθόγγου τὸ κλειθρον ἐξ αὐτοῦ,
 etsi *η* est in libris Aristophanis. Aegre servatum *η* in libro
 optimo Platonis prorsus evanuit ex libris Demosthenis, etsi
 non dubitandum quin huic quoque sit restituendum, si *ἐπ-*
πῆς dixit, non *ἐππεῖς*. Eadem librariorum temeritas alias
 multas formas exquisitiores ita sustulit, ut interdum tantum
 non pro vitiosis habitae fuerint quibus antiquiores omnes
 constanter usos esse obscuris quibusdam proditur vestigiis.
 Veluti quod Photius sive Suidas tradit: Σέσονται καὶ σεσω-
 μένος· οἱ παλαιοὶ ἄνευ τοῦ *σ*· καὶ διεξωμένοι φησὶ Θουκυδί-
 δης· οἱ δὲ νεώτεροι σέσωσμαι· ἐπ' ἐνίων ἀπλῶς παραλείπονσι
 τὸ *σ*· κεκλειμένον, πεπερημένον, et confirmat ὑπέξωται in in-
 scriptione Attica Ol. 107, 4 vel 108, 1, apud Boeckh. *Urkun-*
den p. 355, 26, si levior videatur grammaticorum auctoritas,
 quibus accedit Ἀζωτος in Etym. M. p. 22, 20, ab ἄζωτος di-
 stinctum. Quae omnia reiicere tanquam ficta aut falsa non
 minus sit temerarium quam codicis Medicei apud Aeschyl-
 lum Cho. 1059 scripturam: Σωεῖ καθαγώς· Λοξίας δὲ προσ-
 θυγων ἐλευθερον σε τῶνδε πημάτων κτισει, quae et ipsa con-
 firmatur inscriptione Attica apud Boeckh. Corp. Inscr. vol
 1, p. 105, n. 70, 6, 7: Καὶ τὰ κοινὰ τῶν Σκαμβωνιδῶν σωῶ καὶ
 ἐποδάσω. Quod si διεξωμένος scripsit Thucydides, cuius
 libri in διεξωμένος consentiunt 1, 6, ut διαζωσµα inferunt
 librarii pro διάζωµα, recteque habet illud ὑπέξωται in in-
 scriptione Attica, et quae saepius apud Platonem et alibi in
 libris optimis servata sunt σέσωμαι, σέσονται, σωτέος, dixe-
 runt antiquiores, etiam Xenophonti eximendum in hoc verbo
 erit *σ*, ut in κέχοιμαι exemi et κέκλειμαι, qualia raro intacta
 evaserunt inde ab Homericο κέκόνιτο et Thucydideo ἀληλε-
 μένος.

Verbi ἐπιμέλωμαι forma ἐπιμελοῦμαι, ab librariis saepe
 vel apud Iones illata, haud dubie aliena fuit ab anti-
 quiori dialecto Attica, ut neque Xenophonti neque Pla-
 toni, nedum Aristophani aut Thucydidi possit tribui. Nam
 Euripides Phoen. 556, quem ipse citavi ad Stephanum, tri-

bus illic novitii poetae versibus auctus videtur: Οὔτοι γὰρ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί, τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα· ὅταν δὲ χρήζωσ', αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν. Sunt enim perinde supervacui ut quem Valckenarius post hos additum in libris: Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος, iudicio non minus recto eiecit quam alios multos in eadem fabula. Sed librariorum in expellenda forma ἐπιμέλομαι tanta fuit constantia ut serio dubitatum sit an vel usurpata fuerit infinitivi forma ἐπιμέλεσθαι, quam dubitationem iam tollit inscriptio Attica Ol. 97, 1, apud Rangabé *Antiq. Hellén.* vol. 2, p. 31, n. 377, 26, 31, in qua *ΕΠΙΜΕΛΕΤΑΙ* est et *ΕΠΙΜΕΛΕΣΘΑΙ*, etsi frequens est altera verbi forma in inscriptionibus paullo recentioribus, sed alteram quoque haud raro exhibentibus, ut ἐπιμελέσθων est ib. n. 692, p. 275, 28 et alibi: ut quatenus aut eximenda aut relinquenda sit illius aut recentioris aetatis scriptoribus, quorum in libris, ut Polybii et aliorum, non est infrequens, parum constet. Quo factum ut nemo ausus esset apud Xenophontem aut Platonem, etiam ubi res ad accentum rediret, Moeridis obsequi praecepto: Ἐπιμέλου κάλλιον ἢ ἐπιμελοῦ, librisque invitis restituere ἐπιμέλῃται et alia huiusmodi, quasi scriptorum manu appositi sint accentus, nedum ut reliqua contractarum formarum exempla quis eiiceret, quod in omnibus faciendum est scriptis Platonis et Xenophontis: in quibus etiam ubi constanter prope servatum ἐπιμελεῖσθαι, interdum tamen pellucet verior forma, ut in Oecon. 12, 12, in ἐπιμελεῖς ἔσεσθαι pro ἐπιμέλεσθαι. Quattuor praeter hoc sunt verba, quorum formas contractas antiquioribus male inferre solent librarii, εἰλέω pro ἔλλω, κυλινδέω pro κυλινδῶ, πιεζοῦμαι pro πιάζομαι, στεροῦμαι pro στέρομαι, idque tam constanter ut priora maxime apud Xenophontem quoque, ut alios plerosque, propemodum oblitterata sint in libris, nec nisi in ἐξέλλω aegre servata forma Attica, penitus sublata in περιέλλειν et συνέλλειν, ut apud Platonem et alios in ἀνέλλειν, de quo dixi ad Stephanum.

Sunt autem vitia huius generis magnam partem libris superstitis multo antiquiora et iam tum in Atticorum scripta invecta quum usurpari hae formae coepissent, antiquiores autem paulatim abolerentur. Nihil igitur mirum

si multa eiusmodi cadentis linguae vitia toties sunt illata, ut vel ex uno scriptore collecta satis magnum efficiant exemplorum numerum, ex universis autem tantum qui plerosque absterruit ab eiiciendis quaecunque de hoc genere Alexandrini invexissent, velut imperativos in *ωσαν*, optativos in *ημεν*, *ητε*, *ησαν*, nec minus alienas a prosa formas singularis in *οιμι* quum in verbis contractis tum in verbo *ελμι*, ut videtur. Qua si Cyrop. 5, 5, 1: *Εαν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὥς ἐκείνον ἱοίμι στρατοπεδευσόμενος*, usus sit Xenophon, mirum unde *ἰών* venerit in meliores, clarum vero, si *ἰολήν* scripsit, ut Conv. 4, 16, et Isocrates p. 102 A, *διεξιολήν*, qua una primae personae forma Attici usi videntur in prosa. Quam coniecturam planissime comprobant librorum Ps. Demosthenis p. 1409, 20, inter *διεξιολοίμι* et quod meliores servarunt *διεξιολήν* dissensus. Atque Anab. 6, 5, 17: *Ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμέτεσιν ἐπολέμην ἢ σὺν διπλοσίοις ἀποχωρόλην*, verissimam habeo Naberi Mnemos vol. 5, p. 464, correctionem *ἐπιολήν*. Saepe autem libri etiam aliis in verbis variant inter formas *ολήν* et *οἶμι*, ut inter *ἐπιδιδολήν* et *ἐπιδιδοῖμ'* vel *ἐπιδιδοῖ* Platonis Leg. 11, p. 913 B; *διαβαλολήν* et *διαβαλοῖμι* Epist. 7, p. 339 D; *μαστιγολήν* et *μαστιγοῖμι* Aeschinis p. 49, 20, ut *ἐγγχειροῖμ'* ἂν Platonis Tim. p. 48 C, nemo sit dubitaturus recte corrigi *ἐγγχειρολήν ἂν*. Vitiosa etiam secunda pluralis plusquamperfecti in *ειτε*, quam sustuli 1, 3, 9, quum ne prima quidem singularis in *ειν* ferenda videatur apud Xenophontem, sed eam illi quoque ut Platoni Phaed. p. 63 E, ubi *η* unus servavit Photius v. *Ἡδὴ*, ipsisque poetis Atticis ab librariis esse illatam obscura quaedam alterius prodant vestigia, ut *ἡγή* Cyrop. 5, 5, 21, pro *ἡδεῖν* scriptum in melioribus, quae nulla relictæ sunt tertiae in *ειν* pro *η*, qua alii usi sunt Attici. Nullum item est in libris Xenophontis vestigium formae *καθίζε* vel *καθίσε*, sed *ἐκάθισε* fortasse ex 6, 1, 23, affert iam Pollux 3, 89, etsi nemo affirmet illos minus fallere quam libros Aristophanis aut Thucydidis, quum librarii vel *ἐκαθικέτευον* inferant pro *καθικέτευον*, *ἐκάθιζε* autem, quamvis alienum videatur ab Atticis illius ætatis, tamen pariter atque *ἐκαθίσσατο* multo ante Pollucem obtinuerit. Eadem fere est ratio formarum *ἀφλέσαν* et *ἡφλέσαν*, quæ

promiscue leguntur in libris Xenophontis et aliorum, ut augmentum in verbis *ἐνρίσκω* et *εὐχομαι* omnibusque cum *ἐν* compositis plerumque omissum, interdum tamen vel in omnibus servatum, sicut apud Hesychium est *Ἡνδόκησεν*, *Ἡνθύνθη*, *Ἡννασας*, *Ἡνπόρησεν*, *Προσηύρετο*, qualia in libris raro relictis superstitiosum sit restituere ubi sunt illis, cetera intacta relinquere, etsi quaedam ita prope abolita sunt ut *ἡύρηκα* inusitatum perhiberet Buttmannus, quamvis aliquoties servatum in codicibus Anthologiae, Athenaei, et aliorum bonis et antiquis.

Alia etsi non ita sunt vitiosa ut ne ferri quidem possint, admodum tamen sunt suspecta, velut verborum in *μι* formae pleraeque in *ω*, quarum nonnullae certe prorsus sunt ab huius aetatis dialecto alienae. Et quum ipse optimus Platonis codex Parisinus A. Critiae p. 119 C, *ἀποκτιννύων* exhibeat pro *ἀποκτιννύς*, qua una forma utitur Plato, ne Xenophontis quidem libris formas in *ω* exhibentibus pro formis in *υμι*, nedum *υεις*, *υει*, *υουσι*, *υοντος*, denique *υε*, plus tribuere licet quam libris Platonis inter *δελνν* et *δελννε* variantibus, ut libri Demosthenis, cui et ipsi eximenda esse multa de hoc genere satis ostendit crebra librorum fluctuatio. Neque *ἐφης* pro *ἐφησθα*, quo alibi utitur, scripserat Xenophon 4, 1, 23, aut *ἀπήεις* pro *ἀπήεισθα*, ut videtur, 5, 1, 25, neque *ἦν* pro *ἦ*, ut Plato et alii antiquiores, dixisse eum quis affirmet, quum librorum quae sit fides ostendat vel *ἦμην* illatum in optimos 6, 1, 9.

Nihilo certior est particulae *ἔαν* sive *ἦν* forma *ἄν*, etiam Thucydidi et Tragicis interdum, multo crebrius Platoni illata, sed neque huic neque Xenophonti relinquenda, item forma *θέλω*, quamvis crebra apud poetas Atticos, sed aliena, ut videtur, a Xenophonte et Platone non minus quam ab Herodoto et Thucydide.

Vocabuli *σῶς* forma *σῶος* ita obtinet in libris Xenophontis, ut *σῶς* tantum et *σῶν* aegre sint servata, cetera abolita, etsi satis certum est non modo illum non usum esse disyllaba, ab librariis etiam in comparativo *σαώτερος* illata Cyrop. 6, 3, 4, sed ne Demosthenem quidem, nedum Thucydidem, cuius in libris nullum superest vestigium eius quod grammatici adhuc repperant *σῶ*. Idem quam

cum illa comparant formam ζῶς, ζῶν, ζῶ, et cum ἀέλζως pro ἀέλζωος componunt, ea et ipsa evanuit ex libris Atticorum, sed ut suspicio sit apud illos quoque, ut apud Homerum vel contra versum, saepe illatam esse formam ζωός aut ζῶν. Et quum certissimum sit Aristophanis Avium verbum 1078 ita scriptum in libris:

Ἦν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Φιλοκράτη τὸν Στρούθιον,
λήψεται τάλαντον· ἦν δὲ ζῶνι' ἀγάγῃ, τέτταρα,

sic esse corrigendum: ἦν δὲ ζῶν τις ἀγάγῃ, τέτταρα, nemo spondeat similibus in prosa locis, ubi nunc est participium ζῶν, ut apud Herodotum 3, 127: Τίς ἂν μοι ἡ ζῶντα ἀγάγοι ἢ ἀποκτείνει (sed 8, 93: Ὅς ἂν μιν ζωὴν ἔλῃ), Thucydidem 8, 5, 5: Ἀμόργην ἢ ζῶντα ἄξειν ἢ ἀποκτενεῖν· 28, 3: Τὸν Ἀμόργην ζῶντα λαβόντες, aut ubi adiectivum ζωός, non esse abolitam ab librariis. Apud Xenophontem quidem omnes Anab. 3, 4, 5: Ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐληφθῆσαν ὥς ὀκτωκαίδεκα, sed Hist. Gr. 1, 2, 5: Ἐνα μὲν ζωὸν ἔλαβον, nonnulli πεζόν, varietate facilius explicanda, si ζῶν scriptum fuit. Certe saepe sic variatur inter ἀέλζωος et ἀέλζω, mirumque est solum Atticorum Xenophontem usum esse forma ζωός, neque vestigium reperiri apud Atticos Attici illius ζωός ubi vel maxime ei est locus. Eadem librariorum consuetudo in inferendis formis κακονόοις, ὁμονόοις, quae κακόνοις, ὁμόνωις sunt scribendae, ut ἀγγλῆνωις, πολύνωις et reliqua omnia eodem modo. Non minus vocabuli φάος aliena a prosa Atticorum videtur forma soluta nec nisi in genitivo et dativo usurpata, quamvis librarii hunc usum ita perverterint ut 4, 2, 9, 26, φάους bis in deterioribus sit in φωτός mutatum et rursus φάος illatum pro φῶς in meliores 4, 2, 28. Quodsi vera est Porsoni *Tracts* p. 390 opinio Graecos φῶς per φωτός, φωτί, non flexisse ante Macedonum imperium, neque φωτεινός aut φωτίζειν dixisse, sed Xenophonti Comment. 4, 3, 4 (adde 3, 10, 1) librariorum intulisse φωτεινός pro φανός, quo non solum Plato aliique Attici constanter, sed ipse alibi utitur Xenophon (v. Kidd. ad Dawes. p. 146 ed. sec.), ne φωτός quidem relinquendum aut ipsi Comment. 4, 3, 3, aut Platoni Reip. 7, p. 518 A, B; 532, C, etsi nulum apud hunc est exemplum formae φάους, ut ne apud Xenophontem quidem alterum exstat formae φάος, quae

in melioribus est Cyrop. 4, 2, 28, ubi ceteri φῶς, ut reliquis est locis omnibus et hoc ipso restitui ex minus bonis. Estque id multo credibilius quam Xenophontem inter has formas ita fluctuasce ut Theodori Studitae similesque scriptores inter φαεινός et φωτεινός, φωτός et φάους, in iisdem prope versibus.

Dignum notatu quod 1, 4, 28: Μάλα ἰδρῶντι τῷ ἔππῳ, minus quidem boni tantum praebent formam ἰδρῶντι, quae in nullo est in eadem formula Anab. 1, 8, 1, sed est in optimo B. Hist. Gr. 4, 5, 7, ut minime vana videatur Buttmanni Gram. vol. 1, p. 506, suspicio diffidentis quodammodo libris apud Atticos hanc formam non item ut apud Iones, velut Homerum et Hippocratem constanter, exhibentibus, ut re non satis explorata opinabatur. Nam praeter libros Xenophontis etiam Theophrasti Fragm. 9 De sudoribus 36, variant inter ἰδρῶσι et ἰδρῶσι, quod constanter est apud Aristotelem, et 7, 11, 29, 30, 33, bis omnes ἰδρῶσιν, sed 32, 34, 35, 37, 38, ἰδρῶσι, 34 ἰδρῶμεν. Cuiusmodi formarum alternatio quum nimis sit absurda quam ut Theophrasto possit tribui, restituendum erit apud illum omnesque antiquiores ω pro ου, ut in contrario εἰγῶ, quod apte contulit Buttmannus. Illud etiam notabile quod quum in libris Xenophontis nullum sit exemplum huius formae pro ἰδίῳ ab librariis, ut apud Platonem pro ἀνιδίειν et ἀνιδιτί, illatae, Theophrasto formam etiam alibi ab eo, ut ab Aristotele, interdum usurpatam vindicat unus Mediceus semel ἰδίσειεν exhibens pro ἰδρῶσειεν ib. 28.

Non ὄντιναοῦν, ut libri Cyropaediae et Anabasis, sed ὄντινοῦν, scripserat Xenophon, quod ex libris restitui Diodoro 1, 59, 61, et Platoni quoque, cuius modo hanc modo alteram libri formam praebent, constanter est restituendum, ut Demosthenis confirmant libri p. 542, 20; 574, 20.

Quod 5, 5, 12 est in omnibus τοῦτο ἐγὼ πάνν χαλεπῶς φέρω, haud dubie scribendum παγγαλέπως, cui vix uspiam pepercerunt librarii, ut alterum neque Xenophonti relinquendum putem neque Platoni Conv. p. 176 A, etiamsi sit in omnibus. Nihili est quod Plutarchi Pericl. c. 13 extr legitur in libris: Οὕτως ἔοικε πάντῃ χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσ-
• θήρατον ἱστορία τάλῃθές, pro παγγάλεπον, quod habet Mor.

p. 700 D: Τὴν αἰτίαν ἔχον ἄπορον ἢ παγχάλεπον. Atque sic πάμπολυς saepe mutatum videtur in πάνυ πολὺς.

Crasin etsi ego in plurimis restitui ubi non intellecta ab librariis etiam graviora pepererat vitia, ut ἄν pro ἄ ἄν 5, 3, 9; 5, 5, 35, tamen in multo pluribus esse restituendam certum reddunt libri easdem modo exhibentes modo solvantes, ut Atticorum omnium inde ab Thucydide usque ad Oratores, inter quos Demosthenis Parisinus S. saepe praebet, sed saepe etiam solvit crasin, et recentiores, qui Atticas crases studiose sunt aemulati. Nam quae aliquoties pro ὁ ἄνῃρ vel ἄνῃρ et pro οἱ ἄνθρωποι vel ἄνθρωποι restitui ἄνῃρ et ἄνθρωποι, eadem etiam aliis locis nonnullis restituenda videntur, ut 1, 2, 7; 7, 5, 81 et similibus, ubi aut inter ἄνθρωποι et οἱ ἄνθρωποι variant libri, ut H. Gr. 1, 1, 34, Anab. 1, 7, 6, aut ἄνθρωποι praebent, ut Oecon. 6, 3, 8, 12. Idem dicendum de apostropho singulis paginis neglecta. Et quanquam etiam in inscriptionibus eiusdem aetatis eadem cernitur inconstantia, tamen inter pronuncian- dum crasin fuisse servatam ostendunt exempla neglectae in iisdem apostrophis in versibus poetarum. Multa vero etiam hoc in genere olim fuisse aliter scripta produnt vitia hinc nata quale latere videtur 4, 3, 14: Πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, ubi meliores τοῦτο ἔργον, haud dubie pro τοῦ- ρον, ut τοῦννεδος in τοῦτο ὄννεδος depravatam notavi apud Dionem Chrys. vol. 1, praef. p. XVII.

His accedunt leviora quaedam vitia orthographica, velut φιλονεικεῖν, φιλονεικία, φιλόνεικος, sed etiam in libris interdum recte per ι scripta, ut in Volum. Herculan. vol. 1, p. 61 ed. Oxon., ubi ΦΙΛΙΟΝΙΚΕ, etsi per ΕΙ ibidem p. 84, 17, Isocratis melioribus et Demosthenis Parisino S. p. 433, 12, in alio p. 535, 25. Φιλόνικος enim quum Aristoteles in Rhetorica, ut dictum ad Thes. Stephani, ducat a νίκη et cum φιλότιμος componat, quocum φιλόνεικος com- ponitur apud Platonem, satis coarguit quum apud illum tum apud alios omnes vel propter terminationem suspectum adiectivum φιλόνεικος pariterque nomina Φιλόνεικος et Φι- λονεικίδας, sic scripta etiam in inscriptionibus, sed in aliis recte per ι, ut γείνεσθαι iam antiquitus scriptum et γείγνε- σθαι et πέλειπειν vel in superstitionibus codicibus, unde nihil

colligitur nisi *ι* in his produci, *Τεπαλας* apud Eusebium Praepar. 2, p. 57 C, pro Diodoreo *Τιταλας*, i. e. *Τειταλας*, et *ελλη* pro *λλη*, ridiculoque mendo Cyrop. 5, 5, 7, in D. *ἀπειλών* pro *πλών*, quod in memoriam revocat non minus ridiculo mendo depravatam Tactici locum Ms. apud Bandin. Bibl. Med. vol. 2, p. 228 B: *Ῥητέον ὅτι παντός τοῦ ἐν τῇ στρατιᾷ πλήθους τὸ μὲν ἐστὶ μάχιμον, ὃ καὶ ἀπειλητικὸν καὶ ἔνοπλον καὶ στρατεύμα καὶ στρατός ὀνομάζεται*, quo usus sum ad Cyrop. 3, 2, 11, ubi *ὀπλιτικόν* scribendum. Eiusdem est generis *ἀμαχί*, quod quamvis positum a grammaticis recentioribus, etiam *ἀμισθελ* et similia praecipientibus, de quibus dixi ad Stephanum, nihilo tamen verius quam *ἀνατεῖ* aut *ἀνεγκλητεῖ* apud Isocratem p. 315 D, ubi *ἀνεγκλητεῖ* servavit gramm. Bekkeri p. 400, 28, et alia pleraque huius generis, quae vel ubi *ι* corripitur inferunt librarii. Pro *ἀμαχί* autem quod 4, 2, 28, est *ἀμαχητεῖ*, in melioribus *ἀμαχητεῖ* scriptum, ut in duobus Anab. 4, 2, 15, haud dubie cum Zonara scribendum *ἀμαχεῖ* vel *ἀμαχι*, ut Thucydidi 4, 73, *ἀμαχητεῖ* illatum pro eodem. Neque *ἀμάχητοι* Cyrop. 6, 4, 14, Xenophonteum videtur, sed *ἀμαχοι*, ut 4, 1, 16, et *δυσμάχητον* illatum pro *δύσμαχον* apud Libanium argum. Demosth. p. 8, 4, et similia alibi, ut apud Xenophontem aliosque saepe *ἀπαρασκεύαστος* pro *ἀπαράσκευος*.

Sed missa longiori de huiusmodi vitii disputatione, quibus Cyropaediam, ut Atticorum omnium scripta, inquinavit librariorum, ut verissime de forma *ἀχθεσθήσομαι* etiam illi 8, 4, 10, in plerisque illata disserens dixit Piersonus ad Moerin p. 21, incredibilis in solutae orationis scriptoribus licentia, locus nonnullos attingere placet nondum satis emendatos aut alioqui animadversione dignos.

1, 2, 2. *ἀρεῖσαι παιδένειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας*. Pluralis eodem modo positus creditur ut infra *ἦν δέ τις τούτων τι παραβαλὴν, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν*. Quod loquendi genus certiori quam huius loci testimonio confirmatum velim, ubi *ἑαυτοῦ* D. G.

1, 2, 10. *αὐτός τε θηρᾷ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον*, recte non habebit nisi deleta articulo *ἡ*, qui sententiam corrumpit, pariterque 8, 1, 37: *Ἐξεπόνει*

τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας, quam hic quoque dicantur πολεμικαὶ μελέται, scribendum καὶ μελέτας.

1, 2, 13. εἶψαν μὲν αὖ οὗτοι πλείον τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς. Libris melioribus inter πλείον τι et πλείον variantibus, Stobaeo etiam πλέον praebente, semel dixisse sufficiat formam πλείον Xenophonti saepe male esse illatam modo pro πλέον, ut in formula πλείον ἔχειν 1, 6, 26, 27, in plerisque, et in omnibus Hipparch. 4, 13, et ubi cum altera alternat Ages. 2, 24, modo pro forma πλείν, ubi ἢ sequitur cum numerali, cuius nullum in libris eius relictum est vestigium, unde Piersonus ad Moerin p. 294, satis habuit exemplis Aristophanis formae πλείν addere Xenophontis et Antiphontis formae πλέον. Sed etiam in prosa restituendum esse alterum tenui iam constat unius S. Parisini Demosthenis indicio p. 413, 2, semel servantis quod ipse ceteris locis cum reliquis obscuravit. Hic quum γεγονότες in libris non minus bonis post ἔτη sit positum, fieri potest ut πλείν ἢ τὰ πεντήκοντα tantum scripserit Xenophon, ut Anab. 2, 6, 30: "Ἦστην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς. Nam saepe vocabula ex margine illata incerta sede se produnt, etsi cavendum est ne in lusum vertant huiusmodi suspiciones, ubi non alia accedunt argumenta. Sed vix dubium Hist. Gr. 1, 6, 32, praeter ἔφη delendum esse εἶη et καλῶς ἔχοι scribendum.

1, 4, 17. ἐβουλευσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, mire operoseque dictum pro simplici ἐβουλευσατο λεηλατῆσαι, quae usitata est verbi constructio cum infinitivo rei quam quis decernit, ut verba κράτιστον εἶναι non minus sint importuna quam κράτιστον 7, 5, 78.

1, 4, 23. εἰστήκεισαν] ut hic inter illud et ἔστησαν, sic Anab. 1, 6, 6, inter ἀφεστήκεισαν et ἀπέστησαν variant libri, et utroque loco monstrare videntur formam ἔστασαν, quae cum altera alternat 8, 3, 9, ut alibi inter ἐδεδοίκεσαν et ἐδέδισαν, ἐδεδίσαν, ἐδεισαν variantes apud Thucydidem et Xenophontem suspectam reddunt formam productionem, et quod 1, 3, 10, est in nonnullis ἐδεδοίην pro ἐδεδοίκειν, ἐδεδεῖν vel ἐδεδίη prodere videtur, si ἦν pro εἶν, quod saepius est in libris Xenophontis, ut εἰώθην Anab. 7, 8, 4, ἡκηκόνην Oecon. 15, 5, ad ἦ pro εἶν, de quo dixi p. XI, referendum est.

1, 6, 7. Mirum accidit ἀνθρώπων ἄλλων pro ἄλλων ἀνθρώπων, ut s. 8, ἄλλους ἀνθρώπους, praesertim praegressa αὐτός, et suffecturo solo ἄλλων.

1, 6, 33. ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρότεροι πολῖται γένοιτο neque hic scripsit Xenophon, neque Comment. 2, 1, 28: Εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν, ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρωσίν, ubi delendum σὺν, ut Cyrop. 1, 2, 10: Καὶ γὰρ πρὸ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψυχὴ καὶ θάληπ ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις. Hoc autem loco quid scripserit, quum nihili sit sive σὺν ἔθει sive ἔθει ἐθισθέντες, in medio relinquo, quum non leve scripturae vitium, sed scholion aliquod illatum videatur, qualia permulta in primo maxime libro conspiciuntur in libris, quum ne solum quidem σὺν τοιούτῳ ἔθει satis placeat.

2, 2, 2. ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τα περιφερόμενα. Suspectum ἢ, quod omittunt meliores. Nam frequens est καὶ certe inter duo numeralia positum, ut apud Thucyd. 1, 82: Διελθόντων ἐτῶν δύο καὶ τριῶν, et Xenoph. ipsum Eq. 4, 4: Αἰδῶν ἀμάξας τέτταρας καὶ πέντε, multosque recentiorum, ut Polybium, Plutarchum et alios, interdum ab editoribus in ἢ mutatum, ut apud Hesychium initio Epistolae ad Eulogium, τριῶν καὶ τεσσαρῶν στοιχείων. V Valcken. Opusc. vol. 2, p. 187. Quod inter et ἢ variant libri Anab. 4, 7, 10, inter καὶ et ἢ καὶ Demosth. p. 816, 7.

2, 2, 14, quod semel est τοῦ κλάειν καθίζοντος, sequente bis 14 et 15 κλάοντας καθίζειν, ut est Comment. 2, 2, 11; Platonis Ion. p. 535 E, et ratio postulat, adeo est insolenter dictum ut si recte scriptum καθίζοντος, κλάειν ex praecedente s. 13 κλάειν ποιεῖν repetitum videatur pro participio. Simile nec minus mirabile genus loquendi ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζειν vel θαυμάζοντες Anab. 3, 5, 13, nihilo melioris est fidei et haud dubie ad librariorum commenta ablegandum, in quibus explicandis saepe opera perditur, etsi ipsae librorum varietates quanta eorum fuerit licentia demonstrant.

Qui scripsit Anab. 4, 8, 12: Οὗτοί εἰσιν οὓς ὁρᾶτε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδῶν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἐνθα πάλα ἐσπένδομεν, in quo libri omnes consentiunt, Cyrop. 2, 4, 23, non scripsit in quo

et omnes consentiunt: Ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνουντο τοῦ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμα, sed τό; nec Plato Leg. 9, p. 832 A: Αὕτη ἐμπόδιος γίγνεται τοῦ μὴ καλῶς ἀσκεῖν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἐκάστους· 11, p. 925 E: Ἄ μυρία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίγνεται τοῖς τοιούτοις ἐπιτάγμασιν τοῦ μὴ τινα ἐθέλειν πελθεσθαι, sed τό; nec Demosthenes p. 669, 12: Καὶ τοῦ μὴ λαβεῖν Ἀμφίπολιν τοῦτ' ἐμποδῶν κατέστη· aut p. 702, 26: Ἐνούσης δὲ οὐδεμιᾶς ἔτ' ἀποστροφῆς τοῦ μὴ τὰ χρήματ' ἔχειν ὑμᾶς, sed τὸ μὴ, ut p. 676, 12: Τρεῖς δὲ μόναι ψήφοι διήνεγκον τὸ μὴ θανάτου τιμῆσαι, ipse S. cum aliis nonnullis τοῦ, et apud Thucydidem 2, 75, 5: Ξύνδεσμος δ' ἦν τὰ ξύλα τοῦ μὴ ἀσθενὲς εἶναι το οἰκοδόμημα, reponendum quod 2. 102, 5: Ἄλ τε νῆσοι πυκναὶ καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως τῷ μὴ σκεδάννυσθαι ξύνδεσμοι γίγνονται, est in tribus τό. Non minus enim absurdum τῷ quam apud Dionem Chrys. Or. 70, vol. 2, p. 376: Οὐδὲν γὰρ ἡ ἀστρονομία ἐμποδῶν ἐστὶ τῷ μὴ τὰ δέοντα ποιεῖν, de quo in τὸ mutando dixi praefat. vol. 1, p. XVI. Simile vitium perspexerat fere iam Schneiderus apud Xen. Cyrop. 8, 7, 12: Ἄ σάφ' ἴσθι τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει, ubi τοῦ scripsi. Nam aut genitivus in talibus ponendus aut τὸ μὴ, ut Hist. Gr. 6, 1, 16: Οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀσχολίαν ἔχει τὸ μὴ πράττειν αἰεὶ τὸ δέον, ubi mire turbarunt librarii, qui saepe aut μὴ addunt aut τοῦ inferunt pro τὸ locis etiam multo magis alienis. Aliud genus mendi obscuravit idem τὸ μὴ 2, 2, 20: Ἄμα μὲν συναγορευόντων ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὄν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι, ubi haud dubie transposito post ἀντιλέγειν articulo scribendum, ut Conv. 3, 3: Οὐδεὶς ἀντιλέγει τὸ μὴ οὐ λέγειν, et apud Dionem Chr. Or. 61, vol. 2, p. 320: Αἰσχρὸν ὄν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ — ἀξιοῦσθαι.

3, 1, 8. εἰς καιρὸν ἤκεις, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσης. Quod D., qui ἀκούσεις, monstrat ἀκούσει, ostendit quae sit fides plurimorum huiusmodi aoristi post ὅπως exemplorum, pariter atque eiusdem post οὐ μὴ illati pro futuro. Infra 5, 2, 23: Σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ, in libro uno esse videtur quod Stephanus restituit ἐπικρατήσῃ.

3, 2, 1. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει. Quam hoc quidem per se intelligatur et inane sit, nisi quid addatur, me-

liores autem ἡκησθεῖς praebeant pro ἡκηκόει, scribendum videtur ἀκούσας ἥσθη potius quam ἤκουσεν ἥσθεις. Sic 6, 2, 21: Οὐδεὶς ἂν ἥσθελι ἀκούσας.

3, 3, 11. οὕτω δὲ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα, scribendum potius ἔταξεν. Κατατάττειν enim est collocare, quod alienum ab hoc loco. Atque similis fortasse correctio adhibenda 8, 1, 40: Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτιόνασ αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ὥστε χρῆναι αὐτούς, quum Anab. 5, 7, 9: Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἦκειν εἰς Φᾶσιν, meliores praeberint γοητευθέντας, eodemque verbo saepissime utatur Plato, composito recentiores demum. Simili varietate Anab. 3, 2, 39: Τῶν μὲν νικῶντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστὶ, C. pr. καίνειν, quod est Cyrop. 4, 2, 24, idemque κηρύξαντα et μνηνύσῃ προ κατακηρύξαντα et καταμνηνύσῃ Anab. 2, 2, 20.

4, 3, 17. οὐκοῦν πάντα καὶ γὰρ ταῦτα ἱππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἐμαντόν. Quod a Gabrielio expressum Schneiderus reiecit συγκομιοῦμαι, ceteris quae sequuntur futuris ita congruit ut librorum in altero consensum non pluris quis faciat quam deteriorum quorundam in sequentibus scripturam τεκμαίρομαι pro τεκμαροῦμαι aut meliorum τειχίσασθαι pro τειχιεῖσθαι inferentium 6, 1, 19, et alius διακοντιζόμενος pro διακοντιούμενος 1, 4, 4.

5, 1, 25. σχεδὸν αὐ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπημένους. Aptius est σοι, ut sequitur πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες συνηκολούθησαν.

5, 1, 29. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον. Πάντες hic non aequè aptum ut s. 25, aptius scribi videtur πάλιν.

5, 2, 10. οἷδ' ὅτι καὶν πρῶταιο. Quod genitivum quempiam addi, ut 3, 1, 36, πόσου ἂν πρῶταιο, solennius putavit Schneiderus, eundem omisit Eupolis apud Athenaeum 1, p. 17 D: Ταγηνίζειν δὲ καὶν πρῶταιμην.

5, 3, 59. ἄλλοτε ἄλλαχῇ. Non ita, sed ἄλλοτε ἄλλη dicere solet Xenophon, quod hic monstrat D., qui ἄλλη μάχην, i. e. ἄλλη, superscripto λαχῇ. Eodem auctore ἀλλαχόσε in ἄλλοσε mutavi 7, 4, 7.

5, 4, 17. ὅπως τὰπιτήδεια ἔξουσι συνεπεμέλετο. Recte Schneiderus ἔξουσιν ἐπεμέλετο, et, ut opinor, κατεσκήνου pro συγκατεσκήνου. Nam συγκατασκηνώσεις quid sit docet Anon. Περί συγκατασκηνώσεως p. 138 ed. Koechly.

5, 4, 40. ὥς εἴη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύεσθαι. Usus et ratio poscunt ἐν ἀφθονωτάτοις.

5, 4, 45. ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ. Quum nihili sit ἀνειργμένοις, libris inter hoc et ἀνειργομένοις variantibus, conieci ἀνειργμένοις, ut idem acciderit quod in praecedenti verbo ἐκτεταγμέναις scripto in uno, ut συντεταγμένος et συνταχθῆναι pro altero verbo illata sunt Hist. Gr. 4, 8, 22, et Thuc. 5, 9, et πεπραγμένη ibid. 4, 3, 31, pro πεπραμένη.

5, 5, 1. ὅτι ἐγὼ ἂν ὥς ἐκείνον ἵοιμι (ἰοίμην ut dixi supra p. X.) στρατοπεδευσόμενος. Inane est vocabulum postremum, nisi συστρατοπεδευσόμενος scribitur.

5, 5, 39. ἀρτοκόποι potius quam ἀρτοποιοὶ hic quoque, ut alibi semper, scripserat Xenophon, apud ipsum aliosque saepius in alterum depravatum. Est idem in inscriptione Attica apud Boeckh. vol. 1, p. 548, n. 1018. Phrynichum autem p. 222, recte Lobeckius iudicavit non hoc reiecisse, sed ἀρτοποιός, etsi libri contrarium faciunt dicentem.

6, 1, 6. οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. Mirum genus loquendi, quod H. Stephanus in Thes. explicavit, Utebantur iocis habentibus aliquid serii, librario deberi suspicor, quum Xenophon idem scripsisset quod diligens eius lector Dio Orat. 2, vol. 1, p. 78: Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἅμα σπουδῇ ἐπαιζάτην. Quod ipse aliter dixit Comment. 1, 3, 8: Τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν ἅμα σπουδάζων. Sic autem Hist. Gr. 7, 2, 9: Ἐνθα δὲ θεάσασθαι παρῇν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ἀλλήλους, τὰς δὲ γυναῖκας ἅμα χαρᾷ δακρυούσας. Contra Arrianum Exped. 6, 13, 5: Ἀνδραπὸν τινα πρεσβύτερον λέγει Βοιωτίον — προσελθόντα τοῦτον βοιωτιάζοντα ἅμα τῇ φωνῇ ταῦτα φάναι, scripsisse βοιωτιάζοντα τῇ φωνῇ persuadet quem imitatur Xen. Anab. 3, 1, 26. Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ.

6, 1, 42. ἐμβαλεῖν πού τῆς ἐκείνων χώρας] ποι Καρρυνο

van de Coppello Mnemos. vol. 3, p. 384. Sic dicitur δεῦρο ἐμβάλλειν 2, 1, 5, et quicquid est huius generis.

6, 2, 28. Vitiosum μειμιγμένην pro μεμαγμένην, ab Hemsterhusio correctum, repetiit Suidas, ipse pariter atque Zonaras libris usus nihilo fere emendatioribus quam qui hodie supersunt. Neque ille tantum, sed ipse Stobaeus partim satis speciosas, sed saepe etiam manifestas correctorum exhibet scripturas.

7, 1, 5. ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στρατεύμα ἀντιπροσιὸν παρορᾶν. Necessarium videtur καθορᾶν. Alterum repetitum videtur ex s. 4: Παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον. Sic 5, 4, 6: "Ἢδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι — καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα.

7, 1, 38. εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐώθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. Omissum a melioribus ἐώθουν tuetur etiam Dio Cassius 62, 16: "Ὡθουν, ὠθοῦντο, ἀνέτρεπον, ἀνετρέποντο. Qui imitatur haec etiam 47, 45, loco iam a Zeunio collato.

7, 2, 22. εἰς πάντα κινδυνον ἦλθον pro πᾶν κινδύνου etsi est Eq. 12, 8: "Ἦν τι πάσῃ ὁ ἵππος, ἐν παντὶ κινδύνῳ καὶ ὁ ἀναβάτης γίγνεται, et similiter Hist. Gr. 6, 2, 24: 'Ἐν πάσῃ δὴ ἀθυμῳ ἦσαν, tamen huiusmodi exemplis nihil esse tribuendum persuadet consuetudo librariorum genitivum cum neutro πᾶν coniunctum in dativum vel accusativum mutandi, de qua Lobeckius ad Soph. Aiac. v. 1144 p. 448, 490, ut neque Aeschini p. 9, 27: 'Ἐν παντὶ κακῷ γενόμενος, neque Plutarcho Mor. p. 568 A: 'Ἐν παντὶ γενέσθαι κακῷ διὰ φόβον, sit relinquendum, cui Fab. c. 25: 'Ἐπὶ πᾶν δέους ἄγων τὴν πόλιν pro δέος ab Reiskio restitutum confirmavit codex, neque Xenophonti tale quid tribuendum, cui Thucyd. 7, 55: 'Ἐν παντὶ δὴ ἀθυμῳ ἦσαν, etiam pro πάσῃ vindicat παντί. — Ib.: 'Ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν ἐμαντὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, quum ἱκανῶς sit in melioribus, in D. ἱκανὸν εἶναι, Xenophontem pro his grammaticorum commentis scripsisse conicio ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν μὴ ἱκανὸς ὢν ὑμῖν μάχεσθαι, ut ὁρῶ ὀφείλων in melioribus fere servatum restitui 5, 2, 8, pro ὅτι σε ἀλθρεύοντα ὁρῶ, ἥδη ὀφείλω, ut Euripides loquitur Med. 350: Καὶ νῦν ὁρῶ μὲν ἐξαμαρτάνων. Thuc. 7, 47: Τοῖς ἐπιχει-

ρήμασιν ἐώρων οὐ κατορθοῦντες. Sic Hist. Gr. 7, 3, 4: Ἐπεὶ ἔγνω οὐκ ἂν δυνάμενος τῶν Θηβαίων ἐχόντων τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως κρατεῖν.

7, 5, 61. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιόσειεν εὐνοῦχου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον ἀπέργοι. Praeter ἂν ab nonnullis omissum haud dubie delendum etiam ἦν, iam ab Weiskio eiectum, ut a me Anab. 4, 8, 20: Τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅτι καὶ ἐθαύμασαν cum C. et Suida. Nam etiam Hist. Gr. 7, 5, 26: Συνεληλυθύλας σχεδὸν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος οὐδεὶς ἦν ὅστις οὐκ ᾔετο κ. τ. λ., ubi additum ἦν ut rarius notavit Wolfius ad 5, 1, 3: Οὐδεὶς ἐκείνων τῶν στρατιωτῶν ὃς οὐκ ἐδεξιώσατο, delendum quod abest ib. 6, 2, 34, Cyrop. 8, 2, 24. Optativo sic Cyneg. 5, 33: Οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ἰδὼν ἐπιλάθοιτο. Non minus supervacuum οἶδα Cyrop. 8, 7, 7: Ὡν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅτι οὐ διεσώσάμην. Ἔστιν sic addunt nonnulli Demosthenis p. 1265, 10.

7, 5, 85. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμοτίμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι-χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, ubi πάντα necessarium esse intellexit Stephanus, duplex restituenda videtur crasis πάνθ' ὅσαπερ κακεῖ. Idem vitium corrigendum apud Demosthenem p. 586, 17: Τοῦτον ἐσυρίττετε καὶ ἐκλώξετε καὶ πάντα ἃ μίσους ἐστὶ σημεῖα ἐποιεῖτε. Cuiusmodi hiatus quum alienus sit ab illo, restituendum videtur πάνθ' ὅσα, quod est p. 445, 14; 446, 14; 528, 20; 544, 1; 1070, 1; et praeferendum fortasse p. 444, 10, ubi alii πάνθ' ἃ, quod certe convincit prius illud, ut simile p. 446, 13: Καὶ γέγονε τὰ πράγματα πάνθ' ὥσπερ αἶνιγμα.

8, 5, 14. οὕτω δὴ ἐχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπύθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιθεμένους ἐμπίπτειν. Delendum videtur alterum εἰς.

Epilogus Cyropaediae, qui non solum nihil commune habet cum consilio eius quale in prooemio declaratur, sed etiam cum universa libri ratione ita fere congruit ut cum ficta fabula disquisitio et confutatio eius historica, eosdemque Persas quos Cyropaedia saepius tanquam nondum degenerantes a prisca virtute ita laudaverat, ut 4, 3, 2, in medio relinqueret an voluptati essent dediti, sic exagitat ut nihil boni eis relinquat, quum ita sit compositus ut paulo

post illam et certe ante eversum regnum Persicum scriptus videatur, non mirum si in singulis verbis nihil fere habet quod non potuerit scribi a Xenophonte. Nam pauca illa quae rara sunt etiam apud alios, sed nihilominus reperiuntur etiam apud illum, ut *θρυπτικός* pro *τρυφερός* s. 15, quod est etiam Comment. 1, 2, 5, si maxime illius auctoritate non possent confirmari, non tamen suffectura essent ad eripiendum ei libellum, qui antiquitus cum Cyropaedia coniunctus iam Pollucem et Athenaeum omnesque post illos fefellit usque ad Valckenarium, multarum huiusmodi fraudum prudentissimum investigatorem.

S U M M A R I A.

L I B. I.

Ostendit auctor operis prooemio non adeo difficile videri hominibus imperare, modo quis eorum naturam cognitam prudenter tractare sciat. Quam in rem Cyri affert exemplum, atque ita commodè ad narrationem instituendam transit (c. 1.). Cyri genus et corporis animique dotes, eiusdemque educatio puerilis ad leges Persicas instituta, quarum ratio et praestantia explanatur (c. 2.). Duodecim annos natus Cyrus ad avum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit ut egregiam mentis et animi indolem ostenderet omniumque amorem sibi conciliaret (c. 3.). Exactis pueritiae annis gravitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi devincit, inter quos unice tenetur equitandi et venandi studio. Sedecim annos natus tirocinium ponit et documentum artis imperatoriae edit adversus Assyrios. In Persas redeuntem deducunt Medi magno comitatu, quorum unus eius pulchritudine captus aegre ab eo discedit (c. 4.). Transactis modeste et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis a Persis praeficitur exercitui qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios (c. 5.). Cyri oratio ad mille duces sui exercitus. Proficiscentem prosequitur. Cambyzes et cum eo disserit de officiis imperatoris et singulatim quidem de rerum divinarum cura et de precibus ad deos certa lege faciendis 1.—6., de industria et cura efficiendi ut quisque modestus et probus reperiatur, et ut res necessariae suppetant exercitui 7.—11., de multiplici boni imperatoris scientia 12.—14., de tuenda bona exercitus valetudine, et de exercitationibus hanc in rem instituendis 15.—18., de artibus quibus effici possit ut milites non modo coacti et inviti, sed volentes ac lubentes imperatori pareant 19.—25., de variis artibus superandi hostes 26.—43., de divinatione in rebus suscipiendis adhibenda 44.—46. (c. 6.)

LIB. II.

Cyaxares suas hostiumque copias recenset Cyrus et pugno armorumque genus quod sit ostendit. Cyrus autem ab eo impetrat ut Persis advenientibus nova arma ad bellum feliciter gerendum fieri iubeat. Concionibus de mutando armorum genere habitis Persae omnes iisdem quibus homotimi armis ornantur. Cyrus meditationes campestras instituit, et virtutis praemiis propositis studia contentionum honestarum excitat (c. 1.). Convivantium sermones ita moderatur Cyrus ut et delectent et prosint. Ergo cum narrationes de fatuitate et vecordia Persarum privatim institutorum redarguantur ab Aglaitada, Cyrus narratorum iocos defendit. Inde post seria quaedam de praemiis distribuendis rursus ad ludum sermones revocat (c. 2.). Causa de praemiis in concione agitur. Cyrus rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine Chrysantas statuit ut in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine Pheraulas praestantissima oratione idem suadet, simulque decernit dignitatis et virtutis iudicium esse Cyro permittendum. Totas centurias Cyrus ob singulares exercitationes ab ipsis institutas epulo excipit (c. 3.). Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem missis Cyrus arcessitus dat responsum. Cyaxari suadet idem ut Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redigatur, et probata re sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit (c. 4.).

LIB. III.

Armeniae rex cum suis capitur, et iudicii quadam forma defensum a filio in fidem conditionibus aequis recipitur. Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium (c. 1.). Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et utrisque volentibus montes occupatos ipse tenet: quos munire instituit. Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli sumtus mutuo sibi danda mittit (c. 2.). Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii. Ornatis et excitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari ut iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua praedando et cuncta vastando accedunt ad hostes. Assyriorum et Cyri diversa in castris collocandis ratio. Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur; Assyrius omnem suum exercitum; quod sero ab hoc et frustra fieri pluribus docet Cyrus. Magno animo Persae impetum faciunt in Assyrios, qui amissis suorum multis in castra repelluntur (c. 3.).

LIB. IV.

Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit. De hostibus, qui nocte castra deseruerant, persequendis capitur consilium. Rem impedire conatur Cyaxaris livor et ignavia: sed ab eo impetrat Cyrus ut Medi, qui sponte velint, ipsum sequantur (c. 1.). Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt: quos duces itineris secutus Cyrus cum suis et cum maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcaniosque in fidem recipit. Hostium aggrediendorum et persequendorum modum docet, quos oppressos nullo resistente maxima clade afficit. Cyrus per servos captivos parat commeatum et summa cura providet ut socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi devinciatur (c. 2.). Persarum res equestris decernitur (c. 3.). Captivi ut contineantur sub imperio, dimittuntur liberi (c. 4.). Coena sumitur et castra custodiuntur. Cyaxares cognito suorum discessu iratus mittit qui confestim illos redire iubeat: sed Cyrus nuntium retinere studet. Mittitur nuntius cum mandatis in Persas ut novos milites mittant, sed cum litteris idem ad Cyaxarem. De praeda dividenda ita Cyrus agit ut equi et omnia quae ad rem equestrem pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant (c. 5.). Gobryas ab Assyriis deficit ad Cyrum. Medi de praeda divisa referunt (c. 6.).

LIB. V.

Cyrus de praeda sibi tributa ornat alios. Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspae: qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras lactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Pantheae. Cyrus de bello persequendo certus explorat Medorum et sociorum voluntatem, utrum secum manere velint: qui omnes haud dubitanter respondent se ab eo non esse discessuros (c. 1.). Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro. Gobryas in castra invitatus Persarum coenam admiratur. Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirat quae nova sociorum auxilia possit adsciscere; et si via propter Babylonem ducat, non refugiendum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse docet (c. 2.). Assyria denuo vastata praedae maxima pars tribuitur Gobryae. Cyrus ad Babylonem accedit et Assyrium ad pugnam, sed frustra provocat. Gadatas, regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et aliud castellum dolo occupatum eidem tradit. Cadusios et Sacas cum Cyro se coniunxisse paucis significatur.

qui maiores copias, ut et Hyrcanii, ad bellum educunt. Gadatas ad oppida sua defendenda proficiscitur, et Cyrus suos hortatur ut ei auxilium ferant docetque quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit. Quibus de causis Cyrus militum duces nominatim appellavit exponitur. Eius cura et sollertia in itinere instituto efficiendo (c. 3.). Gadatas a perfido vulneratus servatur a Cyro. Cadusii temere versus Babylona excurrunt et amisso duce magnam contrahunt cladem. Quos Cyrus humaniter monet et meliora edocet, simulque cum novo eorum duce hostes ulciscitur. Pactum conventum de parcendo agricolis. Gadatas relicto domi praesidio cum exercitu Cyri proficiscitur. Cyrus exponit cur in itinere non prope Babylona, sed aliquo spatio remotus praeterire velit. Castellis tribus potitur (c. 4.). Cum novi milites, de quibus nuncius cum mandatis missus erat, e Perside ad Cyaxarem venissent, hic invitatu Cyri eo lubentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus Medorum agris molestus esse non vult. Cyrus obviam Cyaxari procedit cum equitatu. Altercatio inter Cyaxarem et Cyrum. Cyaxares conciliatus deducitur in tabernaculum et donatur a suis. Dum Cyaxares cum suis coenat, Cyrus in concione amicorum refert de bello ducendo (c. 5.).

LIB. VI.

Ante Cyaxaris tabernaculum congregati socii rogant Cyrum ne dimittat exercitum. Egresso iam Cyaxare decernitur bellum esse prosequendum. Cyrus suadet ut castellis hostium sublatiis a suis nova exstruantur. Probato illo consilio Cyrus capit loca hibernis idonea. Equitatus Persarum augetur et instituuntur currus falcati. Araspae, qui Pantheam violare conatus erat, ignoscit Cyrus, eundemque ad hostes simulata fuga iubet transire. Abradatas arcessitur a Panthea. Abradatas Cyri rem curulem adiuvat. Plaustra cum turribus aedificat Cyrus (c. 1.). Indorum legati mittuntur a Cyro ad Assyrium speculandi causa. Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyrus edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat esse instructus ad iter (c. 2.). Describitur ordo agminis, et inprimis plaustrorum et impedimentorum. Cyrus e pabulatoribus, quos intercipi iubet, de statu ho-

atium quaerit. Araspas redit et exponit de acie hostium. Accuratus describituracies Cyri (c. 3.). Armis ornatur exercitus, imprimisque Abradatas munere Pantheae; quae simul virum gravissimis verbis ad fortitudinem hortatur. Cyrus duces convocatos denuo ad spem victoriae excitat (c. 4.).

LIB. VII.

Prandio sumto et sacris rite factis Cyri exercitus omine fausto procedit. Cum iam uterque exercitus est in conspectu, obequitat Cyrus et suos excitat totamque praelii ineundi rationem docet. Croesus tribus phalangibus invadit Cyri aciem, sed eius utrumque cornu primo impetu fugatur. Abradatas hostes incurrit, et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae. Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caeduntur undique, sed in fidem acceptis assignantur sedes. Quid in hoc praelio plurimum valuerit, breviter commemoratur (c. 1.). Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet et ob praedandi libidinem egregie castigat Chaldaeos. Croesum arcessitum humaniter salutat, et eius consilio de non diripienda urbe paret. Exponit Croesus de oraculis Apollinis sibi datis et suam incusat imprudentiam. Cyri clementia erga Croesum (c. 2.). Cyrus audita morte Abradatae funus ei splendidum parat: cumque Panthea prope maritum gladio incubuisset, utrique amplissimum poni iubet monumentum (c. 3.). Carum controversias callide componit Adusius. Phrygiam minorem domat Hystaspas. Cyrus cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus in itinere Phrygibus, Cappadocibus, Arabibusque bello subactis petit Babylonem (c. 4.). Babylonem corona cingit et inde se caute recipit. Quasi ad obsidendam urbem fossa lata profundaue circumducitur. Urbs tandem, Euphrate in fossas derivato, vino somnoque sepulta capitur. Res captae urbis ordinantur. Callida ratione Cyrus instituit ut amici intelligant ipsum raro in conspectum populi venire debere. Artabazus dum exponit quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, summam rerum a Cyro gestarum repetit. Chrysantas existit suasor eorum quae Cyrus maxime expetebat. Corporis custodes eligit Cyrus eunuchos. Satellites regiae et praesidium urbicum instituit. Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda (c. 5.).

LIB. VIII.

Chrysantas assentitur Cyro et persuadet aliis observantiam cultumque regis. Munera palatina instituuntur a Cyro. Quibus

artibus effecerit ut saepe in regiae atrio comparerent optimates. Ut eosdem ad virtutis studium excitaret, ipse virtutem coluit omnem. Se suosque exercuit venando. Suum et amicorum cultum habitumque ad splendorem instituit. Servituti sub ipsius imperio addictos ab armorum usu et ab omni liberali exercitatione removit. Principes ne quid novarum rerum molirentur, effecit amore civium, quem sibi conciliavit ita, ut magis sibi quam inter se essent amici; et id quidem his usus artibus (c. 1.): multis cibos de sua mensa mittebat, aliis eos ornabat donis, omnino se benevolum et liberalem adversus eos praebebat: etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent. Eodem consilio, ut nempe aliquid dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit (c. 2.). Pompa Cyri primum e regia prodeuntis ad loca sacra. Sacris peractis habentur ludi equestres. Pheraulas cum homine plebeio e Sacis colloquitur de divitiarum pretio, eique omnia bona sua donat ita, ut ipse ab eo quantum satis sit ad victum et cultum accipiat (c. 3.). Amicos excipit convivio Cyrus, ubi ioci liberales non desiderantur. Nuptiis Hystaspae cum Gobryae filia conciliatis ceteros convivas cum muneribus dimittit. Socios partim domum dimittit partim secum Babylone manere concedit, quos omnes tam duces quam milites muneribus ornat. Amicos et proceribus convocatis omnes suas copias et opes ostendit (c. 4.). Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur. Cyrus ad Cyaxarem devertitur, a quo filia et Media dotis loco ei offertur. Cambysis auctoritate pacta fiunt iurata inter Persas Cyrumque de regno Persico. Cyaxaris filiam ducit uxorem Cyrus (c. 5.). Satrapas provinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in urbe obtinet. Legatos instituit, qui cum exercitu provincias obeant; angaros item seu veredarios disponit per stationes, qui epistolas summa celeritate quocunque perferant. Asia inde a Syria usque ad mare rubrum Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone modo Susis modo Ecbatanis (c. 6.). Somaio admonitus se parat ad discessum ex hac vita. Cyri morientis oratio ad filios et amicos (c. 7.). Epilogus commemorat a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores esse factos (c. 8.).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

[Α.]

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατε- 1.
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύε-
σθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατίᾳ, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι,
ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνέηρηνται ἤδη ὑπὸ δῆμων, καὶ
ᾧ σοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ καὶ ὅποσονοῦν χρόνον
ἄρχοντες διαγένωνται, θαυμάζονται ὥς σοφοί τε καὶ
εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν
καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺς μὲν ἔχον-
τας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνι ὀλίγους,
καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνυ τι δυναμέ-
νους χρῆσθαι [πειθομένοις] τοὺς δεσπότης. ἔτι δὲ πρὸς 2
τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βου-
κόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ
πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπιστατῶσι
ζώων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοντο· πᾶσας
τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾶν μᾶλλον
ἐθελούσας πελθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ
ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονται τε χωρία
ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν, ἀπέχονται τε ὧν ἂν
αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γι-

γνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῷσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως
 ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν
 πώποτε ἀγέλην ἡσθήμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τὸν νομέα
 οὔτε ὥς μὴ πείθεσθαι οὔτε ὥς μὴ ἐπιτρέλιναι τῷ
 καρπῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι
 πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσίν τε καὶ ὠφε-
 λουμένοις ἀπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας
 μᾶλλον συνίστανται ἢ ἐπὶ τούτους οὓς ἂν αἰσθων-
 3 ται ἄρχειν ἐαυτῶν ἐπιχειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα
 ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐγιννώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὥς
 ἀνθρώπων πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ῥᾶον ἢ ἀν-
 θρώπων ἄρχειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος
 ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους
 ἐκτήσατο πειθομένους ἐαυτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις,
 πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἡναγκαζόμεθα
 μετανοεῖν μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων οὔτε τῶν χαλε-
 πῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἣν τις ἐπιστα-
 μένως τοῦτο πράττη. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐτελέσαντας
 πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν
 ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ' ἑορακότας
 πώποτ' αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας ὅτι οὐδ'
 4 ἂν ἴδοιεν, καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ
 γὰρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων,
 καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφόντων καὶ τῶν
 δι' ἐαυτῶν κτησαμένων, ὥσθ' ὁ μὲν Σκύθης καί-
 περ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν ἄλλον μὲν οὐδενὸς
 δύναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῶν δ' ἂν εἰ τοῦ
 ἐαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο, καὶ ὁ Θραξ Θρα-
 κῶν καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν, καὶ τᾶλλα δὲ ὡσαύτως
 ἔθνη ἀκούομεν τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ
 νῦν αὐτόνομα εἶναι [λέγεται] καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλή-
 λων· Κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ

ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων μὲν ἡγήσατο Μῆδων, ἐκόντων δὲ Ὑρκανίων, κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἀραβίους, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους, ἤρξε δὲ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλικίων, ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων καὶ Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβάς δ' ἐπὶ θάλατταν καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἤρξεν οὔτε 5 αὐτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις, καὶ ὁμως ἐθυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοςαύτην γῆν τῷ ἄφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐθυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοςαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι, ἀνηρτήσατο δὲ τοςαῦτα φύλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἂν ἄρξῃται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἣν τε πρὸς ἕω ἦν τε πρὸς ἐσπέραν ἦν τε πρὸς ἄρκτον ἦν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα εἰ θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα τίς ποτ' ὦν γενεὰν καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποῖα τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχεῖν ἀνθρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἡσθήσθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγῆσασθαι.

Πατὴρ δὲ μὲν δὴ ὁ Κῦρος λέγεται γενέσθαι Καμ- II
βύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληῖσονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἣ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ

τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φύναι δὲ ὁ Κῦρος
 λέγεται καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων
 εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ
 φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν
 πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ
 2 ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς
 ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη
 γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νό-
 μοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελόμενοι οὐκ
 ἔνθενπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ
 μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως
 τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς προ-
 σβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάτ-
 τουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς
 οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύ-
 ειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα
 ὡσαύτως· ἦν δὲ τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν
 3 αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες
 ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ
 πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι.
 ἐπιμέλονται δὲ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρᾳ ἀγορὰ
 καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα
 πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὧνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ
 αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλῖαι ἀπελήλανται εἰς
 ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ
 4 τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμῷ. διήρηται δὲ αὕτη ἡ
 ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη· τούτων δ'
 ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀν-
 δράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγυνοσί.
 νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρ-
 εισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι
 ἄνδρες, οἱ δὲ γεραίτεροι ἡνίκ' ἂν ἕκαστω προαχωρῇ,

πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, αἷς αὐτοὺς δεῖ
 παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα
 σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων·
 οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προρρηθῇ παρει-
 ναι, οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. ἄρχοντες δ' ἐφ' 5
 ἐκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ
 καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παι-
 σιν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι
 τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς
 ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἱ ἂν αὐτοὺς ἐφή-
 βους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελεί-
 οις ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα
 τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ
 τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προ-
 στάται ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ οὗτοι
 τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἐκάστη ἡλικία προσ-
 τέτακται ποιεῖν διηγρησόμεθα, ὥς μᾶλλον δῆλον γέ-
 νηται ἢ ἐπιμέλονται ὥς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.
 οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διά- 6
 γουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι
 ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα
 μαθησόμενοι. οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ
 πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίνεται γὰρ
 δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλή-
 ματα καὶ κλοπῆς καὶ ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης
 καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων οἷων δὴ εἰκός. οὓς δ' ἂν
 γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζου- 7
 σι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα εὐρίσκωσι. δικά-
 ζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι
 μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαρι-
 στίας, καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδι-
 δόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυ-

ρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν
 μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα
 καὶ φίλους. ἔπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ
 ἢ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι
 8 ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς
 παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς
 τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρε-
 σβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διά-
 γοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρ-
 χουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι
 τοὺς πρεσβυτέρους πειδομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυ-
 ρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ
 ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶ-
 σι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς
 ἔνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ
 μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,
 ὅταν οἱ ἄρχοντες σημῇνωσι. φέρονται δὲ οἰκοθεν στ-
 τον μὲν ἄρτον, ὅφον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἣν τις
 διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.
 πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκον-
 τίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἔτων ἀπὸ γε-
 νεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς
 9 τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διά-
 γουσιν ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παιδων ἐξέλθωσι
 κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προειρήκα-
 μεν, καὶ φυλακῆς ἔνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύ-
 νης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἢ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας
 δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς
 ἄρχουσι χρῆσθαι ἣν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ
 ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα·
 ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμί-
 σειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ

μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ
 τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι
 δὲ γέρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι,
 τῷ δ', ἐὰν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ 10
 δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς ὥσ-
 περ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμῶν ἐστὶν αὐτοῖς καὶ αὐτός τε
 θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν,
 ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν
 πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶ ἀνίστασθαι ἐθίζει
 καὶ ψύχη καὶ θάληη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοι-
 πορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον
 καὶ ἀκοντίζει ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν
 δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ὅταν τι τῶν ἀκρίμων
 θηρίων ἀνθιστῇται· παίειν μὲν γὰρ δῆπου δεῖ τὸ
 ὁμοσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον·
 ὥστε οὐ ῥάδιον εὔρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν
 πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἄρι- 11
 στον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὥς τὸ εἰκός, τῶν παίδων,
 τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστή-
 σειαν, ἣν δέ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἔνεκα ἐπικαταμεῖναι
 ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατρεῖσθαι περὶ τὴν θήραν, τὸ
 ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὐθιγῇ
 ῥῶσι μέχρι δειπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ τῷ ἡμέρα
 λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σίτον δαπανῶσι. τοῦτο
 δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἔνεκα, ἵν' ἐάν τι καὶ ἐν
 πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὅσον δὲ
 τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι ὅ,τι ἂν θηράσωσιν· εἰ
 δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθί-
 ειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
 ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω
 πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς
 δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυ- 12

λαί διατρίβουσι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα ἃ παῖδες ὄντες
 ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζό-
 μενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ
 δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἅθλα προτίθεται· ἐν ᾗ
 δ' ἂν τῶν φυλῶν πλείστοι ὥσι δαημονέστατοι καὶ
 ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖ-
 ται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν,
 ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶν-
 ται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ
 φρουρῆσαι δεήσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς
 ὑποδραμεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους
 ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἐφηβοὶ πράττουσιν. ἐπει-
 δὲν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς
 13 τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνον
 οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε.
 πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ ἐφηβοὶ παρέχουσιν ἑαυτοῖς
 ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν τι δέῃ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ,
 ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστί καὶ ἔτι δυναμέ-
 νων. ἣν δέ ποι δέῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ
 οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλὰ στρα-
 τεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά
 τε περὶ τοῖς στέροσι καὶ γέρορον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷ-
 όνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ
 μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τού-
 των καθίστανται πλὴν οἱ τῶν παιδῶν διδάσκαλοι.
 ἐπειδὲν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν,
 εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλείον τι γεγονότες ἢ τὰ πεν-
 τήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς
 14 τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ'
 αὖ γεραιτέροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς
 ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ καὶ
 τὰ ἰδίαι πάντα. αἱ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ

τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἰροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπη τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

Ἴνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθεῖν διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδείς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἐαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίζεσθαι καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγένωνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίγνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἶονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαίταν. αἰσχροὺς μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἔστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι, αἰσχροὺς δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρεῖν

σαι ἔνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἐχρῶντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλiskon, ὥστε ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὐ δ' ἔνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

- III. Κύρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγῳ πλεον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἅ δέοι καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτῇ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ 2 τὸν Κύρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὥς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ Κύρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς οἷα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὢν ἡσπάζετό τε αὐτὸν ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμος ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδυες καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἐτι πολὺ καὶ ἐσθιότες φαυλότεραι καὶ δίκαιται εὐτελέστεραι· ὁρῶν τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγε· ὦ μῆτερ, ὥς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης αὐτὸν τῆς μητρὸς πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι ὁ πατὴρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κύρος, ὦ 3 τερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πα-

Μήδων μέντοι ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλ-
 λιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ στο- 3
 λὴν καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα
 καὶ ἐκόσμει, καὶ εἴ ποί ἐξελαύνει, ἐφ' ἵππου χρυ-
 σοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύε-
 σθαι. ὁ δὲ Κῦρος ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ
 φιλότιμος ἦδετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων
 ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι
 καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ
 τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον σπάνιον. δειπνῶν δὲ ὁ 4
 Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος
 τὸν παῖδα ὥς ἡδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἦττον οἴκαδε πο-
 θολή, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντο-
 दाπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφα-
 σαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ
 δεῖπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα
 διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν
 παντοδαπῶν βρωμάτων. τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυά-
 γην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τόδε τὸ
 δεῖπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα
 ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐκ, ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ
 ἀπλουστερά καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἢ ὁδὸς ἐστὶν
 ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· παρ' ἡμῖν μὲν
 γὰρ ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν
 τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινας ἐλιγμοὺς
 ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι
 ἡμεῖς πάλαι ἤκομεν. Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυά- 5
 γην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γευόμε-
 νος δὲ καὶ σύ, ἔφη, γνώσει ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ
 καὶ σέ, φάναι τὸν Κῦρον, ὀρῶ, ὦ πάππε, μυσαττό-
 μενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπα-

ρέσθαι, Καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέ-
 γεις; Ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἄψῃ,
 εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον, ὅταν δὲ τούτων
 τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ
 χειρόμακτρα, ὥς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι πλέα σοι ἀπ'
 6 αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν,
 Εἰ τοίνυν οὕτω γιννώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε
 εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα
 λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεα καὶ τῶν
 ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα,
 εἰπεῖν, Ἥ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦ-
 τά μοι τὰ κρέα ὅτι βούλομαι αἰτοῖς χρῆσθαι; Νῆ
 7 Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦ-
 ρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν
 πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστω, Σοὶ μὲν
 τοῦτο ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις, σοὶ δ'
 ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω· σοὶ δ'
 ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι μοι
 τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου πάντα
 8 ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκα δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ
 οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ
 Σάκας ἄρα καλὸς τε ὢν ἐτύγχανε καὶ τιμὴν ἔχων
 προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκω-
 λύειν οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν.
 καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὥς ἂν παῖς μη-
 δέπω ὑποπτήσσω, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω
 τιμᾷς; καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ
 ὁρᾷς, φάναι. ὥς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ
 δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνο-
 χοοῦσι καὶ καθαρείως ἐργέουσιν καὶ διδῶσι τοῖς τρισὶ
 δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν ὥς
 ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πί-

νειν. Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τον Σάκαν καὶ 9
 ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἐκπῶμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν
 ἐγγέας ἀνακτῆσωμαι σε, ἣν δύνωμαι. καὶ τὸν κε-
 λεῦσαι δοῦναι. λαβόντα δὴ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν
 δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἐκπῶμα ὥσπερ Σάκαν ἑώρα, οὕτω
 δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως καὶ εὖσχη-
 μόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην
 τῷ πάππῳ ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυνάγει πολὺν
 γέλῳτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελά-
 σαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον καὶ φιλοῦντα
 ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς
 τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἶνο-
 χορήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα
 τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὴν διδῶσι τὴν φιάλην,
 ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν
 χεῖρα ἐγγεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα
 ἐγγέοιεν μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυνά- 10
 γης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τᾶλλα
 μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἶνου;
 Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἐδεδοίκεν μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρ-
 μακα μεμιγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰστίσας σὺ τοὺς
 φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρ-
 μακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγγέαντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο,
 ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνως; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἑώρων καὶ
 ταῖς γνώμασι καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶ-
 τον μὲν γὰρ ἃ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν,
 ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκρά-
 γετε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἥδετε δὲ καὶ
 μάλα γελοίως, οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος
 ὦμνυτε ἄριστα ἄδειν· λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν
 ἑαυτοῦ φώμην, ἔπειτ' εἰ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ
 ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι

- ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντάπασιν σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἳ τε ἄλλοι ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔρωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσηγορία ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν
- 11 ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς πατήρ, ἔφη, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἶνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, τῷ Σάκῃ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μιαρώτατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἵκετενῶ, φάναι, ὦ πάππε, δὸς μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στάς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε βούλοιο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὐπὼ δυνατόν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρὸς τινας· εἰδ' ὁπότε ἦμοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λοῦνται· εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἰποῖμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον ὥσπερ οὗτος ἐμὲ
- 12 παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. τοσαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δ' ἡμέρας, εἴ τινος αἰσθοίτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅτι γὰρ δύναίτο ὁ Κῦρος ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.
- 13 Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὥς ἀπιούσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βούλοιο μὲν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μὲν-

τοι τὸν παῖδα χαλεπὸν εἶναι νομίζειν καταλιπεῖν.
 ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, 14
 ἦν μένης παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰς-
 ὁδου σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπόταν βούλῃ εἰσιέ-
 ναι ὥς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν σοι εἰσομαι
 ὅσῳ ἂν πλεονάκεις εἰσίῃς ὥς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις
 τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλῃ, καὶ
 ὁπόταν ἀπίης, ἔχων ἅπει οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἔπειτα
 δὲ ἐν τῷ δειπνῶ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν
 ὁποῖαν βούλῃ ὁδὸν πορεύσει. ἔπειτα τά τε νῦν ἐν
 τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι καὶ ἄλλα παντοδαπὰ
 συλλέξω, ἃ σὺ ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς,
 διώξει, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ
 οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δὲ σοι ἐγὼ συμπαί-
 στορας παρέξω, καὶ ἄλλα ὅποσα ἂν βούλῃ λέγων πρὸς
 ἐμέ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ 15
 μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν
 ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν ὅτι
 μένειν βούλοιο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς
 μητρὸς διὰ τί εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἰκοὶ μὲν τῶν ἡλί-
 κων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ
 ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἱππεύων
 ἦτιων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ὦ μῆτερ,
 ἔφη, ὅτι ἐμέ πάννυ ἀνιᾷ. ἦν δὲ με καταλίπῃς ἐνθάδε
 καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσῃς ὦ, οἰμαί
 σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ περὶ καὶ θάλασσαν νική-
 σειν, ὅταν δ' εἰς Μῆδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι
 τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς συμ-
 μαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύ- 16
 νην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν
 διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἄλλ', ὦ μῆτερ,
 ἀκριβῶ ταῦτά γε ἦδη. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην

εἶπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὥς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον
 17 ὥς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνου ἡμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδν. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν τούτῳ αὖ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἴην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτήσις δικαία ἐστί, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτησθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰετὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ μήτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶς· ἦν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδά-
 18 ξει. Ἄλλ' οὐ ταῦτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἄλλ' ὁ νόμος ἐστί. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι ἦς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστί τὸ πλεῖον ὀφείσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὅ γε σὸς πατὴρ. εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μήτερ, διδάσκειν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν· ἢ οὐχ ὀρθῶς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν;

ὥστε θάρρει, ὡς ὃ γε σὸς πατήρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ IV. ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκράτι ὥστε οἰκείως διακείσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο, προσίων καὶ ἐνδηλος ὢν ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἰ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπραΰασθαι σφίσιν ὁ δὲ Κῦρος, εἰ δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπραΰτεσθαι. καὶ ὁ Ἀστυά-² γης ὅ,τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων ποτὲ ἐπάνετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινας δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κῦρος καὶ πάντων ἀοκνότετα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ὅ,τι οἶοιτο χαριεῖσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.

Καὶ ἦν μὲν ἰσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ³ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὢν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθὲς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νεοὶ ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυ-

λογίας οὐ θράσος διαφάνετο, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἄν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

- 4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρήτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκ ἐθ' ὁμοίως προπετεὺς εἶχεν. οὕτω δὴ ἡσυχαιότερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πᾶμπαν ἐπύχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἃ κρείττων ἦδει ὦν, ταῦτα προυκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἅπερ εὖ ἦδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν, καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηθῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξενσόμενος ἢ διακουτιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὕτω πάνυ ἐποχος ὦν,
- 5 ἡττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὥς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττιάσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἡττώτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειραῶσθαι αὐθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱπικῇ τοῖς ἥλιξε, ταχὺ δὲ παρήει διὰ τὸ ἐραῖν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλούμενος οὐ δύναιτό οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, Ὡ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματ' ἔχειν; ἀλλ' ἐὰν ἐμὲ ἐκπέμπης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία,
- 6 ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκ ἐθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὦν, ὅλ' ὁ κνηρότερον προσήει. καὶ ἃ πρόσθεν

τῷ Σάκα ἐμέμφετο ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάπ-
πον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐρίγνετο· οὐ γὰρ προσ-
ῆει, εἰ μὴ ἴδοι εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο
πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὅποτε ἐγγχωροίη· ὥστε ὁ Σά-
κας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπι- 7
θυμοῦντα ἔξω θηρῶν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ
καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους,
ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν καὶ εἰ
τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν
ἐπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο ποίοις οὐ χρὴ θη-
ρίοις πελάζειν καὶ ποῖα χρὴ θαρροῦντα διώκειν. οἱ
δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας
διέφθειραν καὶ κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ
δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἶες καὶ οἱ ὄνοι
οἱ ἄγριοι ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσ-
χωρίας ὅτι δεοὶ φυλάττεσθαι οὐδὲν ἥττον ἢ τὰ θη-
ρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρη-
μνισθῆναι. καὶ ὁ Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προ- 8
θύμως· ὥς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων
ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουσεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν
ἢ ὅπη ἔφειυγε. καὶ πῶς διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πί-
πτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κακείνον ἐξετραχήλισεν.
οὐ μὴν ἄλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος μόλις πῶς, καὶ ὁ
ἵππος ἐξανέστη. ὥς δ' εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντί-
σας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα.
καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελά-
σαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ ἔλεγον εἰς οἶον κίνδυ-
νον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος
εἰστήκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἡνιάτο. ὥς
δ' ἦσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὡς-
περ ἐνθουσιῶν, καὶ ὥς εἶδεν ἐκ τοῦ ἀντίου κάπρον

προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ διατεινόμενος εὐ-
στόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε τὸν κά-
9 προν. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεὸς αὐτῷ ἐλοιδο-
ρεῖτο, τὴν θρασύτητα ὀρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμέ-
νου ὅμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἔῤῃσαι εἰσ-
κομίσαντα δοῦναι τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεὸν εἶπεν
φασιν, Ἄλλ' ἣν αἰσθῆται ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον
λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν
βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε
ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τι-
μωρησάμενος [ὅ,τι βούλει] ταῦτα ὅμως χάρισαί μοι.
καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως
βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι.
10 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ
πάππῳ καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκεί-
νω. καὶ τὰ ἀκόντια ἐπεδείκνυ μὲν οὖν, κατέθηκε δὲ
ἡματωμένα ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ
Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγω-
γε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως, οὐ μέντοι δέομαί γε τούτῳ
οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ
τοῖνυν μὴ σὺ δέει, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὲς αὐτά,
ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ διαδῶ. Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη
ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βού-
11 λει καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λα-
βὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ καὶ ἅμα ἔλεγεν, Ὡ
παῖδες, ὥς ἄρα ἐφλυναροῦμεν ὥτε τὰ ἐν τῷ παραδεί-
σῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι οἶόν
περ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρώῃ. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν
μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψωφαλέα, καὶ
τὸ μὲν αὐτῶν χωλὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν
τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὥς μὲν καλὰ, ὥς δὲ με-
γάλα, ὥς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι ὥς-

κερ πτηναὶ ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ κάπροι
 ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους ὁμόσε ἐφέ-
 ροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμαρτεῖν οἶόν
 τ' ἦν αὐτῶν· καλλίω δὲ, ἔφη, ἐμοιγε δοκεῖ καὶ τε-
 θνηκότεα εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιφοδομη-
 μένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφείεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέ-
 ρες ἐπὶ θήραν; Καὶ ῥαδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυ-
 άγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἄν ἡμῖν 12
 Ἀστυάγει μνησθεῖη; Τίς γάρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε
 ἱκανώτερος πείσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν
 οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγέννημαι· οὐδὲ γὰρ οἶός
 τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάπ-
 πον ἐκ τοῦ Ἰσου ἔτι δύναμαι. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιδι-
 δῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλί-
 θιος γένωμαι. παιδάριον δ' ὦν δεινότατος λαλεῖν
 ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις
 το πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν ἄν τι δέη δυνήσῃ
 πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται
 δεῖσθαι ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη, 13
 καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾷν
 εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἄν ἀλυνότατα εἴποι
 πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς
 παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδρᾷ σε τῶν
 οἰκετῶν καὶ λάβῃς αὐτόν, τί αὐτῷ χρήσει; Τί ἄλλο,
 ἔφη, ἢ θήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόμα-
 τος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ
 μαστιγώσας γε, ἵνα μὴ αὐτίς τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἄρχῃς
 ἰρήσομαι; Ὡρα ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευά-
 ζεσθαι εἴη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὥς βουλεύομαι γε
 ὅπως σε ἀποδρῶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν.
 καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπῶν

- ἔνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χα-
 ρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν
 14 παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος
 ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμεινεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρω-
 πὸς ὦν σιωπῇ διῆγεν. ὁ μὲντοι Ἀστυάγης ἐπεὶ ἔγνω
 αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρί-
 ξεσθαι ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεξοὺς πολλοὺς καὶ
 ἱππέας συναλίσας καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς
 τὰ ἱππασίμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλην θή-
 ραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρὼν αὐτὸς ἀπηγόρευε μη-
 δένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθεῖν θηρῶν. ὁ δὲ
 Κῦρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ', Εἰ βούλει, ἔφη, ὦ
 πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς κατ' ἐμὲ πάντας
 διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι ὅπως ἕκαστος κράτιστα
 15 δύναιτο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ στὰς
 ἐθεᾶτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονικούν-
 τας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ Κύρῳ ἦδε-
 το οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ
 σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὅποτε πλησιάζοι θη-
 ρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστί ἕκαστον. καὶ τοῦ
 μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὀρῶν ἠὺφραίνετο, τὸν δὲ
 τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡσθάνετο οὐδ' ὀπωστι-
 οῦν φθονερῶς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ
 Ἀστυάγης ἀπῆει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε
 θήρᾳ ὥστε αἰεὶ ὅποτε οἷόν τ' εἴη συνεξῆει τῷ Κύρῳ
 καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖ-
 δας, Κύρου ἔνεκα. τὸν μὲν οὖν πλεῖστον χρόνον
 οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ
 τινος συναίτιος ὦν, κακοῦ δὲ οὐδενός.
- 16 Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκατὶδεκα ἔτη γενομένο
 αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλ-
 λων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρό-

νον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρευτα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρώῃ, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστάς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελαῖν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακή, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὥς πρὶ τῇ ὑστεραία θηράσων. ἤδη δὲ ἐσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ 17 πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἱππεὺς καὶ πεξοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι· δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτοὺς ἦκεν ἔχων ἱππέας καὶ πεξοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τ' αὖ φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερῶν αὖ πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω δὲ πρὶ ἀναστάς ἤγε τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν πεξοὺς κατέλιπεν ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτοὺς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὥς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλομένους ὅτῳ τις ἐπιτυχάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἔπραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν 18 ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτοὺς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμεναι πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὥς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυ-

- χίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος
 ὀρώων ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους κισσυδί, ἐκβοη-
 θεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ὄπλα ἐνδύς, οὔποτε οἰ-
 ὄμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα
 δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀρμόττοντα αὐτῷ ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ
 σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε
 τῷ ἱππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθαύμασε μὲν τίνος κε-
 λεύσαντος ἦκοι, ὅμως δὲ εἰπαι· αὐτῷ μένειν παρ'
 19 ἑαυτόν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους,
 ἦρετο, Ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἱ
 ἐφραστήκασιν τοῖς ἱπποῖς ἡρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη.
 Ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Καὶ ἐκεῖνοι μέντοι.
 Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' οὖν πονηροὶ γε
 φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν
 τὰ χρήματα· οὐκοῦν χορὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ'
 αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὀργῆς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στι-
 φος τῶν ἱππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἱ ἦν ἐπ'
 ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν
 ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὐπω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἀλλ' ἦν
 σὺ μένης, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσ-
 βοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐ κινήσονται,
 οἱ δ' ἄγοντες εὐθύς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὰν
 ἴδωσί τινὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.
- 20 Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυά-
 γει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὥς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐρηγό-
 ρει κελεύει τὸν νῆον λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλαύνειν
 ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσ-
 δε, ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθῆναι
 ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κναξάρης λα-
 βὼν τῶν ἐφρωμένων ἱππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύ-
 νει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς εἶδεν ὀρμωμένους, ἔξορμα, καὶ
 αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κναξάρης μέντοι

ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὥς δὲ
 εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθὺς
 ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἄμφι τὸν Κῦρον 21
 ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον εὐθὺς ἔπαιον,
 πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν
 ἐφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνέ-
 σταν, ἀλλ' ἦρουν τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γεν-
 ναῖος ἄπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω
 καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὄρων τὸ παλεῖν τὸν ἀλι-
 σκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι
 ὥς ἑώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προυκίνησαν
 τὸ στίφος, ὥς παυσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς
 ἰδοῖεν προορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον 22
 ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον
 ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις κατέ-
 χων ἐποίει, καὶ ὁ Κναξάρχης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως
 καὶ αἰσχυρόμενος τὸν πατέρα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο,
 προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ
 οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ
 Ἀστυάρχης ὥς ἑώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας,
 τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ὑπαν-
 τῶντας, δεισας περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου μὴ
 εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν
 τι, ἡγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέ- 23
 μιοι ὥς εἶδον τοὺς Μήδους προκινηθέντας, διατεινά-
 μενοι οἱ μὲν τὰ παλὰ οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεισαν, ὥς
 ἐπειδὴ εἰς τόξευμα ἀφίκοντο στησομένους, ὥσπερ τὰ
 πλειεῖστα εἰώθεσαν ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε
 ἐγγύτατα γένοιτο, προσήλαννον ἀλλήλοις καὶ ἡκρο-
 βολίζοντο πολλάκις μέχρι ἐσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἑώρων
 τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους,
 τοὺς δ' ἄμφι τὸν Κῦρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ φερομένους,

- τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἦδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διαώκοντας ἀνὰ κράτος· ἦρουν δὲ πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἀλισκομένους ἔπαιον καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν πρὸς τοῖς πεξοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μελίζων
- 24 ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνῆγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ἱπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ,τι χρῆ λέγειν, αἷτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γινώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπὶ προσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἡγριωμένον ἐπὶ τῇ θῆᾳ τῇ αὐτοῦ.
- 25 Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἷ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾠδαῖς, ὃ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κῦρου πατὴρ ἦδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἦδη διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἶπεν ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἐνθα δὲ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἔπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς αἰνᾶν.

ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προύπεμπον ἅπαντες καὶ παῖ-
 δες καὶ ἡλικες καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ
 Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ δα-
 κρύνοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν λέγεται 26
 σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα
 διαδοῦναι φασιν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης
 αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολήν τὴν Μη-
 δικὴν ἐκδύντα δοῦναι τινι, δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα
 ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ
 δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγην δὲ
 δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀπο-
 πέμψαι εἰς Μῆδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε,
 ἐμὲ καὶ αὐτίς ἰέναι ὥς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν
 εἰ τῷ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα
 ποιῆσαι ὥσπερ Κῦρος ἐπέστειλεν.

Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγον ἐπιμνησθῆναι, λέγε- 27
 ται, ὅτε Κῦρος ἀπῆει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων,
 τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι
 αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι
 Πέρσαι· ἄνδρα δὲ τινα τῶν Μῆδων μάλα καλὸν κά-
 γαθὸν ὄντα ἐκπεπλήχθαι πολὺν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ
 κάλλει τοῦ Κύρου, ἥνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς
 φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δ' οἱ ἄλλοι
 ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μό-
 νον οὐ γινώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κῦρε; Τί δέ,
 εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἢ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα,
 φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας
 μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γινώσκειν τοῦτο ποιοῦν-
 τα. Προσελθεῖν γάρ σοι, ἔφη, αἰετὸν βουλόμενος ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς ἠσχυρόμην. Ἀλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν
 Κῦρον, συγγενὴ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλη-
 σαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι. Ἡ καὶ 28

ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἰδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνον ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὡρα ἂν εἴη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γάρ, ὡς ὀρᾷς, ἤδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδὸν τε οὕπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἦκειν πάλιν ἰδρῶντι τῷ ἱππῳ· καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἦκω διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἶπε, Νῆ Δί' ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἶπε, τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι. ὅτι οὐχ ὀρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἐμπροσθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρρεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὀρᾷν ἐξέσται καὶ βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

- V. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνιαυτὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκαωπον αὐτὸν ὡς ἡδυνπαθεῖν ἐν Μῆδοις μεμαθηκὼς ἦκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθλόντα αὐτὸν ἐώρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἰ ποτ' ἐν ἐορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τὰλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέκτησεν αὐτῷ οἱ ἡλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετῶν ἅ χρῆν καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς 2
 Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Ἀστυά-
 γους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βα-
 σιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βα-
 σιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φύλον
 πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων
 βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πο-
 λιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους
 ἀσθενεῖς ποιήσῃε, πάντων γε τῶν πέριξ ῥαδίως ἄρ-
 ξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδό-
 κει εἶναι. οὕτω δὲ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐ- 3
 τὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα
 καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφο-
 τέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς
 Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μή-
 δους καὶ Πέρσας, λέγων ὥς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη
 καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεσθηκότα εἰς ταὐτό, καὶ ἐπιγα-
 μίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύοιεν,
 εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἑν ἑκάστου
 τῶν ἔθνων ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὲ καὶ τοῖς
 λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο,
 οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ
 γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυά- 4
 γους παῖς ἐπεὶ ἤσθάνετο τὴν τ' ἐπιβουλὴν καὶ τὴν
 παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' αὐτόν, αὐτὸς τε
 εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρ-
 σας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην
 τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις.
 ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κύρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι
 ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἰ τινας πέμποι στρα-
 τιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κύρος δια-
 τετελεκώς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις

5 ἀνδράσιν ἦν· οὕτω δὲ δεξαμένου τοῦ Κύρου οἱ βουλευόμενοι γεραίτεροι αἰρουῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς. ἔδωσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους τῶν ὁμοτίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκάστῳ τέτταρας ἔδωκαν προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἑκάστῳ ἑταξαν ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς προσελέσθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον.

6 τσαυτή μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ ἡρέθη τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιεργησάμενος δὲ τότε προσηγεῖτο τοὺς διακοσίους ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἑκαστοί, συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶτον ἐν αὐτοῖς τάδε.

7 Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὄρων ὑμᾶς ἃ μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ δὲ αἰσχροὶ ἡγείται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι.

8 ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρονες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσχοῦντες γοῦν κάκεινοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅτι μέντοι προσεκτίσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγα-

9 θὸν ἢ αὐτοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καίτοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεισθαι ὑπ' ἀνθρώπων ὥς μηδὲν πλεονέχουσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οἳ τε τῶν παραντίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν,

ἀλλ' ὥς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς
 τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανόμενοι οὕτω παρασκευά-
 ζονται· οἳ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι
 οὐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελε-
 τῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείδοντες ἀν-
 θρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· καὶ
 οἱ ταῦτα τὰ πολεμικὰ ἀσχοῦντες οὐχ ὥς μαχόμενοι μη-
 δέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζον-
 τες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι πολὺν
 μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τι-
 μὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα 10
 ἐκπονήσαντες πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσ-
 σθαι περιεῖδον αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους,
 ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι οἶον εἴ τις γεωρ-
 γὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὖ σπεύρων
 καὶ εὖ φυτεύων, ὅποτε καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐφῇ
 τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρ-
 ρεῖν. καὶ εἰ τίς γε ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιό-
 νικος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν
 οὗτός μοι δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης.
 ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπεὶ 11
 περ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι
 ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ
 τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας
 ὄντας ὥς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι
 ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνισταί, οἳ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι
 καὶ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἣν δὲ πού πονῆσαι δέη,
 τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς
 πόρους· οὐδέ γε οἷτινες ἀγρυπνῆσαι δεόν ἥττωνται
 τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ
 γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δὲ ὥς χρὴ καὶ
 συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρησθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆ-

- λον ὥς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.
- 12 ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ δύ-
ναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας
νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσαπερ ὅψῳ διαχρῆσθε, ὑδροποσίαν
δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων
καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμι-
σθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι
χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνων ἐραστὰς ἀνάγκη κτᾶσθαι
τὰ αἷτια. διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίν-
13 δυνον ἡδέως ὑποδύεσθε. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ
ὑμῶν ἄλλη γιγνώσκων, ἐμαυτὸν ἔξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ
μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ
ἐλλεῖπον ἥξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ
ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ
ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρ-
ροῦντες ὁρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκπυδὼν ἡμῖν γεγέ-
νηται τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν
γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χει-
ρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν
ἐστὶν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις
14 ἀρῆγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν κάκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρ-
ρεῖν, τὸ μὴ παρημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον
ποιεῖσθαι· πολλὰ γάρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μό-
νον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρῶμενον ἀεὶ
ἀπὸ θεῶν ὁρμαῖσθαι. τέλος εἶπε, Τί δεῖ ἔτι λέγειν;
ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες
καὶ τᾶλλα παρασκευασάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ
δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δῆ, ὅπως τὰ
τῶν πολεμίων ὥς τάχιστα μαθὼν οἶά ἐστι παρασκευ-
άζωμαι ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως ὥς κάλλιστα σὺν θεῷ
ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἔπραττον.

VI. Κύρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἑστία

πατρῶα καὶ Διὶ πατρῶω καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὥρ-
ματο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπρούπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ
ὁ πατήρ. ἐπειδὴ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται
ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἰσιοὶ γενέσθαι. τούτων
δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἐτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο,
ὥς οὐδένα λήσουντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Προτόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοι- 2
οὔδε. Ὡ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ ἴλεψ' τε καὶ εὐμενεῖς
πέμπουσίν σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις ση-
μείοις· γιννώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα
ἐπίτηδες ἐδίδαξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων
τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλ' αὐτός καὶ
ὁρῶν τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γιννώσκεις
καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλοιντό σε ἐξαπατᾶν
ἔτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαίνόμενα,
μηδ' αὖ, εἰ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖο
θελοῖς σημείοις ὅ,τι χρῶ, ἀλλὰ γιννώσκων διὰ
τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα,
τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κύρος, 3
ὥς ἂν ἴλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν,
ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελό-
μενος. μέμνημαι γάρ, ἔφη, ἀκούσας ποτέ σου ὅτι
εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὥσπερ
καὶ παρ' ἀνθρώπων ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη,
τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττει, τότε μά-
λιστα τῶν θεῶν μεμνηῖτο· καὶ τῶν φίλων δ' ἔφη-
σθα χρῆναι ὡσαύτως οὕτως ἐπιμέλестhai. Οὐκοῦν 4
νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διὰ γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἡδίων
μὲν ἔρχει πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ
μᾶλλον τεύξεσθαι ὧν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ
δοκεῖς οὐπώποτ' ἀμελήσας αὐτῶν; Πάννυ μὲν οὖν,
ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς

5 οὕτω διάκειμαι. Τί γάρ, ἔφη ὁ πατήρ, μέμνησαι ἐκεῖ-
 να ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν ὥς ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μα-
 θόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας
 αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀρ-
 γοῦντας καὶ ἐπιμελομένους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ
 ἀφυλακτοῦντας τούτων, παρέχοντας οὖν τοιούτους
 6 ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖ-
 σθαι τὰγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, μέμνημαι μέντοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ
 γὰρ ἀνάγκη με πείθεσθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε
 λέγοντα ἅει ὥς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν
 θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας ἱππομαχοῦντας νι-
 κᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν τοξεύοντας κρα-
 τεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερ-
 νᾶν σῶζειν εὐχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ
 σπεύροντάς γε σῆτον εὐχεσθαι καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι,
 οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ σωτηρίαν αἰ-
 τεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμούς πάντα
 τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως
 ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν ὥσπερ καὶ
 παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομέ-
 νους.

7 Ἐκείνων δέ, ὃ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ
 ἐλογιζόμεθα ὥς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον,
 εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς
 καὶ ἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο καὶ τὰπιτήδεια αὐτός τε καὶ
 οἱ οἰκείται ἱκανῶς ἔχουσιν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔρ-
 γου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προ-
 στατεύειν ὅπως ἔξουσιν πάντα τὰπιτήδεια ἐκπλεῶ
 καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν
 8 δὴπὺ ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὃ πά-
 τερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκειον

καὶ ἔμοι ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ νῦν γ', ἔφη, ταυτὰ μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοι ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάννυ μοι δοκεῖ αἰσχυρὸν εἶναι τὸ τοιούτους ὑποπιτῆσαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνιζομένους· οὕς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δεικνύναι καὶ πλεον ἔχειν ἔνδον χρυσίου καὶ πλείονα χρόνον καθεῦδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνὶ ἑστίν ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. ἀντίκα δῆπου οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τάπιτήδεια ἢ στρατιά, καταλελύσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κναξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν ἰοῦσι πᾶσιν ὁπόσοι ἂν ᾧσι. Τούτοις δὲ σύ, ὦ παῖ, πιστεύων ἔρχει τοῖς παρὰ Κναξάρη χρήμασιν; Ἐγὼ γ', ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ἔστι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δή. Ὅμως δὲ τούτοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοισι; ὅτι δὲ πολλῶν μὲν δεήσεις, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο οὐ γινώσκεις; Γινώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἡ δαπάνη ἢ καὶ ἐκὼν ψεύσεται, ὦ παῖ, πῶς ἄρ' ἔξει τὰ τῆς στρατιάς; Δῆλον ὅτι οὐ καλῶς. ἄτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνοραῖς τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσ-

- 10 μὲν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ πόρον προσγενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; σὺ δὲ πεξῆν μὲν δύναμιν ἐνθ' ἐνδεῖ ἔχων ἐρχεῖ ἀνθ' ἧς οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλούμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃν καὶ φοβούμενον μή τι πάθῃ; ἂν χρή σε κοινῇ σὺν Κναξάρῃ σκοπεῖσθαι μήποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τότε δὲ πάντων μάλιστα μοι μέμνησο μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰπιτήθεια ἔστ' ἂν ἡ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορήῃς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἄπορος δοκῶν εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σαντοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς τεύξει, καὶ ἣν τινὰς βούλη ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει ἢ κακῶς, μᾶλλον ἔως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσει τότε λέγειν ὅτανπερ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὧν
- 11 καὶ κακῶς. Ἀλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἰσεται· ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κναξάρῃς ἄγεται συμμαχοῦς· ὅ,τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοισι λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν ἢ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειραῖσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἷσι τι, ἔφη, ἥττόν τι τοῦτο

εἶναι αἰσχροὺς ἢ εἰ τις ἔχων μὲν ἀγρούς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἐπὶ τὴν ἀργοῦσαν ἀνωφέλῃτον εἶναι; Ὡς γ' ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσου-
τος τοῦ ἀπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι
μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ οὕτως ἔχε τὴν γνώ-
μην.

Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων ὧν ἐδόκει ποθ' 12
ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι;
Οὐ γάρ, ἔφη, μέμνημαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον
ἐκ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι στρατη-
γεῖν με πεπαιδευμέναι, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώ-
τας ὡς πῶς, Ἄρά γε, εἶπας, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατη-
γικοῖς καὶ οἰκονομίᾳ τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὃς
τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἦττον οἱ στρατιώ-
ται τῶν ἐπιτηδείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται.
ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι λέγων τάληθ' εἶπον ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν
περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν εἰ τί μοι
ὑγιείας περὶ ἢ ῥώμης ἔλεξεν, ὥς δεῆσον καὶ τούτων
[ὥσπερ καὶ] ὑπὲρ τῆς στρατιᾶς τὸν στρατηγὸν ἐπιμέ-
λεσθαι. ὥς δὲ καὶ ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν 13
εἰ τινὰς τέχνας ἐδίδαξεν, αἷς τῶν πολεμικῶν ἐρ-
γων κράτιστοι ἂν σύμμαχοι γένοιοντο. ἀποφήσαντος
δὲ μου καὶ τοῦτο ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τότε εἰ τί μ'
ἐπαίδευσεν ὥς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμ-
βαλεῖν, λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἐργῷ
προθυμία ἀθυμία. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγ-
χες αὖ σὺ εἰ τίνα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ
κρίσθαι τὴν στρατιάν, ὥς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο.
ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος 14
δὴ μ' ἐπήρου ὅτι ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη
με διδάσκειν. καὶ γὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι ὅτι τὰ
τακτικά. καὶ σὺ γελάσας δ. ἡλθες μοι παρακτιθεὶς ἔκα-

στον τί εἴη ὄφελος στρατιᾶ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτη-
 δείων, τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπι-
 στασθαι τὰς ἡύρημένους εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ'
 ἄνευ τοῦ πεῖθεσθαι. ὥς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας
 ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπε-
 ρομένου μου εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης,
 ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις
 ἀνδράσι διαλέγεσθαι καὶ πυθέσθαι πῇ ἕκαστα τούτων
 15 γίνονται. ἐκ τούτου δ' ἐγὼ συνῆν τούτοις οὓς μάλιστα
 φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ
 τροφῆς ἐπέσθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅ,τι Κνωξάρης
 ἐμελλε παρῆξιν ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ
 ὁρῶν ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς
 αἰροῦνται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν
 ἰατροῦς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει
 τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι,
 ἔφη, ὦ πάτερ, πάννυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην
 16 ἔξειν μετ' ἐμᾶντοῦ ἀνδρας. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατήρ
 εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ
 ἱματίων φαργέντων εἰσὶ τινες ἡπηταί, οὕτω καὶ οἱ
 ἱατροί, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους·
 σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἡ τῆς ὑγείας
 ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα,
 τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ ἐγὼ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὁδὸν ἰὼν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν
 δήπου χρόνον τινὰ μέλλης ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγίει-
 νοῦ πρῶτον δεῖ στρατοπέδου μὴ ἀμελήσαι· τούτου δὲ
 οὐκ ἂν ἀμάρτοις, ἐάνπερ μελήσῃ σοι. καὶ γὰρ λέγον-
 τες οὐδὲν παύονται ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν
 χωρίων καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς
 ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τὰ τε σώματα καὶ τὰ
 χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκεῖ σκέψα-

σθαι, ἀλλὰ μνήσθητι σὺ πῶς πειρᾷ σαντοῦ ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὑγιαίνης. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν 17 νῇ Δία πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερπίμπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἢ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν καὶ ἰσχύς προσγενέσθαι. Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμέλεσθαι. Ἡ καὶ σχολὴ ἔσται, ἔφη, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δήπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσιν ἢ ἑαυτῇ ἀγαθὰ· ὥς χαλεπὸν μὲν καὶ ἓνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι χαλεπώτερον, ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιάν ἀργὸν τρέφειν. πλεῖστά τε γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρμώμενα καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέστατα χρώμενα, ὥστε οὐποτε ἀργεῖν δεήσει στρατιάν. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ 18 πάτερ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργούντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγώ, ἔφη, ἀναδέχομαι, ἣν μὴ τις θεὸς βλάβῃ, ἅμα καὶ ἀπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ πάτερ, προειπὼν ἑκάστοις καὶ ἄθλα προτιθεὶς μάλιστα ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε ὁπότε δεοίτο ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις αἰεὶ τὰ προσήκοντα μελετῶσας θεάσει.

Ἀλλὰ μὲν, ὁ Κῦρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν 19

ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτεροι
 εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώ-
 ποις. Ἄλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν
 οἷόν περ εἰ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο αἰετῇ
 κλήσει ἢ περ ὅταν τὸ θηρίον ὄρῃ. τὸ μὲν γὰρ πρῶ-
 τον προθύμως εὖ οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ
 πολλάκις ψεύδεται αὐτάς, τελευτᾶσαι οὐδ' ὁπότεν
 ἀληθῶς ὄρῶν καλῇ πεύθονται αὐτῷ. οὕτω καὶ περὶ
 τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν
 ἐμβαλὼν ψεύδεται τις, οὐδ' ὁπότεν ἀληθεὶς ἐλπίδας
 λέγῃ ὁ τοιοῦτος πεύθειν δύναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν
 λέγειν ἂ μὴ σαφῶς εἰδείῃ εἰργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι
 δ' ἐνετοὶ λέγοντες ταῦτ' ἂν διαπράττοιεν· τὴν δ'
 αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους
 δεῖ ὥς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ τὸν
 Δι', ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καλῶς μοι δοκεῖς λέ-
 20 γειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἦδιον. τό γε μὴν πειδομένους
 παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ
 αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ· σὺ γὰρ με εὐθύς τοῦτο ἐκ παι-
 δίου ἐπαίδευες, σπαντῶ πεύθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα
 τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι ταῦτό τοῦτο
 ἐπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων τοῦ
 αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμέλετο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι
 δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν,
 ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ
 τούτων ἐν πᾶσιν ὄρᾳ μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πεί-
 θεσθαι μάλιστα ὅν τὸ τὸν πειδόμενον ἐκταίνειν τε
 καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολά-
 21 ζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη ἔπεσθαι αὐτῇ, ὦ
 παῖ, ἡ ὁδὸς ἐστίν· ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ τὸ
 ἐκόντας πεύθεσθαι ἄλλη ἐστὶ συντομωτέρα. ὃν γὰρ
 ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονι-

μωτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερη-
 δέως πείθονται. γνολῆς δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει
 ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν,
 ὥς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν κα-
 λουσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὥς προθύμως τοῖς κυβερ-
 νήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομί-
 σωσί τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὥς ἰσχυρῶς
 τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν. ὅταν δὲ οἴων-
 ται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάνυ
 τι ἐθέλουσιν εἶκεν οὔτε θώροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ
 γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει.
 Λέγεις σύ, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν 22
 εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι
 τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ
 τις ἂν, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ
 παρασχέσθαι δύναίτο; Οὐκ ἔστιν, ὦ παῖ, συντομω-
 τέρα ὁδὸς περὶ ᾧ βούλει δοκεῖν φρόνιμος εἶναι ἢ τὸ
 γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν δ' ἕκαστον
 σκοπῶν γνώσει ὅτι ἀληθὴ λέγω. ἦν γὰρ βούλῃ μὴ ᾧ
 ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθός, ἢ ἱατρὸς ἢ
 ἱατρὸς ἢ αὐλητὴς ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ἐννόει πόσα σε δέοι
 ἂν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα. καὶ εἰ δὴ πείσαις
 ἐπαινεῖν τέ σε πολλούς, ὅπως δόξαν λάβοις, καὶ κα-
 τασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε
 ἐξηπατηκῶς εἴης ἂν καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου πείραν
 δοίης, ἐξεληλεγμένος ἂν προσέτι καὶ ἀλαζὼν φαίνοιο.
 Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἂν τις 23
 τῷ ὄντι γένοιτο; Ἀῆλον, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι ὅσα μὲν
 ἔστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ
 ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ οὔτε προο-
 ρατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ
 θεῶν πυνθανόμενος φρονιμώτερος ἄλλων εἴη· ὅ,τι

- δὲ γνοίης βέλτιον ὄν πραχθῆναι, ἐπιμελούμενος ἂν
 τούτου ὡς ἂν πραχθείη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμέλῃσθαι οὐ
 24 ἂν δέῃ φρονιμωτέρου ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ
 μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ
 ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δῆλον ὅτι ἡ αὐτὴ
 ὁδὸς ἥπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυ-
 μοίῃ· εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν εἶναι.
 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν τὸ ἀεὶ δύναι-
 σθαι εὖ ποιεῖν οὕς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν
 τε φαίνεσθαι, ἣν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνει, καὶ
 συναχθόμενον, ἣν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προ-
 θυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον
 μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ
 σφάλλωνται, ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν.
 25 καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δέ, ἣν μὲν ἐν θέρει ὥσι, τὸν
 ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι·
 ἣν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἣν δὲ διὰ μόχθων,
 τῶν πόνων· πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ
 τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρ-
 χοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη.
 θάρρει μέντοι τοῦτο, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι τῶν
 ὁμοίων σωματίων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται
 ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι
 ἢ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι
 ὅτι οὐ λανθάνει ὅ,τι ἂν ποιῇ.
 26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοι ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰ πιτή-
 ρεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνουεν δέ, πονεῖν δὲ δύ-
 ναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φι-
 λοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθὸν φαίνεσθαι, τὸ δὲ
 πεῖθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τη-
 ρηκαῦτα σωφρονεῖν ἂν τίς σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι

βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ
 Ἀΐ', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖτον ἔξειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ'
 ἂν ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπο-
 μένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλλον φυλαττοί-
 μην, ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἂν οἰώμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια
 εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὥς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιείσθαι.
 Πλεῖτον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύ- 27
 ναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι τοῦτο φαῦλον,
 ὦ παῖ, οὐδαμῶς ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι δεῖ
 τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσκειν καὶ ἐπίβουλον εἶναι καὶ
 κρυψίνου καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην
 καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων.
 καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ
 λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν,
 ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ
 εἴης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους 28
 εἰς ἀναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ
 νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γε
 τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν οὐκ οἴσθα
 μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτα,
 ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, ἐμαν-
 θάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ'
 ἔνεκα δολοῦν ὑς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι;
 τί δ' ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἀρπεδόνας; τί δὲ λέουσι
 καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστά-
 μενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς αἰεὶ ἐπει-
 ρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ οὐ πάντα γιννώ-
 σκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ εἰσι καὶ ἀπάται καὶ
 δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, θηρίων 29
 γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπα-
 τῆσαι τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ
 γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπε-

- τρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δε ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ ἑξαπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μὴδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μὴδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε.
- 30 Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφοτέρω ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρω ταῦτα ἔδει ἐπ' ἀνθρώποις
- 31 Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παιδῶν, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ ἑξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώριξε δὲ τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχθρούς. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἐδίδασκεν ὥς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἶη ἑξαπατᾶν ἐπὶ γε ἀγαθῷ, καὶ
- 32 κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἣν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἑλλήνας διδάσκειν ἑξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενομένοι οὖν τινες οὕτως εὐφυνεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἑξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἰσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυνεῖς ὄντες, οὐκ ἀπέσχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρα-
- 33 σθαι. ἐγένετο οὖν ἐκ τούτων ῥήτρα, ἥ καὶ νῦν χρῶμεθα, ἀπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ μὴ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα

ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες
 πρῶτοί πολῖται γένοιντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλι- 34
 κίαν ἣν σὺ νῦν ἔχεις, ἦδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους
 νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν
 ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέ-
 σθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι·
 ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ διαλεγόμεθα πρὸς
 τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν
 αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης ἀμέτρως αὐτῇ
 χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ἔφη· ὥς τοίνυν ὁψιμαθῇ 35
 ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φεί-
 δου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως κλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν
 πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύνα-
 μς, τεταγμένοις τοῖς σαυτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν
 τοὺς πολεμίους καὶ ὠπλισμένοις ἀόπλους καὶ ἐγρη-
 γοροῖσι καθεύδοντας καὶ φανερούς σοι ὄντας ἀφανῆς
 αὐτὸς ὢν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ αὐτοὺς γιγνομέ-
 νους ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν [ὑποδέξει]. Καὶ πῶς ἂν, 36
 ἔφη, τις τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτ'
 ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ,
 πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πο-
 λεμίους παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμ-
 φοτέρους, κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ ἔω-
 θεν ἐπὶ τὰναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας δεῖ ἵεσθαι καὶ
 ταῖς ὁδοῖς ὁποῖαι ἂν ὥσι τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἂ
 χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώ-
 σκης ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα
 φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ
 εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπι-
 τίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μο- 37
 νον ἔστι κλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ
 γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ

πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται εἰδότες ὅτι
 δεόνται. οἱ δ' ἑξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται
 καὶ θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ
 διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς
 δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι.
 38 δεῖ δὴ, ἔφη, φιλομαθῇ τούτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς
 ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημά-
 των, ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι τού-
 τοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται
 ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα
 καὶ τὰ ἀνθηρὰ εὐδοκίμει, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολε-
 μικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκίμει· ταῦτα
 γὰρ μᾶλλον καὶ ἑξαπατᾶν δύνανται τοὺς ὑπεναντίους.
 εἰ δὲ σύγε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις
 39 ἐπ' ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς ὥς καὶ πάννυ ἐπὶ τοῖς μι-
 κροῖς θηρίοις ἐμχανῶ, οὐκ οἶει ἂν, ἔφη, πρόσσω πάννυ
 ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ
 ἐπὶ μὲν τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνι-
 στάμενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς
 ὄρνιθας ἐπεποίηντό σοι αἱ πάγαι αὐταῖς καὶ τὸ κεκι-
 νημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ'
 ἐπεπαίδευντό σοι ὥς σοι μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρε-
 τεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἑξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ
 ἐνῆδρευες, ὥστε ὁρᾶν μὲν αὐτάς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ'
 αὐτῶν· ἡσκήκεις δὲ φθάνειν ἔλκων ἢ τὰ πτηνὰ φεύ-
 40 γειν. πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέ-
 μεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες
 αἱ τῇ ὁσμῇ αὐτὸν ἀνηύρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἐφευγεν,
 ἐπεὶ εὐρεθείη, ἄλλας κύνας εἵχες ἐπιτετηδευμένας
 πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀπο-
 φύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων καὶ πρὸς οἷα

χωρία φεύγοντες αἰρουῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δί-
 κτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυς ἄν, καὶ τῷ σφόδρα φεύ-
 γειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπесσὼν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐν-
 τεῦθεν διαφεύγειν σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθί-
 στης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ
 αὐτὸς μὲν σὺ ὀπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ
 λαγῶ βοῶν ἐξέπληττες αὐτὸν ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκε-
 σθαι, τοὺς δ' ἐμπροσθεν σιγαῶν διδάξας ἐνεδρεύοντας
 λαυθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν προείπον, εἰ τοιαῦτα 4
 ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ
 οἶδ' ἔγωγε εἰ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δέ
 ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ
 τοῦ ἐμφανοῦς καὶ ὀπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην
 συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δέ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ
 παρεσκευασμένοι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας
 δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ἦν τῶν στρατιωτῶν εὗ μὲν τὰ
 σώματα ἡσκημένα ἦ, εὗ δὲ αἱ ψυχὰι τεθηγμέναι, εὗ
 δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχνηαι μεμελετημέναι ὥσιν. εὗ δὲ 42
 χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὅτι ὀπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πεί-
 θεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν
 βουλεύεσθαι. μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ
 τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχό-
 μενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ
 εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει. ὅπως δὲ χρὴ τάττειν εἰς μά- 43
 χην στρατιὰν ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς
 ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρα-
 τοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς καὶ ἡμε-
 ρινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολεμίους
 ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολε-
 μίαν ἄγειν ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ
 ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν
 φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας, καὶ εἰ γὰρ

δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι πολέμιοι ἐπιφανείεν, πῶς
 χρὴ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἰ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι
 ἄλλοθεν ποθεν οἱ πολέμιοι φαίνονται ἢ κατὰ πρόσω-
 πον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολε-
 μίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ
 πολέμιοι ἦκιστα εἰδέειν, ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ
 λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ἤθειν, πολλάκις ἀκή-
 κοας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι,
 οὐδενὸς αὐτῶν ἡμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γεγένησαι. δεῖ
 οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι
 ὅποιον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῇ.

- 14 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα·
 παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μῆτε σαντῶ μηδέποτε μῆτε
 στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὥς ἄνθρωποι μὲν
 αἰρουῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ
 45 ποίας ἔσται αὐτῶν τάγαθὰ. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν
 τῶν γιγνομένων· πολλοὶ μὲν γὰρ πόλεις ἐπεισαν καὶ
 ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι
 πρὸς τούτους ὅφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώ-
 λοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠϋξήσαν καὶ ἰδιώτας καὶ
 πόλεις ὅφ' ὧν ἀνέξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἐπαθον,
 πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ
 εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουλευθέντες ἢ
 φίλοις χρῆσθαι, ὅπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν·
 πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν
 ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ
 ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκ-
 τον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.
 46 οὕτως ἢ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄρι-
 στον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις
 πράττει. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ τε
 γεγεννημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ,τι ἐξ ἐκάστου αὐτῶν

ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλεω ᾦσι, προσημαίνουσιν ἃ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἃ οὐ χρὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσις ἐθέλουσι συμβουλευεῖν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστὶν ὧν ἂν μὴ ἐθέλωσιν ἐπιμέλεσθαι.

[B.]

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν Ι. ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανείς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς τοῖς Μηδῖαν γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πόλιν ἀπῆει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ 2 Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἡσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ ἦρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρχης πόσον ἄγοι τὸ στράτευμα. ὁ δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν γε, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρχης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ 3 Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ραδίως ἄρχουσιν. ἅτάρ, ἔφη, δεῖ τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἳ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοὶ

4 γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἦκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταῦτό λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρως πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζόμεθα. Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κναξάφης.

5 Κροῖσος μὲν ὁ Ἀνδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταις οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα ἱππέας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ἱππέας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν πω σαφὲς λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντῳ συμβαλεῖν φασὶ Γάβαιδον ἔχοντα εἰς Καῦστριον πεδίου ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς διςμυρίους. Κᾶρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὗ φασιν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλωνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους διςμυρίων, ἄρματα δ' εὖ οἶδ' οὐ μείον διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι 6 παμπόλλους· εἰώθει γοῦν ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππέας μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλεῖον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως τί φῆς πλῆθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη. Μήδων μὲν ἱππεὶς πλείους

τῶν μυρίων· πελτασται δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν [ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας] καὶ ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι οὓς σύ φῆς ἄγειν; Ἄλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὐθις βουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκάστων ἧτις ἐστί. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἢ αὐτῇ· τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἷ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ τοιούτων γε τῶν ὀπλων ὄντων. Ἀνάγκη γάρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλειόνων ἢ νίκη· 8 πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον εὖροι ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἦξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον στρατεύμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν τοὺς πολεμίους. Τί μὲν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; 9 Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἔχοιμι, ὡς τάχιστα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν οἷάπερ ἔχοντες ἔρχονται οἱ παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι· ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ πτέρνα, γέρον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν, κοπίς δὲ ἢ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· καὶ ταῦτα παρασκευάσης, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις εἶναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν

- αἰρετώτερον. τάττομεν δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μεντᾶν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἱπποῖς νέμομεν, ὥς μὴ σχολάζωσι μήτε
- 10 μένειν μήτε ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρῃ ἐδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδόν τε ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περ-
- 11 σῶν στράτευμα. ἐνταῦθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτούς, Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὥς χεῖρας συμμύξοντας τοῖς πολεμοῖς, τοὺς δὲ ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γινώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰσὶν ὥς ὅτι προσωτάτω σταθέντες μάχεσθαι, ἔδωκα μὴ ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπύπτοντες πολεμοῖς πολλοῖς πάθουτέ τι. νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἦκετε οὐ μεμπτὰ· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐτῶν ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντος γάρ ἐστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὥς βέλτιστοι ἔσονται.
- 12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἰς δ' αὐτῶν
- 13 καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἀλλὰ θαυμαστά, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμάχεσθαι· ἀλλὰ γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ δῶρα διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ μείω τυγχάνη ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται

εἰ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι βεβαιωτέρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπεῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρεῖ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θῆγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθελὺς τὰ ὄπλα [εἰς τὸ μέσον] 14 καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν 15 τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐτράφητε, καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν χείρονα ἔχετε, ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἰσῶν ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τάπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔξετε ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὄπλα οἰάπερ ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, κἂν τι ἐκ τούτων καλὸν ἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸν 16 μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἴ τι χεῖρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν τούτων ἐπιμέλεσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στέρνα ἀρμόττων ἐκάστω ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὴ παλεῖν τοὺς ἐναντίους δεήσει οὐδὲν φυλαττομένους μὴ τι παλόντες ἐξαμάρτωμεν. τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου διαφεί- 17

- ροι ἡμῶν πλὴν τόλμῃ; ἣν οὐδὲν ὑμῖν ἤττον προσ-
 ήκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέφεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν,
 ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰγαθὰ κτᾶται τε καὶ σώζει,
 τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάν-
 τα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς
 18 ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; τέλος εἴ-
 πεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὄπλα· ὁ μὲν χρή-
 ζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν
 ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμολαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἄρκει
 ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπη-
 19 ρετικοῖς ὄπλοις. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ
 οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι ὥστε τὰ
 ὅμοια πονουῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν μὴ ἐθελή-
 σουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶ-
 νος ἀμυχανοῦντες βιοτεύειν. καὶ οὕτω δὴ ἀπογρά-
 φονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὄπλα πάντες.
 20 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρ-
 ῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν
 μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἰσχύν, διδά-
 σκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πο-
 21 λεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κρυξάρου
 ὑπηρέτας προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκα-
 νῶς ὧν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο
 δὲ παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ
 ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δοκῶν καταμε-
 μαθηκέναι ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίννονται οἱ
 ἂν ἀφόμενοι τοῦ πολλοῦ προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἐν
 ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περι-
 ελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε
 τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέρον καὶ
 θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθύς αὐτῶν παρεσκεύασε
 τὰς γνώμας ὡς ὁμόσε ἰτέον εἶη τοῖς πολεμίοις, ἢ

ὁμολογητέον μηδεὶν εἶναι ἀξιόλους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογήσαι οἷτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἕν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ 22 ὀπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγωνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων ὀπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῇ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐτελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα οἶόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπαδά εἰς τὸ δυνατόν τοιαύτην παρέχειν, δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῷ δὲ τὸν λόχον, καὶ ταξιάρχῳ ἀνεπὶ κλητὸν αὐτὸν ὄντα ἐπιμέλεσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων ὅπως ἐκείνοι αὐτοῖν ἄρχουσι παρεξουσι τὰ δέοντα ποιοῦντας. ἅθλα 23 δὲ προύφηγε τοῖς μὲν ταξιάρχοις ὡς τοὺς κρατίστας δόξαντας τὰς τάξεις παρεσκευασθαι χιλιάρχους ἔσσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιάρχων χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι, τῶν δ' αὖ πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπευέσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι ἐκάστοις συμπαρεῖποντο. ἐπανετείνοντο δὲ καὶ μείζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξιόλοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μείζον φαίνοιτο. προεῖπε δὲ νικητῇ 24

ρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις, καὶ
 ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, αἱ ἂν φαί-
 νωνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι καὶ προ-
 θυμότερα ἀσκούσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταῦτα
 νικητήρια οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρόκει. ταῦτα μὲν δὴ
 25 προειρητό τε καὶ ἡσκέτο ἡ στρατιὰ. σκηναὶς δ' αὐ-
 τοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν,
 μέγεθος δὲ ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ
 τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνου μὲν δὴ οὕτω κατὰ
 τάξεις· ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ
 ὠφελείσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο ὅτι ἐώ-
 ρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρό-
 φασις μειονεξίας ὥστε ὑφίεσθαι τινα κακίῳ ἐτέρου
 εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελείσθαι δ' ἐδόκουν
 αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γινώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκη-
 νοῦντες. ἐν δὲ τῷ γινώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι
 πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι, οἱ δὲ ἀγνοοῦμενοι
 ῥαδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ ἐν σκότει
 26 ὄντες. ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκρι-
 βοῦν μεγάλα ὠφελείσθαι διὰ τὴν συσκηνίαν. εἶχον
 γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμη-
 μένας ὥσπερ ὁπότε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ δὲ
 λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δε-
 27 κάδας, πεμπάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς
 τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ
 μὴ ταράττεσθαι καὶ εἰ ταραχθεῖεν θᾶττον καταστῆ-
 ναι, ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἂν δέη συναρμο-
 σθῆναι, ἔστι, καὶ ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχη, συν-
 αρμόσαι αὐτὰ εὐπετῶς, ἣν ἔχη γνωρίσματα ὥστ'
 εὐδηλον εἶναι ἐξ ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἔστιν.
 28 ἐδόκουν δ' ὠφελείσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ
 πρὸς τὸ ἦττον ἀλλήλους ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἐώρα

καὶ τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἦν τις αὐτὰ διασπᾶ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ 29 τούτου ὁ Κῦρος ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἥ γὰρ ἐπὶ θήραν ἐξάγων ἰδρωῖτα αὐτοῖς παρείχεν, ἥ παιδιὰς τοιαύτας ἐξηύρισχεν αἱ ἰδρωῖτα ἐμελλον παρέχειν, ἥ καὶ πρᾶξαι εἴ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως ὥς μὴ ἐπανόιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο γὰρ ἤγετο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πραότερους εἶναι ἀγαθὸν ἤγετο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις πραότεροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίνονται οἱ ἂν συνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἡσκηκότες.

Κῦρος δ' αὐτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο ὥστε 30 ἱκανὴν ἔχειν οὓς καλοῖη ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὥς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη εἶναι, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην καὶ δεκάδα ὅλην καὶ λόχον ὅλον καὶ τάξιν ὅλην. ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὅποτε τινὰς ἰδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας ὃ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέμενα αἰὲς ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δεῖπνον. καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρετάς ἰσο- 31 μοίρους πάντων αἰὲς ἐποιεῖτο· οὐδὲν γὰρ ἥτιον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρετάς οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβων. καὶ γὰρ πιστοὺς ἤγετο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν καὶ συνετούς, προσέτι δὲ καὶ σφοδροὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράκτους. πρὸς δ' ἔτι

ἀ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὥς μηδὲν ἀναίνοιτο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν ὅσα ἄρχων προστάττοι.

- II. Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθῇσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τάγαθόν. ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἀρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἐταῖροι ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὔτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολε-
 2 μίους δέῃ; καὶ Ἰστασπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλ' ὅποιοι μὲν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἐνιοὶ αὐτῶν φαίνονται. πρῶην μὲν γε, ἔφη, Κναξάρης ἐπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἐκαστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο κρέα ἐκάστω ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. καὶ ἥρξατο μὲν ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώτην περιόδον περιφέρειν· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῇι περιόλσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου
 3 ἄρχεσθαι καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν. ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστίν, εἰγε ἀπ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἡχθέσθην, εἰ τι μείον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦτο εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὥς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνον-
 4 τας, τὰ μικρότατα λελειμμένα ἦν. ἐνταῦθα δὴ ἐκείνος πάνυ ἀνιαιθεὶς δῆλος ἦν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ

ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν
 αὐτῷ ἄρξεται καὶ σὺ πρῶτος λήψει τὸ μέγιστον. καὶ ἐν
 τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς
 περιφορᾶς· κακείνος ἔλαβε, καὶ τ' ἔδοξεν αὐτῷ μεῖον
 λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὃ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμε-
 νος. καὶ ὁ ἄρταμος ολόμενος αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι
 ὄψου, ὥχετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον.
 ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνή- 5
 λωτο μὲν ὃ εἰλήφει ὄψον, ὃ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν
 τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληγχαί τε
 καὶ τῇ τύχῃ ὀργιζέσθαι δυσθιτετούμενος ἀνέτρεψεν. ὁ
 μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδὼν συνεκρότησε
 τὰ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ἠύφραινετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη,
 προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδυνάμην
 τὸν γέλωτα κατασχεῖν. τοιοῦτον μὲν δὴ σοι ἔνα, ὦ
 Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. ἐπὶ μὲν δὴ
 τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν 6
 ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω
 δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς
 τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἐαυ-
 τοῦ ἑκαστον τάξιν ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ
 καὶ ἐγώ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποιοῦν, ἐλθὼν ἐδίδα-
 σκον ἕνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ
 τάξας δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ
 ὥμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἐμπροσθεν βλέπων εἰς
 τὸν λοχαγόν, ἥνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προτέναι
 ἐκέλευσα. καὶ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προελθὼν 7
 τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον,
 Ἀνθρῶπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προέροχομαι ὥσπερ
 σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον
 ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προτέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο
 μετοστραφείς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε,

ἔφη, λοιδορουμένου; προΐναι, ἔφη, πάντας κελεύει.
 καὶ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἦσαν
 8 πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυς-
 φόρουν καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρή; νῦν
 γὰρ ὁ μὲν κελεύει προΐναι, ὁ δ' οὐκ ἔῃ. ἐγὼ μέντοι
 ἐνεγκὼν ταῦτα πρῶτος ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν καταχωρίσας εἶπον
 μηδένα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν
 9 ἦγῃται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας τῷ πρόσθεν
 ἔπessθαι. ὥς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὼν ἦλθε πρὸς ἐμέ
 καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψα οἴκαδε δοῦ-
 ναι, καὶ γὰρ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ἦδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπι-
 στολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπι-
 στολὴν, ὁ μὲν δὲ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκείνος εἶπετο
 τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ
 ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκείνον συνέτρεχε· καὶ
 ἦκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολὴν. οὕτως, ἔφη,
 10 ὅ γ' ἐμὸς λόχος σοὶ ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ
 μὲν δὲ ἄλλοι ὥς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς
 ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ὡς Ζεῦ καὶ πάντες θεοί,
 οἷους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἳ γε εὐ-
 θεράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ
 μικρῷ ὄψῳ παμπόλλους φίλους ἀνακτῆσασθαι, πιθα-
 νοὶ δ' οὕτως εἰσὶ τινες ὥστε πρὶν εἰδέναι τὸ ταττό-
 μενον πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους
 τινὰς χρή μᾶλλον εὖξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας
 11 ἔχειν. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε
 τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανε τις ὢν
 τῶν ταξιαρχῶν Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον
 τῶν στρυφνοτέρων ἀνθρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπεν·
 Ἦ γὰρ οἶει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν
 ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὲν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύ-
 δονται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέ-

λοντες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται.
 καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφῆμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνας 12
 εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζῶν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα
 κεισθῆναι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις
 εἶναι ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδρειότεροις καὶ ποιήσῃν ἅ μὴ ἱκα-
 νοί εἰσιν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνο-
 μένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν.
 οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συννοῦσι μήτε ἐπὶ τῷ
 αὐτῶν κέρδει μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων μήτε ἐπὶ
 βλάβῃ μηδεμιᾶ, πῶς οὐχ οὔτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχά-
 ριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ 13
 μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέ-
 λωτα παρασχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξίαρχος ὁ τὴν τοῦ
 λόχου χαριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἥπου ἂν, ἔφη, ὦ
 Ἀγλαττάδα, εἰ γε κλάειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρ'
 ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν
 λόγοις οἴκτρα τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πει-
 ρῶνται ἄγειν, ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐ-
 φραίνειν μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάβαι δ' οὐδέν,
 ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', 14
 ἔφη ὁ Ἀγλαττάδας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ
 τοῦ κλάειν καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε
 δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς
 μηχανώμενος. διό, ἔφη, καὶ σὺ νῦν, ἣν ὀρθῶς λο-
 γίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα εὐρήσεις. κλαύμασι μὲν γε
 καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται καὶ δι-
 δάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα, καὶ νόμι γε πο-
 λίτας διὰ τοῦ κλάοντας καθίζειν εἰς δικαιοσύνην
 προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις
 ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας ἢ ψυχὰς οἰκονομι-
 κωτέρας τι ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐκ τούτου ὁ 15
 Τσάσπας ᾧδ' ὡς εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαττάδα, ἦν

ἔμοι πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαυρῶν δαπα-
 νήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλάοντας ἐκεί-
 νους πειράσει καθίξειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, τοῖσδε
 τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδα-
 ψιλεύσει. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοί ἐστὶν ἀποκείμε-
 νος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνησίμωκας αὐτόν,
 οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶναι γέλωτα πα-
 ρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασις ἐστὶν ὡς οὐ παρε-
 κτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καί
 οἶει γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὁ
 ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ
 ἐκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾶον ἅν τις ἐκτρίψειεν ἢ γέ-
 16 λωτα εξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἱ τε ἄλλοι ἐγέ-
 λασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, ὃ τ' Ἀγλαϊτάδας
 ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα,
 Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπου-
 δαιότατον διαφθείρεις γελαῖν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα,
 17 ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλῳτι. ταῦτα μὲν δὴ
 ἐνταῦθα ἔλlexεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὥδε ἔλεξεν.
 18 Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες,
 ἐννοῶ ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελ-
 τίονες, οἱ δὲ καὶ μέλονος ἄξιοι· ἦν δέ τι γίγνηται
 ἀγαθόν, ἀξιώσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοίρειν. καίτοι
 ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι
 ἢ τοῦ ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι.
 καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἄρ' οὖν, ἔφη, πρὸς
 τῶν θεῶν, ὦ ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐμβαλεῖν περὶ
 τούτου βουλὴν εἰς τὸ στράτευμα, πότερα δοκεῖ, ἦν
 τι ἐκ τῶν πόνων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάν-
 τας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας· τὰ ἔργα ἐκάστου πρὸς
 19 ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἐκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δει,
 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ'

οὐχὶ προειπεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶ-
 νας οὕτω προείπας καὶ τὰ ἄθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις· ἃ μὲν γὰρ ἂν στρα-
 τευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ οἶμαι ἑαυτῶν ἡγήσονται
 εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἰκο-
 θεν νομίζουσιν εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπι-
 στατάς οὐδὲν οἶμαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἡ καὶ οἶει, 20
 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελ-
 θὼν ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρα-
 τίστοις καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἐγὼ γ',
 ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων,
 ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺς ὃν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν
 πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦ-
 τον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς
 κακίστοις συμφέρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονε-
 κτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν 21
 ὁμοτιμῶν γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ
 ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖεν ὅτι ἐκ
 τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξον-
 ται. καιρὸς οὖν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ
 τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὥκνουν τὴν τοῦ
 ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ
 σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους καὶ συναγο-
 ρεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστις περ ἀνὴρ οἶοιτο
 εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξiάρχων τις εἶπεν, Ἀλλ' 22
 ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου ὃς συνερεῖ ὥστε
 μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο
 τοῦτον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί'
 ἀνὴρ ἡμῖν σύσκηνος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλεόν
 ἔχειν. ἄλλος δ' ἐπήρετο αὐτόν, Ἡ καὶ τῶν πόνων;
 Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος

ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων
 ὁρῶ πάνυ θαρραλέως βουλόμενον μείον ἔχειν παρ'
 23 ὄντιναοῦν. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες,
 γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ οὗτος
 νῦν λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ
 στρατεύμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ
 γὰρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπε-
 σθαι ἢ ἂν τις ἡγήται· ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν οἱ
 μὲν καλοὶ καγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ καγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ
 24 ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμο-
 γνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἢ
 γὰρ πονηρία διὰ τῶν παραντίκα ἡδονῶν πορευομένη
 ταύτας ἔχει συμπειθοῦσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμο-
 νεῖν· ἢ δ' ἀρετὴ πρὸς ὀρθιον ἄγουσα οὐ πάνυ δεινὴ
 ἐστὶν ἐν τῷ παραντίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως
 τε καὶ ἦν ἄλλοι ὥσιν ἐπὶ τὸ πρᾶνές καὶ τὸ μαλακὸν
 25 ἀντιπαρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν ὅταν μὲν τινες βλα-
 κεία καὶ ἀπονία μόνον κακοὶ ᾖσι, τούτους ἐγὼ νο-
 μίζω ὥσπερ κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τῆς
 κοινωνίας· οἱ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων κακοὶ ᾖσι κοι-
 νωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναί-
 σχυντοι, ἡγεμονικοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις
 γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδει-
 κνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοί
 26 εἰσι. μὴδὲ μέντοι σκοπεῖτε ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀν-
 τιπληρώσετε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἱπποὶ οἱ ἂν ἄρι-
 στοὶ ᾖσιν, οὐχ οἱ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε,
 οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι
 μάλιστα συνισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν,
 τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τότε πρὸς
 τὰγαθόν· οὔτε γὰρ ἄρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βρα-
 δέων ἱππων ἐνόντων οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεξευ-

γμένων, οὐδὲ οἶκος δύναιτ' ἂν εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ ἐνδεύμενος οἰκετῶν ἥττον σφάλλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δ' 27 ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες ὅτι κακοὶ ἀπέ- σονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων οἷ μὲν ἀνε- πίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν ταύ- της, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθίσονται. ὁ μὲν 28 οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποιοῦν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἤρχετο ὁ Κῦρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδει- πνον καὶ παρακλίτην πεποιημένον ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ ὑπέραισχρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνο- μαστὶ εἶπεν ὥδε· Ὁ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλὸν ἐστί, περιά- γει τοῦτο τὸ μειράκιον τὸ παρακατακεῖμενόν σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἥδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνῶν τε καὶ θεώμενος τοῦτον. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ 29 σύσκηνοι προσέβλεψαν· ὥς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἰσχει, ἐγέλασαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρτηται; καὶ ὃς εἶπεν, Ἐγὼ 30 ὑμῖν νῆ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ὁποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς εἴτε ἡμέρας, οὐπώποτε μοι οὔτ' ἀσχολίαν προουφασίσσατο οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων· ὁποσάκις τε αὐτῷ πρᾶξαι τι προσέ- ταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτί ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα. πεποιήκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας πάντας τοιούτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις 31 εἶπε, Κᾶπειτα τοιούτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ

τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ αἰσχροὺς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε, Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἥρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων γυμνασίων.

III. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπονδατα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ γαθὰ τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλκον. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κῦρος συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε.

2 Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἐγγὺς ἡμῖν· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γάρ, ἔφη, δεῖ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, δῆλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικῶμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶ-
3 σιν ἀεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν ὥς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχωσιν, εἰ μὴ αὐτὸς τις προθυμήσεται, ὥς οὐδὲν ἐσόμενον τῶν θεόντων, ταχὺ πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ ὥς ἄλλος ἐσται ὁ πράττων καὶ μαχόμενος, καὶ αὐτὸς μαλακίζηται, τούτοις, ἔφη, εὐ ἴστε ὅτι πᾶ-
4 σιν ἅμα πάντα ἥκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε· τοὺς μὴ θέλοντας ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκπονεῖν τὰ γαθὰ ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτικῶς δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστάς περὶ αὐτοῦ τούτου ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἶεται ἀσκεισθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλείστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τι-
-ῆς τείξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κα-

κὼν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἰσῶν τευξόμεθα·
 ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς Χρυσάντας, εἰς τῶν ὁμοτίμων, 5
 ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ
 διαφέρων, ἔλεξεν, Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 οὐδὲ διανοοῦμένόν σε ὥς δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς
 τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀπο-
 πειρώμενον εἰ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ἐπι-
 δεῖξαι ἑαυτὸν ὥς διανοεῖται μηδὲν καλὸν ἀγαθὸν
 ποιῶν, ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων
 ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, οὔτε ποσὶν εἰμι ταχύς οὔτε 6
 χερσὶν ἰσχυρὸς, γινώσκω τε ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ
 ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθείην οὔτε ἂν πρῶτος
 οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν χιλιστός, ἴσως
 δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλ' ἐκείνο, ἔφη, σαφῶς ἐπί-
 σταμαι ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήφονται
 τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετέσται τοσοῦτον
 μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ᾗ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν
 ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσιν,
 δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ
 μεθέξω πλεῖον μέρος ἢ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν 7
 δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρ-
 σης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἰκοθεν συνή-
 θης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τῷ σῶμα οὐκ ἀφυγῆς καὶ
 τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ αἰδοῖ ἐοικώς, καὶ ἔλεξε
 τοιάδε.

Ἐγώ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ- 8
 σαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρ-
 μᾶσθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὁρῶ γὰρ
 ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσχοῦντας,
 ὁμοίᾳ δὲ συνουσίᾳ πάντας ἀξιουμένους, ταῦτά δὲ
 πασὶν ἡμῖν πρόκειται. τὴν γὰρ τοῖς ἄρχουσι κεῖθε-
 σθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κείται, καὶ ὅς ἂν φανῇ τοῦτο

- ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς
 τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον
 εἶναι οὐ τῷ μὲν προσῆκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ
 9 τοῦτο προκέρχεται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν
 καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους
 φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῶα ἐπίστα-
 ταί τινα μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα
 ἢ παρὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ
 ἵππος ὀπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι. καὶ
 φυλάττεσθαί γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίσταται ἀφ'
 ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου
 10 πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγώ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθύς
 προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτων ὅ,τι ᾤμην πλη-
 γήσεσθαι· εἰ δὲ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προ-
 ἔχων ἐνεπόδιζον ὅ,τι ἐδυνάμην τὸν παλόντα· καὶ
 τοῦτο ἐποιοῦν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ
 τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν
 εὐθύς παιδίον ὦν ἤρπαζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ'
 ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἢ παρὰ
 τῆς φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποιοῦν γοῦν καὶ τοῦτο
 κωλυόμενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν
 ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ
 τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία
 ἐπαιὸν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ,τι δυναίμην λανθάνειν.
 οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέ-
 χειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ πρὸς τῷ πεφυκέναι τοῦτο ἐδόκει
 11 μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οὖν αὕτη, ἔφη, ἡ μάχη καταλεί-
 πεται, ἐν ἣ προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἔστί,
 πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως πρὸς τοὺςδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγω-
 νιστέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἄθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρό-
 κειται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον
 ἔμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐντιμον, ὥσπερ μόνος ἡδιστος.

βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δέ, ὅσπερ οἶμαι
χαλεπώτατος. μάλιστα δέ, ὡς ἄνδρες, τοῦτό με εὐ- 12
θύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ ὅτι
Κῦρος ὁ κρίνων ἐσται, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ
σὺν θεῶν ὄρκῳ λέγω ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος οὔστι-
νας ἂν ὁρᾷ ἀγαθούς φιλεῖν οὐδὲν ἦττον ἑαυτοῦ· τού-
τοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὅτι ἂν ἐξη ἡδίων διδόντα μάλ-
λον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅτι οὗτοι μέγα 13
φρονοῦσιν ὅτι πεπαιδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ
δίψαν καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι
καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαι-
δεύμεθα ἢ οὗτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τού-
των κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ταῦτ'
ἀκριβοῦν ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὗτοι μὲν τὰ ὄπλα φέ- 14
ροντες ἐμελέτων, ἃ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἡύρη-
μένα ὥς ἂν εὐφορώτατα εἴη, ἡμεῖς δέ γ', ἔφη, ἐν
μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίξειν καὶ τρέχειν ἡναγκαζέ-
μεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τῶν ὀπλων φόρημα
πεποῖς μᾶλλον ἐοικέναι ἢ φορτίῳ. ὥς οὖν ἐμοῦ γε 15
καὶ ἀγωνιουμένου καὶ ὁποῖος ἂν τις ὦ κατὰ τὴν ἀξίαν
με τιμᾶν ἀξιῶσυντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε.
καὶ ὑμῖν γ', ἔφη, ὡς ἄνδρες δημόται, παραινῶ εἰς
ἔριν ὁρμᾶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαι-
δευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν
ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. 16
ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ συναγορεύοντες. ἔδοξε
κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κῦρον δὲ τὸν κρί-
νοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προουκεχωρήκει.

Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον καὶ ὅλην τάξιν σὺν τῷ τα- 17
ξίᾳρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν
τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν,
θώρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέγραφα ἐν ταῖς

ἀριστεραῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς
 ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν
 18 δεῆσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. ἐπεὶ δὲ παρε-
 σκευασμένοι ἔστησαν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μάχεσθαι.
 ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν βάλλοντες ἔστιν οἱ καὶ ἐτύγγανον
 καὶ θωράκων καὶ γέροντων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνη-
 μιδος. ὅπου δὲ ὁμόσε γένοιντο, οἱ τοὺς νάρθηκας
 ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χειρᾶς, τῶν
 δὲ κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικυπτόντων ἔπαιον τοὺς
 τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον
 οἱ ναρθηκοφόροι παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παι-
 διᾷ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι λαβόντες πάλιν τοὺς
 νάρθηκας ταῦτά ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλον-
 19 τας. ταῦτα δ' ἀγασθεῖς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου
 τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυ-
 μνάζοντο, ἅμα δὲ ἠὺθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ
 εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τούτοις δὴ
 ἡσθεῖς ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηνῇ
 ἰδὼν τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινὰ ἀντι-
 20 κνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλε-
 γον ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα
 πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ'
 ἔλεγον ὅτε πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παι-
 διὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δὲ
 συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον ὅτι οὐ σφίσι
 δοκοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παῖεσθαι· ἅμα δὲ ἐπε-
 δείκνυσαν τῶν ναρθήκων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ
 καὶ ἐν τραχήλοις, ἐνιοὶ δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τότε
 μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. τῇ δ' ὕστε-
 ραία μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμέ-
 νων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττειεν,
 ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν 21
 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἐφ' ἑνός, καὶ ὁπότε
 δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστε-
 ρον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον,
 εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο,
 παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ
 παρήγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δ' αὖ
 ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας
 τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρήγον εἰς
 τέτταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο,
 παραγγείλας αὖ εἰς ἓνα ἰόντων εἰσῆγε τὸν πρῶτον
 λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρὰν ἐκέλευ-
 σεν ἐπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύ-
 τως παραγγείλας ἡγεῖτο εἰσῶ· οὕτω δ' εἰσαγαγὼν
 κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦ-
 τον οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πραότητος τῆς δι-
 δασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν
 τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

Παρὼν δέ τις ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ κεκλημένος ἄλλος 22
 ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, τάξιν, ὦ Κῦρε, οὐ κα-
 λεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρήῃ ἐπὶ τὸ
 δεῖπνον, πάντα ταῦτά ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ
 ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου
 λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρῶτους τετα-
 γμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἐτέρου
 λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύ-
 τως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέῃ ἀπὸ πολεμίων,
 ἐπιστάνται ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δέ, ἔφη, κατα-
 στῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν
 πρὸς ἑω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος
 πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ
 τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες.

- ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἐσπέραν
 ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφη-
 γοῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείθονται ὅστερόν τινι,
 ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἔπεσθαι καὶ ἡγείσθαι ὁμοίως πει-
 θόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἡ καὶ αἰετοῦτο ποιεῖτε;
 23 Ὅποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νηὶ Δία.
 Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις με-
 λετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ
 ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπα-
 τοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες.
 ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλὴν ὑμῖν δίκαιον
 24 καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος,
 μήτοι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γα-
 στέρας παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς
 σκηνῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσεν
 ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθό-
 μενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς
 ἐμιμοῦντο.

- IV. Ἐξέτασιν δὲ ποτε πάντων τοῦ Κύρου ποιουμένου
 ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κνωξάρου
 ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρὲν πρεσβεία· κελεύει
 οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγ-
 γελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κνωξάρου·
 βούλεται γάρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐκοσμοτάτα
 προσάγειν, ὡς ὀφρομένων τῶν Ἰνδῶν ὅπως ἂν προσ-
 2 λίης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρῶ-
 τῷ τεταγμένῳ ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον στήναι, ἔφ'
 ἐνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ
 τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταῦτό τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ
 διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πει-
 θόμενοι ταχὺ μὲν παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγ-
 γελλόμενα ἐποίουν, ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ

μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίῳ, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ
 ταξίαρχοι, τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστη- 3
 σαν, ἔπρεσθαι ἐκέλευσεν ὥς ἂν αὐτὸς ἡγήται· καὶ εὐ-
 θὺς τροχάζων ἡγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν
 τὴν πρὸς τὸ βασιλῆιον φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν
 ἢ ὥς ἐπὶ μετώπου πάντας διέναι, παραγγείλας τὴν
 πρώτην χιλιοστὺν πρεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευ-
 τέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς
 οὕτως, αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δ' ἄλ-
 λαι χιλιοστῦες κατ' οὐρὰν ἐκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἵ- 4
 ποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς 4
 ἀγυιᾶς, πῶς εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνειεν τὸ δέον
 ποιεῖν ὥς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας,
 παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα
 τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ κα-
 θιστάναι περὶ το βασιλῆιον, καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτα 5
 ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διὰ παντὸς οὕτως. οἱ μὲν 5
 δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῆει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν
 τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι ὑβρισμένην. ἰδὼν δὲ αὐτὸν
 ὁ Κυαξάρχης τῷ μὲν τάχει ἦσθη, τῇ δὲ φανυλότητι τῆς
 στολῆς ἡχθέσθη, καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον
 πεποιήκας οὕτω φανείς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη,
 ἐβουλόμην σε ὥς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ
 ἂν κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγα-
 λοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 6
 εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλον σε ἐκό-
 σμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς καὶ φέλια λαβὼν καὶ
 στρεπτὸν περιθέμενος σχολῇ κελεύοντι ὑπήκουόν σοι,
 ἢ νῦν ὅτε σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι
 ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ τιμᾶν ἰδρωῖτι καὶ σπουδῇ
 καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς
 σοι οὕτω πειδομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπε.

ὁ δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν ἐκάλεσε
 7 τοὺς Ἰνδοὺς. οἱ δὲ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμ-
 ψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς κελεύων ἐρωτᾶν ἐξ οὗ
 ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ
 σοῦ ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν ἐλθόντας αὐτὸν πρὸς τὸν
 Ἀσσύριον κακέινου ταῦτὰ πυθέσθαι· τέλος δ' ἀμφο-
 8 τέροις εἰπεῖν ὑμῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον
 σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἡδικημένου ἔσεσθαι. πρὸς
 ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε
 ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ',
 εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πύθεσθε ὅ,τι λέγει. παρῶν
 δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, Ἢ καὶ ἐγώ, ἔφη,
 εἶπω ὅ,τι γινώσκω; καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. Τμεῖς
 τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγέλλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, εἰ
 μή τι ἄλλο Κυαξάρη δοκεῖ, ὅτι φάμεν ἡμεῖς, εἰ τί φη-
 σιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλεῖα δικαστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα
 ἀκούσαντες ᾤχοντο.

9 Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυα-
 ξάρην ἤρξατο λόγου τοιοῦδε.

ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων
 ἰδία χρήματα οἰκοθεν· ὑπόσα δ' ἦν, τούτων πάνν
 ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνῆλωκα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρα-
 τιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάξεις σὺ πῶς ἐγὼ
 ἀνῆλωκα σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τι
 10 ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας
 μὲν οὓς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι
 ὁποίου τινὸς οὖν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὖ τε λέ-
 γοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμαῖν μᾶλλον ἢ λυποῦντα
 καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἐρ-
 γῶν ποιήσασθαι τις βούλοιο συνεργοὺς προθύμους,

τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον
 εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ, οὐκ ἐχθρούς,
 δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους
 ἔσεσθαι καὶ μήτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονή- 11
 σοντας μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδῶσοντας. ταῦτ' οὖν
 ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ προσδε-
 σθαι. πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντων ὁρώντων αἰσθάνομαι
 πολλὰ δαπανῶντά σε· σκοπεῖν δ' ἄξιόν κοινῇ καὶ σὲ καὶ
 ἐμὲ ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψει χρήματα. ἐὰν γὰρ σὺ ἄφθονα
 ἔχῃς, οἶδα ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοί-
 μην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὃ
 μέλλοι καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. ἐναγχος οὖν 12
 μέμνημαί σου ἀκούσας ὥς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοίῃ σου
 νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ
 οὔτε τὸ στράτευμα πέμποι οὔτε τὸν δασμόν ὃν ἔδει
 ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος·
 ὥστε ἔγωγε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι
 καὶ πειραῖσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθῆναι ἢ νῦν ἔᾶσαι
 ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλ- 13
 λοις προσθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, Αἰ δ' οἰκή-
 σεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωροῖς εἰσὶν ἢ καὶ πού
 ἐν εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κναξάρης εἶπεν, Αἰ μὲν οἰκήσεις
 οὐ πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἡμέλουν· ὄρη
 μέντοι ἔστιν ἐνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παρα-
 χρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτός γε ὑποχείριος
 γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι,
 εἰ μὴ τις πολιορκοίῃ προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς
 πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει 14
 τάδε· Ἄλλ' εἰ θέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
 προσθεῖς ὅπόσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, οἶμαι ἂν σὺν
 τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι
 καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δ' ἐλπίζω καὶ φί-

15 λον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἐστι. καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε, Καὶ ἐγώ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλθεῖν ἂν πρὸς σέ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρευντάς τινας τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ· ὥστ' ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἐλθοιεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων δὲ γενομένων αὐτῶν πάντα πραχθεῖν ἂν ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἐλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ὁρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαράσκειοι
 6 ἂν λαμβάνοιντο. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἦν τί σοι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας τινας ἥδη προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἐταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἢ δύνάμις φαίνοιτο ἥς ἔχων εἰώθας
 17 θηρᾶν, ἥδη ὑποπτον ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἐστίν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον, καὶ ἦν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ, ὥς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κυαξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινάς, ὥς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Συρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὥς ἐχυρώτατα. ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθοῖης σὺν ἢ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθύς ἀνίοις, καὶ αὐτοὺς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύνάμιν πειρώμεν μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθύως πρὸς τὰ φρούρια 18
 ἤθροιζεν ἱππίας καὶ πεζούς, καὶ ἁμάξας δὲ σίτου πρού-
 πεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο
 ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαξάρην
 ἦται τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βου-
 λομένων ἐπισθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προελη-
 λυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαξάρου σὺν δυνάμει πεξῇ καὶ
 ἱπικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ
 ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον· καὶ οὕτως ἐξάγει ὥς εἰς θή-
 ραν παρεσκευασμένος. πορευομένῳ δ' αὐτῷ εὐθύς 19
 ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγῶς· ἀετὸς δ'
 ἐπιπτόμενος αἰσιος, κατιδὼν τὸν λαγῶ φεύγοντα,
 ἐπιφερόμενος ἐπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε,
 κάπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινα οὐ πρόσω ἐχρήτο τῇ ἄγρᾳ
 ὅ,τι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἦσθη τε
 καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρ-
 οντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἐσται, ὧ ἄνδρες, ἣν ὁ θεὸς
 θελήσῃ. ὥς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένετο, ὥσπερ εἰώθει 20
 ἐθῆρα· καὶ τὸ μὲν πλεῖθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱπ-
 πέων ὄγμευον αὐτῷ, ὥς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανι-
 σταῖεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστασαν
 καὶ τὰνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἦρουν
 πολλοὺς καὶ σῦς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους
 ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις καὶ νῦν
 ἐτι γίνονται. ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμύξας 21
 πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ
 τῇ ὑστεραίᾳ αὐτίς ἐθήρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν
 ὠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ
 παρὰ Κυαξάρου στρατεύμα ὥς ἦσθετο προσιόν, ὑπο-
 πέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνο-
 ποιῆσθαι ὥς δύο παρασάγγας, καὶ τοῦτο προῖδὼν ὥς
 συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειαν,

εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους παρεκάλει· ἐπεὶ δὲ παρήσαν, ἔλεξεν ὧδε

- 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρῃ· νῦν δ' ὥς ἤσθετο τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στρατεύμα πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν οὖν τοῦτον θηρᾶσαι, ἣν θυνώμεθα, ἤλθομεν. ὦδ' οὖν, ἔφη, δοκεῖ ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὴν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἴθι τὴν ὀρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅταν τι φοβηθῇ,
- 23 καταφεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν καὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ σεαυτοῦ ἄνδρας λησταῖς ζοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὔτοι ἂν σοι, εἰ τι νι ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιτο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνοιτο τὸ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμα σου,
- 24 ἀλλ' ὥς περὶ κλωπῶν βουλευέσθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεδίων ἔχων, πάντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθύς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνθιστήται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δῆ, ἔφη, σὸν ἔργον
- 25 μηδένα ἀφίεναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι· μέμνησο οὖν **κεῖνο** ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους

πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ
 τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποτρέψειν
 τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, 26
 οὕτως αὐτοὶ ποιεῖ ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν·
 πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄνπνος πραγματεύει·
 ἀλλὰ νῦν ἔᾶσαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοι-
 μηθῆναι, ὥς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν· μηδέ γε, 27
 ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη,
 ἀλλ' ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ὑφηγῇται, ταύτῃ μεταθεῖς,
 μήτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευε
 σοι τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πολὺ μᾶσσων ἡ ὁδὸς ἦ, τὴν
 ῥάστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστηταχίστη. μηδέ 28
 γε σύ, ὅτι δύνασαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτι δρόμῳ
 ἡγήσῃ, ἀλλ' ὥς ἂν δύνηται σοι ὁ στρατὸς ἐπεσθαι,
 τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνα- 29
 τωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς τινας ἐνίοτε πα-
 ρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρασ, παροξυν-
 τικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας
 τρέχοντας ὁρᾶσθαι.

Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγυνω- 30
 θεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας,
 ἀπελθὼν καὶ παραγγέλλας ἃ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλ-
 λουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθη-
 σαν ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη.
 Κύρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον μὲν πρού- 31
 πεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε·
 Κύρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε ὅπως ὡς
 τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα.
 ἦν δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε τάληθ' ὅτι ἐπὶ τοῖς
 ὀρίοις. ἦν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἐρχομαι, λέγε κἀν-
 ταῦθα τάληθ' ὅτι οὐκ οἶσθα. ἐὰν δ' ὁπόσοι ἐσμέν
 πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν.

32 τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ἐπιστείλας ταῦτα ἐπεμψε, νομίζων φιλικώτερον οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδέν' ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων ἐν-τυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγορᾶν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ᾧσιν, εἴτε σῖτα εἴτε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

[Γ.]

- I. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος ὥς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λιπὼν καὶ το στρατεύμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθῆσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος ὥς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα
- 2 δὴ πάντα ὀκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἐπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκεφομένους ἐπεμπε τί πρᾶττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ.
- 3 ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἔλθειν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὥς δὲ τοῦτ' εἶδον ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βου-

λόμενοι τὰ ὄνια ἐκποδῶν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὥς
 εἶδρα διαθεόντων καὶ ἐλαιυνόντων τὸ πεδίον μεστών,
 ὑποπέμπων ἔλεγεν ὅτι οὐδενὶ πόλεμος εἴη τῶν με-
 νόντων. εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευεν
 ὅτι ὥς πολεμίῳ χρήσοιτο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ
 κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ.
 ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προτόντες ἐνέπεσον εἰς 4*
 τοὺς ἐν τῷ ὄρει, εὐθὺς κραυγὴν τε ἐποίουν καὶ φεύ-
 γοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ γε αὐτῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ
 παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ
 χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς αὐτῶν ὥς ἦσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ
 τράποιτο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. ὁ δ' αὖ Κῦρος 5
 ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρα-
 τεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλα-
 κὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἦκειν. τὸ μὲν δὴ στρα-
 τευμα ἠθροῖζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν
 Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ὥδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρ-
 μένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ
 δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν δια-
 μάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι οὐδετέροις
 βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα 6
 Τί οὖν κάθησαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπο-
 ρῶν, ἔφη, ὅτι χρὴ ποιεῖν. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην κατα-
 βαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Δῆλον ὅτι
 ᾧ ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι
 βούλοιο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γιννώσκων τὴν
 ἀνάγκην καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέ-
 σον ἀκχείνον καὶ τᾶλλα πάντα ἐστρατοπεδεύσατο,
 ὁμοῦ ἦδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ

Ἀρμενίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὃς
 καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε
 τα γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν
 Κύρον. ὥς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-
 8 φούς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημέ-
 • 8 νους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κύρος ἰδὼν
 αὐτὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ'
 ὅτι Εἰς καιρὸν ἦκεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσαι
 παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. καὶ εὐθὺς συγκαλεῖ
 τοὺς ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν
 Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἰ τις Ἀρμενίων τῶν ἐν-
 τίμων παρῆν. καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις
 παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἷα ἀκούειν. ὁπότε δὲ
 9 καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη,
 πρῶτον μὲν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῇ λέ-
 γειν, ἵνα σοι ἔν γε ἀπῇ τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ
 ψευδόμενον φαίνεσθαι εὐ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώ-
 μης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις
 γίγνεται· ἔπειτα δ', ἔφη, συνίστασι μὲν σοι καὶ οἱ παῖ-
 δες καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ πάντα ὅσα ἐπραξας, καὶ
 Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἅλλα
 ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν κατα-
 δικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἦν ἐγὼ
 τάληθῇ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κύρε, ὅ,τι
 βούλει, ὡς τάληθῇ ἐροῦντος. τούτου ἔνεκα καὶ γε-
 10 νέσθω ὅ,τι βούλεται. Λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς
 ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ καὶ τοῖς
 ἄλλοις Μήδοις; Ἐγὼ γ', ἔφη. Κρατηθεῖς δ' ὑπ' αὐτοῦ
 συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν καὶ συστρατεύσεσθαι
 ὅποι ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν ταῦτα.
 Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπῆγες οὔτε τὸ
 στράτευμα ἐπεμπες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευ-

θερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ
 αὐτὸν ἐλευθερον εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν κατα-
 λιπεῖν. Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχε- 11
 σθαι, ὅπως μήποτε τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι·
 ἦν δὲ δὴ πολέμῳ κρατηθεὶς ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον
 δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοὺς δεσπότας
 ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος πότερον ὥς
 ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς ἢ ὥς ἀδι-
 κοῦντα, ἦν λάβης, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ
 ἑᾶς σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, 12
 καθ' ἑν ἕκαστον· ἦν ἄρχων τις τύχη σοι καὶ ἀμάρτη,
 πότερον ἑᾶς ἄρχειν ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ;
 Ἄλλον καθίστημι. Τί δέ, ἦν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἑᾶς
 πλουτεῖν ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν
 ἔχων τυγχάνῃ. Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολέμιους γιννώσκης
 αὐτὸν ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί
 γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον
 ἢ τάληθῇ λέγοντα; ἔνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὥς 13
 ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν καὶ τοὺς πέ-
 πλους κατερρήξατο, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι
 ἐδρῦπτοντο, ὥς οἰχομένου τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλῶτων
 πάντων σφῶν ἦδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας
 εἶπεν, Εἰεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε·
 ἡμῖν δὲ τί συμβουλευεῖς ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ
 Ἀρμένιος ἀπορῶν ἐσιώπα πότερα συμβουλευοὶ τῷ
 Κῦρῳ κατακαίνειν αὐτὸν ἢ τάναντία διδάσκει ὧν
 αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο 14
 τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατὴρ
 ἀποροῦντι δοικεν, ἢ συμβουλευέσω περὶ αὐτοῦ ἃ οἶμαι
 σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθημένος, ὅτε
 συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ
 συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάνυ

ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτ' ἐροίη· καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γιννώσκοι.

- 15 Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάνν σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω τοῦτον μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν τὸν ἀμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν πατέρα, εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγεί, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμαν-
- 16 τόν, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μέγала γ' ἂν ζημιοιο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνοις τότε ὅποτε σοι πλείστον ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι ὅποτε ἀδικοῦντες ἀλίσκοιντο; Εἰ τότε, οἶμαι, σῶφρονες γίγνοιντο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σῶφρονι, τί δ' ἱππικῷ, τί δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυνάστη ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσι-
- 17 μος καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, λέγεις ὥς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σῶφρων γεγένηται; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σῶφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σῶφρων ἂν
- 18 τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω ᾗσθου καὶ ἵνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι

ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἡττηθῇ, εὐθὺς πεπαυ-
 μένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πόλιν δ', ἔφη,
 οὐπω ἐόρακας ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἐτέραν,
 ἣς ἐπειδὴν ἡττηθῇ παραχρῆμα ταύτη ἀντὶ τοῦ μά-
 χεσθαι πείθεσθαι ἐθέλει; Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, 19
 καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦταν λέγων οὕτως ἰσχυρίζεαι σε-
 σωφρονίσθαι αὐτόν; Ἦν νῆ Δί', ἔφη, σύννοιδεν
 ἑαυτῷ ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὥς οὐ-
 δεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ ᾤθητο χρῆναι λαθεῖν ἢ
 φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γε-
 νόμενος διαπράξασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἐπεὶ ἐβουλή-
 θης ἑξαπατῆσαι αὐτόν, οὕτως ἑξαπατήσαντα ὥσπερ
 ἂν τις τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μὴδ' ὅτιοῦν φρο-
 νοῦντας ἑξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾤθητο λαθεῖν χρῆναι,
 οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ
 χωρία ἀποκεῖσθαι, σὺ εἰρκτὰς ταῦτα ἔλαθες προ-
 κατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ
 ὥστε πρόσωθεν ἐφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ
 πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι.
 Ἐπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦτα 20
 σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γινῶναι ἄλ-
 λους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολὺ μᾶλλον, ἔφη
 ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τις ἡττηθῇ. ὁ μὲν γὰρ
 ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ᾤθητο σωμασκήσας ἀναμα-
 χεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι συμμάχους προσλα-
 βούσαι οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἂν· οὓς δ' ἂν βελ-
 τίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ
 ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας 21
 οὐκ οἶεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν
 σωφρονεστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτον-
 τας, οὐδὲ τοὺς ψευδομένους τοὺς τάληθῇ λέγοντας,
 οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ

οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἡμπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ὧν Ἀστυάγης συνέθηκετο παραβαί-
 22 νομεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ ταῦτα λέγω ὥς τὸ γινῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σωφρονίζει ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ νῦν δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὃ γε σὸς πατήρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὅτιοῦν πῶ κακόν· φοβεῖται γε μέντοι εὖ
 23 οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. Οἶει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι ὁμῶς ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει
 24 τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύ γε οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες μὴ ἥττηθῶσιν ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλείοντες μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὕπνου δύνανται λαγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἥττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν
 25 εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἐνιοὶ γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν ῥιπτοῦντες ἑαυτούς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ' ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ,

ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων [δουλείας] φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἰ- 26
 πεν, Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον τοῦτον οὕτω διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆ-
 ξαι, καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν αὐτὸν μέγα φρονῆσαι καὶ
 πάλιν αὐτὸν πράγματα παρέχειν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', 27
 ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρ-
 τήματα ὥστ' ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φροῦ-
 ρια ἐντειλεῖν καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν καὶ ἄλλο ὅ,τι
 ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς
 μὲν ἔξεις οὐδὲν τι τούτοις μέγα λυπουμένους· με-
 μνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἰτιοὶ ἐσμεν· εἰ δέ
 τιμ τῶν ἀνακαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπιστῶν
 αὐτοῖς φανεῖ, ὅρα μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσεις καὶ ἅμα οὐ
 φίλον νομινοῖσί σε· εἰ δ' αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπε-
 χθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι,
 ὅρα μὴ ἐκείνους αὐτὸν θεήσει σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλ-
 λον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, 28
 ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπερέταις, οὓς εἰδείην
 ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι·
 οὓς δὲ γιγνώσκειν δοκῶν ὅτι εὐνοία καὶ φιλία τῇ
 ἐμῇ τὸ ὅσον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι δοκῶ
 καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας
 μέν, ἔκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκη διακονουμένους. καὶ
 ὁ Τιφράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τίνων
 ἂν ποτε λάβοις τοσαύτην ὅσην σοι παρ' ἡμῶν ἔξεστι
 κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν
 μηδέποτε πολεμίων γεγεννημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐερ-
 γετεῖν αὐτοὺς ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν
 ἡμᾶς. Ἡ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρ- 29
 όντι νῦν εὐρεῖν ὅτῳ ἂν χαρίσαιο ὅσαπερ τῷ ἐμῷ

- πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἦν τινα ἐᾶς ξῆν τῶν σε μηδὲν ἡδίκηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶει αὐτὸν εἰσεσθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῆ, τίς σε τούτου ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίξων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλεῖαν εἰ μὴ ἔξει, οἴσθ' αὖτις, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, δῆλον ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεύσει οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη.
- 30 εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὧς ἦμιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶει ἡρεμεστέως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς ἀρχομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὧς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίς ἂν οἶει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκεις αὐτῇ κεχρημένου; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίξεις κρεῖττον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὦγαθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν σαντὸν ζημιώσης πλεῖω ἢ ὁ πατήρ ἐδυνήθη σε βλάψαι. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.
- 31 Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήθετο, ὅτι ἐνόμιζε περαινέσθαι πάντα αὐτῷ ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κναξάρῃ πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο μᾶλλον ἢ πρόσθεν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πεῖθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι, ἔφη, σύ, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃ μὲν στρατιᾷ μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν
- 32 πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιότερον ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὐσαν δύναμιν, σὲ δὲ ἰδόντα ὅσῃ μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ

καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὥς δ' αὐτως περὶ
 χρημάτων δηλωῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα,
 σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὁπόσα ἂν βούλῃ φέρεσθαι
 καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 33
 "Ἴθι δὴ λέξον μοι πόση σοι δύνამίς ἐστι, λέξον δὲ καὶ
 πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἴππεῖς
 μὲν τοίνυν εἰδὼν Ἀρμενίων εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ
 δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς
 θησαυροῖς οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν ἔστιν εἰς ἀργύριον
 λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦ- 34
 ρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρα-
 τιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι,
 τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων ἀντὶ
 μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων ὧν ἔφερες δασμὸν δι-
 πλάσια Κυαξάρῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φορὰν· ἐμοὶ
 δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δὲ σοι ὑπισ-
 χνοῦμαι, ἦν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ θανεί-
 σης ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃς ἢ τὰ χρήματα.
 ἀπαριθμήσῃς, ἦν δύνωμαι· ἦν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύ-
 νατος ἂν φαινοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως
 κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, 35
 ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή, οὐ θαρροῦντά με
 ἔξεις· ἀλλὰ νόμιξε, ἔφη, ἂν καταλίπῃς μηδὲν ἥττον
 σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπλής. Εἶπεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε
 δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα ἂν μοι χρήματα
 δοίης; Ὅπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς
 παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκ-
 οὔν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄν-
 των. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Τιγράνῃ, λέξον μοι πόσου ἂν 36
 πρῖαινο ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ ἐτύγχανε
 νεόγαμος ὧν καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα. Ἐγὼ μὲν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ τῆς ψυχῆς πριαίμην ὥστε μήποτε

37 λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου την σήν· οὐδὲ γὰρ εἰλήφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φυρόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθείς, ἵν' εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν, ἔφη, θειπνεῖτε παρ' ἡμῖν· θειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός. οὕτω δὴ κατέμειναν.

38 Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ θείπνον ἐπήρστο ὁ Κῦρος, Εἰπέ μοι, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς συνεθήρα ἡμῖν καὶ σὺ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτόν οὐτοσί ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτόν ἔφη ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς καὶ γαθὸς ἐκεῖνος ἦν ὥς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἐμελλε προσκαλέσας με εἶπε, Μῆτι σὺ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακοβολᾷ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοῖα· ὅποσα δὲ ἀγνοῖα ἄνθρωποι ἑξαμαρτάνουσι, πάντ' ἀκούσια ταῦτα ἐγὼ νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὗτοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακαίνουσιν ὥς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὥς πολεμοῖς αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ ἐκεῖνῳ ἐφθόνονν, ὅτι μοι ἐδόκει τοῦτον ποιεῖν

40 αὐτόν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Ἀρμένιε; ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν· καὶ σὺ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συνυλλαγῆς, ἀναβάν-

τες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν ἀπήλαννον εὐφραινόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἤλθον οἰκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μὲν τις 41
τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν προάότητα,
ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ
Τιγράνης ἐπήρето τὴν γυναῖκα, Ἡ καὶ σοί, ἔφη, ὦ
Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ
Δί', ἔφη, οὐκ ἐκείνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὴν;
ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα νῆ Δία ὥς τῆς
αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε
μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἁλ-
λήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρα- 42
τιᾷ ἀπάσῃ ξένια ἐπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς
δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ
δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπῆριθμῆσεν.
ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβὼν τᾶλλα ἀπέπεμψεν· ἤρето
δὲ πρότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς ἢ αὐ-
τός. εἰπέτην δὲ ἅμα ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, Ὁπότερον
ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπο-
λείβομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δέῃ
σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, 43
Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦ-
σαι ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεή-
σει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται ὅ,τι ἂν ἐγὼ
πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἶη. Νό-
μιξε δ', ἔφη, συσκευασμένους παρέσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ
πατὴρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται
ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην II.
καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν

ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιε-
 λαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν ποῦ τει-
 χίσειε. καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τι-
 γράνην ποῖα εἴη τῶν ὁρέων ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι κα-
 ταθρόντες λήζονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυ. ὁ δὲ
 πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἐρημὰ ἐστίν; Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων οἳ σημαί-
 νουσι τοῖς ἄλλοις ὅ,τι ἂν ὀρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦ-
 σιν, ἐπὶν αἰσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα,
 2 ὥς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἡκη-
 κόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς
 Ἀρμενίοις ἐρημον καὶ ἀργὸν οὔσαν διὰ τὸν πόλεμον.
 καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δει-
 3 πνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραῖα αὐτὸς τε ὁ
 Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος καὶ ἱππεὺς εἰς τοὺς
 τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς
 τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ
 ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἡγε-
 4 μόνας καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν,
 ἔλεξε τοιαῦδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὀρῶμεν
 Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν
 εἴη πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς
 Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνθρωπίνη
 δὲ προθυμία εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν ὅττω μέγα
 σύμμαχον ἂν γένοιτο ὥς τάχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν
 πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντά-
 πασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ
 5 ἀσθενέσι χρησαίμεθ' ἂν πολεμίοις. τῶν οὖν πόνων
 οὐδεὶς ῥάων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν

καρτερεῖσθαι σπευδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα. καὶ ὑμεῖς μὲν, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ' ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δ', ὦ Ἰππεῖς, ὀπισθεν ἔπεςθε παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς, ἣν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' 6 εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο ὀρθίλους ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὥς ἔγνωσαν τὴν ὕρμην ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβόων ἀλλήλους καὶ ἠθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα, Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἦν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέρεα τε καὶ παλτὰ δύο· 7 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὅποτε τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοί τε καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι καὶ ὀλίγη ἢ τὰ χρήματα ἔχουσα. ὥς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ 8 ἄμφω τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, Ὡ Κῦρε, ἄρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς ἀντίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὥς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέχονται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν ὅτι εἰδὲν τοῦτο, εὐθὺς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὥς ἀντίκα δεήσον· 9 διώκειν, ἐπειδὰν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω 9 δὴ ἡγουῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὥς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὥς δὲ διώκοντες οἱ 10 Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιοφόρους ἱεμένους

- ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφρευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθιστῶν τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις καὶ ἡσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν
- 11 ἐγγὺς οἰκήσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὥς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν ἐπεὶ δὲ ἡριστήκесαν, καταμαθὼν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὃν καὶ ἐνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρουρίον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὅποσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.
- 12 Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδωμένους, τοὺς δὲ τινὰς καὶ τετρωμένους. ὥς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδωμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλαξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχουσθαι τὰ ἄκρα οἶδ' ὅτι οὐκ ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦγρετε καὶ
- 13 ἐφέρετε· νῦν δὲ ὁρᾶτε θὴ ἐν οἷῳ ἐστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἰκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρησθε, μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὀπλων ἦκετε· ὥς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γέ-
- 14 νησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ οἱ Χαλδαῖοι

ταῦτα, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι ᾤχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τὴν τε κλησιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ ἄλλα ὅσων ᾔετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κύρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κύρον, ἔλεξεν, ὦ Κύρε, ὡς ὀλίγα 15 θυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δοῦλος ὡς οὐδεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολέσθαι νομίσαντες νῦν ἀναφαινόμεθα σεσσωσμένοι ὡς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ ἠυχόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κύρε, 16 ὅτι ἐγὼ ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἂν ὑπισχνοῦ ποιήσῃν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσται σοι ἤδη, ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφνήναμεν, ὥς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος το- 17 σαῦτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἤκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὰδ' ἔχομεν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὃς τί δ', 18 ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἐτι ἄν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραينوίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί

- οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα-
 περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς
 ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἂν θέλῃτε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι,
 19 εἰ πιστεῦοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σύ, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε, βούλοιο ἂν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν χώραν
 ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ
 σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ
 ἂν τοῦτο πρίσθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν
 20 πρόσοδον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη
 ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἑᾶν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρ-
 μενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀπο-
 τελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελει-
 σθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε,
 ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις
 μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι;
 Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε
 21 σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν
 οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζόμεθα μὴ
 ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι
 τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμ-
 μαχα εἴη; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι,
 εἰ οὗτοι παραλήφονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ
 22 τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτωςι τοίνυν,
 ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παρα-
 δώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· καὶ ἀδικῶσιν
 ὑμῶν ὁπότεροι, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφοτέρωι ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο.
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδοσαν πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι

συντετίθετο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ
 ἐπινόμιας, καὶ ἐπιμαχίαν κοινήν, εἰ τις ἀδικοίη
 ὁποτέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν 24
 δὲ ἐτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθήκαι
 Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ
 συνθήκαι ἐγεγένηντο, εὐθύς συνετείχιζόν τε ἀμφοτέ-
 ροι προθύμως ὥς κοινὸν φρούριον καὶ τὰπιτήδεια
 συνεισῆγον. ἐπεὶ δ' ἐσπέρα προσήει, συνδείπνους 25
 ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὥς φίλους ἦδη. συ-
 σκηνοῦντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτε τοῖς μὲν
 ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' εὐκτὰ εἴη· εἰσὶ δὲ τινες τῷ
 Χαλδαίων οἱ ληξόμενοι ζῶσι καὶ οὗτ' ἐπίστανται ἐρ-
 γάζεσθαι οὗτ' ἂν δύναιντο, εἰδισμένοι ἀπὸ πολέμου
 βιοτεύειν· αἲ γὰρ ἐλήξοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλά-
 κισ μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν,
 πολύχρυσος ἀνὴρ, πολλάκισ δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει.
 καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μι- 26
 σθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλετ-
 στον δῆποτε ἔδωκε. συνέφασαν, καὶ πολλοὺς γε ἔσε-
 σθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ 27
 Κῦρος ὥς ἤκουσεν ὅτι πολλάκισ πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ
 Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ'
 αὐτοῦ κατασκεψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πρά-
 γματα καὶ ᾤχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὐ-
 καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰν-
 δὸν τὰ ἑαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοι- 28
 οὔδε· Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἵ-
 πατέ μοι, εἰ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι
 πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων
 οὔτινες αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράττοιεν
 ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλο-

- μαι· ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἐτι ἂν βου-
 λοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι
 οἷς ἂν δέῃ καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευο-
 μένων τοὺς ἀξίους· τούτων δὲ ἕνεκα βούλομαι ὥς
 ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομί-
 ζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδὺ μοι ἀπέχεσθαι φαίνεται·
 φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ
 29 ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κε-
 λεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γε-
 νέσθαι, ἐλθὼν ἐκείσε ὧδε λέξει· Ἐπεμψέ με Κῦρος,
 ὃ Ἰνδέ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων,
 προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἰκοθεν ἐκ Περσῶν·
 καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ πέμψης
 ὅποσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος
 διδῶ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν
 30 καλῶς βεβουλευσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν
 ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ
 ἐπιστέλλετε ὅτι ὑμῖν σύμφορον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἦν
 μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρη-
 σόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα αὐτῷ ὅτι οὐ-
 δεμίαν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου
 ἕνεκεν πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι.
 31 ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων
 καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ οἷα αὐτὸς
 ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ
 αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύ-
 σαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.
- III. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὃ τε Κῦρος ἐπεμπε τὸν ἄγγελον
 ἐπιστείλλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλ-
 δαῖοι συνέπεμψαν οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι
 καὶ συμπρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κῦρον τὰ προσή-
 κοντα. ἐκ δὲ τούτου κατασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ

φρουριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις
 τᾷσι καὶ ἄρχοντ' αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον ὃν ᾤετο
 Κναξάρῃ ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπήει συλλαβὼν
 τὸ ἕτερον στρατεύμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὁ
 παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων
 εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ συμπάντων τῶν
 ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὥς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰ- 2
 κουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων οὔτ' ἀνὴρ
 οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἡδόμενοι τῇ εἰ-
 ρήνῃ καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες ὅ,τι ἕκαστος ἄξιον
 εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως
 ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἡδέσθαι τῇ ὑπὸ
 πάντων τιμῇ. τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ
 Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον
 υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ χρυσίον ἐκόμιξεν
 ὁ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος 3
 ἰδὼν εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ πε-
 ριόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σύ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα
 τὰ χρήματα ἃ φέρεις ἅπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ
 μηκέτι δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμπε δὲ τὸν υἱόν ὥς
 κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρα-
 τιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαντῇ καὶ τῷ ἀν-
 δρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ,τι κεκτημέ-
 νοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἡδιον τὸν αἰῶνα
 διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκεῖτω τὰ σώματα,
 ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτ' 4
 εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δ' Ἀρμένιος συμπρούπεμπε καὶ
 οἱ ἄλλοι πάντες ἀνθρώποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐερ-
 γέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποιοῦν,
 ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέστειλε δ' αὐτῷ καὶ ὁ
 Ἀρμένιος στρατιὰν πλείονα, ὥς εἰρήνης οἰκοι οὔσης.
 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπήει κεχροηματισμένος οὐχ ἃ ἔλαβε

μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἐπεμψε πρὸς Κναξάρην· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιργάνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπουπερ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις καὶ ὑφραίνετο.

- 6 Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ ταξιάρχοις ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἰ τινες ἄγαιντο τῶν ὑφ' αὐτούς· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιεπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὅ,τι πού καλὸν ἴδοι εἰς στρατιάν, τοῦτο κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωτάτοις, νομίζων ὅ,τι καλὸν κάγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τού-
- 7 τοῖς ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμηῆσθαι. ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὥδε πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων ὅσους ἐτίμα. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν οὓς ἂν βουλώμεθα καὶ
- 8 τιμᾶσθαι ὥς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾗ. πάντως δὲ ἀναμνησκάμεθα τὰ ποτ' ἄττ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἷτια· σκοπούμενοι γάρ εὐρήσετε τό τε ἄγρουπνῆσαι ὅπου ἔδει καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρή καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιγνώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ ἢ καρτερίᾳ καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.
- 9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος ὥς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ

σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιω-
 τικοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ κα-
 ταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ
 προσήκοντα τῇ ἐαυτῶν ἑκάστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς
 τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἐώρα πάντας εὖ παρ-
 εσκευασμένους, ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν
 πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γινώσκων ὅτι ἐν
 τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς πα-
 ρασκευῆς ἀλλοιοῦται τι. ἔτι δ' ὄρων ὅτι φιλοτιμῶς 10
 ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθό-
 νως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε
 ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὥς
 τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως
 ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ
 οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὀπλοῖς κοσμουμένοις
 φθονοῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον
 καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοί-
 ους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ
 εἶναι. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιάν 11
 καὶ κατέταξεν ὥς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα,
 ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ
 ταξιάρχους καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι
 ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς,
 καὶ ὁπότε δεοί ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγ-
 γέλλειν τι, οὐδ' ὥς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ
 δωδεκαδάρχους καὶ εξαδάρχους πάντα τὰ καταλειπό-
 μενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, 12
 παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς
 ἔχοντα καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἑκάστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν
 συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ κάκεινους ἐποίησεν ἐρωτι-
 κῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν
 ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἑκάστον τοὺς

ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶντο, πρῶ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς
 13 Κυαξάρου θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτω πάντες ἐποιοῦν. τῇ δ' ὑστεραία ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρήσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ θύραις. σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἂ μέλλω λέγειν σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἥττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνηι λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος ὅτι τρέφεις ἡμᾶς ἐξόδον μεμνησθαι. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς,
 14 ἐγὼ λέξω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπέπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομέ-
 15 νειν, ἀλλ' ἰέναι ὥς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες· ἦν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ
 16 ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν, ἦν δ' ἐκστρατεῦ-
 17 σάμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις κίνδυνος ἐμελλεν ἡμῖν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν ἦν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐπιόν-
 18 τας αὐτοὺς δεχόμεθα ἦν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς μὲν βελτίοσι καὶ ἐρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἦν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ ἄκοντες ὁρᾶν δοκῶμεν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κάκεινοι

μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὥς φοβούμενοι πτήσσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἔν' ὥς τάχιστα συμμίσωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθά-
νοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη, 19
εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δ' αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω [πολὺ ἂν μᾶλλον]. καὶ ὁ πατήρ αὖ λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὥς αἱ μάχαι κρι-
νονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων βώ-
μας. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, 20
'Ἀλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς τρέφων μὴδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἵεναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμο-
γνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταίνῃ, ἐξίωμεν ὥς τάχιστα.

Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευά- 21
ζεσθαι· ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ,
ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἡτεῖτο ἵλεως
καὶ εὖμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ
παραστάτας ἀγαθούς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους
τῶν ἀγαθῶν. συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μῆ· 22
δίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέρησε
καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις,
τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν
πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ
καὶ Γῆν ἰλάσκετο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσίαις καὶ ἥρωας
Ἀσσυρίας οἰκήτορας ἡμηνύζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας

αὐτοῖς Διὶ πατρὶφι ἔθνε, καὶ εἰ τις ἄλλος θεῶν ἀνε-
παίνοτο, οὐδενὸς ἡμέλει.

23 Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθύς τοὺς μὲν πε-
ζοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύ-
οντο, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιε-
βάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν
δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ-
πιτήδεια καὶ δηοῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς

24 πολεμίους. ἥνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ὡς Κναξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσ-
ιέναι, ἀλλὰ δηλοῖ ὧμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα.

25 ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κναξάρη, οὕτω δὴ συν-
τεταγμένοι προῆσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν αἰεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἐμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαον, ὅπως ὀρῶεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὀρῶντο δ' ὑπὸ τῶν προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπό-
λουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐ-
τῶν, διὰ τὸ ὀπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἐτι πρόσω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη ἐγγὺς ἀλλήλων τα στρατεύματα ἐγίνετο, τάφρον περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἐτι ποιοῦσιν οἱ βάρβα-
ροι βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι

27 καὶ δύσχρηστον ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμέ-

νους τε γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις,
 καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι
 ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον
 δὲ θωρακίσασθαι, ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι
 διὰ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ
 ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα
 περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἔχυρῳ
 εἶναι ἔξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλονται μάχεσθαι.
 τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίνοντο. 28
 ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπειχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν
 Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν
 περιτεταφρευμένῳ μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὡς
 ἐδύνατο ἐν ἀφανεστιάτῳ, κώμας τε καὶ γηλόφους ἐπί-
 προσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια
 ἐξαίφνης ὁρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι.
 καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα ὥσπερ ἔπρεπε προφυλα-
 καὶς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος 29
 καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαινον τὰ στρατεύματα ἐν
 τῷ ἔχυρῳ· Κῦρος δὲ καὶ Κναξάρης συνταξάμενοι
 περιέμενον, ὡς εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι.
 ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ
 τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσονται ἐν ταύτῃ τῇ
 ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κναξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν
 ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, 30
 ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι οὕτως
 ἵεναι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν ὅτι
 θέλομεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἐὰν μὴ ἀντεπεξ-
 ῖωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρῇσαντες
 ἀπίασιν, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν
 μᾶλλον φοβήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ 31
 Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κναξάρη,

οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσό-
 μεθα, ὥς σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πο-
 λέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν
 ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδάν τε μηδὲν
 ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ
 πληθὺς πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονή-
 σουσι, καὶ αὐριον ἐξίασι πολὺ ἐρρωμενεστέραις ταῖς
 32 γνώμαις. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν,
 οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρο-
 νοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ
 διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγὼ δ' ὅτι οὐδὲν παύονται.
 ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε
 ἡμᾶς γενέσθαι καὶ λέναι εὐθύς ὁμόσε, εἰληφότας αὐ-
 33 τοὺς ἐνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δ' οὕτω Κύ-
 ρου συνέδοξε ταῦτα καὶ Κνωξάρη καὶ τοῖς ἄλλοις.
 καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατα-
 στησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύ-
 34 σαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὸ Κυρὸς μὲν
 ἐστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρῆναι.
 ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς ἔλε-
 ξεν, Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὥς οἱ τε μάντιες φασὶ καὶ
 ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην ἔσεσθαι προαγγέλλουσι καὶ
 νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν ὑπισχνοῦνται ἐν τοῖς ἱε-
 35 ροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ποίους τινὰς χρὴ εἶ-
 ναι ἐν τῷ τοιῷδε καὶν αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς
 ταῦτ' ἐπισταμένους καὶ μεμελετηκότας καὶ ἀκούον-
 τας διὰ τέλους οἰάπερ ἐγώ, ὥστε καὶ ἄλλους εἰκό-
 τως ἄν διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατα-
 36 νενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστὶ συμμαχούς
 τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν,
 τοῦτους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἔτρε-

φόμεθα ὑπὸ Κναξάρου, ἃ τε ἡσκούμεν, ἐφ' ἃ τε αὐ-
 τοὺς παρακεκλήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ
 ἔφασσαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο δ' αὐτοὺς ὑπομι- 37
 μνήσκετε ὅτι ἦδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἕκαστός ἐστιν
 ἄξιος. ὧν γὰρ ἂν ὀψιμαθεῖς ἄνθρωποι γένωνται,
 οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομιμνή-
 σκοντος δόκουντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς
 δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι 38
 πράττοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε.
 ὁ μὲν γὰρ θυνάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελ-
 τίους ποιεῖν εἰκότως ἂν ἦδη καὶ ἑαυτῷ συνειδέῃ τε-
 λέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὧν, ὁ δὲ τὴν τοῦτων ὑπόμνησιν
 αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν
 ἡμιτελῇ αὐτὸν νομίζοι. τούτου δ' ἔνεκα οὐκ ἐγώ, 39
 ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ
 ἐρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε
 αὐτοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ δ' ἐπίστασθε
 ὥς ἦν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε,
 καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ ἀλλ'
 ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπionτας ἀρι- 40
 σταῖν ἐστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους
 ἦκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλ-
 θον, αὐθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις
 τοιάδε ἐνετέλλετο.

Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε 41
 καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς
 κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονημώ-
 τεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥττον ἐντιμον
 τῶν πρωτοστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὀπισθεν ὄντες τοὺς
 τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς
 ἔτι κρείττους ποιοῖτε, καὶ εἰ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦ-
 τον ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' 42

- ὑμῖν, εἶπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ δια τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἔπεςθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθῆσεσθε, ἀντιπαρακελεύόμενοι αὐτοῖς θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἦκατε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφάνωμένοι εἰς τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὲ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ θῆ' ἡρισθηκότες ἐξῆλθόν τε θρασέως καὶ παρετάττοντο ἐρωμένως. παρέταττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο.
- 43 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ γῆς ἐν ἣ ἔφυτε καὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. νικῆσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθῆσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις.
- 44 ὅτε οὖν νίκης ἐρωῶντες μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ τὸ κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ὄπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας· μῶρος δὲ καὶ εἰ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μῶρος δὲ καὶ εἰ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἡτταν προσίεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τὰ τε ἑαυτῶν σώζουσιν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ
- 45 τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὲ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κναξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν

ὅτι ἤδη καιρὸς εἴη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ὀλίγοι ἔτι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται. ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος 47 ἀπεκρίνατο, ὦ Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῖν αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐτοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἡττηθῆσαι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσει, ἐν ᾗ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλεύσαιντο ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν 48 δὲ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ὥχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος ὥσπερ εἰκὸς ἡρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξοίεν τε ἤδη σὺν τοῖς ὄπλοις καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω ὧν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὔσι πολλὰ τε καὶ ἰσχυρά, ὥς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. ἔνθα δὲ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ὧ 49 Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἔτι ἔξεστι παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσῃς τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάντα, μηδέν 50 σε λυπούντων αἱ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γάρ ἐστιν οὕτω καλὴ παραίνεσις ἣτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἐμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἴεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἱππέας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανοὺς ποιεῖν, ἣν μὴ πρόσθεν ἡσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶ- 51 πεν, Ἀλλ' ἄρκεϊ τοι, ὦ Κίρε, ἣν τὰς ψυχὰς αὐτῶν

ἀμείνονας παρακελευσάμενος ποιήσης. Ἡ καὶ δύ-
 ναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς λόγος ῥηθεὶς ἀνθημερὸν
 αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἣ
 ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν κωλύσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρὴ
 ἐπαλίνων ἔνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον
 ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο
 ὡς αἰρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον
 52 ἢ φεύγοντας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι
 τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἐμ-
 μονοὶ ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρχει δεῖ τοι-
 ούτους δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐντιμος καὶ ἐλευθέ-
 ριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς τα-
 πεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακεί-
 53 σεται; ἔπειτα δὲ διδασκάλους οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας
 ἐπὶ τούτοις γενέσθαι οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς καὶ
 διδάξουσιν καὶ ἐδιοῦσιν ταῦτα δοῶν, ἔστ' ἂν ἐγγένη-
 ται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλείεις εὐδαιμο-
 νεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ
 δυσκλείεις ἀθλιωτάτους ἀπάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ
 δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολε-
 54 μίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρῆξεσθαι. εἰ
 δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ
 καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ
 δυνήσεται τις ἀπορραψοδήσας παραχρῆμα ἄνδρας
 πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾶστον εἴη καὶ μα-
 θεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις
 55 ἀρετὴν. ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τούτοις ἐπίστευον
 ἐμμόνοις ἔσεσθαι οὕς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοῖς
 ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων παρόντας, οἳ καὶ
 παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε οἷους χρὴ εἶναι καὶ ὑπο-
 βαλεῖν δυνήσεσθε, ἣν τι ἐπιλανθάνονται. τοὺς δ'
 ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη,

ὦ Χρυσάντα, εἰ τι πλέον ἂν ὠφελήσῃς λόγος καλῶς
 ρηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσι-
 κῆς ἄσμα μάλα καλῶς ἀσθὲν εἰς μουσικὴν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κρυαξάρης πάλιν 56
 πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρίβων καὶ οὐκ
 ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος
 ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὐ μὲν ἴστω,
 ἔφη, ὅτι οὐπω εἰσὶν ἔξω ὅσους δεῖ· καὶ ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ,
 ἄξω ἡδῇ. ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς 57
 ἐξῆγγε τὸ στράτευμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν, θᾶπτον
 ἡγεῖτο, οἱ δ' εἶποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπί-
 στασθαι καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι,
 ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους
 καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι καὶ διὰ τὸ πάν-
 τας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἡδέως δὲ διὰ
 τὸ φρονίμως ἔχειν· ἡπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὐ-
 τως ἐμεμαθήκεισαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ
 ὁμόσε εἶναι τοῖς πολεμίους, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ
 ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι ἔξω βελῶν ἦσαν, 58
 παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγε-
 μών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμε-
 νον, ἐξῆρχεν αὖ ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ
 δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλη τῇ φωνῇ·
 ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦπτον τοὺς
 ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα 59
 πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροί, πεπαιδευμένοι, καὶ
 παρορῶντες εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας,
 ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ Ἄγεται ἄνδρες φίλοι,
 Ἄγεται ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἔπεσθαι.
 οἱ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο
 τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐρρωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ

- στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, δώμης
 θάρρους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς,
 60 ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀσ-
 συρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων προμαχοῦντες, ὡς
 ἐγγὺς ἦδη προσεμίνυν τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαι-
 νόν τε ἐπὶ τὰ ἄρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν
 πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται
 61 αὐτῶν ἀφίσταν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ'
 ἐπίοντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν,
 ἐφθέγγατο δὴ ὁ Κύρος, ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θαττόν
 τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν
 δὴ παρεδίδουσιν· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ
 τοῦ σπεύδειν συμμῖξαι δρόμου τινὲς ἤρξαν, συνεφεί-
 62 πετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
 Κύρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην δρόμῳ ἠγείτο, καὶ
 ἅμα ἐφθέγγετο Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; Τίς ἄνδρα
 πρῶτος καταβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτο τοῦτο
 ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ ὥσπερ παρηγγυα οὐ-
 63 τως ἐχώρει Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι
 οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο. οἱ γὰρ μὴν πολέμιοι
 οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον
 64 εἰς τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους
 ἐφεπόμενοι ὠθοιμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρώ-
 νυσαν, τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπη-
 δῶντες ἐφόνεον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ
 τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα
 65 ἐμπεσεῖν. καὶ οἱ τῶν Μήδων δ' ἱππεῖς ὀρῶντες ταῦτα
 ἤλανον εἰς τοὺς ἱππέας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ'
 ἐνέκλιναν καὶ τούτοις. ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς
 66 ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ φόνος [ἐξ] ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς
 τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κε-
 φαλῆς τῆς τάφρου τοξεύειν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς

κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουν οὔτε ἐδύναντο διὰ τὰ δεινὰ ὁράματα καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφότης [πρὸς] τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἐνδον. ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσ- 67
συρίων καὶ τῶν συμμάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνέκραγον καὶ ἔθρον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναι τε πέπλους καὶ θρυπτόμεναι, καὶ ἰκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμύναι καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν 68
τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὥς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὰ γι- 69
γνόμενα, δεισας μὴ καὶ εἰ βιάσαιντο εἰσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ' ἀνάγειν ἔξω βελῶν καὶ πεῖθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις 70
ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους ὥς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπέιθοντο, ταχὺ δὲ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὥς δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

[A.]

Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ 1.
στρατεύματι καὶ δηλώσας ὅτι ἔτοιμοί εἰσι μάχεσθαι εἰ
τις ἐξέρχοιτο, ὥς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν ὅσον

ἐδόκει καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς
 δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, σταῖς εἰς
 τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἐαυτοῦ στρατιώτας καὶ
 2 ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς
 ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἴ-
 μαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τού-
 των μὲν οὖν χορὴ χαριστήρια ὧν ἂν ἀέλ ἔχωμεν τοῖς
 θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἥδη
 ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον πᾶσιν ὑμῖν καλὸν
 ἀποτετέλεσται· ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὰν παρ' ὧν
 προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστω καὶ ἔργῳ
 3 καὶ λόγῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύ-
 τατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι
 πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἶος ἦν· τὰ μὲν γὰρ
 ἄλλα ὅσα περ οἶμαι καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ'
 ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομαστί,
 ἀνατεταμένους οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέ-
 μιον, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθὺς ἀφείς τε ὃ ἐμελλε ποιεῖν
 τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτὸς τε γὰρ ἐπανῆγε καὶ
 τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ἔστ' ἔφθα-
 σεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολε-
 μίους κατανοῆσαι ὅτι ἀνεχωροῦμεν καὶ τόξα ἐντεί-
 νασθαι καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφείναι· ὥστε αὐτὸς τε
 ἀβλαβὴς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πεί-
 4 θεσθαι παρέχεται. ἄλλους δ', ἔφη, ὅρῳ τετρωμέ-
 νους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὀποίῳ χρόνῳ ἐτρώ-
 θησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι.
 Χρυσάνταν δὲ καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ καὶ
 φρόνιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν χιλιαρχία
 μὲν ἥδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν διδῶ ὃ
 5 θεός, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δὲ
 βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομνῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἶδετε

ἐν τῇ μάχῃ τῇδε ἐνθυμούμενοι μήποτε παύεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς αἰεὶ κρίνητε πότερον ἢ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώξει τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ῥᾶον ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν κρίναιτε πεῖράν τε αὐτῶν ἔχοντες καὶ ἄρτι γεγεννημένου τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, 6 ἔφη, αἰεὶ διανοούμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὥς θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες δειπνοποιεῖσθε καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε καὶ τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. εἰπὼν 7 δὲ ταῦτα ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε καὶ πρὸς Κνωξάρην ἤλθε· καὶ συνησθεῖς ἐκείνῳ κοινῇ ὥς εἰκὸς καὶ ἰδὼν τὰκεῖ καὶ ἐρόμενος εἴ τι θεόιτο, ἀπήλανυνεν εἰς τὸ αὐτοῦ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὥς ἔδει ἐκοιμήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, καὶ τεθνηκὸς τοῦ ἄρχοντος καὶ 8 σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἡθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὃ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἡθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρείχε πᾶσιν ὅτι τὸ ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτὸς. ὥς δ' 9 ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάξει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρῶτους· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλοὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κνωξάρην Μῆδοι πάντες καὶ

- 10 ἡρίστοποιοῦντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνε-
κάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς αὐτοῦ ταξiάρχους καὶ ἐλεξε
τοιάδε. Οἶά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα, ὧ ἄνδρες, ἀγαθὰ
ἀφελῆναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι οἱ
πολέμιοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν αὐτοὶ ὁρᾶτε· οὔτινες
δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς
ἂν τις τούτους οἴοιτ' ἂν μέναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ
ἰσοπέδῳ; οὔτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμει-
ναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἤτηνται τε
καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλ-
τιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μά-
11 χεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ τις εἶπε, Τί οὖν οὐ
διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγα-
θῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἱππῶν προσδεόμεθα·
οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα και-
ρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακानεῖν, οὗτοι ἐφ' ἱππῶν νέον-
ται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί,
12 διώκοντες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν,
οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρῃ λέγεις ταῦτα; καὶ ὃς εἶπε,
Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῇ ὅτι πᾶσιν
ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἰποντό τε πάντες καὶ
ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.
- 13 Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν ὅτι ἐκείνοι ἤρχον τοῦ
λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν
ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτός
τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγγανεν ὧν καὶ τῶν ἄλλων Μή-
δων ἑώρα πολλοὺς το αὐτό ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν
14 ὧδε. Ὡ Κῦρε. ἀλλ' ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μαῖλλον ἀν-
θρωπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μηδὲ πρὸς μίαν
ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων
οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μαῖλ-
λον συμφέρειν ἐγκρατῇ εἶναι. μεῖζω δὲ ἡδονὴν τί

παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγέ-
 νηται; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως 15
 διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἵσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύ-
 νως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι
 ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾷτε
 μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ
 πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσα-
 σθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόν-
 τας ἐτέρας ἐφιεμένους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν.
 καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἦττους ὄντες ἡμῶν ἔφρευ- 16
 γον, ἵσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἦττους ἀσφαλῶς εἶχε.
 νῦν δὲ κατανόησον πόστῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχε-
 σάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· οὗς
 εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ
 ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς δι' ἁμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπλάσιν·
 εἰ δὲ γινώσκονται ὅτι ἀπιόντες οὐδὲν ἦττον κινδυνεύ-
 ουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς,
 καὶ μὴ βούλωνται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι δ' ὅτι 17
 οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας λα-
 βεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι καὶ
 αἱ σύες ἐπειδὴν ὀφθῶσι, φεύγουσι, καὶ πολλὰ ὧσι,
 σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὴν δὲ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν
 τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ' ἦν μία τύχη οὕσα, ἀλλ'
 ἵεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν 18
 κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν τα-
 μιεύεσθαι ὥστε ὀπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχε-
 σθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσσιμεν αὐτοῖς καὶ μα-
 θήσονται χωρὶς γενόμενοι οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον
 ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου,
 οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἐκάστῳ ἡμῶν
 χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν. προσέτι δ' οὐδ' ἂν
 ἐθέλοιμι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὁρῶν Μήδους εὐθυμου-

μένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας
λέναι.

- 19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σύγε μη-
δένα ἀναγκάσης, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἐπεσθαι
δός· καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων
ἤκοιμεν ἐκάστω ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσε-
σθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων
οὐδὲ διωξόμεθα· πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν
δὲ τι ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν ἢ τι
20 ὑπολειπόμενον, ἤξομεν πρὸς σέ ἄγοντες. ἐννόει δ',
ἐφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν σοὶ χα-
ριζόμενοι μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἰ
ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδ' ἀφικώμε-
θα καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες οἷδε ὀρώ-
21 μεν. ἐνταῦθα δὴ ἐλεξεν ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ' εἰ γε μέν-
τοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην
ἂν. Σύμπεμψον τοίνυν μοί τινα, ἐφη, τῶν ἀξιοπί-
στων τούτων, ὃς ἐρεῖ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ
22 ἴθι ὄντινα ἐθέλεις τούτων. ἐνθα δὴ ἔτυχε παρὼν ὁ
φῆσας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθείς. εὐ-
θύς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ μοι, ἐφη, οὐτοσί.
Οὗτος τοίνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σύ, ἐφη, τὸν
23 ἐθέλοντα λέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὸν
ἄνδρα ἐξῆι. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν
δὴ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἐφης ἠδεσθαι
θεώμενος ἐμέ. Οὐκουν ἀπολείψομαί γέ σου, ἐφη ὁ
Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Οὐκοῦν καὶ ἄλλους, ἐφη,
προθύμως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκεῖνος Νῆ τὸν
Δί', ἐφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σέ ἐμὲ ἡδέως θεᾶ-
24 σθαι. τότε δὴ καὶ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρου
τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μῆδοις καὶ
προσετίθει ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἄνδρὸς καλ-

λίστου καὶ ἀρίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γε-
γονότος.

Πράττοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πως ἀφι- Π.
κνοῦνται ἀπὸ Ἑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι
ὁμοροὶ τῶν Ἀσσυρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ
καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὖἱπποι δὲ καὶ
τότε δὴ ἐδόκουν καὶ νῦν δοκοῦσιν εἶναι· διὸ καὶ
ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι τοῖς Σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὔτ'
ἐν πόνοις οὔτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπι-
σθοφυλακεῖν ἐκέλευον αὐτοὺς ὡς χιλίους ἱππέας ὄν-
τας, ὅπως εἰ τι ὀπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ αὐ-
τῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες 2
ὑστατοὶ πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ
τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύονται γὰρ δὴ
οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν περ
καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ἑρ-
κάνιοι. ἐννοηθέντες δὲ οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν 3
Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναλή μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν,
ἠττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνείη τῷ στρατεύματι,
οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολεί-
ποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν κα-
λὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κύρον συν-
επιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κύρον·
ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ἠϋ-
ξητο. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισοῦέν 4
τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τ', εἰ βούλοιο ἰέναι
ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἡγή-
σοιντο· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολε-
μίων ὡς ἔχοι, ἐπαίρειν βουλόμενοι μάλιστα στρα-
τεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ 5
δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἔτι ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν

- ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα
 συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀπο-
 δράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὥς μέ-
 6 γιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι
 καὶ αὖριον ἔωθεν εἰ εὖζωνοι πορεύοιντο, καταλή-
 ψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῇ
 πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, τὴν προτέρα
 νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προελθόντες ἐστρα-
 7 τοπέδευνται. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, "Ἐχετε οὖν ὦν λέ-
 γετε πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὥς ἀληθεύετε; Ὀμή-
 ρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἀντίκα ἐλάσαντες τῆς
 νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πε-
 ποιήσο καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις
 8 τὰ αὐτὰ ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τού-
 του πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς ἡ μῆν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν ἃ
 λέγουσιν, ὥς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς,
 ὥς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' ἑαυ-
 τῷ. καὶ νῦν ἔστιν ἔτι ἰδεῖν Ἑρκανίους καὶ πιστενο-
 μένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ
 Μήδων οἳ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.
- 9 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φά-
 ους ὄντος, καὶ τοὺς Ἑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν,
 ἵνα ἅμα ἴοιεν. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, πάν-
 τες ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στρά-
 10 τευμα· τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἱ μὲν διὰ τὸ παιδί
 ὄντι Κύρῳ παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ διὰ
 τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν
 τρόπον, οἱ δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἰδέναι ὅτι μέγαν
 αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἱ δὲ καὶ ἐλπίδας
 ἔχοντες διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῇ
 καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἱ δέ, ὅτε ἐτρέ-
 φετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῷ ἔπραξεν, ἀντι-

χαρίζεσθαι ἐβούλοντο· πολλοὶς δὲ πολλὰ διὰ φιλαν-
θρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολ-
λοὶ δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς Ἑρκανίους εἶδον καὶ λόγος δι-
ῆλθεν ὥς ἡγήσονται ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ
τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα. οὕτω δὲ ἐξῆλθον σχεδὸν ἅπαν- 11
τες καὶ οἱ Μῆδοι πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρῃ ἔτυχον
σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμενον καὶ οἱ τούτων ὑπή-
κοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθυμῶς
ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἄλλ' ἐθελούσιοι καὶ χά-
ριτος ἔνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν 12
πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς καὶ
ἐπηύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἴλεως ἡγεῖσθαι
καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι χάριν
αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ'
εἶπεν ὅτι ἡγήσονται μὲν αὐτοῖς οἱ περσῶν, ἐκείνους δ'
ἐπεσθαι σὺν τοῖς Ἰπποῖς ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἀνα-
παύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς
πρὸς αὐτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ
καίριον. ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ἑρκανίους. 13
καὶ οἱ ἡρώτων Τί δέ, οὐ γὰρ ἀναμενεῖς, ἔφασαν,
τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ
πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέ-
γεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν
ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν.
οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρσκευάσθαι ὥς ἦν μὲν ἀλη-
θεύετε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἐξαπα-
τᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὥς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν
ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς
ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ἑρκάνιοι,
ἐπέλεπε φατὲ ὑστάτους ἐπεσθαι τοὺς ὑμετέρους,
ἐπειδὴν ἴδητε αὐτοὺς, στήμνητε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροί
εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα

οἱ Ἑρκάνιοι τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε Ἀσσυρίους οὔτε Λυδοὺς οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικράν τινα αὐτῶν οἶοιτο ῥοπὴν εἶναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.

- 15 Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγνεσθαι πρὸς τὸ θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὥς δ' εὖζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλὴν τε ὁδὸν διήνυσαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίγνονται
- 16 τοῦ τῶν Ἑρκανίων στρατεύματος. ὥς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, καὶ τῷ Κύρῳ λέγουσιν ὅτι οὐτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γινώσκειν
- 17 ἔφασαν καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν· ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, τάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσίν, ὥς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας· συμπέμπει δὲ τινα καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ἑρκανίοις ὅτι ὥς ἂν ὀρῶσιν αὐτούς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ
- 18 Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ἑρκανίους. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ἑρκανίους ὁ Κῦρος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεσθηκότες καὶ ὁ Τιγράνης καὶ ἐπερωτῶσι τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ πλησίον Ἑρκανίων στράτευμα καὶ οἵχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτούς καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξιούσθῃ τε αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν

ἢ ἕκαστος καὶ ἅμα θαρρύνετε· ἦν δὲ ὅπλα αἰρῶνται
 ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρώ-
 των πειραᾶσθαι μηδὲνα λιπεῖν. ὁ μὲν τοιαῦτα παρ-
 ἡγγειλεν. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων 19
 ἡσθησάν τε καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρ-
 ἦσαν τὰς δεξιάς, ὥσπερ εἰρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ
 Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀντεθεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ
 ἐθάρρουνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἑμεῖς μὲν 20
 δὴ, ὡς Ἑρκάνιοι, ἦδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ
 χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, πρῶ-
 τον ἡμῖν εἰπατε πόσον ἀπέχει ἐνθὲνδε ἐνθα αἱ ἀρ-
 χαὶ εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ'
 ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγην.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὡς 21
 ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ὑμεῖς ὡς Ἑρκάνιοι, ἦδη
 γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινω-
 νοὺς διαλέγομαι, εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν ὅτι ἐν τοιοῦτῳ
 ἐσμὲν ἐνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν ἂν πάντων τῶν
 χαλεπωτάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ'
 ἃ ἤκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν
 ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντίκα μάλ'
 ὄψεσθε ὥσπερ θούλων ἀποδιδρασκόντων ἡύρημέ-
 νων τοὺς μὲν ἰκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας,
 τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἡττημέ-
 νοι τε γὰρ ὄφονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἦξιεν
 οὔτε συντεταγμένοι οὔτε μάχεσθαι παρσκευασμένοι
 κατελημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ 22
 δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ
 τοῦδε, μὴ δῶμεν τούτοις σχολὴν μήτε βουλευσασθαι
 μήτε παρασκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδέν, μηδὲ
 γινῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποι ἐσμὲν, ἀλλὰ γέρεα
 καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἤκειν

- 23 νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Τρῳάδιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὀρωμένων λαυθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ πρὸς τῇ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ἧ, ἂν τι δέωμαι, [ὥς]
- 22 χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἀθρόοι ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὶ ἐντυγχόντες ἀποβιασθῇτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστα-
- 25 τον, νῦν ὥς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἦν δὲ νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην ἀνέτρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι· ὥς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἐστίν, ἀλλὰ σκευοφόρος· καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι δὴ
- 26 τούτῳ ὥς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γινῶναι ὅτι οὐδὲν ἐστὶ κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾷτε ὅπως τὴν νίκην διασωζόμεθα· ἐὰν γὰρ κρατηθῇ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάξων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὥς ἐμὲ ἔτι φάους ὄντος· ὥς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα.
- 27 Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἕκαστους καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτ' αἰνῶναι· ἐν μετώπῳ γὰρ ἦσαν οἱ δεκαδάρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν ἐκ τούτου δὲ προηγοῦντο μὲν οἱ Τρῳάδιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ

ἱππέας ἐκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκός, παρέταξε. τῶν δὲ
 πολεμίων, ἐπεὶ φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ
 δρώμενα, οἱ δ' ἐγίνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἤγγελλον, οἱ
 δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζον-
 το, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑποξυγίων,
 οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους,
 οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ
 τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πλείστον ἄξια ἐλάμβανον ὥς
 διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἡλί-
 σκοντο, οἱ δὲ πλείστοι εἰς φυγὴν ὤρμων· οἷσθαι
 δὲ δεῖ πολλά τε καὶ παντοδαπὰ καὶ ἄλλα ποιεῖν
 αὐτούς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ' ἀμαχητὶ ἀπώλ-
 λυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Αὐδῶν βασιλεύς, ὡς θέρος ἦν, 29
 τάς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπεπέμ-
 ψατο τῆς νυκτός, ὥς ῥᾶον πορεύοιντο κατὰ ψῦχος,
 καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει. καὶ τὸν 30
 Φρύγα τὰ αὐτὰ ταῦτα ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς παρ'
 Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. ὥς δὲ παρήσθοντο
 τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτούς, πυ-
 θόμενοι τὸ γιννόμενον ἐφρευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ
 κράτος. τὸν δὲ τῶν Κακπαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν 31
 τῶν Ἀραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθω-
 ρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Τρκάνιοι. τὸ δὲ πλε-
 στον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων·
 ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρα ἀσυντονώτατα πρὸς
 τὴν πορείαν εἶχον. οἱ μὲν δὲ Μῆδοι καὶ Τρκάνιοι, 32
 οἷα δη εἰκός κρατοῦντας, ταῦτα ἐποιοῦν διωκον-
 τες. οὗ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλει-
 φθέντας περιελαύνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ
 εἴ τινας συν ὅπλοις ἴδοιεν ἐξιόντας, κατακαίνειν·
 τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅποσοι τῶν πολε-
 μίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς ἢ πελτασταὶ ἢ τοξό-

- 23 ται, ἀποφέρειν τὰ ὄπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵπ-
 πους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα
 μὴ ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεται· τας
 δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες ἐν τάξει περιέστασαν.
- 33 οἱ μὲν δὲ τὰ ὄπλα ἔχοντες ἐρρίπτουν, ἀποφέροντες
 εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέ-
 ταξεν ἔκαον.
- 34 Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα
 οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύε-
 σθαι δυνατόν οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ'
 ὅπως ἂν κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐν-
 θυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι
 τινα ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τὰπιτήδεια
 παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιούσιν ἔσται.
- 35 καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειληφθαι ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ
 συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὲ παρεῖναι τοὺς ἐπι-
 τρόπους πάντας· εἰ δέ που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν
 πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα
 τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ ὀρώντες καὶ τοὺς δεσπό-
 τας πειθομένους ταχὺ ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγέ-
 νοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε καθίξασθαι αὐτῶν ὅσοις
 ἔστι πλεόν ἢ δυοῖν μηνοῖν ἐν τῇ σκηνῇ τὰπιτή-
 36 δεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐτίς ἐκέλευεν ὅσοις
 37 μηνὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ
 δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· Ἀγετέ νυν, ἔφη,
 ὦ ἄνδρες, εἴ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, μαλα-
 κοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν,
 ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ
 ἐκάστη σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ ἢ τοῖς δεσ-
 πόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ
 τᾶλλα δὲ πάντα ὅποσα καλὴν δαῖτα παρῆξει ἔτοιμα

ποιεῖτε, ὥς ἀντίκα μάλα παρέδονται ὁπότεροι ἂν
 κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἑκπλεῶ ἔχειν πάντα τὰπι-
 τήδεια. εὖ οὖν ἴστε ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμ-
 πτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκού- 38
 σαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον·
 ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε.
 Ἄνδρες φίλοι, γινώσκω μὲν ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν
 προτέροις ἀπόντων τῶν συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν
 καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπουδασμένοις καὶ σίτοις καὶ πο-
 τοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὗ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄρι-
 στον πλεόν ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπι-
 μελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἢ εὐωχία ἰσχυροτέ-
 ρους τοσοῦτον ποιῆσαι ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς
 συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ τῶν νῦν 39
 διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πο-
 λεμίους καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων
 δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι πῶς
 πράττουσιν ἡριστικότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ
 μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀπο-
 ροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνευόντων καὶ πονούντων
 ἐπιμεληθῆναι ὅπως εἰσιόντες τὰπιτήδεια ἔξουσιν,
 αὕτη ἂν ἡμᾶς ἢ θοίνῃ πλείω εὐφράνειεν, ὥς ἐγώ
 φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοή- 40
 σατε δ', ἔφη, ὥς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν,
 οὐδ' ὥς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω οὔτε
 μέθης· οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν ἃ βουλόμεθα,
 ἀλλ' αὖ τὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα.
 ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλα-
 σίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ
 φυλάττεσθαι ἰσως ἔτι προσήκει καὶ φυλάττειν, ὅπως
 ὥσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰπιτήδεια· ἔτι δ' οἱ ἱπ-
 πεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες ποῦ εἶσι· καὶ

- 41 ἔλθωσιν, εἰ παραμενουῖσιν. ὥστ', ὧ ἄνδρες, νῦν μοι
δοκεῖ τοιοῦτον σίτον ἡμᾶς προσφέρεισθαι δεῖν καὶ
τοιοῦτον ποτὸν ὅποσον ἂν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς
- 42 τὸ μήτε ὕπνου μήτε ἀφροσύνης ἐμπέμπασθαι. ἔτι
δὲ καὶ χρήματα πολλά ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ
οὐκ ἄγνοῶ ὅτι δυνατόν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγ-
κατελιηφόσι νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ'
οὐ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δι-
καίους φαινομένους ἐκείνους τούτῳ πειραῖσθαι ἔτι
- 43 μᾶλλον ποιεῖν ἢ νῦν ἀσπάξεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δ' ἐμοίγ',
ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μή-
δοις καὶ Ἑρκανίοις καὶ Τιγράνῃ ἐπιτρέψαι· καὶ ἦν τι
μεῖον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ
- 44 κέρδη ἥδιον ἡμῖν παραμενουῖσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν
πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον πα-
ράσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι
ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦτο, ὥς ἐγὼ δοκῶ, ἀναώ-
τερον ἡμῖν δύναται· ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέ-
- 45 ροις παρέχειν. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἵκοι ἡμᾶς τούτου
ἐνεκα ἀσκεῖν καὶ γαστροὺς κρείττους εἶναι καὶ κερ-
δέων ἀκαίρων, Ἰν', εἰ ποτε θέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς
συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν
παρόντων ἐπιδειξαίμεθ' ἂν τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν οὐκ
- 46 ὀρώ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. συνέειπε δ' αὐτῷ Ἑστιά-
σπας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων ὧδε· Δεινὸν γάρ
τᾶν εἴη, ὧ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι
καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώ-
μεθα καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὅλοι
πειρωμένοι θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιησαίμεθα γενέ-
σθαι ἡμῖν ἢ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς
δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν δοκοῦ-
- 47 μεν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ἑστιάσπας οὕτως εἶπεν· οἱ

δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήνουν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄγε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιιόντες, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύνοντας τὰπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελουῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὥς δεσπόται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προ-III. ωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαννον μεστὰς ὧν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἄρμα-μάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γυναικῶν, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριγομένων, ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ 2 ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γὰρ φασὶν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλέξειν. Ἰσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει, Ἰσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Ὁ δὲ Κῦρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ 3 Ἐρκανίων ὥσπερ κατεμέμεφετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτιᾶσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ ἃ ἦγον πάλιν ἀπήλαννον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσιν ἔφασαν τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα μὲν ὁμῶς κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξiάρχους, καὶ στὰς ὅπου αὐτοῦ ἐμελλον ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα λέγει τάδε.

Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν 4

προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ
 γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πράτ-
 τεται, πάντες οἶμαι γινώσκετε· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν
 ἡμεῖς κύριοι γιγνώμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτή-
 σασθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσται οἰκτεῖον ἱππικὸν Πέρσαις
 5 τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι ὁρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχο-
 μεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι
 τοὺς πολεμίλους ὁμοσε ἰόντες· καὶ δὴ τρεπόμενοι ποί-
 ους ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστας ἢ ἀκοντιστας ἄνευ
 ἱππων ὄντες δυναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν ἢ
 κατακάνειν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες
 κακοῦν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες
 ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι πα-
 6 θεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; εἰ δ'
 οὕτω ταῦτ' ἔχει, εὐδηλον ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν
 ἱππεῖς νομίζουσι πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνόμενα ἑαυ-
 τῶν εἶναι οὐχ ἥττον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ
 7 μᾶλλον. νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκη-
 ν. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππικὸν κτησαίμεθα μὴ χεῖρον τού-
 των, οὐ πᾶσιν ἡμῖν καταφανὲς ὅτι τοὺς τ' ἂν πολε-
 μίλους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσα περ νῦν
 σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτε-
 ρον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; ὁπότε γὰρ παρεῖναι καὶ
 ἀπιέναι βούλονται, ἥττον ἂν ἡμῖν μέλοι· καὶ γὰρ ἂν
 8 ἄνευ τούτων ἀρκοῖμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰεν· ταῦτα μὲν
 δὴ οἶμαι οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσεις μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν
 διαφέρειν Περσῶν γενέσθαι οἰκτεῖον ἱππικόν· ἀλλ'
 ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν
 σκεψώμεθα, ε' βουλοίμεθα καθιστάναι ἱππικόν, τί
 9 ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίνος ἐνδεῖ; οὐκοῦν ἱπποὶ μὲν οὐ-
 τοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι καὶ χα-
 λινοὶ οἷς πείθονται καὶ τᾶλλα ὅσα δεῖ ἱπποῖς ἔχουσι

χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆ-
 σθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα τῶν σωμάτων,
 παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθ' ἄν.
 τί δ' ἡ τὸ λοιπόν; ὁ δὴλον ὅτι ἀνδρῶν δεῖ. οὐκοῦν 10
 τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν
 ἐστὶν ὥς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι
 οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί', οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπι-
 σταμένων νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἡπίστατο. ἀλλ'
 εἴποι ἂν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πό- 11
 τερα παῖδες εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φρα-
 ζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν
 μάθωσιν ἱκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες
 ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν 12
 ὄση οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ
 τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισὶ· προεπι-
 στάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστά-
 μεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις
 ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς
 δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεία· ἡμῖν δὲ στρατεύε-
 σθαι οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν 13
 οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν,
 χρήσιμα δέ· ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίῳ ἢ αὐ-
 τοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἡδὺ
 ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε
 ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκείνο
 δὲ οὐχὶ εὐπετέες τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἱπ-
 πον τοῦτο συμφέρειν; οὐκὸν τανύτό γ' ἐστὶν ἔχειν
 τε καὶ φέρειν. ὅ γε μὴν μάλιστ' ἂν τις φοβηθείη, 14
 μὴ εἰ δεήσει ἐφ' ἱππου κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον
 πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κἄπειτα μήτε πεζοὶ
 ἔτι ὧμεν μήτε πῶ ἱππεῖς ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτα
 ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν

πεξοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεξικῶν ἀπο-
 15 μαθησόμεθα ἱππεύειν μανθάνοντες. Κύρος μὲν οὕ-
 τως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγορεύων αὐτῷ ᾧδε
 ἔλεξεν.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν
 μαθεῖν ὥς νομίζω, ἣν ἱππεὺς γένωμαι, ἄνθρωπος
 16 πτηνὸς γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ ἦν γ'
 ἐξ ἴσου τῷ θεῖν ὀρμηθεὶς ἀνθρώπων μόνον τῇ κε-
 φαλῇ πρόσχω, καὶν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνά-
 σθῃ διατεινόμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεύ-
 σαι πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἦν δ' ἱππεὺς
 γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὅψεως μήκους
 καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ
 χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ
 ἐστηκότα· καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφοτέρω ταχέα ἦ, ὅμως ἐὰν
 πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐστηκότα ἔσται.
 17 ὃ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ζῶον, ἔφη, ἐξηλωκέναι ἱππο-
 κενταύρους, εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν
 ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλα-
 μαῖσθαι, ἱππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ
 μὲν φεῦγον αἰρεῖν, τὸ δ' ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκ-
 οῦν πάντα καὶ γὰρ ταῦτα ἱππεὺς γενόμενος συγ-
 18 κομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν. προνοεῖν μὲν γε ἔξω πάν-
 τα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὀπλοφο-
 ρήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἱππῷ, τὸν δ' ἐναντίον ἀνα-
 τρέψω τῇ τοῦ ἱππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμπεφυκῶς
 19 δεδήσομαι ὥσπερ οἱ ἱπποκένταυροι· οὐκοῦν τοῦτό
 γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἱππο-
 κενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοὺς μὲν ἀπορεῖν τῶν
 ἀνθρώποις ἡύρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρησθαι,
 πολλοὺς δὲ τῶν ἱπποῖς πεφυκότες ἡδέων πῶς αὐ-
 20 τῶν χρηρῆ ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ἦν ἱππεύειν μάθω, ὅταν

μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἱπποκενταύρου
 δῆπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω
 καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄν-
 θρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἱπποκένταυρος
 καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε 21
 πλεονεκτήσω τοῦ ἱπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν
 ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο καὶ δυοῖν ὥτοιπ ἤκουεν· ἐγὼ
 δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ
 ὥσιν αἰσθῆσομαι· πολλὰ γάρ φασι καὶ ἵππον ἄν-
 θρώπου τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ
 δὲ τοῖς ὥσιν ἀκούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν,
 ἔφη, γράφει τῶν ἱππεύειν ὑπερεπιθυμούντων. Νῆ
 τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ 22
 τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα
 ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιη-
 σαίμεθα αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω,
 ἣν τις φανῇ περὶ ἡμῶν πορευόμενος, ἣν τε πολλὴν
 ἣν τε ὀλίγην ὁδὸν δέη διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν
 ἱπποκενταύρους ἡμᾶς οἶωνται ἄνθρωποι εἶναι. ὁ 23
 μὲν οὕτως ἐπήρετο, οἱ δὲ πάντες συνῆνεσαν· ὥστ'
 ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρῶνται Πέρσαι οὕτω, καὶ
 οὐδείς ἂν τῶν καλῶν κάγαθῶν ἐκῶν ὀφθείη Περ-
 σῶν οὐδαμῇ περὶ ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς
 λόγοις ἦσαν.

Ἡνῖκα δ' ἔξω μέσου ἡμέρας ἐγένετο, προσήλαννον IV.
 μὲν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ Ἵρκάνιοι, ἵππους τε ἄγον-
 τες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρ-
 εδίδουσιν, οὐ κατέκονον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶ- 2
 τον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σωθείεν πάν-
 τες αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἡρώτα τί
 ἐπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἃ τ' ἐποίησαν καὶ ὥς ἄν-
 δρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. ὁ δὲ διήκουε τε ἠδέως 3

πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνε-
 σεν αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ θῆλοί τοι, ἔφη, ἐστὲ ὅτι
 ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε
 4 καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ
 τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν καὶ ὁπόσῃν ὁδὸν διή-
 λασαν καὶ εἰ οἴκοιτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ
 πολλὴν διελάσειαν καὶ πᾶσα οἴκοιτο καὶ μεστὴ εἴη
 οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ
 5 πάντων ἀγαθῶν. Λυοῖν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν
 εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν αὐτὰ ἐχόντων
 καὶ ὅπως οὗτοι μενοῦσιν· οἴκουμένη μὲν γὰρ χώρα
 πολλοῦ ἄξιον κτήμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὔσα ἐρήμη
 6 καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομέ-
 νους, ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες·
 τοῦτο γὰρ μάλιστα σώξει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παρα-
 διδόντας αἰχμαλώτους ἡγάγετε· οὓς εἰ ἀφείλημεν,
 τοῦτ' αὐτὸ σύμφορον ἄν, ὥς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν
 7 πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυ-
 λάττειν ἡμᾶς τούτους θέοι, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τού-
 τοις· οὐ γὰρ λιμῶ γε δῆπον κατακανοῦμεν αὐτούς·
 ἔπειτα δὲ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρη-
 8 σόμεθα. ἦν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν
 οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες αἰχμαλῶτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ
 τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφελέντας μενοῦσιν οἱ
 ἄλλοι καὶ πείθεσθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι.
 ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμει-
 9 νον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήνουν ταῦτα ποι-
 εῖν. οὕτω δὲ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους
 10 λέγει τοιάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπέλθεσθε τὰς
 ψυχὰς περιεποιήσασθε, τοῦ τε λοιποῦ, ἦν οὕτω
 ποιῆτε, οὐδ' ὅτι οὖν κακὸν ἔσται ὑμῖν ἄλλ' ἢ οὐχ ὁ
 αὐτός ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ

τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ
 γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων τῶν ὑμε-
 τέρων ἄρξετε ὥσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε
 οὐδὲ ἄλλω οὐδενί· ἥνίκα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς 11
 ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. ὅπως δὲ μηδ' ἐπαγγέλλῃ μη-
 δεις ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε·
 καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνῃ καὶ ἃ λέγομεν
 ἀδόλως· ὅπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν
 ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἐὰν 12
 δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς καὶ πράττων
 τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέ-
 την καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα
 οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴστε καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε.
 ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πεί- 13
 θωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς
 ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ὑπ' ἐκείνων ἄρχησθε. ὁ μὲν δὴ
 ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνουν τε καὶ ὑπισχνοῦντο
 ταῦτα ποιήσιν.

Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὡρα δὴ, V.
 ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρε-
 σκεύαται δὲ ὑμῖν τὰπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα
 ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιη-
 μένου σίτου τὸν ἥμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πε-
 ποιῆται ὄψον δὲ μὴ πέμπετε μηδὲ πσιῖν· ἱκανὰ γὰρ
 ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς 2
 δέ, ὦ Ἑρκάνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτούς ἐπὶ τὰς σκηνάς,
 τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γινώσκετε δέ,
 τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐ-
 τοὶ δὲ δειπνεῖτε ὅπουπερ ἡδιστον ὑμῖν· σῶ μὲν γὰρ
 ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκευάσται δὲ καὶ
 ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τούτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφό- 3
 τεροι ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν,

τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὄρατε καὶ τὰ ὄπλα εὖ τί-
 4 θεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὐπω φίλοι ἡμῖν. οἱ
 μὲν δὲ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καί, ἦν
 γὰρ παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδεί-
 πνουν, καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰπιτήδεια· καὶ τοῖς
 Πέρσαις δὲ ἐπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσεις· ὅψον
 δὲ οὐκ ἐπεμπον οὐδ' οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ
 Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος
 ταῦτα ἔλεγεν ὅψον μὲν τὸν λιμόν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ
 5 παραρρέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας
 τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ
 κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε
 κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεῦειν, νομίζων ἅμα
 μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἂν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα
 δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρήματα ἀποδιδράσκη, ἀλώσε-
 σθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπε-
 6 δίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν
 χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώ-
 πους ἀποσφάξαι ἐκέλευσεν· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ
 βουλόμενος ἂν ἡῦρες ῥαδίως τὸν νύκτωρ πορευό-
 7 μενον. οἱ μὲν δὲ Πέρσαι οὕτω διῆγον· οἱ δὲ Μῆ-
 δοι καὶ ἐπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἠυλοῦντο καὶ
 πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τὰ
 τοιαῦτα ἦλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐργη-
 γορότας.

8 Ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 νύκτα ἢ ἐξηλθεν ὁ Κῦρος αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ'
 ὤνπερ ἐσκήνου ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ
 Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλί-
 γων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκείται τῶν
 Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπελθόντων, ἀνειμένως
 ἐπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυ-

ρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰλη-
 φότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς 9
 ἦκε πλὴν οἷπερ καὶ συνεδεῖπνουν, καὶ τὸ στρατόπε-
 δον ἦκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων,
 καὶ ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα
 δὴ ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ κατα-
 λιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἶχεσθαι, καὶ εὐθύς, ὥσπερ
 λέγεται ὦμος εἶναι καὶ ἀγνώμων, τῶν παρόντων κε-
 λεύει τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι
 ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κῦρον στρατεύμα καὶ λέγειν
 τάδε. "Ωιμην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἂν σέ, ὦ Κῦρε, περὶ 10
 ἐμοῦ οὕτως ἀπρονοήτως βουλευῆσαι, εἰ δὲ Κῦρος οὕτω
 γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθειλῆσαι οὕτως
 ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, ἂν μὲν Κῦρος βού-
 ληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς τὴν ταχίστην πάρεστε. ταῦτα 11
 δὴ ἐπέστειλεν. ὁ δὲ ταττόμενος πορεύεσθαι ἔφη, Καὶ
 πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; "Οπη δὲ Κῦ-
 ρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο. "Οτι
 νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Ἑρ-
 κανίους τινὰς καὶ ἐλθόντας δεῦρο οἶχεσθαι ἡγουμέ-
 νους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κναξάρης πολὺ 12
 μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ μῆδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς
 Μήδους, ὥς ψιλώσων αὐτόν, καὶ ἰσχυρότερον ἔτι
 ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, καὶ τῷ
 πεμπομένῳ δὲ ἡπείλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλοι.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαυ- 13
 τοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν, ἀνιῶμενος ὅτι οὐ καὶ αὐτὸς
 τότε ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πο-
 ρευόμενοι διασχιθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο, καὶ
 οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φέλιον στρατεύμα πρὶν

- ἐντυχόντες ἀποχωροῦσί τισι τῶν Ἀσσυρίων ἡνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτως ἀφικνουῦνται τὰ πυρὰ
- 14 κατιδόντες ἀμφὶ μέσας πῶς νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας ὁ Κύρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ
- 15 οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους εἶπεν, Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ κἀγαθὰ· ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμεν ὥς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὁπόσα ἂν προσεργασώμεθα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐ-
- 16 δεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀναφανοῦμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὥς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὥς τάχιστα πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι.
- 17 Ἰθὶ μὲν οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἰὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τροφῆς αὐτοῖς. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὅρῳ μὲν αὐτά, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν, ὅτι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τὰς ἀρχάς. πεμψάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας ὧν πράττομεν καὶ φραστῆρας ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σύ μὲν, ἔφη, συσκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.
- 18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα ὁ παρὰ τοῦ Κυαξάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν

παῖσι τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μή-
 δους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπιέ-
 ναι Μήδους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται.
 οἱ μὲν οὖν Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγη- 19
 σαν, ἀποροῦντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν,
 φοβούμενοι δὲ πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι ὑπακούσαι, ἄλλως
 τε καὶ εἰδότες τὴν ἀμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, 20
 Ἄλλ' ἐγώ, ὃ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδέν, ἔφη, θαν-
 μάξω εἰ Κυαξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότε ἰδὼν,
 ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅτι πράττομεν, ὁκνεῖ περὶ ἡμῶν
 καὶ περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴν δὲ αἰσθηται πολλοὺς μὲν
 τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπειληλα-
 μένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα
 γνώσεται, ὅτι οὐ νῦν ἐρημος γίνεται, ἥνίκα οἱ φίλοι
 αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλὰ μὴν 21
 μέμψεώς γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖ-
 νον καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγώ μὲν
 ἐκείνου πείσας ἔασαι με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν τάδε
 ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὥς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου
 ἠρωτήσατε εἰ ἐξιίτε καὶ νῦν δεῦρο ἦκατε, ἀλλ' ὑπ'
 ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομέ-
 νῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη σάφ' οἶδα ὑπὸ τε τῶν
 ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι
 ἅπεις. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, ὃ ἄγγελε, ἀνά- 22
 παυσαι, ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε, ὃ Πέρσαι,
 ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἥτοι μαχομένους γε
 ἡ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὥς κάλλιστα·
 οὕτω γὰρ ὀρωμένους εἰκὸς πλέον προανύτειν ὧν
 ρήζομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Τρκανίων ἄρχων, ὑπό-
 μεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν
 ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Τρκά- 23
 νιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ, ἔφη, ὃ Τρ-

- κάνιε, ἤδομαι αἰσθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνει μοι ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτα δῆλον· ἐμοὶ τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι σοὶ τε νῦν ἐχθιόνες εἰσιν
- 24 ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον ὅπως τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν συμμάχων, ἄλλους δέ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληφόμεθα. τοῦ δὲ Μήδου ἤκουες ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ δ' οὗτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι οἱ πεζοὶ με-
- 25 νοῦμεν. οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται. σὺ μὲν οὖν εὐρὼν σκηνὴν δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα διαῖξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι αὐτῷ ἔργον τι προστάξαι ὅπερ αὐτὸς ἡδιον πράξει ἢ ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἣν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέντοι αὐτὰ ἤκε πάλιν παρ' ἐμέ.
- 26 Ὁ μὲν δὴ Ὅρκανιος τὸν Μῆδον ὥχετο ἄγων ἐπὶ σκηνῇ· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῇν συνεσκευασμένος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κναξάρη δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δὲ σοὶ καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογῇς, ἐάν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τάδε.
- 27 Κῦρος Κναξάρη χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἐρημον κατελίπομεν· οὐδεὶς γάρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε φίλων ἐρημος γίνεται· οὐδὲ μὲν ἀποχωροῦντές γέ σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλεον ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν
- 28 νομίζομεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ'

οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾷσι. σκέψαι δὲ οἷῳ ὄντι 29 μοι περὶ σὲ οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἐπειτά μοι μέμφει. ἐγὼ μὲν γὰρ σοι ἡγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους συ ἐπείσας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι ἐδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πείσαι δυνασθεῖν· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. καὶ γὰρ οὖν τότε μὲν ᾧμην 30 ἀμποτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σύ μ' ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δὲ ἀκολουθήσασιν πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι 31 ἐγὼ γε σοὶ ὁμοίως δύναιμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στρατεύμα εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἦν τι σὺ αὐτῶν δέῃ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ 32 σοι καίπερ νεώτερος ὢν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα μὴ σοι ἀντὶ χαρίτων ἐχθραὶ ὀφείλονται, μηδ' ὄντινα βούλει πρὸς σὲ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι, μηδὲ φάσκοντα ἐρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκης αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα δια- 33 πραξώμεθα ἃ σοὶ τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἐρω- 34 τᾷ, ἣ γέγραπται σύμφαδι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι περὶ Περσῶν ἥπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως εἶπε, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντειλάμενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὲ ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάν- 35 τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ἑρκανίους καὶ τοὺς

- ἀμφὶ Τιγράνῃν· καὶ οἱ Πέρσαι ἐξωπλισμένοι ἦσαν·
 ἤδη δέ τινες πλησιόχωροι καὶ ἵππους ἀπῆγον καὶ
 36 ὄπλα ἀπέφερον. ὁ δὲ τὰ μὲν παλὰ ὅπουπερ τοὺς
 πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἕκαστον οἷς τοῦτο
 ἔργον ἦν ὀπόσων μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους
 ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαρόντας ἕως ἄν
 τις σημῆνῃ αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ
 ῥοκανίων καλέσας τάδε ἐλεξεν.
- 37 Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι
 πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ
 παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν
 ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα πα-
 38 ρέχειν, ἕως ἄν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν
 πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς·
 διὰ δὲ τὸ μήτε ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου
 ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ
 αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ θέοντα οὐ
 πάνυ ἐστὶν ὀρεῶν αὐτῶν πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ ὅτι
 39 χρὴ ποιεῖν σχεδὸν πάντας. ὥς οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ,
 διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσιν
 ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ
 στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα οἷς οἰκεῖται σκηνή
 καλῶς στρατιωτική, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ
 προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων ὥς
 οἰκείων ἐπιμέλεσθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς ἐνδεόμενά του
 κατεσκήνησε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἐλλεῖπον
 40 ἐκπλήσατε, πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιττὰ οἶδ' ὅτι ἐστὶ·
 πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶ-
 χον οἱ πολέμιοι. ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρημάτων
 ταμίαι, οἳ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων
 δυναστῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίον εἶη παρὰ σφίσιν
 41 ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν

κηρύττετε πάντα ἀποφερειν πρὸς ὑμᾶς ὅπου ἂν καθ-
 ἕξησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὰ
 παραγγελλόμενα· ὑμεῖς δὲ διάδοτε λαβόντες ἱππεῖ
 μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἁπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἣν
 τινος προσδέησθε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἀγο- 42
 ρὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν
 ἦδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπή-
 λους ὅ,τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον, καὶ ταῦτα διαθε-
 μένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατό-
 πεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἱ δὲ Μῆδοι 43
 καὶ Τρῳάδιοι εἶπον ᾧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς
 ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; ὁ δ' αὖ 44
 Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ᾧδε προσηνέχθη· Ἡ
 γὰρ οὕτως, ἔφη, ὧ ἄνδρες, γιννώσκετε ὡς ὅ,τι ἂν
 δέηπραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρ-
 εῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν
 ὅ,τι ἂν δέη, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως
 πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοί-
 μεθα ἢ οὕτως; ἀλλ', ὁρᾶτε, ἔφη, [ὑμεῖς]· ἡμεῖς μὲν 45
 γὰρ διεφυλάξαμεν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πι-
 στεύετε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δέ γ' αὖ δια-
 νείματε, καὶ ἡμεῖς πιστεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανε-
 νεμηκέναι. καὶ ἄλλο δέ τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα 46
 κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ
 πρῶτον ἱπποὶ ὅσοι ἡμῖν πάρεσιν, οἱ δὲ προσάγον-
 ται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὥφε-
 λήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρῆξουσιν
 ἐπιμέλεσθαι· ἣν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν,
 ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα καὶ ἰσχὺν ἡμῖν ἀν-
 τοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε οἷστι- 47
 σιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε
 ἦδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· αἱ

- μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν,
 48 ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἄνεν ἡμῶν προσε-
 λάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρ-
 εἴχετε μὴ τι πάθῃτε, μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς
 ἐποιήσατε ὅτι οὐ παρήμεν ὅπουπερ ὑμεῖς· ἦν δὲ
 49 λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν. καὶ μὲν δο-
 κῶμεν ὠφελεῖν πλεόν ἐπ' αὐτῶν συναγωνιζόμενοι,
 οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν· ἦν δὲ πεζοὶ γε-
 νόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως ἂν παρεῖναι, τὸ κατα-
 βῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεζοὶ ὑμῖν παρესόμεθα·
 τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδοίημεν.
 50 ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο. Ἄλλ' ἡμεῖς
 μὲν, ὦ Κῦρε, οὐτ' ἄνδρας ἔχομεν οὓς ἀναβιβάσαι-
 μεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἴχομεν, σοῦ
 ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἤρούμεθα.
 καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους λαβὼν ποιεῖ ὅπως ἄρι-
 51 στὸν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ
 ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέ-
 λοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη,
 ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ
 Κναξάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα
 52 χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον ὅτι γυναῖκας
 ἐξαιρετέον εἶη. Γυναϊκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη,
 καὶ ὅ,τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δ' ἐκείνῳ ἐξέ-
 λητε, τοὺς ἐμοί, ὦ Τρῳάδιοι, ἐθέλουσίνους τούτους
 ἐπισπομένους ἀμέμπτους πάντως ποιεῖτε εἰς δύναμιν
 53 ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους
 γενομένους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι
 ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων
 τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κναξάρου ἦκοντι αὐτῷ τε καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε,
 ὥς ἐμοὶ τούτου συνδοκοῦντος· ἵνα καὶ Κναξάρῃ μᾶλ

λον εἰδὼς περὶ ἐκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις 54
 δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται
 ὑμῶν καλῶς κατασκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ
 γάρ, ἔφη, μάλα πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμ-
 μεθα ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγε-
 λάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείῃ, ὥσπερ, ἔφη,
 οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλῳτα παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν
 ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κα-
 ταπίπτοντες.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα 55
 ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους κα-
 λέσας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν
 ἵππων σκεύη καὶ τοὺς ἱπποκόμους ἀριθμήσαντας λα-
 βεῖν, κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὐ- 56
 θις δὲ ὁ Κύρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ
 Ἀσσυρίῳ ἢ Σύρῳ ἢ Ἀραβίῳ στρατεύματι ἀνὴρ
 δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριῶν ἢ Καρῶν ἢ
 Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος,
 ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμε- 57
 νοι πολλοὶ προυφάνησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν
 τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐ-
 τοὺς ὄντας θεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἂν αὐτοῖς δι-
 δῶσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἔχουσιν ἔφη αὐτῷ μελή-
 σειν. καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέ- 58
 στησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τά τε γέρεα καὶ τας
 ψιλὰς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς
 ἵπποις ἔπωνται, καὶ τὰπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς
 θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων
 ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτοὺς οὕτω ποιῶν κατῆρχεν, ἐπὶ δὲ
 τοὺς πεξοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθι-
 στάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

VI. Οἱ μὲν δὲ ἅμφί ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφίππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστά, ὅπως κατακάοιεν ὥσπερ τᾶλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιοτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύ-
 2 αν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τείχος ἰσχυρον καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππον ἔχω δισχιλίαν τριακοστίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὶ παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ παῖς ὁ ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει ἐχθιστος ὢν ἐμοί, ἤκω πρὸς σὲ καὶ ἐκείτης προσπίπτω καὶ διδωμί σοι ἐμαντὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ γενέσθαι· καὶ
 3 παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι· ἅπαις δ' εἰμι ἅρρεων παίδων. ὅς γάρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς κἀγαθός, ὦ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμφάμην μέγα φρονῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην, ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θήραν αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνελὼς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ κρείττων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγούμενος εἶναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ ἄρκτου διώκοντες ἀμφοτέρω, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος ἀκον-
 τίσας ἡμαρτεν, ὡς μήποτε ὤφελεν, ὁ δ' ἐμὸς παῖς

θαλών, οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ 4
 τότε μὲν δὴ ἀνιαιθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευεν ὑπὸ σκό-
 του τὸν φθόνον· ὥς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος
 ὁ μὲν αὖ ἤμαρτεν, οὐδὲν θανυμαστὸν οἶμαι παθῶν,
 ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὐτίς τυχῶν κατειργάσατό τε τὸν
 λέοντα καὶ εἶπεν, Ἄρα βέβληκα δις ἐφεξῆς καὶ κατα-
 βέβληκα θῆρα ἑκατεράκις, ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατ-
 ἴσχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ τι-
 νος τῶν ἐπομένων ἀρπάσας, παῖδας εἰς τὰ στέρνα
 τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν.
 καὶ γὰρ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην 5
 καὶ ἔθαψα τηλικούτος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν
 ἄριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακανὼν ὤσ-
 περ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὔτε μεταμελόμενος πώποτε
 φανερὸς ἐγένετο οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς
 τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. ὃ γε μὴν πατήρ αὐτοῦ
 καὶ συνώκτισέ με καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μοι τῇ
 συμφορᾷ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἔξη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε 6
 ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ γὰρ φι-
 λικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ
 δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ περιήκει,
 οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυνάμην εὖνους γενέσθαι,
 οὐδὲ οὗτος ἐμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγγήσαιτο.
 οἶδε γὰρ ὥς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω καὶ ὥς πρόσθεν
 παιδρῶς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἐρημος ὢν καὶ διὰ
 πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ οὖν σύ με δέχει καὶ 7
 ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἂν τι-
 νος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ
 μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην οὔτε ἀποθνή-
 σκων ἀνιῶμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν οὕτως 8
 εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ἦνπερ, ὦ Γωβρύα,
 καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχο-

- μαί τε ἰκέτην σε καὶ τιμωρήσῃς σοι τοῦ παιδὸς σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τεῖχη σε ἔχειν ἐῷμεν καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἥνπερ πρόσθεν εἶ-
 9 χες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τεῖχη, ὅταν ἔλθῃς, οἰκόν σοι παρῆξω· δασμὸν δὲ τῆς χώρας ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ σοὶ ἀποίσω καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ γάμου ἤδη ὥραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἡ θυγάτηρ πολλὰ γοωμένη ἰκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγὼ τε ὡσαύτως γινώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βου-
 10 λεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλευῶν περὶ σὲ φαίνωμαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμί σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ' ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπίναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἦξων. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν αὖριον ἴης πρῶ, τῇ ἐτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν.
- 11 Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ᾤχετο ἡγεμόνα καταλιπών. οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κύρῳ δ' ἐξηρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύ-
 12 τερον δὲ Κναξάρη τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δὲ ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες, ὡς μηδενὸς δεόμενοι
 12 στρατεύονται· πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον

δὲ καὶ Ἵρκάνιοι ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κναξάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιττὰς σκηναὺς ὅσαι ἦσαν Κύρῳ παρέδωσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν συλλεχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

[E.]

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κῦ- I. ρος τὰ μὲν Κναξάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ αἰὲς μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δέ τις τῶν Μῆδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἡδέως ἤκουσά τε κἄν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ χάριν οἶμαί σοι πλείω ἔχειν ὅτι ἐμὲ ἤτησας ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν αὐ- 2 τῷ ἐκ παιδὸς ἐταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδύς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναικα καὶ τὴν σκηνὴν· ἣν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὧν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτρίων βασιλέα πρεσβεύων ᾧχετο· ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ

συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτρι-
 ων βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυ-
 4 λάττειν τὸν Ἀράσπαν, ἕως ἄν αὐτὸς λάβῃ. κελεύο-
 μενος δὲ ὁ Ἀράσπας ἐπήρετο, Ἐόρακας δ', ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ
 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα
 ἐξηρουμένῃ σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν
 εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν
 αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο καὶ αἱ θεράπαιναι
 παῖσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις
 εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βουλόμενοι ποῖα
 εἶη ἡ δέσποινα πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ καὶ
 πασῶν ἐφάνετο διαφέρονσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθ-
 5 ἡμένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὀρῶσα. ὥς δὲ
 ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν
 αὐτῇ ἅπασαι αἱ ἄμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ' ἐνταῦθα
 πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ
 τῇ εὐσχημοσύνῃ καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα.
 δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα, τὰ μὲν
 κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πόδας. ὥς
 δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν
 6 μὲν γὰρ κἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι·
 νῦν μέντοι ἐξαιρουμένῃ ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε
 τὸ εἶδος ἐκείνου χείρονι οὔτε τὴν γνώμην οὔτε δύ-
 ναμιν ἥττω ἔχοντι, ἄλλ' ὥς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἰ
 τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμά-
 ξεσθαι, οὐ σὺ ἔσει τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὥς οὖν τοῦτο ἤκου-
 σεν ἡ γυνή, περικατεργήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον
 καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμῳαί.
 7 ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ
 προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ
 ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὥς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις

ἅπασιν τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή
 ἀπὸ θυγητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
 καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ 8
 Δία, πολὺ γὰρ ἦττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις.
 Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοὺ
 ἀκούσας ὅτι καλὴ ἐστὶ πεισθήσομαι ἔλθειν θεα-
 σόμενος, οὐδὲ πᾶν μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα
 μὴ πολὺ θᾶττον ἐκείνη αὐτίς ἀναπείσῃ καὶ πάλιν
 ἔλθειν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας
 ὦν με δεῖ πράττειν καθήμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, Οἶε γάρ, ἔφη, 9
 ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν
 τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ
 μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγ-
 καζεν ὁμοίως. ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὥς πάντας ὁμοί- 10
 ως κάει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν
 μὲν ἐρωῶσι τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γὰρ ἄλλον. ἐθελού-
 σιαν γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὦν ἂν βούλη-
 ται. ἀντίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος
 δὲ ταύτης, οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης·
 καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ 11
 δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθλόντας μὴ πεινῆν
 καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν μηδὲ φίγων τοῦ χειμῶ-
 νος μηδὲ θάλασσεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος
 δυνηθεῖη διαπράξασθαι τὰντα πεῖθεσθαι ἀνθρώ-
 πους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ'
 ἐρᾷν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυ-
 τὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, 12
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ
 καὶ παύσασθαι ἐστὶν ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ,
 ἔφη, ἑώρακα καὶ κλάοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα,
 καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις καὶ μάλα κακὰ

νομίζοντας πρὶν ἐρᾶν τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι, καὶ εὐχομένους ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ ἀνάγκῃ ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ ἐδέδυντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί· διόπερ οἶμαι καὶ εὐχονται μὲν αἰεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὔτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐπειδὴν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς ὅτι σὺ πρῶτος, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτίᾳ τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ συγγι-
- 14 γνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατῇ ἐστὶ, καὶ πειτα ἐρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ καγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι
- 15 ὥστε μὴ ἄπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἑορακῶς καὶ πάννυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ παρὰ σοὶ εἰμι καὶ ἱππεύω καὶ
- 16 τᾶλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως θάπτεον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὄσῳ χρόνῳ ἔρως πέφνκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἐστὶ θιγόντα μὴ εὐθὺς κάεσθαι καὶ τὰ

ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἐρωγε οὔτε πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπτομαι οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλευώ, ἔφη, ὦ Ἀράσπᾱ, ἐν τοῖς καλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν διατρίβειν· ὥς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀπτομένους κάει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐδ' ἔαν μηδέποτε 17 καύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοῖνον, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω καὶ ἐπιμέλου αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διε- 18 λύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὁρῶν καλὴν τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν καὶ οἴόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ' ἐπιμελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν ὥς καὶ εἰσιόντι εἰη τὰ δέοντα καὶ εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὥς μηθενὸς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' 19 ἑαυτοῦ τοὺς τε Μῆδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἐλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόν- 20 τες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε οὔτε Κυαξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν 21 ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ· ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἔξισα.

δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ' Ἐὰν μένῃτε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ἔφη, αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω γὰρ ἔμαντόν μοι εἰκέναι λέγοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοὶ καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶ ἥδη ἀπλήτε Κρυαζάρη . πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγαθόν τι πράξω, πειράσομαι
 22 οὕτω ποιεῖν ὥστε καὶ ἐμὲ ὑμᾶς ἐπαινέειν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Ἵρκανίοις τοὺς ὄρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἅς ἔδωκα ἐμπεδώσω καὶ οὐποτε τούτους προδιδούς ἀλώσομαι, καὶ τῷ νῦν διδόντι Γωβρύα καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ.
 23 καὶ τὸ μέγιστον δὴ, θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀγαθὰ καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γινώσκετε οὕτω καὶ
 24 ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἶπατε ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε.

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου εἶναι εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἥττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνῃ φνόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμὼν· ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἐκούσαι μὲν πείθονται, ὅπου δ' ἂν μένῃ, οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἐὰν δὲ ποι ἐξέλῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις ἔρως αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγί-
 25 γνεται· καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέροντος σου ἀπελείφθη τὸ μή σοι ἀκολουθεῖν ἔστε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς

ἡμῖν ὥρμήθης, σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δευρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν ὥς σὺν 26 μὲν σοι ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἰκαδὲ ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὦν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενούμεν παρὰ σοὶ καὶ ὁρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἐλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ 27 Κῦρε, μήποτε θανμάσης ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὥς βουλεύσουσα παρεσκεύασται ἀλλ' ὥς ποιήσουσα ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Τυγκάνιος 28 εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλὴν εἶναι τὸ μὴ ἔᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἡ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιτο ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, [ὥς] ὁμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἡδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ 29 πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἰκαδὲ ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαι σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι με εὖ ποιοῦντα. ἐκ τού- 30 του ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστήσαντας ἅμφ' αὐτοὺς ἥδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὕ-

τω καταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διηγῶν τὴν ἡμέραν.

- II. Πρὸ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γεγενημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρεα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνεται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν εἶη ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει ὄντων ἀλίσκηται, 2 κολασθήσεται. δευτεροαῖοι δὲ ἀμφὶ δέιλῃν γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύον χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα ὥς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρυμνά προσ- 3 ηγμένα ἑώρων. πέμψας δ' ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἡ πρόσοδος εὐπετεστάτη, εἰσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινας, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. 4 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἴ που εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἴ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὗς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κῦρι ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐκ' ἀνθρώπων γενεάν, ὥς σφίσι δο- 5 κεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν ὅτι ποτ' εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γω

βρύας αὐτός τε ἐξήει πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἐνδοθεν πάντας ἐξῆγε φέροντας οἶνον, ἄλφιστα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βούς, αἶγας, οἰς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσήγον ὥς δειπνήσαι πασαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ 6 ταχθέντες διήρουν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσ-ιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν ὅπως νομίξοι ἀσφαλέστατον. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν αὐτός οὕτως εἰσήει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένος τὰς πύλας ἔχων, παρεκάλει τοὺς φίλους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ δὲ 7 ἐνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δαφνικοὺς ἀμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλὰ, τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὥδε εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρ', τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ σοι μὲν 8 καὶ τότε ὑπεσχόμην ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δέ σοι ὁρῶ ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ ἀκείνῳ ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. ἐν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ ἀνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, [ἐκεῖ πλεῖστά ἐστιν,] οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδῶρησαι] ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας 9

τε τί τοῦτ' εἶη καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέ-
 γοι, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Κῦρε;
 καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Γωβρύα,
 πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους οἳ οὔτε ἀσεβεῖν
 ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες
 εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἡθεληκέναι προέσθαι
 μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννίδα μήτε τείχη
 ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξίεραστα, ἀποθνήσκουσι πρότε-
 10 ρον πρὶν δῆλοι γίγνεσθαι οἳ οἱ ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ
 καὶ τείχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύ-
 ναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιοκτετον ἐγχειρίσας
 πεποιθήκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι
 οὗτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι οὗτ' ἂν ἀδικεῖν
 11 χρημάτων ἔνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην ἐκὼν
 εἶναι. τούτων ἐγὼ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ᾖ
 καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινώμαι ὑπ' ἀνθρώπων,
 οὔποτε' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιτιμῆσαι
 12 πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ
 μὴ φοβοῦ ὥς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ
 κἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν τις γαμῇ ταύτην· εἰ
 μέντοι χρήμαθ' ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδως ἢ καὶ ἄλλα
 πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέν-
 τοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως
 χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἔνεκά σε μᾶλλον θαν-
 μάξουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι
 θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδεξασθαι ὥς πιστοὶ μὲν εἴ-
 σιν οὐδὲν ἦττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις
 ὥς οὔποτε' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλά-
 πτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν
 τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέ-
 λουντο· τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημέ-
 13 νους. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν,

ἔφη, ὦ Κῦρε, δείξον δὴ μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν σὺν ἡμῖν ἔφη, αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.

Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύου 14 καὶ ἀναστὰς ἐξῆει, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύου ἐνδον δειπνεῖν οὐκ ἡθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ στι- 15 βάδος δὲ κατὰκλινεῖς ἦρτο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶσι σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκάστω ἡμῶν στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δί' εὖ οἶδ' ὅτι, ἔφη, καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἷ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὅπόσαι εὐναὶ γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα πρόβατα φύνει ξρια, ἀλλ' ὅσα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνέησι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδει- 16 πνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρύας καὶ ὀρῶν τὴν φανυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν 17 μετριότητα τῶν συσσίτων· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πώματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο οὔτε ἀρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ᾧν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὄρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω κακῆνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς ὑκὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ

- 18 εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μὴ καὶ ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μὴ· ἃ τε ἐπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχροῦ τι ποιεῖν,
- 19 πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαίνόντων μηδενὸς οἰεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἡδίστην εὐωχίαν εἶναι τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι
- 20 βελτίστους παρασκευάζειν. ἡνίκα δὲ Γωβρύας ὡς εἰς οἶκον ἀνιῶν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλείστα ἔσται, ὑμεῖς δὲ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς
- 21 βέλτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, Ἄγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶ παρέρσει ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα τὴν δύνάμιν σου ἰδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἃ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια νομίζειν.
- 22 Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἐκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.
- Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τοὺς ἱππέας, καὶ ἤγετο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προϊὼν ἐπεσκοπεῖτο εἴ τι δυνατὸν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν
- 23 ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Τρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα ὧν αὐτὸς ᾔετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη,

ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὥς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔστιν ἰσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν 24 πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέρω κατὰ ταῦτα περαινέειν ὅ,τι μέλλει, ὥς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον ἀντοῖς ἰσχυρῶς ὅπῃ τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Λέξατε δὴ μοι, ἔφη, 25 ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ἑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδοῦσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν ὁμοφοὶ ἡμῖν, οἳ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ κἀκείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθ' ἂν 26 νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν καὶ σφόδρ' ἂν, εἰ πῇ γε δύναιντο συμμῆξαι. Τί δ', ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμῆξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὐπερ νυνὶ πορεύει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, 27 Τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγόρεις; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος ἐγένετο ἢ

- 28 καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενούντας οἷα ὑβρίζει τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱόν, καὶ ἐκείνου ἐταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἐαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὥς μὲν τινες ἔφασκαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὥς καλὸς εἶη καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναικὰ ἔσεσθαι· ὥς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπέλασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτελεύ-
 29 τησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἷα ἂν καὶ τοῦτον ἡδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ οἶοιτο ἐαυτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὐ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκείνῳ συμμῖξιν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυ-
 30 λῶνα δεῖ παριέναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν· Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξεληθοῦσαν ἂν δύναμιν ἐξ αὐτῆς πολλαπλασίαν ἣς σὺ ἔχεις νῦν· εὐ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἡττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένῳ πορεύεσθαι.
- 31 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Γωβρύα, κελεύων ὥς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιέσθαι. ἐγὼ οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἵεναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὥς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρ-
 32 ροῦσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὥς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ

ἔρῳντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι
 διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ
 μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται ὅς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρ-
 ρος δ' ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσοῦτον μείζον ὅσῳ
 ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν· ἦν δὲ ἤδη ἴωμεν
 ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλά-
 οντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι
 τραύματα ἐπιδεδεμένους ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον,
 πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρα-
 τεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμ-
 φορᾶς. εὐ' δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ἵνα καὶ τοῦτ' 33
 εἰδῇς, οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυ-
 πόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσω-
 σιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσοῦτον μείζω καὶ ἐκ-
 πεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολ- 34
 λῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς
 πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ
 πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσ-
 ῶπων ἡθροισται. ὥσθ' ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ῥᾶδιον
 αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι οὔτε προσάγοντα
 πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν οὔτε ἀπαγαγόντα ἀναθρέ-
 ψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρρεῖν
 παρακελεύῃ, τοσοῦτον ἐν δεινότεροις ἡγοῦνται εἶναι.
 ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως 35
 ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νῆκαι ἔσονται ἐν
 τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον
 ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβεῖ περὶ ἡμῶν καὶ
 ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρό-
 σθεν διὰ τοὺς εὐ' μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι
 κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ γὰρ σὺν
 τοῖς θεοῖς πλείονας εὐρήσεις παρ' ἡμῖν τοὺς θέλον-
 τας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὥς δ' ἔτι μᾶλλον θαρ- 36

ρῆς, καὶ τότε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ' ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικῆκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ἡντυχήκαμεν· καὶ πλείονες δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαξε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλου-
 37 θοι ἔπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανερίμεν μένοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺν [τὴν ἐπὶ] Βαβυλῶνος.

III. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τοῖς ὀρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὥς δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὀπόσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγον-
 2 τες. ὥς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐθὺς φανεροῖ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὐ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὐ ποιοῦντες;

ὥς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ' 3
 ἐνεκωμίαζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· Πάνυ, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν· καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ
 Γωβρύας πτωχοὺς τινὰς ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ θα-
 ρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ ἐκ χρυσῶν πίνομεν φια-
 λῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν, γνολή ἄν, ἔφη, ὅτι ἐστὶν
 ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ 4
 τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ
 ἱκανὰ ἐξελόντες τᾶλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε
 αὐτῷ· οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἰδεῖ τᾶλλα ἔδο-
 σαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμε- 5
 νος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὥς δ' οὐκ ἀντεξῆσαν οἱ
 Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελά-
 σαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιὼν ὑπὲρ
 τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο·
 εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι
 πεῖθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσήλασεν ἔνθα 6
 ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἰπεῖν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀπο-
 κρινόμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γω-
 βρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι,
 ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἐὰν
 βούλησθε, ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω
 ἡμῖν σχολή· ἐτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γω- 7
 βρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτε σοὶ λήξειεν αὕτη ἡ μετα-
 μέλεια· δηλὸν γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ
 μεταμέλεια ἔχει.

Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· 8
 ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα·
 καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες
 μέντοι σὺ ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶει

- ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὐὲ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέ-
 ναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔγωγε κάκεινος ἐπαρρησιασάμεθα
 9 πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν,
 πρὸς αὐτὸν πρόσιθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποιεῖ ὅπως
 ἂν αὐτὸς λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὴν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν
 γυνῶς αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μὴ χα-
 νᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ὦν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φί-
 λους τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέ-
 μῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις
 10 βλάβειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν,
 ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι κἂν πρῖαιτο Γαδάτας τὸ
 μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων·
 ἀλλ' ὅ,τι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν.
 11 Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ
 τῆς χώρας, ὃ φατε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτε-
 τειχίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου,
 ἄρ' ἂν, ἔφη, οἶε ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι
 τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γ', ἔφη
 ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος ὦν, ὥσπερ νῦν ἐστίν,
 12 ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν
 εἴη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ
 ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνὰ
 κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ
 κάκεινος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμ-
 πομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους
 τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι
 ἐπὶ στρατεύμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὡς ἐπὶ τὸ
 φρούριον ἄξοντες, ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιή-
 13 σαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ
 Γωβρύας εἶπεν ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρ-
 εἴη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως
 ἀπέλθοις. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ γε ἅπαξ εἰσέλ-

θοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἐνδον ἐκείνου 14 συμπαράσκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενους παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτ' εἰποῖς οὔτε δεῖξαις ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ 15 ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἐπεμ- 16 ψεν ὁ Κῦρος προειπὼν ἣ πορεύσοιντο, τοὺς μὲν εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε, βασανίσων ἐναντίον πολλῶν, ὥς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὥς ἐξαγγελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς 17 βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπαρεσκέυαζεν ὅ,τι δύναιτο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθύς ὁ εὐνοῦχος τὰ ἐνδον 18 καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας εἶπε, Χαῖρε, Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', 19 ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὥς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφείλετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι

- ἀπεστέρησεν· ἄλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποιήσαι, οἳ σοι, ἐὰν θυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρονες βοηθοὶ παραστήναι ἢ εἰ παύδας
- 20 ἐκγόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ἑρκάνιος ἄρτι ἡσθημένος τὸ γεγενημένον προσθεῖ τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κύρε, ὥς πολλήν με τοῖς θεοῖς
- 21 ποιεῖς χάριν ὀφείλειν ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἴθι νυν, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὐπερ ἐνεκά με ἀσπάζει διατίθει αὐτὸ οὕτως ὥς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὅς ἡμῖν αὐτὸ λαβὼν παραδίδωσι.
- 22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ἑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδούσιοι ἐλθῶσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἔμοι πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκει πῶς ἂν συμφορώτατα χρῶμεθα τῷ φρουρίῳ;
- 23 ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κύρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις
- 24 ἐπιτετειχισμένον εἴη. τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ἑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἱπποτοξόται εἰς χιλίους· καὶ Ἑρκάνιοι δὲ πεζοὺς τε ὀπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἱππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἰκοὶ αὐτοῖς ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ Σάκαι τοῖς
- 25 Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο

ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπὴγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὄπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας 26 καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὥς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ συσκευάζοιτο ὥς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. ἐὰν οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ 27 Κῦρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἴης, πότε ἔσει οἶκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶε ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπειναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, πο- 28 στατος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείον ἢ ἐν ἑξῇ ἢ ἐπὶ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἰκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἅπιθι ὥς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὥς ἂν δυνατόν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας 29 ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κάραθοι παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κῦρος ταῦτα.

Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ πᾶ- 30 σιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὅτι οὖν ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὸν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δηλόν ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ μεγάλα βεβλάβηθαι· ἅμα δὲ ἴσως κάκεῖνο ἐννοεῖται ὥς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι κηδὲν ὑπ'

ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ
 31 βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὧ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα βοηθήσαιμεν ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῦμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν,
 32 ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ
 33 μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτου, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πείθοιμεν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἡττώμεθ' αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι ὄντες ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὕτω διακειμέ-
 34 νου; ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπήγουν ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τολύνην, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποξυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδειοτάτους πορεύε-
 35 σθαι. Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσοῦτῳ ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν.
 36 νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι, τοὺς ταξiάρχους ἔχων ἐν μετώ-

πρὸ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάστη ἐφ' ἐνὸς ἴτω· ἀθρόοι
 γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ'
 αὖν. τούτου δ' ἔνεκα, ἔφη, κελεύω τοὺς θωρακοφό- 37
 ρους ἡγεῖσθαι ὅτι τοῦτο βαρυντάτον ἐστὶ τοῦ στρατεύ-
 ματος· τοῦ δὲ βαρυντάτου ἡγουμένου ἀνάγκη φραδίως
 ἐπεσθαι πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον
 ἡγῇται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ διασπᾶ-
 σθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδρά-
 σκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν 38
 πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀν-
 δαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις
 Ἑμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτού-
 χας Ἰρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν
 πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δατάμας Καδουσίους. ἀγόν- 39
 των δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξι-
 ἀρχοὺς ἔχοντες, δεξιούς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστε-
 ροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω
 γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίνονται. ἐπὶ 40
 δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπέσθων·
 οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελέσθων ὅπως συνεσκευ-
 ασμένοι τε ᾧσι πάντα πρὶν καθεῦδειν καὶ πρῶ σὺν
 τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν καὶ
 ὅπως κοσμίως ἔπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, 41
 ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω,
 ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν
 μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἑνα,
 ὥσπερ οἱ πέξαρχοι. ἐπὶ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆ- 42
 δος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σὺ,
 ᾧ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
 ἱππαρχοὶ μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δέ, ὥσπερ ἦλθον,
 Καδούσιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐ-

- τους ἐπιμέλου τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεν
 καὶ μηθένα ἕα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνε-
 43 σθαι. ἐπιμέλεσθε δὲ τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἷ τε
 ἄρχοντες καὶ πάντες δὲ οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ
 τῶν ὧτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι·
 καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μείζον ἐστὶ
 πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ δυσκαταστατώτερον· οὐ
 ἔνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα καὶ ἡ τάξις φυλακτέα.
 44 τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς
 ἀναστῆσεσθαι, χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ πλείστας ποι-
 εῖσθαι, ὡς μηθένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλή
 οὔσα λυμαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἥνικα δ' ἂν ὥρα ἢ
 45 πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες ἂ
 δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα ὁδόν·
 ὁ δ' ὁρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω
 ἕπεσθαι.
 46 Ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα
 ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικῶς
 ὁ Κῦρος ὁπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλ-
 47 λετο. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνν γὰρ
 αὐτῷ ἐδόκει θαυμαστὸν εἶναι εἰ οἱ μὲν βάνανσοι
 ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ
 ὀνόματα, καὶ ὁ ἱατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ
 τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ
 δὲ στρατηγὸς οὕτως ἡλίθιος ἔσοιτο ὥστε οὐκ εἰδοιτο
 τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη
 ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν
 τι βούληται καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρρῦναι
 καὶ ὅταν φοβῆσθαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὁπότε τινα βού-
 λοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομασθὶ προσαγο-
 48 ρεύειν. ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ γιγνώσκεσθαι δοκοῦν-

τες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες
 ὀραῖσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι καὶ τοῦ αἰσχροῦ τι ποι-
 εῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ 49
 τοῦτ' ἐδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ ὁπότε τι βούλοιο πρα-
 χθῆναι, οὕτω προστάττειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι δεσ-
 πόται προστάττουσιν, Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις
 σχισάτω· οὕτω γὰρ ταπτομένων εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾷν 50
 πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς περαινεῖν τὸ προσ-
 ταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ
 οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν
 πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν
 αὐτὸς ὅτῳ τι προστάττοι.

Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγίγνωσκεν. 51
 εἰ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ φυλακὰς
 καταστησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει
 ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε 52
 τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι ἐπὶ
 τῇ ὁδῷ ὑπομενοίῃ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος
 ἐξήει λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεὶ δὲ
 χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θω-
 ρακοφόρους. τοῦτῳ μὲν ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας 53
 τῆς ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως· οὐ γάρ
 πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστηκὼς ἐν
 τῇ ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει,
 ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερῶντα ἐπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ 54
 πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας
 ἐπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε οὖν 55
 ἤδη θᾶττον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς
 τὸ πρόσθεν ἡσυχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὕς
 μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύ-
 νων αὐτοῖς τίνες τε εἶεν ἡρώτα καὶ ἐπεὶ πύθοιτο
 ἐπήγει· εἰ δὲ τινὰς θορυβουμένους αἰσθόμιτο, το

αἰτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειράτο.

56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προύπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὥς ὠτακουστοῦντες καὶ εἰ πως ἄλλως δύναιτο αἰσθάνεσθαι σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντῃ ὅ,τι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέγων.

57 τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὥς μὴδ' οὗτοι φιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἰ τί που ἐναντιοίτο αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο, εἰ τέ τί που φεῦγον ὀφθείη, ὥς ἐξέτοι-

58 μοτάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι οὕς τε διώκειν δεοὶ καὶ οὕς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ

59 τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρήτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμέλετο, εἰ τοῦ δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

IV. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτου ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ἐπεὶ εώρα αὐτόν ἀφροσθηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἰ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτου· οὕτω δὲ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτου χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσ-

συρίῳ ὅτι εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν
 καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὅσῃν τε 2
 εἶχεν ὁ Γαδάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο
 αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν ἥ προσιέναι μέλλοι.
 προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὥς πιστεύοιτο
 μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ
 Γαδάτου χώρα παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόν-
 τα· ἦξιεν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο,
 ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μή, ὥς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ
 τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύ- 3
 νων ὥς δυνατὸν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσ-
 σύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό-
 τε χωρίον εὐθὺς παρέλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ
 ἄρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας 4
 ὥς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προ-
 διερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὥς ἔγνω προσιόν-
 τας τοὺς διερευνητάς, φεύγειν κελεύει ἄρματα ἐξαν-
 στάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους ἤδη, ὥς δὴ φο-
 βηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὥς
 εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον καὶ τῷ Γαδάτῃ κατέ-
 σειον· καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ
 Ἀσσύριοι, ὥς ἐδόκει ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνί-
 στανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν 5
 ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἔφευγον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς
 ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτῃ
 παῖει αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τύ-
 πτει δὲ αὐτόν εἰς τὸν ὄμιον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας
 δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς διώκουσιν ἐγένετο·
 ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὅς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις
 προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίω-
 κεν. ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι ἐβραδυ- 6
 τάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἦδη

- δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατατετρῦσθαι ὑπὸ
 τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτου ἱππεὶς καθορῶσι τὸν Κῦ-
 ρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρη-
 ᾶσμένους καὶ ὥσπερ εἰς λιμένα χειμῶνος προσ-
 7 φέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύ-
 μασεν· ὥς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες ἐναν-
 τίοι ἤλαννον, ἐναντιὸς καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἤγε τὴν
 στρατιάν· ὥς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτρά-
 ποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέ-
 λευσε τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν
 8 τοῖς ἄλλοις εἶπετο ὥς ᾤετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ
 ἄρματα ἡλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιό-
 χων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως,
 ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἡλίσκετο.
 καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παῖ-
 9 σαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι περὶ τῶν Ἀσσυρίων, οἱ
 ἔτυχον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς
 τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἱ δὲ
 φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην,
 ἐνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἱπποῖς καὶ τοῖς ἄρμασι κατ-
 ἐφυγεν ὁ Ἀσσύριος.
- 10 Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ
 εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἄμφι
 τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο, ὥς ἐπισκέψαιτο
 τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομέ-
 νῳ δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεθεμένος ἤδη τὸ τραῦμα
 ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἦσθη τε καὶ εἶ-
 πεν, Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος ὅπως ἔχεις.
- 11 Ἐγὼ δέ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ
 ἐπαναθεασόμενος ἦα ὁποῖός τίς ποτε φαίνει ἰδεῖν ὁ
 τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔγωγε ὅ,τι νῦν
 ἐμοῦ δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα

πράξειν οὔτε εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε τὸ ἰδίον
 οὐδ' ὅτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἐδοξά σοί τι ὀνή-
 σαι, οὔτω μοι προθύμως ἐβοήθησας ὥς νῦν τὸ μὲν
 ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς 12
 θεούς, εἰ ἦν οἶος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησά-
 μην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ
 ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν
 Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺν πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος 13
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· ὦ Γαδάτας, ἡ πολὺν μείζον
 παρεῖς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ'
 ἔστιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη,
 Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων,
 τοσοῦτοι δὲ Ἑρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρ-
 μενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας 14
 ἐπὴνύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγα-
 θὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ πλείστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τού-
 τους τοιοῦτους εἶναι. ὅπως μέντοι οὕς ἐπαινεῖς
 τούτους, ὦ Κῦρε, ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξέ-
 νια οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προῆγε πάμπολλα, ὥστε
 καὶ θύειν τὸν βουλόμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ
 στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς
 συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθεφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε 15
 τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι
 ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν
 Κῦρι καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρ-
 μένοις δὲ τοῖς ἱπποῖς αὐτοῦ ἀπὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς
 ἑαυτοῦ πόλεως, οἱ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα συν-
 τεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὥς δ' ἔγνω 16
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν
 τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους

- πολλούς, καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδου-
σίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγγανον ἀφαιρεῖται. καὶ
ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς ᾔετο εἶναι
ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρα-
17 τόπεδον ἀμφὶ δαίλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ᾔσθετο
τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα
ἰδοὶ τετρωμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γα-
δάταν ἐπεμπευ, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους
συνκατεσκήνου καὶ ὅπως τὰπιτήθεια ἔξουσι συν-
επεμέλετο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων
συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπι-
18 πονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιῶμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆ-
λος ἦν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων ἡνίκα ᾤρα
ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς
οὐδένα ἔκων ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτό-
πτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανε-
ρὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας.
- 19 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχον-
τας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιαῦδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον·
τὸ γὰρ ἀμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶμαι
θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμέν τοῦ γεγεννημένου
πράγματος τούτου ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν
μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστέ-
20 ραν τῆς τῶν πολεμίων θυνάμεως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη,
λέγω ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι ἔτι μορῷ εἶναι,
ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾔχετο· ἀλλ' ἐάν τις
κοινοῦμενος ὁρμαῖται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν
ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι
τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθό-
των, ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολε-

μίοις τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν
 οὐδ' ὁ χωρὶς ὧν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσ-
 χύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος οὐδὲν 21
 διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ
 μὲν τούτου, ἔφη, ἐὰν θεὸς θέλῃ, ἀμυνοῦμεθα τοὺς
 πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα
 ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο·
 καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ
 δεῖξομεν τοῖς πολεμίοις ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν·
 ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἣν θεὸς θέλῃ· καὶ
 ὅπως γε μὴδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὀρῶσιν ἔνθα κατέκα-
 νον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· ἐὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι,
 καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηώσομεν τὴν χώ-
 ραν, ἵνα μὴ ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρῶντες εὐφραίνων-
 ται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ 22
 μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ
 Καδοῦσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν
 αὐτῶν ἔλεσθε ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμε-
 λήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἣν τι προσ-
 δέησθε· ἐπειδὴν δὲ ἔλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε
 πρὸς με τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξαν· 23
 ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν
 εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέ-
 λευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν
 δυνώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ
 ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδου-
 σίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα
 ἀπῆλθον τάπιτήδεια ἐκ τῆς πολέμιας ἔχοντες πάλιν
 εἰς τὴν Γαδάτου.

Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες ὄν- 24
 τες πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἣν μὴ αὐ-
 τὸς αἰετὶ παρῇ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφεί-

- τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτ'α λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἶη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἑᾶν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ ἀκείνους βούλοιοτο ἑᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς
- 25 ἑαυτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἦν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· ὀλίγη γάρ ἐστι χώρα ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι χώραν ἐφῇν ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἐὰν μὲν πόλεμος ᾦ, ὁ ἐπικρατῶν οἶμαι καρπώσεται· ἐὰν δὲ εἰρήνη, δῆλον, ἔφη, ὅτι σύ. ἐὰν μέντοι τις ἡ τῶν ἐμῶν ὄπλα ἀντικρίηται σοι ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὥς ἂν
- 26 δυνώμεθα ἑκάτεροι ἀμυνόμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἐπεμψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὥς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποιοῦν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου
- 27 λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθίεις εἶτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθεὶς συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθηκαὶ τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὀπλοφόροις πό-
- 28 λεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν μέντοι τῶν πολεμίων λείαν ἥγον ὀπόθεν δύναιτο, ὅπως εἶη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰπιτῆδεια, ἡ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέρην τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.
- 29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὥς ἀπιῶν, παρῇν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὥς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἱππους

δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων οἷς
 ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὥς δ' ἐπλησίασεν, 30
 ἔλεξε τοιάδε. ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δι-
 δωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέη τι· νό-
 μιζε δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε
 γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι
 καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν
 ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γέ-
 νος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅμνυμι 31
 σοι θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα,
 οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε
 ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδά-
 κρυσσε τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἐδυνήθη πλείω
 εἰπεῖν.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν 32
 αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δεχο-
 μαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουςτέροις δοῦς
 αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὥς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὗ δὴ
 πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπλη-
 ρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα
 σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε
 σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι
 διδοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς
 οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς 33
 ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πι-
 στεύω σοι· ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μέν-
 τοι ὄρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν 34
 τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πα-
 τρὸς κτῆσις· τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος
 ἐγγὺς οὔσα ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης
 πόλεως, ταῦτα ἀπελεύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι,
 οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες τούτων ἐκποδῶν ἦμεν· νῦν δ'

- ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθης, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ οἶμαι λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες.
- 35 τὰχ' οὖν εἰποι τις ἄν· τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοπούσα διῆγεν, ἀλλ' αἰετ τοῦτο κνοῦσα, ἅρᾳ ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἐάν
- 36 τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμαχοῖς χρήσεται. ἐάν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἄν ἔλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ῥαδίως οἶμαι κρείττων ἔσται.
- 37 Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τέλῃ φυλακῇ ἐχρῶν ἐποιήσαμεν, ὅπως ἂν σοι σᾶ ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύει, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅτι, δὴ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνῶν χαίρεις, ἔχων σὺν ἑαυτῷ πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάννυ χρήσιμος εἴης,
- 38 ἐγὼ τε σοὶ ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἄρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Αἰ', ἔφη, φθάσεις μέντοι.

ἐγὼ γὰρ ἐπιστήσω ἕως ἂν φῆς καλῶς. ἔχειν. οὕτω 39
 δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν φύλαξι μὲν τὰ τεῖχη σὺν Κύ-
 ρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὁπόσοις ἂν
 οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυ-
 τοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἤδετο καὶ ὧν ἠπίσται πολ-
 λούς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς
 δὲ καὶ ἀδελφούς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐ-
 τούς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθύς ὁ Κῦρος ἐν τοῖς 40
 περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ ὁδῶν φραστήρα καὶ ὑδάτων
 καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς εἶη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις
 στρατοπεδεύεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βυβυλω- 41
 νίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐτὸ
 τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γα-
 δάταν ἠρώτα εἰ εἶη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγγὺς
 τοῦ τεύχους ἄγειν. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, 42
 ᾧ θέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἄλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὥμην
 καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυτάτῳ τῆς πόλεως
 ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ ὅτι τὸ στρατεύμά σου
 ἦδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον
 εἶχες προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐθεᾶτο
 ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρασκευα-
 σμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρασκευά-
 ζοιτο ὡς μαχούμενός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν
 σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευότατα τὰ ἑαυτοῦ φα-
 νεῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ᾧ Γω- 43
 βρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ πολὺ μέλινα ἔχων
 στρατιαν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον· νῦν
 δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ 44
 τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστὶ
 προσάγειν καὶ παράγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ πάντες

- οὕτω ταξάμενοι ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σῴφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ἢ
 45 ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι.
- 16 ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλονται ἀθρόοι ἐκ τοῦ τείχους προσπесεῖν πῃ, ὅπῃ προσμῖξιαν, πολὺν ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων
- 47 καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακρὰ καὶ αἰ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τὸ
- 48 ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς ὄχλος
- 49 δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ ὄντι ἐπεξίωσι πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὧς ἄνδρες, ἐφη, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἦν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους
- 50 εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξε τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ ἦγεν ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσε. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιοῦμενος ἀπεχώρει.
- 51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βίᾳ προσβαλὼν ἔλαβε, τὰ δὲ θείο φρουρίῳ φο-

βῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἐπεισε παρα-
δοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κναξά- V.
ρην καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον,
ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάιντο
ὅ,τι χρήσαιντο, καὶ θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ
περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ,τι δοκοίη ἐκ
τούτου πράττειν· ἐὰν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ
ἂν ὥς ἐκείνον ἱοίμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν ἄγ- 2
γελος ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγελαῶν. ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ
ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνήν, ἣν Κναξάρη οἱ
Μῆδοι ἐξείλον, ταύτην κατασκευάσαι ὥς βέλτιστα τῇ
τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχον καὶ τὰ γυναιῖκε εἰσαγα-
γεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν αὐταῖς
τὰς μουσουργούς, αἵπερ ἐξηρημέναι ἦσαν Κναξάρη.
οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν 3
Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐ-
τοῦ ὁ Κναξάρχης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα
μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὓς με-
τεπέμψατο ὁ Κῦρος ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες
τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους σι- 4
νομένους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει
ἡδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν
δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κνα-
ξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολήν εἰ τι δέοιτο τοῦ
στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ
ἦκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ
στράτευμα.

Ὁ δὲ Κναξάρχης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς 5
παραμείνασιν ἱππεῦσι Μήδων· ὥς δ' ἥσθετο ὁ Κῦ-
ρος προσιόντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν
ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάν-

τας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Τρκανίους καὶ τῶν
 ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλο-
 6 τάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κυαξάρῃ τὴν δύνα-
 μιν. ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ
 πολλοὺς τε καὶ καλοὺς ἀγαθοὺς ἐπομένους, σὺν
 ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτι-
 μόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν.
 ἐπεὶ δὲ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κύρος προσῆλθεν
 ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη
 μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ· καὶ ἐφίλησε μὲν
 7 οὗ, δακρύων δὲ φανερός ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κύρος
 τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀνα-
 παύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυα-
 ξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοί-
 νικας τινας, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέ-
 λευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμε-
 νος εἶπεν ὧδε.

8 *Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὧ θεε, τί μοι*
ὀργίξει καὶ τί χαλεπὸν ὀρώων οὕτω χαλεπῶς φέρεις;
ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ Κύρε,
δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται
καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πε-
φυκέναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυ-
τὸν μὲν ὀρώω οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα,
σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν
 9 *τε καὶ μεγαλοπρεπῇ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν*
μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ὦ Ζεῦ,
χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέ-
ναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς κα-
ταδῦναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰθεὺς
τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεργελαῖντας ἐμοί.
οὐ γὰρ ἄγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μεί-

ζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ
 ὑπαντιάζουσίν μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε
 δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ'
 ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺν ἔτι μᾶλλον ἐκρα- 10
 τεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπε-
 σπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν
 δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κυαξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ
 οὔτε ὀρθῶς γιννώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μή-
 θους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σὲ κακῶς
 ποιεῖν. τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ 11
 μέντοι γε ἀδίκως ἢ δικαίως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρ-
 ῆσω τοῦτο· οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων
 ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἄνδρα
 ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις,
 τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ
 διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποι-
 εῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐ-
 τοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὣν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ 12
 οὐκ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαντοῦ τούτους, φοβούμενος
 μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ,τι πάντας ἡμᾶς
 λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρ-
 όντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ'
 ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάννυ χαλεπῶς φέρω,
 εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγα-
 θὰ ποιεῖν ἔπειτα τάναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζε-
 σθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς 13
 αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφέστατα κατίδωμεν
 ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις
 δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἐὰν γὰρ τί σε
 φανῶ κακὸν πεποιηκῶς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέν-
 τοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκῶς μηδὲ βουλη-

- θείς, οὐ καὶ σὺ αὐτὸ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδι-
 14 κεῖσθαι; Ἄλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ
 σοι πεπραχῶς δῆλος ᾧ καὶ προθυμούμενος προᾶξαι
 ὡς ἐγὼ πλείστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι
 ἄξιός εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη.
 15 Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπρα-
 γμένα πάντα καθ' ἐν ἑκαστον· οὕτω γὰρ μάλιστα
 δῆλον ἔσται ὅτι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι καὶ ὅτι κα-
 16 κόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ
 σοὶ ἀρκοῦντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθον
 πολλοὺς πολεμίους ἡθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ
 καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρμωμένους, εὐθὺς ἐπεμπες πρὸς
 τε τὸ Περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς
 ἐμὲ ἰδίᾳ θεόμενος πειραῖσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγού-
 μενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπέισθην
 17 ὡς ἦν δυνατὸν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἥλθες
 γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι
 εἰπὲ πότερον ἀδικίαν τινὰ μου πρὸς σὲ κατέργως ἢ
 μᾶλλον εὐεργεσίαν; Ἀῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἐκ
 18 γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ, ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέ-
 μιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν
 τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνου ἀποστάντα ἢ τι-
 νος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ
 19 μὲν δῆ. Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θε-
 οῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρ-
 ἐκάλουν ἐγὼ σε ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν,
 κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἴ τι καλὸν κάγα-
 θὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις
 20 τινὰ μου πλεονεξίαν κατηγορεῖσθαι; ὁ μὲν δὴ Κυαξάρ-
 ρης πρὸς τοῦτο ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὥδε·
 Ἄλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἡδιόν σοι ἢ ἀποκρίνα-

σθαι, τόδε γ', ἔφη, εἰπὲ εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας
 ὅτι ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διώκειν, σὲ μὲν
 αὐτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμ-
 πέμψαι μοι ἐδεόμην σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἡδί-
 κουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκῶς ἐμαντόν σοι σύμ-
 μαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ 21
 δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο ἐσίγα ὁ Κναξάρης, 'Ἄλλ' εἰ
 μηδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τὸν τευ-
 θεν λέγε εἴ τι αὖ ἡδίκουν ὅτι σοῦ ἀποκριναμένου
 ἐμοὶ ὥς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὄρων Μή-
 δους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύ-
 σοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆ-
 σαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαι σοι ἐπὶ τούτοις πάλ-
 λιν ἦτουν σε οὐ ᾔδειν ὅτι οὔτε σοὶ μεῖον δοῦναι
 οὐδὲν οὔτε ῥᾶον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν γὰρ βου-
 λόμενον δῆπου ἔπessθαι ἦτησά σε δοῦναί μοι. οὐκοῦν 22
 τούτου τυχῶν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἦνυτον, εἰ μὴ τού-
 τους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν ἐπειθον αὐτοὺς καὶ οὓς
 ἐπεισα τούτους ἔχων ἐπορευόμην σοῦ ἐπιτρέψαντος.
 εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ,τι ἂν διδῶς,
 ὥς ἔοικε, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν 23
 ἐξωρμήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν
 πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον
 ἦλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ
 ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ
 μὲν ὄπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἱππων· χρήματά
 γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρόσθεν
 νῦν ὀρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας,
 τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ 24
 πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν
 ἀύξανομένην ὀρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμέ-
 νην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ

δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρῳ ἐπικράτειαν
 συγκατασπασθέντα νῦν τάναντία σοὶ προσκεχωρη-
 κότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν
 σοι μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν
 εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
 25 ὅ,τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὲ Κῦρος οὕτως
 εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα
 τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὥς μὲν ταῦτα ἂ σὺ πεποίηκας
 κακὰ ἐστίν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι,
 ἔφη, ἴσθι ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα ὅσφ
 26 πλείονα φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν
 τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ
 ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ
 σοῦ ὀρᾶν οὕτως αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα
 ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δὲ γέ ἐστὶ πῃ ταῦτα ἀτιμίαν φέ-
 27 ροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἡδιόν σοι
 δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν ὥς σὺ ἐμοὶ
 δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μᾶλ-
 λον αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς
 γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ
 28 σοῦ ἤττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὀρῶν ὅτι μεγάλα
 ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα
 δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ ἀλλ'
 εἰς σὲ τρέψας πάντα καταθέασαι οἷά σοι φαίνεται. τί
 γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα
 σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωρι-
 μωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσεις, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι
 29 τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν
 εἶναι, ἐκείνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύον-
 τας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτη-
 σαι, τούτους οὕτω διατιθείη ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ

σοί βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργε-
 σίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, ὃ μάλιστα ἀνθρώποι 30
 ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἰ τις
 τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε φιλεῖν
 αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ
 εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν οἶμαι καὶ
 δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίῃ σε
 τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἰπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ 31
 πάθει ἐμψφές, εἰ τις οὓς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτω
 θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ'
 ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὕ, ἀλλὰ πολε-
 μιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ', 32
 εἰ τις τῶν σῶν φίλων φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμ-
 βάνειν ὁπόσα ἐθέλοι εἰτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας λαβὼν
 οἴχοιτο ἅπαντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς
 σοῖς πλουτοίῃ, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι,
 ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν;
 νῦν μέντοι ἐγώ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα 33
 ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις·
 εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβὼν ὄχου πα-
 σάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ
 νῦν ἂ ἐλαβες τῇ ἐμῇ θυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν
 ἐμὴν χώραν αὖξεις σὺν τῇ ἐμῇ ῥώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ
 οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν παρῆχαι ἐμαντὸν
 ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις
 καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνει,
 ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετή- 34
 ματ' εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἰ τι ἐμοῦ ἐκήδου,
 οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου ὥς ἀξιώ-
 ματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλα-
 τύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ
 Μήδων ἥρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι

ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμῶς ἑαυτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

- 35 Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγὼ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ἂν δεηθῶ σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὴν δὲ πείραν ἡμῶν λάβης πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, ἔὰν μὲν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μου σε ἀντασπάζου, εὐεργέτην τε νόμιζε, ἔὰν
- 36 δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις· κἀγὼ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέφομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.
- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ,τι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἦσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος δὲ καὶ ὁ Κυαξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἡγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ
- 38 οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐτέτακτο παρεσκευάζον τὰπιτήδεια τῷ Κυαξάρῃ· οἱ
- 39 δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δειπνου ἦγεν ὁ Κυαξάρης ἦσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πλείστοι ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὄφοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δὲ τις ὥς ἐπὶ

το πολὺ ἐν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν 40
Κυαξάρην μεταγιννώσκειν ὡς οὕτε ὁ Κύρος ἀφίστη
αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ οὐθ' οἱ Μῆδοι ἡττόν τι αὐτῷ προσ-
εἶχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης 41
ἡξίου τὸν Κύρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδει-
πνεῖν. ὁ δὲ Κύρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαξά-
ρη· ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάν-
τες ἐπαιρόμενοι πάρεσιν; οὐκουν καλῶς ἂν πράτ-
τοιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν
δοκίῃν. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν
ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυμότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ
πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ 42
ὁδὸν μακρὰν ἦκων δείπνει ἡδὴ· καὶ εἰ τινές σε τι-
μῶσιν, ἀντασπάξου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ
θαρρήσωσιν· ἐγὼ δ' ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ λέγω τρέψομαι.
αὐριον δ', ἔφη, πρὶν δεῦρ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρ- 43
έσσονται οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες
σὺν σοὶ ὅ,τι χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῖν ἐμ-
βαλε παρὼν περὶ τούτου πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύε-
σθαι ἢ καιρὸς ἡδὴ διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τού- 44
του ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δείπνον εἶχεν, ὁ δὲ Κύρος
συλλέξας τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν
καὶ συμπράττειν, εἰ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ηὑξάμεθα, πάρεστι
σὺν θεοῖς. ὅπῃ γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς
χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμέ-
νους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους
γιννομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσ- 45
γεγεννημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῶν ἂν μᾶλλον
ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἰ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἰ
τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συ-

δοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν
 46 ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μά-
 χεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος
 δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν πείσαι δέῃ, ὁ πλεί-
 στους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας οὗτος δικαίως ἂν
 λεκτικώτατος καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἰ-
 47 ναι. μὴ μέντοι ὥς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι οἶον ἂν
 εἶπητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὥς
 τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους οἷς
 48 ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν,
 ἔφη, τούτων ἐπιμέλεσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες
 τάπιτήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι οἱ στρατιῶται πε-
 ρὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευῶνται τούτου πειράσσομαι
 ἐπιμέλεσθαι.

[5.]

- I. Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ
 δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὸ ἡκον
 ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἕως οὖν
 ὁ Κναξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολλὸς ὄχλος ἐπὶ
 ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆ-
 γον οἱ μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ
 δὲ Ἵρκανίους, ὁ δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις καὶ Γωβρύαν·
 Ἵστάσπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεό-
 2 μενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώ-
 σκων ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ φόβῳ μὴ
 λυθείη ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δη-
 λος εἶ, ἔφη, ὑπὸ Ἵστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦ-
 3 τα γιγνώσκειν ἅ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατείνας

τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπώμοσεν ἢ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ῥατάσπου πεισθεὶς ταῦτα γινώσκειν· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰμὰ παντελῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελερόμην, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τί ἐν νῷ ἔχεις ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ⁴ Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ, ὥς ἔοικεν, Ῥατάσπου τοῦδε κατατιῶμαι. Ἀδίκως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ῥατάσπας, ὃ Κῦρε· ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτα τῷδε τοσοῦτον μόνον ὥς οὐχ οἷόν τέ σοι εἴη στρατεύεσθαι, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέ- ⁵ γεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἰτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναί μὰ Δί', ἔφη· ὅρῳ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περιβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδεῖξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἰκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ῥατάσπας, οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτουλὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλή- ⁶ λους. ἐν δὲ τούτῳ Κναξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὥς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κναξάρης ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγου. νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἢ γινώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ῥακάνιος, ⁷ Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἕγωγε εἰ τι δεῖ λόγου ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κρᾶτιστον. πάν-

- τες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ
 τοὺς πολεμίους ποιούμεεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς
 ἡμεῖν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὥς ἐκείνοις ἦν
 8 ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὥς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ
 ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἑμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη,
 περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι,
 ὁπότε γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὥς ἔοικε, χωρῖζεσθαι
 συμφέρει; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίκῃ τοῦ ὑμε-
 τέρου πλήθους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν ὥς καὶ
 9 ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαξος ὁ ποτε φή-
 σας εἶναι Κύρου συγγενῆς ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ δ', ἔφη,
 ὦ Κναξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέ-
 γουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρα-
 τεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἐστρα-
 10 τεύομην· καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων
 ἀγομένων καὶ περὶ τῶν φρουρίων ὥς ἐπιβουλευσομέ-
 νων πολλάκις πράγματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ
 φρουρῶν· καὶ ταῦτ' ἐπραττον τὰ οἰκεία δαπανῶν.
 νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, οὐ φοβοῦμαι
 δὲ ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω
 τὰ τῶν πολεμίων. ὥς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν
 οὔσαν, τάδε δὲ ἐορτήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη,
 11 διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γω-
 βρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν
 τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδε-
 ται ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, θῆλον
 ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποιναὺς
 ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχέλησεν ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν·
 ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίκην ὅτι
 ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.
- 12 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ'
 ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στράτευμα,

τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίνονται ἂν, τὰ δὲ τῶν
πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὄπλα
ἀφῆρηται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους
ἀπεστέρηται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται·
ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπι-
γενήσονται· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πάνυ ἐν τάχει
πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν θυνήσονται. τί δῆτα 13
ἐγὼ Κυαξάρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύ-
σεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον.
ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας οἷς ἡμεῖς, εἰ ὥδε
στρατευσόμεθα, οὐ θυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρ- 14
χεται μὲν γὰρ δήπου χεϊμών, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν
αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπου-
σιν οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς
οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου
μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ
μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι
εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ
ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς 15
ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς ὃς λιμῶ καὶ δίγει δύναιτ' ἂν μα-
χόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσό-
μεθα, ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι
τὴν στρατιάν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελα-
θῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ' ἔγω
φημι χρῆναι ποιεῖν, ὥς τάχιστα πειραῖσθαι τῶν
μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὥς πλείστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ'
αὐτοῖς ὥς πλείστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα
γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὀπότεροι ἂν
πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθασθαι, πολιορκήσου-
νται δὲ ὀπότεροι ἂν ἥττους ᾖσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέ- 16
ρομεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
πλέουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκιστά-

- ρον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια
 ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἄλλοτρι-
 ώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδίαν μᾶλλον πάντ'
 17 ἔσται. ὃ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ θεήσει
 πόρρω τῆς ἐαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε.
 ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέλπερ καὶ ὥς οἰκοθεν ἀποδημοῦμεν,
 φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν
 πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς
 18 Ἀσσυρίας ἐκείνα κτᾶσθε καὶ ἐργάσεσθε. ἐὰν γὰρ
 ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνώμεθα σώ-
 ξεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσω
 αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ οἶμαι δυνήσονται τῶν ἐγγύς
 ἐαυτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν
 ἐπιβουλεύειν.
- 19 Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστά-
 μενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κυαξά-
 ρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος
 αὐτῶν, ἣν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι
 ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρ-
 20 χειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄν-
 τας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν πε-
 ραίνειν βουλόμεθα ὅσα φάμεν χρῆναι ποιεῖν, ὥς
 τάχιστ' ἂν δεοὶ γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαι-
 ρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν
 21 ὄχυρά πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κυα-
 ξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην
 δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς
 22 δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ
 δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρ-
 εσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει·
 ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι
 ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦ- 23
 τα, ἐκάθισε τὸ στράτευμα ἐνθα ᾤετο ὑγιεινότατον
 εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι·
 ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδείτο, ἐποιήσατο, ὥς ἐν
 ἀσφαλεὶ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴ ποτε καὶ πρόσω
 τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρω- 24
 τῶν οὕς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν ὁπόθεν ἂν
 ὥς πλείστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ εἰς
 προνομάς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλείστα λαμβάνοι τῇ
 στρατιᾷ τὰπιτῆθεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνουσιν
 καὶ ἰσχύουσιν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως
 ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοντο. ὁ μὲν 25
 δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλωνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλισκόμε-
 νοι ταῦτ' ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἰχοιτο ἐπὶ Λυδίας,
 πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλ-
 λα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος 26
 τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν ὥς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρή-
 ματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γιννώσκων ὅτι οἰχοι-
 το συστήσων εἴ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντι-
 παρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὥς μάχης ἔτι δεῆσον·
 ὥστ' ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικόν, τοὺς
 μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν
 φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων
 ἐδέχετο καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἴ τις ὄπλον δι-
 δοίη καλὸν οὔτ' εἴ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ 27
 ἄρματα ἐκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν
 ὁπόθεν ἐδύνατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν
 πρόσθεν οὕσαν καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν
 ἁρματηλασίαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρό-
 νον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ
 πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἁρμασιν οὕτως ἐχρῶντο

- 28 ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κρτίστον εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὥς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους οὗτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ὅτιοῦν τοὺς πολεμίους
- 29 βλάπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσατε ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὥς μὴ ῥαδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἥτιον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκῶνων, ὥς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε
- 30 πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὥς διπήχη πρὸς τοὺς ἄξονας ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὥς ἐμβαλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὥς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι σινηθροισμένοι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Ἀνδίας καὶ μαθεῖν ὅ,τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβέβηκει γὰρ τῷ Ἀράσπα τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἤναγ-

κάσθη προσευγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ 32
 δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόν-
 τι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγό-
 ρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὁκνοῦσα συμ-
 βαλεῖν φίλους ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν 33
 ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπέλλησε τῇ γυ-
 ναικὶ ὅτι εἰ μὴ βούλοιτο ἐκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι
 ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκ-
 ἔτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνούχον πρὸς τὸν
 Κῦρον καὶ κελεύει λέξαι πάντα. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, 34
 ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι
 εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κε-
 λεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυ-
 ναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. ἐλ- 35
 θὼν δ' ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν
 αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέ-
 βειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε
 τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν θακρύνειν ὑπὸ λύπης, κατα-
 δύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φό-
 βῳ μὴ τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτόν 36
 καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὅρῳ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα,
 φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα.
 παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοὺς τε ἀκούω ἔρω-
 τος ἡττηθῆσαι, ἀνθρώπους δὲ οἶδα καὶ μάλα δοκοῦν-
 τας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος·
 καὶ αὐτὸς δ' ἐμαυτοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι
 ὥστε συνὼν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τού-
 του τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιὸς εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγ-
 καθείρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας 37
 ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα
 ὅμοιος εἰ οἷός περ καὶ τᾶλλα, πρῶτός τε καὶ συγγνώ-

μων τῶν ἀνθρωπίνων αμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη,
 καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄξει. ὥς γὰρ
 ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ
 ἐφῆδονται μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλευούσιν
 ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαντόν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὥς
 38 ἡδίκηκός τοι ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ
 τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ'
 εἰ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους
 μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας,
 39 ὅ,τι ἐγὼ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην. Εἰ τοίνυν, ἔφη,
 προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολε-
 μίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πο-
 λεμίων. Ἔγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ
 ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὥς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν παρ-
 40 ἔχοιμι. Ἐλθοῖς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδὼς
 τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμά-
 των κοινωνὸν ἂν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε
 μηδὲ ἔν σε λεληθῆναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πο-
 ρευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως ἔν τῶν
 πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι πα-
 41 θεῖν ἐκπεφευγῆναι. Ἡ καὶ δυνήσει ἀπολιπεῖν, ἔφη,
 τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς
 ἔχω ψυχάς· νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου
 σοφιστοῦ τοῦ Ἑρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὔσα ἅμα ἀγα-
 θή τέ ἐστι καὶ κακή, οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν
 ἔργων ἐρᾷ καὶ ταῦτά ἅμα βούλεται τε καὶ οὐ βούλεται
 πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχά, καὶ ὅταν
 μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πο-
 νηρὰ, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὥς σὲ σύμμαχον
 42 ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ. Εἰ τοίνυν καὶ
 σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὥδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα
 κἀκείνοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ'

ημῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε ὥς ἂν αὐτοῖς τα παρὰ σοῦ λε-
γόμενα ἐμποδῶν μάλιστ' ἂν εἰη ὧν βούλονται πράττειν.
εἰη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμ-
βαλεῖν πον τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες
ἦττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φο-
βούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ' 43
ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν
ἐγγύτατα ἡμῶν ᾖσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέ-
ναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ
ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέ-
ναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι
αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ ἄλ-
λῃ μετατάττωνται ἐξ ὑπογύου, ταραάζονται. Ἀράσπας 44
μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτά-
τους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾤετο συμφέ-
ρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.

Ἡ δὲ Πάνθεια ὥς ἦσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, 45
πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε,
ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν γὰρ ἐμὲ
ἐάσης πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέ-
χομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερον φίλον· καὶ
δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρέ-
σται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος
φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ
ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων·
ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν
πρὸς ἄνδρα οἶος σὺ εἰ ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα 46
ὁ Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἢ δ' ἐπεμ-
ψεν. ὥς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς
σύμβολα, καὶ τᾶλλα δὲ ἦσθετο ὧς εἶχεν, ἄσμενός πο-
ρεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χι-
λίους. ὥς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς,

- πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν ὃς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος
 47 εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὥς
 δ' εἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἡσπά-
 ζοντο ἀλλήλους ὥς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου
 δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν
 σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. ὁ δὲ
 Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ
 Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαντοῦ ἀπο-
 δοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἡ πειρώμενος
 ὁμοιος εἶναι περὶ ἐκεῖνον οἷόσπερ ἐκεῖνος περὶ σέ;
 48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβρα-
 δάτας· καὶ ὥς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶ-
 πεν, Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ
 ἔχω τί μείζον εἰπῶ ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαντὸν δίδωμι
 καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὀρῶ σε
 σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσομαι γίγνεσθαι ὥς ἂν
 49 δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέ-
 χομαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ
 δειπνεῖν· αὐτίς δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν
 σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.
 50 Ἐκ τούτου ὀρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν
 Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς
 τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συν-
 τελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ
 ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὥς ἡγήσόμενος αὐτῶν
 51 ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρεσκευάζετο. συνεξεύξατο δὲ τὸ
 ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρρυμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· τοὺς
 δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κα-
 τεσκευάσατο.

51. Post ὀκτώ addebatur: ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ
 τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο
 καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια.

Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἐπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν 52
 τὸ τετράρρυμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν ὅτι οἷόν τε
 εἶη καὶ ὀκτάρρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ξεύγεσι
 βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω οἰκημα· ἦν
 δὲ τοῦτο τριώρυγον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς
 τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦν- 53
 τες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι
 τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολε-
 μίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ πε-
 ριδρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαξε δ' ἐπὶ τὸν πύργον
 ἕκαστον ἄνδρας εἰκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει 54
 αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ ἀγωνίου
 πείραν· καὶ πολὺ ῥᾶον ἤγε τὰ ὀκτὼ ξεύγη τὸν πύρ-
 γον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν
 βάρος ἕκαστον τὸ ξεῦγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος
 ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ξεύγει· τοῦ δὲ
 πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος
 ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὀπλων, τούτων
 ἐγένετο ἑλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἐκάστω ξεύ-
 γει τὸ ἀγώγιον. ὥς δ' ἔγνω εὖπορον οὕσαν τὴν 55
 ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὥς ἄξων τοὺς πύργους σὺν
 τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν
 ἄμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαι-
 μονίαν.

Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἴν- II.
 δοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἴν-
 δὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἤδομαι ὅτι μοι
 ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαι σοι ξένος εἶναι
 καὶ πέμπω σοι χρήματα· καὶ ἄλλων δέη, μεταπέμπου.
 ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅτι ἂν σὺ κε-
 λεύης. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τολύην 2
 ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἐνθα κατεσκηνώκατε

- φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ξῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστον
 τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὥς
 παρὰ τοῦ Ἴνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ κεῖ μαθόν-
 τες ὅ,τι ἂν λέγῳσί τε καὶ ποιῶσιν, ὥς τάχιστα ἀπαγ-
 γείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἴνδῳ· καὶ ταῦτά μοι καλῶς
 ὑπηρετήσητε, ἐτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἰσομαι τούτου
 ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δού-
 λους ἐοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδό-
 τες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰόπερ
 ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμαν-
 3 θάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἴνδοι ἡδέως ἀκούσαντες καὶ ξε-
 νισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστε-
 ραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα
 ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὥς δυ-
 νατὸν τάχιστα.
- 4 Ὁ δὲ Κύρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρε-
 σκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὥς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν
 ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμέλετο δὲ οὐ μόνον ὧν ἐδοξε
 τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλή-
 λους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ
 εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι
- 5 καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξείρ-
 γάζετο ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρα-
 τίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὕς ἐώρα ἐπι-
 μελομένους τούτου ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται
 στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρῴξυνε καὶ
- 6 χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ,τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν
 ποιοῖτο καὶ ἐορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμον
 ἔνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι πάντων τούτων ἀγῶνα
 ἐποιεῖ καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου,
 καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.
- 7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν

όσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ θρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύαζεν, ἔκπλεω ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεω ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπείκει Κύρος Κυ- 8 ξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεω καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην ὥς ἤδη παντελῶς κεκρατηκῶς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἴνδοι ἐκ τῶν 9 πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κύρος ἐπὶ κατασκοπὴν, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἶη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν ἀμύπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο καὶ δωρουμένους οἷς θέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους 10 εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιοφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδῆρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷάπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἰωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἡναγ-

- 11 *κᾶσθαι ἐπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρατεύμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προῖέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἐνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλλαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτ᾽ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλετο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἐμέλλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δού-*
- 12 *λοις εἰκότας κατασκόπους ὥς αὐτομόλους· ὥς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τῷ Κύρῳ, ἐν φροντίδι ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός, ἡσυχάζτεροί τε ἢ ὥς εἰώθεσαν διεφοίτων, φαιδροί τε οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκυκλοῦντό τε καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.*
- 13 *Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει βλάβη τις γίνεσθαι καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἰ τις βούλοιο τῶν ὀπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.*
- 14 *Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ εἰκότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἰ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι συλλέγονται δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ πλείους συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ*
- 15 *πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὀρῶντες οὐ θαρρεῖτε. ὦ πρός θεῶν, ἔφη, τί δῆτα ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδαιοκότες, εἰ ἡγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἂν·*

τίκαλα ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἡκούετε,
 ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν
 ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἣν τότε νίκην ἐκτί-
 σαντο· ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ
 ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ
 ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ 16
 οὗτοι ὀπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτω
 καὶ οἱ ἵππεις αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἵπ-
 πείας προσέρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀπο-
 δεδοκιμάκασιν, παλτὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβὼν
 προσελαύνειν διανενόηται ὥς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην
 ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως 17
 ἐστῆξει ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς
 φυγὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ
 ἐν τοῖς ἄρμασιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐστᾶσι ξυ-
 λίνοις τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώ-
 ραξι καὶ κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρὰ περὶ τοῖς ἄξοσι
 προσήρμοσται, ὥς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς εἰς τὰς
 τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν 18
 αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν
 ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους
 προσίστασιν ἔχοντες ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξου-
 σιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύουσιν τοῖς ἐν τῷ ἰσο-
 πέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν 19
 τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιή-
 σατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν ὅτι Κροῖσος μὲν
 ἦρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσούτῳ Σύ-
 ρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέν-
 τες ἐφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους ἀντὶ τοῦ
 ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις φευγῶν ὥχετο· ἔπειτα δὲ 20
 διαγγέλλεται δῆπον ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ
 κανοὶ ἡγοῦνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ

μισθοῦνται, ὥς ἄμεινον μαχουμένους ὑπερ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφείναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἢ ἡμᾶς ἢ παρόντες ὠφελοῦν.

- 21 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἰ τινες ἐσχυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινων βουλομένων τε καὶ οἰόμενων ἤδη ἀρίστῃσιν ἐξαγγελθείη τι ἔργον ὃ ἀνάγκη εἶη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἡσθείη ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσιν, ἐπεὶ ἡκούσαμεν ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσχυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βου-
- 22 λόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω ἐρχεται ἢ ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὥς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἡσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

- 23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες, δοκεῖ μοι εἶναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνάμεθα, ὅπου τάπι-
τήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐ-

τοῖς, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· 24
εἰ δέ τις ἄλλη πη γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ
ὁῶν ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολ-
λοι ὥς χρεὼν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς
πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος
ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα 25
καὶ τὰ ὄπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν
θεῷ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν
ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τε-
τράποσι χρώμεθα μὴ μεῖον ἢ εἰκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ
γὰρ λογιζόμενος εὗρίσκω πλεόν ἢ πεντεκαίδεκα
ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὐρήσομεν τῶν
ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ
δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι 26
οὖν χρὴ σίτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μά-
χεσθαι οὔτε ξῆν δυναίμεθ' ἂν· οἶνον δὲ τοσοῦτοι
ἐκαστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐ-
τοὺς ὑδροποιεῖν· πολλή γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοινος,
εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα,
διαρκέσει. ὥς οὖν μὴ ἐξαπλήρης ἄοινοι γενόμενοι νο- 27
σήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ
σίτῳ νῦν εὐθύς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ
ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις 28
ἀλφίτοσιται, ὕδατι μεμαγμένην αἶλ τὴν μᾶζαν ἐσθίει,
καὶ ὅστις ἀρτοσιται, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον,
καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου
ἐσκευάσται. μετὰ δὲ τὸν σίτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν,
οὐδὲν μεῖον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ 29
καὶ τοῦ μετὰ δειπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν
ὑδροπόται γενόμενοι. ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν παραλλάξας
πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδά-

- σκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλαπῃ ἐκ τε τοῦ θάλλου εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖ-
- 30 σθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰπιτήδεια καταδαπανᾷτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δεισῆτε ὥς οὐχ ἡδέως καθευθήσεσθε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιάσθε. ἐσθῆς μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ.
- 31 ὅψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι ὅσα ἐστὶν ὀξεία καὶ δριμέα καὶ ἀλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σίτον τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαλνόμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σίτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσθαι αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων.
- 32 συνεσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἦν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλείστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἥρτηται· ὧν κατατριβομένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἦν μὴ τις ἔχῃ περὶζυγα. ὅστις δὲ πεπαλθευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν
- 33 καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθῆσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ. ἔπεστι γὰρ τις αἰσχύνῃ λόγχην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα περὶπλεα καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πρά-
- 34 ξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῇ-

σαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καθ' ἅμαξαν
 ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἄξινην καὶ δρέ-
 πανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστω χρήσιμα καὶ ὑπὲρ
 τοῦ κοινου πολλὰκις ὠφέλιμα γίννεται. τὰ μὲν οὖν 35
 εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξε-
 τάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παριέναι
 ὅτου ἂν τις τούτων δέηται· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς
 ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς
 οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ
 ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ 36
 τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους
 παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν
 ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν
 σφενδονητῶν· τούτων δὲ χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκον-
 τιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρα-
 τεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμινύην, τοὺς
 δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους δὲ ἔχοντας
 ταῦτα πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' Ἰλας πορεύεσθαι, ὅπως
 ἦν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθύς ἐνεργοὶ ᾗτε, καὶ ἐγὼ ἦν
 τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὅθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρη-
 σθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν 37
 τοῖς ὀργάνοις χαλκῆας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτό-
 μους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ
 στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου μὲν
 τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δὲ ἐπίστανται, τῷ βουλο-
 μένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔδονται.
 ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν τι 38
 βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰπιτή-
 θεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων στερη-
 σεται· ἐπειδὴν δ' αὐταὶ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πω-
 λήσῃ ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων
 πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ

τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τευ-
 39 ξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς
 ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς
 ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν
 ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ
 τίς τι καὶ ἄλλο θέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω.
 40 καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιώντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύ-
 σομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς
 ἔχη, σημανοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προ-
 ειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς
 41 τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν
 ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς ἐμὲ πάν-
 τες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας κα-
 ταμάθῃτε.

III. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ
 δὲ Κῦρος ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρμαστο
 σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἔξε-
 στρατοπεδεύσατο ὡς δυνατόν ἐγγύτατα, ὅπως εἰ τίς
 τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἰ τίς τι ἐνδεό-
 2 μενος γνολή, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κναξάρης
 μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενευ,
 ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο
 ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων,
 καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβι-
 βάξων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τού-
 τους ἤγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολ-
 λούς ὁρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν
 σκευοφόρων· ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἰ τι
 τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες
 τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύε-
 3 σθαι. ὅπου δὲ στενωτέρᾳ εἴη ἢ ὁδός, διὰ μέσου ποι-
 ούμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο

οἱ ὀπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γι-
γνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο
δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ
σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις
κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν ἵεναι, εἰ μὴ τι ἀναγ- 4
καλὸν ἀποκωλύοι. καὶ σημείον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξι-
άρχου σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ
τάξεως· ὥστ' ἄνθρωποι ἐπορεύοντο, ἐπεμέλοντό τε
ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὡς μὴ ὑπολείποιντο. καὶ
οὕτως ποιούντων οὕτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε
παρόντα ἅπαντα καὶ σωότερα ἢν καὶ θᾶττον τὰ δέ-
οντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϋόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ 5
ὄραν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα,
καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ
καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐτῶν ἐφορῶντες ἐδόκουν
καταμανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κονιορ-
τόν, ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐρίγνωσκον ὅτι εἴη
που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν 6
πέμπει τινὰ ὁ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ.
ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας
ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ,τι αὖν αἰεὶ καινὸν ὄρωσιν
ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν
καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ
πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.
οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἐπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ 7
ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευ-
άσαιντο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάννυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ
πρωτὸν μὲν ἀριστῶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας
ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ δὲ 8
ἡρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἄρ-
μάτων ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ των

σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν· καὶ οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδῖον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλληφθέντες ἀνερωτῶμενοι ὑπὸ τοῦ Κῦρου ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ

10 τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντ' εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ὥς δύο παρασάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε ὥς ἐγγὺς ἤδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἥ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡνιῶντο.

11 Νῦν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν· καὶ ἐχθρὸς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταῦτό τοῦτ' ἐπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστίν; οἱ δὲ ἔφασαν, Αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλληνας ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτος μὲντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν ὥς ἐγὼ βούλομαι.

12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὥς λέξων τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου, λέγων ὅτι ἱππέων τάξεις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοντο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτούς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὥς τριάκοντα ἱππεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ' αὐτούς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύνων-

ται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δ' ἐσμὲν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ 13 αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀθλήουσιν τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθουσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὥς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιόστυν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ οὐδαμῇ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σοι διαμένωσιν ἐπιμεληθεὶς πάριθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατείναντές τινες τὰς δεξιὰς προσελάνουσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἀνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπη- 14 ρέται ἤλαυνον εὐθύς ὥς ἐκέλευσεν. ἀπαντὰ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὥς ἤκουσεν, ἀναπη- 15 δήσας ἐκ τῆς ἔδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιούτο· οἱ δὲ ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως Κῦρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἦκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἠττηθεὶς οὐδενὸς ᾧχετο οὐτ' ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγὼ σοι υπε- 16 σχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὥς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε καὶ αἰτίαν ὑπέσχευ, ἢ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἡσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν 17

- καὶ ἐδεξιοῦντο. εἰπόντος δὲ Κῦρου ὅτι τούτων μὲν τοίνυν εἴη ἄλις, Ἄ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτ', ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἐλάττου τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ μείου τὰ τῶν πολεμίων. κρείττον γὰρ μείζω οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσχυρότερα εὐρίσκειν. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὥς ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην ὅπόσον τὸ στρατεύμα ἐστὶν ἐπόλουν· συνεξέταττον γὰρ παρῶν αὐτός. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πληθὸς μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὥς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πληθὸς ἡμῖν πρῶτον εἰπέ
- 19 ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς πληρῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετραράκοντα στάδια· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὅποσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος,
- 20 πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπας Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖστος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλείστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' οὗτοι ἂν
- 21 εἶδετεν εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἂ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρή, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθῃτε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὄπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ ἄνηρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὖριον

δὲ πρῶ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστή-
σαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ,τι ἂν πράττειν
αἰεὶ καιρὸς ἢ μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέη· ἔπειτα δὲ σύ,
ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις,
καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ δὲ τοῦ
ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους μετα-
ξευγνύναι. παραγγεῖλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λο-
χαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας
ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἴκοσι τέτ-
ταρες.

Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, 22
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξιν εἰς τοσούτους τεταγμένοι
πρὸς οὕτω βᾶθειαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ
δὲ βαθυτέραι φάλαγγες ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμί-
ους βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν 23
γάρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυ-
ρίους ἂν μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν
ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φά-
λαγγα βαθυνῶ οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον
ποιήσιν αὐτήν ἑαυτῇ. ἀκοντιστάς μὲν ἐπὶ τοῖς θω- 24
ρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς τοξό-
τας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν πῶς ἂν τις τάττοι,
οἷ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖ-
ναι ἐκ χειρός; προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους
μενουσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες,
ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολε-
μίους. ὅ,τι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δη-
λον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. τε- 25
λευταίους μέντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους.
ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ
οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιοούντων οὐδὲν ὄφελος, οὔ-

τως οὐδὲ φάλαγγας οὐτ' ἄνευ τῶν πρώτων οὐτ' ἄνευ
 τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐ-
 26 δέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε,
 καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὡς-
 αὐτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξο-
 27 τῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δέ, ὃς τῶν ἐπὶ
 πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγ-
 γελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἑφορᾶν τε ἐκάστω τοὺς καθ' αὐ-
 τὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς
 δὲ κακυννομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἦν δὲ τις στρέ-
 φηται προδιδόναί τιθέν, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον
 γὰρ ἔστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τοὺς ἐπο-
 μένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶ-
 σι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς
 28 τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποι-
 εῖτε. σὺ δέ, ὦ Εὐφρατα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς
 μηχαναῖς, οὕτω ποιεῖ ὅπως τὰ ξεύγη τὰ τοὺς πύρ-
 29 ρους ἄγοντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ
 δ', ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς
 πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ
 ὑπηρεταὶ σοῦ [τῶν ὄχλων] ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς
 30 προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺ δέ, ὦ Κα-
 ρούχα, ὃς ἄρχεις τῶν ἀρμαμαξῶν αἰ ἄγουσι τὰς γυ-
 ναῖκας, κατὰστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευ-
 οφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δό-
 ξαν παρέχει καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ
 τοὺς πολεμίους, ἦν κυκλοῦσθαι περὶ αὐτῶν, μεῖζον τὴν
 περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μεῖζον
 χωρὶον περιβάλλονται, τοσοῦτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθε-
 31 νεστέροους γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ
 δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἐκάτε-
 32 ρος τῶν σὺν ἡμῖν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σύ,

ὦ Φαρνουῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλι-
στὺν ἧς ἐκάτερος ἄρχει ὑμῶν μὴ συγκατατάττετε
εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐξο-
πλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκατε
σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρε-
σκευάσθαι ὡς πρῶτους δεῆσον ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ 33
δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὀπισθεν
τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποιεῖ δ' ὅ,τι ἂν σοι παρ-
αγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἀρμάτων ἡγε- 34
μόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς
φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἄρματα κατα-
στησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστίες τῶν ἀρμάτων, ἡ
μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα
ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυ-
μον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν. 35

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ σοι,
Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς
ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο δο-
κεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος 36
ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἄρμασι Πέρσας, Ἡ καὶ
ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ἀπε-
κρίναντο ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλή-
ρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφί-
στατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν 37
δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδει-
πνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμή-
θησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὶν Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλ- IV.
λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξω-
πλίξετο πολλοὶς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ
καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὧπλιζον δὲ καὶ ἱπ-
πους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς

μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν ὄντας παραπλευριδίοις· ὥστε ἥστραπτε μὲν χαλκῷ, ἦνθκει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

- 2 Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τετράρρυνον ἄρμα καὶ ἵππων ὅκτῳ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῇ. ταῦτα δ' ἐποιήσατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησα-
- 3 μένη τὰ ἐκείνου ὄπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπῆρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δῆπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαντῆς κόσμον τὰ ὄπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκουν τόν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γὰρ ἐμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἰόσπερ ἐμολδοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδυνε τὰ ὄπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειραῖτο, ἐλέμβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.
- 4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν αὖν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ὠπλίσθη τοῖς ὄπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑψηνιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα.
- 5 ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν, Ἀλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μείζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γινώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἐν ἑκάστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα
- 6 παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὦμο; δὲ

οὕτως ἔχουσα πρὸς σέ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἢ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ξὴν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σέ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ μεγάλην τινα δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἐαντῷ οὔτε με ὥς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὥς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ καὶ 8 ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἰ με ἐάσειε πρὸς σέ πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σέ πολὺ Ἀράσπου ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείνονα.

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς 9 λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρῳ φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἀρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον 10 ὁ ὑφηνλόχος, οὐκ ἔχουσα ἢ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπᾶσαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφέπετο, ἕως ἐπιστραφείς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε καὶ ἅπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαινοι λα- 11 βοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

- 12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιερώκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ
 παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκο-
 πὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ
 13 ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ
 οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νί-
 κην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησθαι ὧν
 μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν
 14 ἀγῶνα ἰέναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμοι
 πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συν-
 τέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πο-
 λέμιοι καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πο-
 λεμίων οἱ πολλοὶ συνήττηνται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ
 ἀμάχητοι ἐκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι
 προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ'
 ἡμῶν ἴστε ὅτι μετ' ἐθελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρή-
 15 γειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλή-
 λοις ὁμόνως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦν-
 τας ἀναγκαῖον βουλευέσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα
 16 ἐκποδῶν γένοιντο. ἴωμεν δὴ, ὧ ἄνδρες ἐπὶ τοὺς πο-
 λεμίους, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄσπλα
 τὰ τῶν πολεμίων, ὥς δ' αὐτῶς καὶ ἱππέας καὶ ἱππους
 ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὥς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι.
 17 πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε,
 Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως
 δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας μεῖζους ἔχουσιν ἢ
 ὥς ποιεῖν τι καὶ ὄρᾶν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον
 ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πάντῃ ὀλί-
 18 γων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἱπποῖς
 αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἱπ-
 πων ἰσχυριζομένῳ· ἦν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς
 ἅμα δυνήσεται ἱπομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ
 πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν

ἐπαρήξουσιν, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμνηχανεῖν
 ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖ- 19
 σθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδε-
 νός ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται,
 λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευ-
 ξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ 20
 ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἄπερ
 ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαν-
 τὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ
 πρόσωπον καὶ λόγους.

[Z.]

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς ἱ.
 τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν προσήνεγ-
 καν οἱ θεράποντες ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν ἔτι οὐσίην
 ἄμφι τὰ ἱερὰ. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἐστηκώς ἀπαρ-
 ξάμενος ἡρίστα καὶ μετεδίδον ἅει τῷ μάλιστα δεομέ-
 νῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἐπיע, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
 οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποιοῦν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτη-
 σάμενος Δία πατρῶον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον
 ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐκέλευ-
 σεν. ὦπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον 2
 τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι
 χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις,
 παλτῶ κράνεσιν ἐνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετω-
 πιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς·
 τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· το-
 σοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὅπλα ὅτι τὰ μὲν
 ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου

3 ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη κα-
 ῖστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ
 δεξιὰ ἐφθέγγατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ
 μέγιστε. καὶ ὥρματο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν
 τὸν ἱππαρχον καὶ τοὺς ἱππείας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρ-
 4 σάμαν καὶ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παροραῖν πρὸς
 τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἰσφ' ἐπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον
 αἰτὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ
 νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεὶ δια-
 μένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέπαιψεν
 τὸ στράτευμα.

5 Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους,
 ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσ-
 ιον παροραῖν. ὥς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλή-
 λους ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἐκατέ-
 ρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φά-
 λαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον
 εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν
 6 τάξιν ποιήσαντες, ὥς πάντοθεν ἕμα μάχοιντο. ὁ δὲ
 Κῦρος ὁρῶν ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ'
 ὡσαύτως ἡγεῖτο. κατανοῶν δὲ ὥς πρόσω τὸν καμ-
 πτήρα ἐκατέρωθεν ἐποιήσαντο περὶ ὃν κάμπτοντες
 ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα,
 ἐνθά τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυ-
 σάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀπο-
 σπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ
 7 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ
 τοῦτο; Δῆλον ὅτι φοβούμενοι μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν
 γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὐ-
 σης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 πως θυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἐτέρους οὕτω
 πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος,

ὅτι ἤνίκα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὥς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσ- 8
 ἱασιν, ὥς ἅμα πάντοθεν μαχομένοι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλευέσθαι; Πρὸς γε ἃ ὁρώσι· πρὸς δὲ ἃ οὐχ ὁρώσιν ἐτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῆσαν. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἡρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς· καὶ σὺ, ὦ Χρυσάν- 9
 τα, ἐν ἱσθ' τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχε-
 σθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριὼν ἐπισπέφομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη 9
 ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παῖνα ἐξάρ-
 ξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἤνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶ-
 μεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, σὺ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος ἐσται, ὁρμήσεται δὲ τηριναῖτα Ἀβρα-
 δάτας ἡδὴ σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπεσθαι ἐχόμενους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς 10
 πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρῆσομαι δὲ καὶ γὰρ ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἣν οἱ θεοὶ θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σω- 10
 τήρ καὶ ἡγεμὼν ἐπυρετεύετο. μετὰ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσ-
 βλέψει τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, Ὡ ἄνδρες, ὥς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τότε δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἐλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἐστίν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νί-
 κης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἣν νενικήκατε καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν προτῶν 11
 εἶπεν. Ὡ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδὲν ποτε ἐτι θεοὺς

- αἰτιατέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε
 12 καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώ-
 μεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιαύδε, ὧς ἄνδρες, εἰς
 τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέ-
 σαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξιστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι
 13 γενομένοις πολλὰ καγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ'
 ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὧς ἄνδρες, ὅτι
 νῦν ἅθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παῖειν,
 κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις
 εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τάναντία τού-
 των. ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω·
 ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν εἶναι
 14 προσήσομαι. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν
 πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς,
 ὧς ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ οἷαν τε οἱ
 ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἷαν οἱ
 κακοί.
 15 Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔσθη·
 καὶ ὁ Ἀβραδάτας παραθοὺς τῷ ὑψηνίῳ τὰς ἡνίας
 προσῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν
 πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν.
 ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγεννημένοις ἔλεξεν, Ὁ
 μὲν θεός, ὧς Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἡξίους, συνηξίωσε
 σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμα-
 χων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἥδη ἀγωνι-
 ζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἱ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται
 καὶ οἱ ἐφόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς
 16 ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν
 καθ' ἡμᾶς ἐμοιγε δοκεῖ, ὧς Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ
 τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέ-
 ρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παν-
 τοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀν-

τιτέτακται ἢ ἄρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον
 τήνδε τὴν τάξιν, ἥσυχνόμεν ἂν ἐνθάδε ὦν· οὕτω
 πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος 17
 εἶπεν, 'Ἄλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ
 ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων
 τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμ-
 βαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύ-
 γοντας τούτους οὓς νῦν φοβεῖ θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμε-
 γαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι· ἄλλως δ'
 οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν· Ὅταν μέντοι ἰδῇς τούτους
 φεύγοντας, ἐμέ τε ἥδη παρεῖναι νόμιξε καὶ ὄρμα εἰς
 τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κα-
 κίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαυτοῦ ἀρίστοις.
 ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρε- 18
 λάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν
 σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαρρύ-
 νων, ταῖς δ' ἐλίσι ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτι-
 στοι φανείσθῃ τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονικίαν αὐ-
 τοῖς ἐμβαλλε· καὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται,
 πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον
 ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαινε καὶ
 ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐω- 19
 νύμῳ, ἐνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν
 Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ Ὑστάσπα,
 νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ εἰ φθά-
 σομεν τοὺς πολεμίους κατακάνοντες, οὐδεὶς ἡμῶν
 ἀποθάνειται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἄλ- 20
 λά περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ
 πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχο-
 λάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ
 αὐτὸς παρέρχομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο,

- ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῶ, ἦν τί πον μένη πο-
 21 λέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον αἰεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ'
 εἰπὼν προῆει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν καριῶν ἐγέ-
 νετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς
 τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων
 ἀλλ' ὁπόταν αἰσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ'
 ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρασθε ἅμα διὰ τῶν πολε-
 μίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε
 22 ἔξω γενόμενοι ἐνθὸν ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ
 καριῶν ἐγένετο ὀπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρ-
 σαν μὲν καὶ Φαρνούχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τε
 τῶν πεζῶν χιλιστὺν καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐ-
 τοῦ. Ἐπειδὴν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμέ-
 νου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς
 κατ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεσθε δ', ἔφη, πρὸς κέ-
 ρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρατεύμα γίνεσθαι, φά-
 λαγγα ἔχοντας, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ
 εἰσὶ μὲν, ὥς ὀφᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι·
 πάντως δὲ πρότερον πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων
 τάξιν, καὶ εὖ ἴστα ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοῖους
 τοὺς πολεμίους θεῶσεςθε.
 23 Ὁ μὲν δὴ Κύρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δε-
 ξιὸν παρῆι· ὁ δὲ Κροῖστος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον
 εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ἧ αὐτὸς ἐπο-
 ρεύετο ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι
 σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρῃ
 στραφῆναι. ὥς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου
 στρατεύμα ὀφῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι
 24 πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσῆσαν τρεῖς
 φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ
 πρόσωπον, τῷ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κα-
 τὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ

τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν
 μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα πάν-
 τοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ
 ὀπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι
 πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγει- 25
 λεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολε-
 μίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ
 τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἥνίκα δὲ ἰδοῦς τῷ Κūrῳ καιρὸς
 εἶναι, ἐξῆρχε παιῶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός.
 μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ 26
 ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μετὰ τῶν ἱππέων
 λαβῶν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τῇ
 ταχίστην συνεμίγνυ· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι
 ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπτύσσοντο θνθεν καὶ ἐν-
 θεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέ-
 ρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο
 τοῖς πολεμίοις.

Ὡς δὲ ᾗσθητο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦ- 27
 ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προ-
 αῖς τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἱπ-
 ποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἔδεχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν
 ἔκφρονες γιγνόμενοι ἔφρευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ'
 ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἱπποὶ
 ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους 28
 ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοισι ἐπέκειτο· καὶ
 τὰ ἄρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα
 ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες
 ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολ-
 λοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἀρμάτων ἡλί-
 σκοντο.

Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ βοή- 29
 σας, Ἄνδρες φίλοι, ἐπισθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος

- τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάττων τῷ κέντρῳ συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματιηλάται. καὶ τὰ μὲν ἄρματα ἐφευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
- 30 λαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον ὥς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἡθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτροῦπεσοι συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὥς εἶδον ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλι-
ναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείπον-
- 31 το. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἢ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μένειν τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ρύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρόπανα, πάντα
- 32 βία διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγίτῳ τούτῳ ταραχῇ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἢ μὲν ὁ Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ συνεισπεσόντες τεταραγμένους ἐφόνευσαν, ἢ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.
- 33 Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτου μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ

καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἷ τε ἀσπίδες πολὺν
 μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρκων καὶ στεγά-
 ζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται
 πρὸς τοῖς ὅμοις οὕσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπί-
 δας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναν- 34
 το ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχον-
 τες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιό-
 μενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι
 ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὐτοῖς οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ
 τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν
 οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνα-
 τεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν
 καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, 35
 πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν,
 πολλή δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους,
 τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλου-
 μένων.

Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν πα- 36
 ραγίγνεται. ὥς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας
 ἐωσμένους, ἠλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶτ-
 τον σχολή τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προό-
 δου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγ-
 γείλας ἐπεσθαι τοῖς μεθ' αὐτοῦ περιήλανθεν εἰς τὸ
 ὀπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ
 πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὥς ᾗσθον- 37
 το, ἐβόων τε ὅτι ὀπισθεν οἱ πολέμιοι καὶ ἐστρέφοντο
 ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο
 καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πεπτωκῶς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ
 ἱππῳ καὶ πατούμενος παῖει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μα-
 χαίρᾳ τὸν ἱππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἱππος πληγείς σφαδά-
 ζων ἀποσεύεται τὸν Κῦρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἂν τις ὅσον 38
 ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν.

- εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἐπαιον, ἐπαίοντο. καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κῦρου ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον.
- 39 ὥς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατείδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἐξῶθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὥς δ' ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ καὶ κατασκέψασθαι εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πο-
- 40 λεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατείδε μεστὴν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἄρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατιδεῖν πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐπόλουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἐπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ.
- 41 Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτιρῶν ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρησε πάντας τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἰρωτῶν πότερα βούλονται ἀπολίσσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες
- 42 ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τούντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχο-

ιένων μηδέτ' α προδόντες σωθείητε, τὰ τε ὄπλα ἡμῖν
 παρὰδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις
 ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπὶ 43
 ροντο, Ἦν δὲ γενώμεθα σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις
 χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος Εὐ ποιεῖν καὶ εὐ πάσ-
 χειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι Τίνα εὐεργε-
 σίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν
 δοίην ἂν πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον
 πόλεμος ἢ εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ
 ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ
 γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπ- 44
 τιοὶ τὸ μὲν ἐπὶ Κροίσῳ συστρατεύειν ἀφελεῖν σφί-
 σιν ἐδεήθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γιγνώσκεισθαι ἔφα-
 σαν· τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδωσαν πίστιν καὶ
 ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε 45
 ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πό-
 λεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πό-
 λεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Αἶρισαν δὲ καὶ Κυλλή-
 νην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν
 οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ
 Κῦρος ἤδη σκοτατοῦ ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν
 Θυμβράφοις.

Ἦν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι 46
 ἡττοκίμησαν τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν
 κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ
 ὄπλισις ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν.
 ἡττοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα· 47
 ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστή-
 ριον τῷ αἰεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν 48
 μόνον τοὺς ἱπποὺς, οὐ μέντοι κατέκαιόν γε οἱ ἐπ'
 αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱπ-
 πέων· οὐδεὶς γὰρ ἱππὸς ἐπέλαξε. καὶ χρήσιμον μὲν 49

ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδείς ἐθέλει καλὸς ἀγαθὸς κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾷν ὥς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὕτω δὲ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διαγουσι.

11. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φύλα ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπε-
 2 χώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦγε Κῦρος. ὥς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείλει τῷ ἐν Σάρδεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὥς προσβαλὼν πρὸς τὸ
 3 τεῖχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδια-
 νῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρ-
 4 σης δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν πο-
 5 ταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὥς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφευγον οἱ
 Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν
 6 καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδὲνα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλειςάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροῖσου φύλακας κατέλι-
 πεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν ὥς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὄπλα ἔρημα, κατε-
 δεδραμῆκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν
 7 αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὥς τάχιστα. Οὐ

γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχολίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρ-
σκευαζόμεν ἑγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους
πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη,
μὴ θαναμάξετε ἣν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐν-
τύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἐδῆισάν τε καὶ 7
ἐκέτευνον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα
πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐ-
τῶν δέοιτο. Ἄλλ' εἰ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι
ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφυ-
λάξασι τὴν ἄκραν. ἦν γὰρ αἰσθωνταὶ οἱ ἄλλοι στρα-
τιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι,
πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως 8
ἐποίησαν ὥς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πει-
θόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος
καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπι-
τηδεϊότατον εἶναι τῆς πόλεως μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις
παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ 9
τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὥς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε,
ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ
τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ 10
γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπέπερ ἄνθρωποι γέ ἐσμεν
ἀμφοτέρω. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τι μοι ἐθε-
λήσαις συμβουλεύσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ
Κῦρε, ἀγαθὸν τί σοι εὔρεῖν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγα-
θὸν κάμωι γενέσθαι. Ἀκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε 11
ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεποννηκότας
καὶ πολλὰ κекινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν
ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα,
ἄξιᾳ ὠφελῆσθαι τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω γάρ,
ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήφονται τῶν πόνων, οὐ

- δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειδομένους ἔχειν.
 διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βού-
 λομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρεῖναι, ἐν
 12 τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι κλοῦνεκτῇ-
 σειαν ἂν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἄλλ'
 ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω
 ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν
 μηδὲ ἑᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπε-
 σχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Λυ-
 13 δῶν ἔσεσθαι πᾶν ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἐστίν ἐν Σάρ-
 δεσιν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἦξει σοι
 πᾶν ὅ,τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρῶν καὶ γυ-
 ναικῶν· καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν
 σοι πλήρης ἡ πόλις ἐσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ
 14 τέχναι σοι, ἃς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διε-
 φθαρμέναι ἔσονται. ἐξέσται δέ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα
 ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευέσασθαι. πρῶτον δ',
 ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμ-
 βανόντων οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων.
 ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνῆνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος
 ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.
- 15 Τὰδε δέ μοι πάντως, ἔφη, Κροῖσε, λέξόν πῶς σοι
 ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ
 δὴ λέγεται πάννυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σε
- 16 πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἂν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τάναντία
 εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι.
 Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάννυ γὰρ παράδοξα
- 17 λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἱρωτᾶν τὸν
 θεόν, εἰ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναίτο
 ἀλθθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ
 ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὴν γινώσκουσιν ἀπιστού-

μενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι 18
 ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἐμοῦ ποιούντος καὶ πρόσθε Δελ-
 φῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παιδων. ὁ δέ 19
 μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ
 πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀρ-
 γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν,
 ὥς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἂν
 μοι ποιήσαντι παῖδες γένοντο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσονται.
 καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ὑψεύσατο, 20
 γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὦνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὦν
 διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου
 ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμ-
 φοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν τί ἂν
 ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι·
 ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.
 ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην· ἐνόμιζον γὰρ 21
 τὸ ἥϊστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν
 διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲν οἶόν
 τ' εἶναι τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ
 ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ 22
 χρόνον, ὥς μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν με-
 τὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ
 ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύε-
 σθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι
 οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν
 θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μά-
 χεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ
 οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ 23
 παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν θεομένων μου
 προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδυσάν
 μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἳ με κολακεύοντες ἔλεγον

- ὥς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὥς εἴλοντό με πάντες οἱ κύκλω βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὥς ἱκανὸς ὦν μέγιστος γενέσθαι,
- 24 ἀγνοῶν ἄρα ἑμαυτόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ὤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσχοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλευθέρον γενέσθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην.
- 25 ἀλλὰ νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιννώσκω μὲν ἑμαυτόν· σὺ δ', ἔφη, δοκεῖς ἔτι ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω ὥς εὐδαίμων ἔσομαι γινώσκων ἑμαυτόν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.
- 26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε ἔχειν ἣν εἶχες καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τράπεζαν σὺν οἷα περ ἐζήτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους
- 27 ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλευέου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσης ἂ λέγεις, ὅτι ἦν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτὴν καὶ ἐγὼ συνεγίγνωσκον αὐτοῖς, ταύτην
- 28 καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτὴν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετείχε, φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου

καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαρίστηρια ὀφειλῆσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἤγε δὲ τὸ λοιπὸν ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομῶν αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ III. καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὅποσα παραδοίῃ Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὅποι' ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰλλα χρήματα παραδεχομένους ἐν ζυγάστροις στήσαντας ἐφ' ἁμαξῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομίζειν ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα ὅπου καιρὸς εἴη διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' 2 ἐποιοῦν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἰπατέ μοι, ἔφη, ἐόρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπε- 3 κρίνατο ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίχος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν νε 4 ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τον νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧπερ αὐτὴ ὤχετο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποι πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θε- 5 ράποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς δι-

- κην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὥς
 κἀθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν
 6 κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκού-
 σας ὁ Κῦρος ἐπαῖσατο ἄρα τὸν μηρὸν καὶ εὐθὺς ἀνα-
 πηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν
 7 ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν
 ὅ,τι δύναιτο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἄνδρι φίλῳ
 καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις
 εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους
 εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅπου
 ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὥς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβρα-
 δάτᾳ.
- 8 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ
 τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ
 εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχει δὴ ἀπολι-
 πὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιούτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
 νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοιλίῃ ὑπὸ
 9 τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἠλγησε·
 καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ
 Κύρου ἐφίλησέ τε καὶ πάλιν ὥς οἶόν τ' ἦν προσ-
 10 ἤρμοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως
 ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
 δι' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ
 Κῦρε, οὐδὲν ἦττον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διε-
 κελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιός
 λόγου φανείη· αὐτὸς τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνε-
 νόει ὅ,τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοι χάρισαιτο.
 καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
 11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ
 Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα
 δὲ ἐφθέγγατο, Ἀλλ' οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ
 κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λα-

βούσα τοιςδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρὴν
 δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κό-
 σμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τᾶλλα
 ἄτιμος ἐσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολλοὶ χῶσουσιν
 ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ
 ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ', ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγὼ 12
 σε καὶ σωφροσύνης ἔνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
 τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐ-
 τῇ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δῆλωσον πρὸς ἐμὲ πρὸς ὄν-
 τινα χρήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἀλλὰ 13
 θάρρει, ἔφη, ὦ Κύρε, οὐ μὴ σε κρύψω πρὸς ὄντινα
 βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπῆει, 14
 κατοικτεῖρων τὴν τε γυναικα οἴου ἀνδρὸς στέροιοτο
 καὶ τὸν ἄνδρα οἶαν γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄφοιτο.
 ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι,
 ἕως ἄν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὥς βούλομαι· τῇ
 δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπει-
 δὲν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα
 ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ
 ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσαν
 ἐώρα, ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρ-
 εσκευασμένη σφάττει ἑαυτήν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ
 στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν.
 ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἅμφω
 ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κύρος ὥς ἦσθετο 15
 τὸ ἔργον τῆς γυναικός, ἐκπλάγεις ἵεται, εἴ τι δύναιτο
 βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνούχοι ἰδόντες τὸ γεγεννημένον,
 τρεῖς ὄντες σπασάμενοι κἀκείνοι τοὺς ἀκινάκας ἀπο-
 σφάττονται οὐπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηκότες. ὁ δὲ Κῦ- 16

17. Ante ὁ δὲ Κύρος addebatur: καὶ νῦν τὸ μνημα μέγα
 τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κελῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ αὐτῇ

ρος ὥς ἐπλησίασε τῷ πάθει ἀγασθεῖς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῆει· καὶ τούτων μὲν ἡ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὥς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνήμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὥς φασιν.

- IV. Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκίσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύρον. ὁ δὲ Κύρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὥς τῶν μὴ πειθομένων ἐρεῖψων τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν καὶ τᾶλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὖχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ
 2 Κύριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἔνεκα οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατράπην οὔτε Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἦρκουν αὐτῷ αἰεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ
 3 στρατιᾷς ὁπότε δέοιτο ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιάζοντων· ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτ' ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους ὁποτέροις διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομένους, ὥς δὴ οὕτως ἂν μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἦξιον γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξεσθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρῳ καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι
 4 εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα

στήλη τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κατὰ δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΤΚΩΝ.

δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέ-
θετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσῆλατο εἰς τὰ τεύχη
καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκά-
λεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλ-
λήλους ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφο-
τεροι. ὁ μὲντοι Ἀδοῦσιος ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν, 5
ὦ ἄνδρες, ὥμους ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεύχη καὶ
ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολωὼ ὀπο-
τέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν·
ἣν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάσεσθαι
ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρῆναι.
νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε
ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάσεσθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς, δι-
δόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἣν δὲ
παρὰ ταῦτα ἄδιμεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρος τε
καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν 6
ἀνεφγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσται δὲ αἱ ὁδοὶ πο-
ρευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστωὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργα-
ζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐ-
φροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον οἱ παρα 7
Κύρου ἐρωτῶντες εἰ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχαν-
ημάτων· ὁ δὲ Ἀδοῦσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ παρ-
ούσῃ ἐξείη ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα
λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις
καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἰκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ
δὲ οὐκ ᾔθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κῦρον δεόμενοι
πέμψαι Ἀδοῦσιον σφίσι σατράπην.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ἰστασπαν στρα- 8
τευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλάσποντον.
ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδοῦσιος, μετὰγειν αὐτόν ἐκέλευσεν
ὑπερ ὁ Ἰστασπας προφύχeto, ὅπως μᾶλλον πείθωνται

- τῷ Ῥοτιάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν.
 9 οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ
 δόντες δῶρα διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρ-
 βάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρα-
 10 τεύειν ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν
 βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὥς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ
 καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ
 ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ ξενημος ἐγίνετο, τε-
 λευτῶν εἰς χεῖρας ἤλθεν Ῥοτιάσπᾳ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκη.
 καὶ ὁ Ῥοτιάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς
 Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 11 Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐπέστειλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ῥοτιάσπαν
 τοὺς μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς
 ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τού-
 των ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδό-
 νας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἐπεσθαι.
 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Κῦρος δὲ ὠρμαῖο
 ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεξὴν καταλιπὼν πολλὴν
 ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμά-
 ξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ
 ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη
 ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε,
 Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἴσει τόν τέ σοι ὀρθῶς
 13 ἀποδιδόντα ἃ ἄγει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν,
 Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐποίεις, ὦ Κροῖσε, προνοῶν·
 ἐμοίγε μέντοι ἄξουσιν τὰ χρήματα οἷπερ καὶ ἔχειν
 αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαν-
 τῶν κλέφονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμ-
 ματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἶδετεν τῶν
 14 ἐπιτρόπων οἳ τε σὰ αὐτοῖς ἀποδίδοιεν οἳ τε μῆ. ἦγε
 δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ

ὄπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν ὅ,τι ῥοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὄπλοις· οὓς δὲ ἐώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὄπλα κατέκαυσε· σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ 15 πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὄπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες, αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὄπλοις ἀγχεμάχοις.

Προῖὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16 Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους. ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ μείον τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἔχων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε V. μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιροῖς τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τεῖχη, 2 ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενῆς ἐδόκει εἶναι ἢ φάλαγξ· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺ τείχος κυκλῶν-

- μένους ἀνάγκη ἦν ἐκ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν
 3 φάλαγγα. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, σταῖς κατὰ
 μέσον τῆς αὐτοῦ στατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρ-
 ῆγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπλίτας
 ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐστη-
 κὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ
 4 ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν
 ποιοῦντων οἳ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλειώτεροι ἐγί-
 γνοντο ἐπὶ διπλασίῳ τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἳ τ'
 ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλειώτεροι· εὐθὺς γὰρ οἱ μέ-
 νοντες ἀντ' αὐτῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο.
 ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα,
 ἐστήσαν ἰσχυρότεροι γεγεννημένοι, οἳ τε ἀπεληλυθότες
 διὰ τοὺς ἐμπροσθεν, οἳ τ' ἐμπροσθεν διὰ τοὺς ὀπι-
 5 σθεν προσγεγεννημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω
 τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρῶτους ἀρίστους εἶναι
 καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τε-
 τάχθαι· ἡ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχε-
 σθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύ-
 γειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνήτες οἱ ἀπὸ τῶν
 κεράτων ἀεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος το-
 σοῦτω ὅσῳ ἡ φάλαγξ βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλου-
 6 μένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν, ἕως
 μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα·
 ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στράφεντες, καὶ τὸ μὲν
 πρῶτον ὀλίγα βήματα προΐοντες μετεβάλλοντο ἐκ'
 ἀσπίδα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ
 προσωτέρῳ ἐγίγνοντο, τόσῳ δὲ μακρότερον μετεβάλ-
 λοντο. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, συνείρον
 ἀπιόντες, ἔστ' ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.
 7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ
 Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, "Ἄνδρες σύμ-

μαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλω τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ
 ὅπως μὲν ἂν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσ-
 μαχόμενος ἔλοι οὐκ ἐνορᾷ μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες
 ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπειταρ οὐ μάχονται
 ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν θᾶττον λιμῶ αὐτοὺς ἡγοῦμαι
 ἄλῳναι. εἰ μὴ τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν,
 τοῦτῳ πολιορκητέους φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ 8
 Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ
 μέσης τῆς πόλεως ρεῖ πλάτος ἔχων πλεον ἢ ἐπὶ δύο
 στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ'
 ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐστη-
 κῶς τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι
 ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἢ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, 9
 Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῷμεν ὅσα κρείττω
 ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ
 χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἐκάστου ἡμῶν ὀρύττειν τά-
 φρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλα-
 χίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὲ κύκλω δια- 10
 μετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι με-
 γάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὥρυττεν ἐνθεν καὶ ἐνθεν
 τοῦ τεύχους τάφρον ὑπερμεγέθη καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλ-
 λον πρὸς ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ 11
 ποταμῷ ῥυχοδόμει, φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ
 πλεθριαίους· [εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆ-
 κος πεφυκότες·] καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες
 ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καν-
 θήλιοι· [τούτους δ' ὑπετίθει τούτου ἕνεκα ὅπως ὅτι 12
 μάλιστα εἰκοὶ πολιορκήσεν παρασκευαζομένῳ, ὡς
 εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμός εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι
 τοὺς πύργους.] ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύρ-
 γους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλα-
 κτήρια εἴη. οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δ' ἐν τῷ 13

- τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὥς ἔχοντες τὰπιτή-
 δεια πλέον ἢ εἰκοσιν ἑτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος
 τὸ στράτευμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὥς μῆνα τοῦ
 14 ἐνιαυτοῦ ἕκαστον μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυ-
 λῶνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέ-
 λων, ἐννοοῦμενοι εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Αὐδοὶ καὶ
 Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν
 ἐνόμιζον πάντες εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.
- 15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐπειδὴ ἐορτὴν ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι,
 ἐν ἣ πάντες Βαβυλῶνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ
 κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε,
 λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους
 16 πρὸς τὸν ποταμόν. ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ
 κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἡ δὲ διὰ τῆς
 πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγί-
 17 γνετο. ὥς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο,
 παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχους καὶ πεζῶν
 καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὺν παρεῖναι
 πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' οὐρανὸν
 18 τούτων ἔπεσθαι ἥπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν
 δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ πο-
 ταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε
 σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ.
 19 ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ
 συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων
 ἔλεξε τοιάδε.
- 20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακε-
 χώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες
 εἰσώμεν μηδὲν φοβούμενοι εἰσω, ἐννοοῦμενοι ὅτι
 οὗτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς
 ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἐγρη-

γορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμένους
καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς 21
ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ'
αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοὶ εἰσιν· ὅταν
δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἐνθον ὄντας, πολὺ ἐτι μᾶλλον
ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληχθαι. εἰ δέ 22
τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς
εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλω-
σιν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε· ἦν γὰρ
ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν
Ἥφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος
μὲν αἰ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι
κεχριμέναι. ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν μὲν δᾶδα ἔχομεν, ἣ 23
ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυπ-
πεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγ-
κην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ
ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε τὰ ὄπλα· 24
ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ
Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἴστε γάρ·
ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ
βασίλεια. Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, 25
οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν εἰ καὶ ἄκλειστοι αἰ πύλαι αἰ
τοῦ βασιλείου εἴεν· ὥς ἐν κώμῳ δοκεῖ [γὰρ] ἡ πόλις
πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν
πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ
ἂν μέλλειν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπα-
ρασκεύους ὥς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαν- 26
τώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἐφρευγον
πάλιν εἰσω, οἱ δ' ἐβόων· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν
συνεβόων αὐτοῖς, ὥς κωμασται ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
ιόντες ἢ ἐδύναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγεί-

- 27 νοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτα τετα-
γμένοι κεκλειμένους εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασι-
λείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπί-
πτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὥς
- 28 πολεμίοις ἐχρῶντο. ὥς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγί-
γνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θυροῦρου, κελεύσαν-
τος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέ-
- 29 ουσί τινες ἀνοῖξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἄμφι τὸν Γα-
δάταν ὥς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσιν καὶ
τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἰς τὴν ἐφεπόμενον καὶ παίοντες
ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐ-
τὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι.
- 30 καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ
ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν
προβαλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δὲ γε καὶ ἀμυνό-
- 31 μενος ὅτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν
ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὗς μὲν
ἔξω λαμβάνοιεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις
κηρύττειν τοὺς συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν
εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατωσόιτο.
- 32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίησαν. Γαδάτας δὲ καὶ Γω-
βρύας ἦγον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύουν, ὅτι
τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ
Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δα-
- 33 κρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραϊνόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέ-
ρα ἐγένετο καὶ ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες δαλω-
κυῖάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παρα-
- 34 διδόασιν καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας
εὐθὺς παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρου-
ροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θά-
πτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύτ-
τειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντα τὰ ὅπλα Βαβυλωνίαν.

νίους· ὅπου δὲ ληφθείη ὄπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν
 ὡς πάντες οἱ ἐνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὴ ἀπέφε-
 ρον, ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο,
 ὡς εἴη ἑτοιμα, εἰ τί ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' 35
 ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δο-
 ριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ
 τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας
 διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις οὔσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε
 τῶν καταπεπραγμένων· καὶ οὕτω διένειμεν ὥσπερ
 ἐδέδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δὲ τις οἶοιτο
 μείον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε 36
 δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δα-
 σμούς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι
 αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν
 συμμάχων ὅσοι μένειν ἤροῦντο παρ' αὐτῷ ὡς δεσ-
 πότης ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευά- 37
 σασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεὺς ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν
 αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι
 ἡκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη.
 ὥδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου
 ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλόμενον
 λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄν- 38
 θρωποι ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον ἀμήχανοι
 τὸ πλήθος· καὶ ὠθομένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μη-
 χανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρετῆται ὡς ἐδύ- 39
 ναντο διακρίναντες προσέειπον. ὁπότε δὲ τις καὶ τῶν
 φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων
 ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλε-
 γεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διω-
 σόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ
 μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ

- πλείων ἐπέρρει, ἕωσπερ ἐφθασεν ἐσπέρα γενομένη
 πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι.
 40 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ὡρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, δια-
 λυθῆναι· αὖριον δὲ πρῶ ἐλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βού-
 λομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ
 φίλοι ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκό-
 τες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
 ἐκοιμήθησαν.
- 41 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ
 χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιει-
 στήκει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ
 οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν
 ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παρ-
 ιέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε
 42 καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξεν
 ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιαῦδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ
 οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα ἡνύχόμεθα καταπεπραχέ-
 ναι· εἰ μὲντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μέγαλα πράττειν
 ὥστε μὴ οἶόν τ' εἶναι μήτε ἄμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν
 μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν
 43 ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ,
 ἔφη, καὶ χθὲς δήπου ὅτι ἔωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν
 τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ
 νῦν ὁρᾶτε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρ-
 44 όντας ὥς πράγματα ἡμῖν παρῆγοντας. εἰ οὖν τις
 τούτοις ὑφῆξει ἑαυτόν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν
 μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν
 ἐμμαντοῦ μὲντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν μοι μετέ-
 45 σται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πράγμα. ἐγὼ
 γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων
 δὲ τῶν περιεστηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὐ-

τοι πάντες παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὥς ἦν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι ἢ βούλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἡξίουν τοὺς τοιούτους, εἰ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμὸν φίλους δεομένους προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἰποι 46 τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρείχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγγίνωσκον ὄντα ὥς μὴ ὑστεριζέειν δεόν τὸν ἄρχοντα μήτε τῷ εἰδέναι ἢ δεῖ μήτε τῷ πράττειν ἂν καιρὸς ἦ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πραχθῆναι παριέναι. νῦν δ' 47 ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπανται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἄξιον τυγχάνειν. ὥς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος ὅ,τι ἂν τύχοιμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τὰ τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμέλεσθαι, συμβουλευέντω ὅ,τι τις ὁρᾷ συμφορώτατον.

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ 48 Ἀρτάβαξος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν, Ἥ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάννυ ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ κατώκνουν σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχες ποτε 49 καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κυαξάρου, ἐλογιζόμενην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοιμι, ὥς οἰκεῖός τέ σοι ἐσείμην καὶ ἐξέσειτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὁπόσον χρόνον βουλοίμην. κάκεινα μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν. 50 μετὰ τοῦτο Ἰρκαίνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πεινώσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι

- σχολή σοι ἦν ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίγνω-
- 51 σκον. ἐκ δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐτίς Γαδάτας· καὶ ἦδη ἔργον σοῦ ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Κα-
- 52 δούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον. ὥς δ' ἤλθομεν πάλιν ἐνθεν ὠρμήθημεν, ὁρῶν σε ἄμφ' ἱππους ἔχοντα, ἄμφ' ἄρματα, ἄμφι μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἄμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὥς γε μέντοι ἤλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἦδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο
- 53 ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμεν τε τὴν μεγάλην μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροίσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἡγήκαμεν καὶ πάντα κατεστράμμεθα, καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθές, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι ἐδεξιώσω με καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἦδη περιβλεπτος ἦν,
- 54 ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν εἰ μὲν ἔσται πῃ ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγεννημένοι πλείστον σου μέρος μεθέξομεν· εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.
- 55 Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερωῖ σαυτὸν παρείχες, δι' ἃ τε αὐτὸν εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἔνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακτασθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἡδιστα συμπονέειν

καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ 56
οὐ τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι
δύνασαι οὓς καιρὸς εἴη, ἥδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν
ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοι-
ρος εἴης ἐστίας, οὐ οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀν-
θρώποις οὔτε ἥδιον οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν;
ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ
σὲ μὲν ὀρώμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις
εἴημεν καὶ σοῦ δοκοιήμεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυ- 57
σάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρεον αὐτῷ κατὰ ταῦτα
πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασιλεία, καὶ
τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδο-
σαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθε Κύρος, πρῶτον μὲν Ἐστία
ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἰ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ
μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποιήσας δὲ ταῦτα τᾶλλα ἥδη ἤρχετο διοικεῖν. 58
ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα ὅτι ἐπιχειροῖν μὲν ἄρχειν
πολῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πό-
λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δ' οὕτως ἔχει
αὐτῷ ὥς πολεμιοτάτῃ ἂν γένοιτο, ταῦτα δὴ λογιζό-
μενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι.
γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰ- 59
σιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ
ὑπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πι-
στοτάτους ἔχει. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ
πιστὸν ἀνθρώπον ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς
φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ 60
γυναῖκας συναρμωτούσας ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει ἡναγ-
κάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δ' εὐνούχους
ὀρώων πάντων τούτων στερομένους ἡγήσατο τούτους
ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι θῆτινες δύνανται πλουτί-
ζειν μάλιστα αὐτοὺς καὶ βοηθεῖν, εἰ τι ἀδικοῦντο, καὶ

τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δ' εὐεργετοῦντα
 61 ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι. πρὸς
 δὲ τούτοις ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνούχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις
 ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσ-
 δέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν
 εὐνούχου πλεόν ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρείττον
 ἀπείργοι· δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρω-
 62 τεύειν καὶ τὸν εὐνούχον. ὃ δ' ἂν μάλιστά τις οἴη-
 θείη, ἀνάγκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦ-
 το ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων
 ζώων ὅτι οἷ τε ὑβρίζται ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν
 ἦττον γίνονται, οἷ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν
 καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκονται, καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύ-
 τως τοῦ μὲν ἀπολιπεῖν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται
 ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κα-
 63 κίους γίνονται. καὶ οἷ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἡρε-
 μέστεροι γίνονται στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυ-
 μίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων,
 οὐδ' ἦττόν τι ἱππικοί, οὐδὲ ἦττόν τι ἀκοντιστικοί,
 64 οὐδὲ ἦττον φιλότιμοι. κατάδηλοι δὲ γίνονται καὶ ἐν
 τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλό-
 νικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ φθο-
 ρᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδέ-
 νες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσκο-
 65 τικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς
 τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος
 ἀνισοὶ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ.
 ταῦτα δὴ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν
 πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας
 ἐποιήσατο εὐνούχους.

Ἠγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν 66
 ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκό-
 πει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασι-
 λειον φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἰκοι 67
 κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα
 δὲ ζῶντας δια τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ
 αὐτουργοὺς εἶναι, τοὺτους ἐνόμισε μάλιστα ἂν ἀγα-
 πᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων 68
 μυρίους δορυφόρους, οἱ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέ-
 ρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἐπὶ χώρας εἴη·
 ὁπότε δὲ ἐξίλοι ποι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπο-
 ρεύοντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας 69
 δεῖν εἶναι ἱκανοὺς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτοὺς τυγχάνοι εἴτε
 καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς
 ἱκανοὺς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε
 παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμνηχανωτάτους εἶ-
 ναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἴεν.

Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βα- 70
 βυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα
 διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατ-
 ἔχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς
 μισθοφόρους τοὺτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν
 ὑπηκόων εἶναι ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀν-
 δρας ἐγίνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἷπερ σὺν τοῖς θεοῖς
 τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνή-
 σουσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάτ- 71
 τειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα
 ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένειν τε καὶ ἐπιμέλονται τῆς
 ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπό-
 σοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι ἐδόκουν αὐτῷ
 κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συν- 72
 ἦλθον, ἔλεξε τοιάδε.

"Ανδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγί-
 στη χάρις ὅτι ἔδωσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομιζομεν ἄξιοι
 εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλήν καὶ
 ἀγαθὴν καὶ οἷτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θορέψουσιν
 ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας καὶ ἐν ταύταις κατα-
 73 σκευάς. καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω
 ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀλ-
 διός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλεις ἀλφ, τῶν ἐλόν-
 των εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρή-
 ματα. οὐκουν ἀδικία γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἐχητε, ἀλλὰ
 φιλανθρωπία οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε ἔχειν αὐ-
 74 τοῖς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γιννώσκω ὅτι εἰ
 μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ῥαδιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν
 ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν, οἳ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν
 ἀθλιώτατον· τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν,
 ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι
 75 καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. οὐ γάρ
 τοι τὸ ἀγαθοῦς ἄνδρας γενέσθαι τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ
 διατελεῖν, ἣν μὴ τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμέλῃται·
 ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος
 ἄξιαι γίνονται καὶ τὰ σώματά γε τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπό-
 ταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥαδιουργίαν, πονήρως πάλιν
 ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ
 ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἄσκησιν, ἐκ
 76 τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. οὐκουν δεῖ
 ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ ἀντίκα ἡδὺ προλέγειν αὐτούς.
 μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι,
 πολὺ δ' ἔτι μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν
 γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τύλμαν μόνον παρασχο-
 μένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο
 ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ
 77 πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται. ἃ ἡρὴ γινώσκοντας

νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τὰδε
 τὰγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότες ὅτι ὅταν πλεῖστά τις
 ἔχη, τότε πλείστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι
 καὶ πολέμιοι γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων
 τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεωραπίαν ὥσπερ ἡμεῖς
 ἔχη. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἶεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν
 ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν,
 ἀλλ' ἐπιβουλεύθέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι με- 78
 τὰ τοῦτο [κράτιστον ἡμῖν] αὐτοῖς παρασκευαστέον·
 τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἄρ-
 χεῖν ἀξιοῦν. θάλλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων
 καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δού-
 λοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειραῶσθαι
 δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι.
 πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ 79
 μεταδοτέον τούτοις, οὐστinas ἐργάτας ἡμετέρους καὶ
 δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς
 δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιννώσκοντας
 ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ
 τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους
 τὰ ὅπλα ἀφηγήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μήποτ'
 ἐρήμους ὅπλων γίνεσθαι, εὖ εἰδότες ὅτι τοῖς αἰεὶ ἐγ-
 γυτάτω τῶν ὅπλων οὐσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν
 ἂν βούλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα 80
 ἡμῖν ὄφελος καταπραῖξαι ἢ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἐτι δεήσει
 καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦν-
 τας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν ὅτι
 τοσοῦτῳ τὰγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει ὅσῳ ἂν μᾶλλον
 προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπλή· οἱ γὰρ πόνοι ὅσον τοῖς
 ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐ-
 δὲν οὕτω πολυτελεῶς παρασκευασθεῖν ἂν ὥσθ' ἡδὺ
 εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἀνθρώποι ἐπιθυμοῦσιν 81

- ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν, ὥς δ' ἂν ἡδιστα ταῦτα φαίνοιτο αὐτός τις αὐτῷ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτῳ πλεονεκτήσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου ὥς πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύξεται καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἡδιστον ἀναπαύσεται.
- 82 ὦν ἔνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἡδιστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ γαθὰ οὕτω γε χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυ-
- 83 πηρόν. ἐννοήσατε δὲ κάκεινο τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιοίμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δῆπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτῆμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἦν πονηροὶ ὦσι; καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρόν
- 84 πονηρίας ἔνεκα ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκῶν φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσουμεν; καὶ μὴν εὐ γε δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη οἷα αὐτόν τινα καλὸν ἀγαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ
- 85 ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ὃ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις οἱ ὁμότιμοι

διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ κάκει ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἷς ἂν 86 ἡμῶν γίνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε γὰρ βελτίους ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὥς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἳ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλονται ῥαδίως πονηροὶ γένοιτο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς κάγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

[H.]

Κυρὸς μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυ- I.
σάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἳ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰγαθὰ ἐπιλείψει, Κυρὸς τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοίμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὥς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ 2
δὴ τίς ἂν πόλις πολεμῖα ὑπὸ μὴ πειδομένων ἀλοίη· τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειδομένων διαφυλαχθείη· ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στράτευμα νίκης τύχοι· πῶς δ' ἂν μάλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σω-

τηρίας βουλευέσθαι· τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ μὴ παιδομένων· ποταί δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν ἢ ποιοὶ οἴκοι σωθείησαν· πῶς δ' ἂν νῆες
 3 ὅποιοι δεῖ ἀφίκοντο· ἡμεῖς δὲ ἂ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποιοι ἔδει παρεγιννόμεθα, ἀνθρώποι δὲ τῷ ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἡμεν, τῶν δ' ἐπι-
 ταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ κατα-
 πράττειν τὰγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο
 4 καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἂ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν ἔστι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον μὲν οὐδενός, ἦρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειό-
 νων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ παιθώμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη-
 τοσοῦτον δὲ διαφέρειν δεῖ τῶν δούλων ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπύταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ', εἰπερ ἀξιούμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δ', ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι ταύτην ἥκιστα τῶν
 5 πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἂ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ,τι ἂν δέῃ. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ ὅτι οὐ μὴ δυνή-
 σεται Κῦρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσε-
 ται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπεὶ περ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὲ καὶ ἄλ-

λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
 συννεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους αἰεὶ παρεῖναι
 ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βού-
 ληται, ἕως ἀφείη Κῦρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω
 καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ
 ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ' 7
 ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ
 διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα
 καὶ οἱ μετ' ἐκείνων βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν δια-
 τελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ 8
 τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθα-
 ρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαν-
 λότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ
 ἐντιμοὶ σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν
 πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν
 ἀρχήν.

Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελη- 9
 τὰς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ
 δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτη-
 μάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδεῖων
 ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθ-
 ίστη οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν
 παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐ- 10
 δαιμονίας οἱ ὥτεο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὥς
 βέλτιστοι ἔσονται οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλ-
 λοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον
 εἶναι. ἦδαι γὰρ ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ
 τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον
 εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρ-
 χους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων
 καταστατέον εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που 11
 ἄνευ αὐτοῦ, ἦδαι ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ

- πόλεων δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατραπαις ἥδει ὅτι τούτων τισὶν εἴη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἤγελτο
- 12 εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων μὲν οὖν οἷων δεῖ δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλείσται πράξεις ἐμελλον εἶναι, κακῶς ἤγελτο τὰ αὐτοῦ ἔχειν. εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἷους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. ἐνέδυν μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ ἄλλους παρορμαῖν ἐπὶ τὰ
- 13 καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἔργα. ὥς δὲ ταῦτα διενόηθη, ἡγήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμέλεσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτόν ἀεὶ ἔχειν ἥδει ὅτι ἀσχολίαν παρῆνοι τῆς τῶν ὄλων σωτη-
- 14 ρίας ἐπιμέλεσθαι. οὕτω δὲ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκάδαρχων, χιλιάρχοι δὲ λοχαγῶν, μυριάρχοι δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίγνεται, οὐδ' ἦν πάννυ πολλὰ μυριάδες ἀνθρώπων ὥσι, καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρῆσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ
- 15 ἦν τοῖς μυριάρχοις παραγγείλῃ· ὥσπερ οὖν ταῦτ' ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἦδη σχολὴν ἦγε πλείω ἢ ἄλλος μίας οἰκίας καὶ μίας νεῶς ἐπιμελόμενος. οὕτω δὲ κατα

τησάμενος τὰ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ 16
 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἥρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι
 οἷους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες
 ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρῆεν ἐπὶ
 τὰς θύρας, τούτους ἐπεξήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρ-
 όντας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐ-
 δὲν πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ
 διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι ὀρῶντ' ἂν ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν
 βελτίστων· οἳ δὲ μὴ παρῆεν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκρα-
 τεῖα τινὶ ἢ ἀδικία ἢ ἀμελείᾳ ἀπειναι. τοῦτο οὖν πρῶ- 17
 τον διηγησόμεθα ὥς προσηνάγκαζε τοὺς τοιοῦτους
 παρῆναι. τῶν παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν
 ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμ-
 βάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἦκον ἂν
 εὐθύς οἱ στερόμενοι ὥς ἡδικοημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πο- 18
 λὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιοῦτοις ὑπακού-
 εῖν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλ-
 λετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσ-
 εθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἥττον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ
 αὐτὸς κολάζων ἡνάγκαζε παρῆναι. εἰς μὲν τρόπος 19
 διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρῆναι· ἄλλος δὲ
 τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προσ-
 τάττειν· ἄλλος δὲ τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀπουσί νέμειν·
 ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τις τού- 20
 των μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι
 ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ᾔετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ θέοντι παρ-
 εῖναι· καὶ οὕτως ἐγίνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ
 ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς, ἦν τις
 ἀπῇ οἷς παρῆναι καθήκει.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο. τοὺς 21

- δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστα ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, [ἐπείπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι,] εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν περὶ τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον
- 22 τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ
- 23 ὁρᾷ τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυ ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεσταθήσαν οἱ μάγοι, ὕμνει τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ ἔθυσεν ἂν ἑκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἰποῖεν.
- 24 οὕτω δὴ τὰ τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτ' οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτῶν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἣν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν.
- 25 ὁ δὲ Κύρος τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο ὥς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἴεν, ἦττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ
- 26 ἑαυτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινῶνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρᾷ, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾧ ἐτ' ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδέων ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δι-
- 27 καίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγε-

το μᾶλλον πάντας ἐμπιμπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερός εἴη
 πάντας οὕτως αἰδούμενος ὥς μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε
 ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως 28
 ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ
 φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν
 ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἄς ἂν αἰδου-
 μένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν
 ὁρῶντες. τὸ δ' αὖ πεῖθεσθαι οὕτω μάλιστ' ἂν ᾔετο 29
 ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως
 πειθομένους φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς με-
 γίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχε-
 σθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ 30
 σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ
 ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ᾧ μάλιστα
 ἔξεστιν ὑβριῶν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον
 οἷ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποι-
 οῦντες φανεροὶ εἶναι. διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύ- 31
 νην τῇδε, ὥς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ
 αἰσχρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ ἐν τῷ
 ἀφανεί. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ' ἂν ᾔετο 32
 ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν
 παραυτίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ
 προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὖ-
 φροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς 33
 θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόν-
 των τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν
 πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνων δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀρ-
 γιζόμενόν κραυγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλωτι,
 ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις 34
 διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἔνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν
 ἐξῆγεν οὗσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾔετο χρῆναι, ταύτην

- ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἰ-
 35 ναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους
 ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσσι
 διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν
 ἵππων ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν
 36 τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν
 ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόνους καὶ ψύχην καὶ θάλην καὶ
 λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα
 προσείθιξε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἐτι βασιλεὺς
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατε-
 37 λούσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρ-
 χῆς ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων καὶ τοῖς
 προειρημένοις πᾶσι δῆλον, καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς
 περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπώνει καὶ τὴν ἐγ-
 κράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας.
 38 καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ
 μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ ὁπότε ἀνάγκη εἴη,
 οἴκοι ἐθῆρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα·
 καὶ οὗτ' αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δειπνον ἤρξειτο
 οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σίτον ἐνέβαλλε· συμπαρα-
 κάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν
 39 σκηπτούχους. τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν
 πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ
 τὴν αἰὲ μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν
 παρίχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὕστινας
 μάλιστα ὀρώη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώ-
 ροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἑδραῖς καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραι-
 ρεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως
 ἕκαστος ἄριστος φανείη τῷ Κύρῳ.
 40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὥς οὐ τούτῳ
 μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων
 διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατα-

γοητεύειν ᾧετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἐπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρούπτειν ἐδόκει εἰ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα 41 λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρέεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσέτετο, ὥς εὐοφθαλμότεροι φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὥς εὐχροώτεροι ὀρῶντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὥς μήτε πτύοντες μήτε ἀπομυτιτό- 42 μενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηθενός, ὥς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

Οὗς μὲν δὴ ἄρχειν ᾧετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω 43 κατεσκεύασε καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὗς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὕτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα οὐδ' ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο δὲ ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσονται ἐλευθερίων ἔνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν 44 τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σίτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἤγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποξύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστε ἐμφάγοιέν τι, ὥς μὴ βουλιμιῶν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως αἰεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν 45 κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν κατα-

στραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐθάφρει· καὶ γὰρ ἀνάγκη αὐτοὺς εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' ἐπλησίαζε
 46 τούτων οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὓς δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο καὶ ὠπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρο-
 νήματα ἔχοντας ἡσθάνετο ὥς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν· καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον,
 καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύρῳ. τούτων πολλοὶ πολλάκις συνε-
 μίγνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἰ τι καὶ χρῆσθαι ἐμελλεν
 αὐτοῖς· ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μά-
 47 λιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος καὶ κα-
 τάλυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσ-
 εἶσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν εἶναι ἀρ-
 48 χὴν ἡγήσατο πολέμου· ἐν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἁλλήλοις. ὥς οὖν ἐπὶ τὸ φι-
 λεισθαι δοκεῖ ἡμῖν ἔλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διη-
 γήσασθαι.

II. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἶε τοῦ χρόνου φι-
 λανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὥς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφά-
 νιξεν, ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾷδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς
 μισεῖν δοκοῦντας οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακόνοις, οὕτω
 καὶ τοὺς γνωσθέντας ὥς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ
 ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμέ-
 2 νων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργε-
 τεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπο-

νεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανε-
 ρὸς εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις
 ἐπειρᾶτο θηρεῦειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε
 χρήμασιν εὐεργετῆν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον μὲν
 ὥς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ
 ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον 3
 μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐ-
 τὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἅει παρατίθεται
 αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατε-
 θείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδει-
 πνοι χρῆσαιντο, διεδίδου οἷς βούλοιο τῶν φίλων
 μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε
 δὲ καὶ τούτοις οὓς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν
 θεραπειαῖς ἢ ἐν αἰστισινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινό-
 μενος τοῦτο ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βου-
 λόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέ- 4
 ζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σίτον
 τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἴο-
 μενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο
 εὖ νοίαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν
 φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέ-
 ζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὀρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ
 τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες θεραπεύουσι
 μᾶλλον, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκα-
 νοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέωνται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τού-
 των μόνον ἔνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμ-
 πόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ
 διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο 5
 μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ
 καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πό-
 λεσιν ἐξειργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ

τὰ παρὰ βασιλεῖ σίτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλί-
νην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς
οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἦν καὶ οὕτως ἱκανοὺς
αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη· ἀδύνατον οὖν
πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν.
ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου
δελσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι·
πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία· ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ
μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἐνθα καὶ ὑπο-
δήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ
σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δὲ γε τού-
των οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν
τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα τοῦτον καὶ ἄριστα
6 διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέ-
πονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν θλίσαν. ὥ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς
κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅσα
ἄλλοτε ἄλλοτε ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὥς ἂν ἑκα-
στον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον
ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθυῶν ἔψειν,
ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους
παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἔαν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν
παράσχη, ἀνάγκη οἶμαι ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ
διαφερόντως ἐξεργάσθαι ἑκαστον.

7 Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπειᾷ τοιαῦτα ποιῶν
πολὺ ὑπερεβάλλετο πάντας· ὥς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
πᾶσι θεραπέων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσο-
μαι· πολὺ γὰρ διενεγκῶν ἀνθρώπων τῷ πλείστας
προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ
πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατήρξε μὲν οὖν τού-
του Κῦρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ
8 πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες

φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον
 φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίνος
 δὲ δῶρα γινώσκεται ὥσπερ ἕνια τῶν βασιλέως, ψέ-
 λια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ
 ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὃ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς 9
 δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παί-
 δων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολ-
 λῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεὺς;
 τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχο-
 μένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο
 δὲ τοῦνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ
 ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως 10
 καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὧτα οὐκ ἄλ-
 λως ἐκτήσατο ἢ τῷ δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ
 ἀπαγγέλλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι με-
 γάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ
 ὑτακουστῆν καὶ διοπτρεύειν τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφε-
 λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθη- 11
 σαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὧτα. εἰ δέ τις οἶε-
 ται ἕνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς
 οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσει· καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἴη,
 εἰ ἐνὶ τούτῳ προστεταγμένον εἴη· πρὸς δὲ καὶ ὄντινα
 γινώσκειεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεεν ὅτι
 φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φά-
 σκοντος ἀκούσαι τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς
 βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὧτα, 12
 πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται παν-
 ταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ
 ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ
 παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε

πρὸς τινα περὶ Κύρου φλαυρόν τι, ἀλλ' ὥς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡς βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ,τι ἂν τις αἰτιάσαιο μάλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

- 13 Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπειᾷ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκείνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος
- 14 ὥς φίλων θεραπείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται ὥς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θε-
- 15 ραπείᾳ περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδείξει Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν ὥς δὴ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἦδη οἶε μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυ-
- 16 σίον ὥσπερ σὺ κελεύεις ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς προᾶξίν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε αὐ-

τοὺς ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα
 γράψαντας καὶ κατασημνημένους δοῦναι τὴν ἐπι-
 στολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα 17
 ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ Ῥστιά-
 σπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάν-
 τας καὶ Ῥστιάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ
 περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπι-
 στολάς, ὁ δὴ Ῥστιάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ,
 καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ
 ἔχων πάρεμι δωρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος 18
 εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν,
 ὃ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι πόσα
 ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται
 δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἢ ἔφη
 Κῦρῳ ἂν εἶναι ἐν τῷ θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερόν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ- 19
 ρος, Ὁρᾶς, φάναι, ὃ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυ-
 ροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλ-
 λέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ
 φύλακας αὐτοῖς ἐπιστάντα μισθοφόρους τούτοις πι-
 στεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τού-
 τους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ
 τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ
 φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δὲ 20
 σοὶ ἔρω· ἐγὼ γάρ, ὃ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες
 εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πάν-
 τας πένητας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περι-
 γενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ ὥσπερ οἱ ἄλλοι
 χρημάτων· τῇδὲ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν 21
 πλείστων ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ
 κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸ κατορύττουσι, τὰ δὲ κα-
 τασήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ

ἰστέαντες· καὶ διαψύχοντες· καὶ φυλάττοντες· πράγματα ἔχουσι, καὶ ὁμῶς ἐνδον ἔχοντες· τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι· πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἂν, οὔτ' ἀμφιέννυνται· πλείω ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγείη· γὰρ ἂν, ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα· πράγματα ἔχουσιν.

22 Ἐγὼ δ' ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς· καὶ ὀρέγομαι αἰὲ πλειόνων· ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι, ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι· καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους· εὖνοίαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι· καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασῆκεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμáίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεία ὅσῳ ἂν πλείων ἦ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται.

23 Ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας· πλείστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τείχῃ φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κτᾶσθαι τε πλείστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πρᾶττον.

24 Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἔξουσιν τὰπιτήδεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνόντων δίαιταν· ὅπως δὲ ἦν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πᾶν ἐπιμελομένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῷ, τοὺς τε λατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελείν ἐθέλειν, καὶ

ὅποσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σίτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησάυριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δέ 25 τις ἀσθενήσκει τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρῆχε πάντα ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὅποτε τις ἰασαίτο τινα τοῖς παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμμηχανᾶτο πρὸς 26 τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προυτίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μὲντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ξριδας καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ 27 νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφοτέρω τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθύνει, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύ- 28 ειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδηλωται ὡς ἐμμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἦδη διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε III. Κύρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελά-

σεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι
 τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον
 εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας
 πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῷ
 ἄλλων συμμάχων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στο-
 λὰς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυ-
 σαν· διαδιδούς τε ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ἐλάσαι
 βούλοιο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ
 2 θύσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς
 θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν ἥλιον
 ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὥς ἂν ὑμῖν Φεραύ-
 λας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδὴν,
 ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἡ
 δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ κάλλιον εἶναι ἢ ὥς ἂν
 νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω
 με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶ-
 3 ναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς
 κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολὰς, ἐξέφερε δὴ
 καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς, παμπόλλας γὰρ παρε-
 σκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε
 ὀρφνύνων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων·
 νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστῳ τῶν ἡγεμόνων
 ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φί-
 4 λους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν
 παρόντων ἐπήρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε
 κοσμήσει; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ
 ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη,
 ἣν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὅποῖαν ἂν
 ἔχων τυγχάνω στολὴν, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι.
 5 οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φί-
 λους ἐκόσμουσαν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος νομίζων
 Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ

φιλόκαλον καὶ εὐτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἄμελῃ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνείπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοποῦντοιν ταῦτα συνέδοξεν, 6 ἐκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὖριον ἢ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δέ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἡδίων παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβών, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσί τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππίους τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών· οἱ δὲ ἡγε- 7 μῶνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὴ σύγε, ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν δέῃ ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὥς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ σκενοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῷδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμ- 8 βάνων τὸν κασᾶν τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθύς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερος βελτίων εἴη καὶ εἰπών, Ἦν μου κατηγορήσης ὅτι αἵρεσίν σοι ἔδωκα, εἰς αὐθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ μοι χρήσει διακόνῳ, ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς ἢ ἐτάχθη εὐθύς ἐπέμελετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὥς κάλλιστα ἕκαστα ἔξοι.

Ἡνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα 9 πρὸ ἡμέρας, στοίχοι δὲ εἰστήκεσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς

- μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν οἱ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίῃ. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας, δισχιλίοι δ' ἐκατέρωθεν τῶν πυλῶν.
- 10 λῶν. καὶ οἱ ἵππεῖς δὲ πάντες παρήσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν, ὅταν ὀρᾷ βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα
- 11 ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἐκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετάνυνντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆ-
- 12 σθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευκὸν χρυσόφυγον ἐστεμμένον Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τοῦτο Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξήγετο, φοινικίσιν καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο
- 13 φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προουφαίνεται ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος ὀρθὴν ἔχων τήν τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας ὑσγίνοβαφεῖς, καὶ κἀνδυν ὀλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ
- 14 αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων δ' ἐκείνου εἶτε καὶ τῷ ὄντι εἶτε καὶ ὅπως οὖν· μεί-

ξων δ' ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσ-
 ἐκύνθησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἴτε
 καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε
 καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν
 οὐδείς Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆει τὸ τοῦ 15
 Κύρου ἄρμα, προηγουῖντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δο-
 ρυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκατέρωθεν τοῦ
 ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτούχοι ἐφ'
 ἱππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἄμφι τοὺς τρια-
 κοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἱπποὶ παρ- 16
 ἦγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπε-
 πταμένοι, ἄμφι τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δις-
 χίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἱππεῖς οἱ πρῶτοι
 γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι·
 ἦγετο δ' αὐτῶν Χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι 17
 ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἦγετο δ'
 αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡς-
 αὐτως, ἦγετο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις
 ἄλλοι, ἦγετο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις 18
 Μῆθοι ἱππεῖς, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ
 τούτους Τρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἄρματα
 ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα, ἦγετο δ' αὐτῶν Ἀρταβάτας
 Πέρσης.

Πορευομένον δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ- 19
 εἶποντο ἄνω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλ-
 λης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκη-
 πτούχων τινάς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἐκατέρω-
 θεν τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλ-
 λειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο,
 διδάσκειν τῶν ἱππάρχων τινὰ ὅ,τι τις βούλοιο, ἐκεί-
 νους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν εἶναι. οἱ μὲν δὴ ἀπιδόντες

- εὐθύς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο
 20 *τῖνι* ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κῦρος οὗς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἓνα ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα
 21 κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκουον, συνάψουντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι σφόδρα πεῖθοντο· Δαΐφερνης δέ τις ἦν σολοικότερος ἀνθρώπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ
 22 ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο·
 23 καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἱππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἐντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων.
 24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἥλῳ καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῇ σφάξαντες ὥς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἥρωσι τοῖς
 25 Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου ἔδειξε τέρμα ὥς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ εἶπε κατὰ φῦλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφείναι τοὺς ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ

ἐνίκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς·
 Μῆδων δὲ Ἀρτάβαξος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν
 ἵππον ἐδεδώκει· Σύρων δὲ ὁ προστατῶν· Ἀρμενίων
 δὲ Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου·
 Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς
 ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἐνθα 26
 δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ δεξαίτ'
 ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι
 ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ
 ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἄν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, 27
 Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαι σοι ἐθέλω ἐνθα καὶ μύων βάλης,
 οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν,
 ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὥς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώ-
 λῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐ- 28
 τῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων
 ἵησι τῇ βώλῳ καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει·
 ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸς παρὰ
 τοῦ Κυρίου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ὥχετο
 ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τί- 29
 νος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρ-
 όντων. Ἄλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε
 ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε ἐκείνου
 τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον.
 Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, 30
 Μαινόμενος γὰρ τίς ἐστίν, ὥς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ
 νεανίσκος ὥχετο σκεψόμενος τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν
 Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος·
 ἐρρύνῃ γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσ- 31
 ἦλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ὡς
 ὀρᾷς Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον.
 ὁ δ' ἐπήρετο, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ διηγείτο ὁ Σά-
 κας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἶμαί γε οὐκ

- 32 ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν,
 Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἄν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ
 ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δεξομαι. ἐπεύχομαι δέ, ἔφη,
 τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ,
 δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δω-
 ρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν
 ἵππον· αὐτίς δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ
 οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίῳν δὲ ἐνίκα Ῥαθίνης.
- 33 ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι
 πᾶσιν ἐδίδου βουῆς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο,
 καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς
 τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος
 Φεραύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἐδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ
- 34 βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ ἡ τότε ὑπὸ Κύ-
 ρου κατασταθεῖσα ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει
 ἡ βασιλέως ἔλασις, πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ
 θύῃ. ὥς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνουῦνται πάλιν εἰς
 τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι,
 κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μή, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα
 τὸν ἵππον ἐξένιξε, καὶ τᾶλλα τε παρεῖχεν ἐκπλεω, καὶ
 ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ᾧ ἔλαβε πα-
- 36 ρὰ Κύρου ἐμπιμπλὰς προύπινε καὶ ἐδωρεῖτο. καὶ ὁ
 Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολ-
 λὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολ-
 λούς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἥ καὶ οἰκοὶ τῶν
- 37 πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλου-
 σίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιώτων. ἐμὲ γάρ
 τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν γλίσχρως
 αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ
 μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς
 ἀργὸν ἀπαγαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ

ἀντίτρεφον ἐκείνον, ἕως ἑξῆς, αὐτὸς σκάπτων καὶ
 σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γῆδιον, οὐ μέντοι πονηρόν
 γε, ἀλλὰ πάντων δικαιοτάτον· ὅ,τι γὰρ λάβοι σπέρμα,
 καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν
 τι πολύν· ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλά-
 σια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἰκοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔγωγε
 ἔζων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ ὀράς Κῦρός μοι ἔδωκε.
 καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ 39
 τοῦτο ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ
 οἶμαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἡδίων πλουτεῖν ὅτι πεινήσας
 χρημάτων πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἦ 40
 γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὥς ἐγὼ νῦν το-
 σοῦτῳ ἡδίων ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα,
 ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτι-
 οὖν νῦν ἡδίων ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολ-
 λά ἐστί, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν
 δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελό-
 μενον πράγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἴ- 41
 κεται σίτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμά-
 τια· οἱ δὲ ἱατρῶν θέονται· ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβά-
 των λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνι-
 σμένα ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν·
 ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ
 ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν.
 καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σᾶ ἢ, 42
 πολλὰ ὀρῶν πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φε-
 ραύλας εἶπεν, Οὔτοι, ὦ Σάκα, ἡδὺ ἐστί τὸ ἔχειν χρή-
 ματα ὥς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσει δ' ὅτι
 ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐ-
 δεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀπο-
 βαλλόντων τι ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ
 λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβά-

- 44 νόντων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἰδοῖς ὑφ' ἡδονῆς.
 Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ
 τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονία οἱ
 πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἐστίν, ἔφη, ὦ
 Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς
 θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς
 χρήμασιν ἡδεταί, εὖ ἴσθι τοῦτον
 45 καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Σάκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν
 τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν.
 Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύ γε
 αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας;
 λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ
 ὅπως βούλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδεὶ ἄλλο ἢ ὥσπερ
 ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἀρκέσει
 γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων
 47 μετέχειν. Παίζεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φεραύλας
 ὁμόςας εἶπεν ἢ μὴν σπουδῇ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι
 ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας
 τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ
 μὲν πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ
 ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαβάνω
 διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας
 τινός, οἴσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς· μόνον,
 ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἦν γάρ
 ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοὶ τέ σε οἶμαι
 48 πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων οὕτω
 ρηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ
 μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἦρχε
 χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι
 ἐπίτροπον ἔξοι, σχολὴν παρέχοντά πράττειν ὅ,τι
 ἂν αὐτῷ ἡδὺ ἦ.

Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ 49
 θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ'
 ὠφέλιμον ὥς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάν-
 των τῶν ζώων ἡγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαρι-
 στότατον, ὅτι ἑώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος
 ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαριζομέ-
 νοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὓς γνοῖεν εὐ-
 νοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντεννοοῦντας, καὶ οὓς εἰ-
 δεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμέ-
 νους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν
 πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευ-
 τήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα
 καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίνωσκεν εἶναι.
 οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας ὑπερήδετο ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ 50
 ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας
 ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὃ τε Σάκας ὅτι ἐμελλε πολλὰ
 ἔχων πολλοῖς χρῆσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν
 Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι αἰεῖ· ὁ δὲ τὸν Σάκαν,
 ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε καὶ αἰεὶ πλειόνων
 ἐπιμελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρείχε.
 καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ ὁ Κῦρος καὶ νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε IV.
 τῶν φίλων οἱ μάλιστα αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμε-
 νοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συν-
 ἐκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τι-
 γράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Τροκάνιον ἱππαρχον
 καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν 2
 αὐτῷ, καὶ ἡ ἐκεῖνος διεκόσμησεν ἡ πᾶσα ἔνδον διαί-
 τα καθεστῆκει· καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες,
 οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμέλετο· ὁπότε δὲ αὐ-
 τοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ αὐτῷ συνῶν·
 ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ

- 3 Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὥς δ' ἦλθον
οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἐτυχεν ἕκα-
στον ἐκάθισεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν
ἀριστερὰν χεῖρα, ὥς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὐ-
σης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν,
τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν, τὸν δὲ τέ-
ταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὥσιν, ὡσαύ-
4 τως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὥς ἕκαστον ἐτίμα διὰ τοῦτο ἐδό-
κει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται ἄν-
θρωποι τὸν κρατιστεύοντα μῆτε κηρυχθῆσεσθαι μῆτε
ἄθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως
πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν
ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότερα φανε-
5 ροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὐ-
τως ἐσαφηνίξε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ,
εὐθύς ἀρξάμενος ἐξ ἑδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέν-
τοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἑδραν κατεστήσατο, ἀλ-
λὰ νόμιμον ἐποίησατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι
εἰς τὴν τιμιωτέραν ἑδραν, καὶ εἰ τις ῥαδιουργοίη, ἀνα-
χωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν
ἑδρᾷ ἡσυχύνετο μὴ οὐ πλείστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ'
αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦρον γενόμενα
οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.
- 6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνου, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν
πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαυμαστον παρ' ἀνδρὶ
πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πρᾶτ-
τοντα, εἰ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον
καταδαπανᾶν, ἀλλ' ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοι-
νωνεῖν τοὺς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόν-
των φίλων ἔστιν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς
7 ἦσθεις τῦχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν καὶ τὰ πάν-
τα πολλὰ ὄντα διεπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τρα-

πέξης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἄλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡγούμην τούτῳ σε πλείστον διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὄμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλανθρωπία ἢ στρατηγία. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ 8 μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, 9 ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, Ἄρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι, εἰ σε ἐροίμην ὃ βούλομαι σου πυθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τὸνναντίον τούτου ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἂ βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἥδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἄλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἥδη σοι οὐκ ἐπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὁ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ,τι πώποτε οὐ προθύμως ἢ οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνων; Τοῦτο δὴ πάντων ἥμισυ, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, 10 πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθέσει μοι ἀκούων τάληθῃ; Ἡσθήσομαι 11 μὲν οὖν, ἔφη, ἣν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὗτοσί πρῶτον μὲν οὐ κλησιν ἀνέμενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἔνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι αὐτὸς γινώῃ ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν τοῦτο ἐπραττεν. ὁπότε δ' εἶπεν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθοίτο βουλούμενον μὲν εἰδέναι τοὺς

- συμμαχους, αὐτὸν δὲ με αἰσχυνόμενον περὶ ἑμαυτοῦ
 λέγειν, ταῦτα οὕτως λέγων ὥς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπε-
 φαίνετο· ὥστ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ
 ἐμὸι κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν αἰεὶ φησι πάντα
 τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμὸι δὲ αἰεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν
 τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς κα-
 12 τοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἡδεται. πρὸς
 ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε,
 ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ
 Κῦρος. Ὅτι καὶ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν
 μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων
 ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ
 χεῖρῃ ἢ γελᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν,
 Ὁρχεισθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέ-
 λως ἐγένετο.
- 13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γω-
 βρούαν ἐπῆρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρούα, νῦν ἂν
 δοκεῖς ἡδίων τῶνδ' ἐγὼ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε
 τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρούας,
 καὶ γὰρ τάληθ' ἔγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὥς ψεύ-
 δους γε οὐδεμία ἐρώτησις δέεται. Εὖ τοίνυν, ἔφη,
 ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἡδίων. Ἢ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ
- 14 Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἔγωγε. Λέγε δὴ. Ὅτι τότε μὲν
 ἐώρων τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐ-
 τοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰγαθὰ σωφρό-
 νως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον
 εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τὰγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κα-
 κά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύ-
- 15 νην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦκου-
 σας, ὦ Ὑστάσπα, Γωβρούον τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον
 με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἐὰν ἐκπώματα

πολλά ἐπιδεικνύη. Ἡ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά 14
 γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοι οὐ
 φθονήσω, ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης·
 τὰ δ' ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαί-
 νει, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν
 ἔδραν σου ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ 17
 Τστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἣν ἐμοὶ λέ-
 γητε· ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε
 ὁποῖός τις καὶ γὰρ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γω- 18
 βρύας εἶπεν, Ἦν δέ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέ-
 ρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος,
 καὶ τοῦτο· πάννυ γάρ, ἔφη, δεινὸς εἰμι ταύτην τὴν
 τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι ὅποι- 19
 ος ἂν γάμος ἐκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας
 ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν ποίαν τινά μοι γυναῖκα
 οἶει συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, ἔφη, μι- 20
 κρὰν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἰ· εἰ δὲ μεγάλην γα-
 μεῖς, ἣν ποτε βούλη αὐτὴν ὀρθὴν φιληῆσαι, προσάλλ-
 λεσθαί σε δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ,
 ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὅπωςτιοῦν ἀλτι-
 κὸς εἰμι. Ἐπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμ- 21
 φέροι. Πρὸς τί δὴ αὐ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς
 εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης
 ἄριστ' ἂν προσαρμόσειε. Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς καὶ τῷ
 εὐ δεδειπνηκότῳ ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν ἄδειπνος ἂν συν-
 αρμόττοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ
 μεστῶν γρυπὴ ἡ γαστήρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων
 σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἂν βασιλεὺς 22
 πρὸς τῶν θεῶν ἔχοις ἂν εἰπεῖν πόλα τις συνοίσει; ἐν-
 ταῦθα μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι
 ὁμοίως. γελῶντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ἰστιάσπας, Πολύ 23
 γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ξηλῶ ἐν τῷ

βασίλειά. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασθαι καὶ φυ-
 χρὸς ὧν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπει-
 τα οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰ-
 ρῆσθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἧ εὐδοκίμειν βού-
 λει ὅτι ἀστείος εἰ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκέ-
 πτετο.

- 24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον
 κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀν-
 δρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάξω δὲ χρυ-
 σοῦν ἔκπωμα, τῷ δ' Ἐρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ
 καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώ-
 25 σω ἄνδρα τῇ θυγατρὶ. Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ἑστά-
 σπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἡ καὶ
 ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός;
 Νῆ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ
 ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα,
 ἔφη, ὅπου περ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὧν ἐμοί. Ἀρ-
 κεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δε-
 26 ξιὰν Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦ-
 ρος λαβὼν τὴν τοῦ Ἑστάσπου δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γω-
 βρύᾳ, ὁ δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ
 ἔδωκε δῶρα τῷ Ἑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδί πέμψειε·
 27 Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρ-
 τάβαξος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε
 χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ
 δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖ-
 νος Πότε; Εἰς τριακοστόν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμε-
 νοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανουμένου οὕτω παρα-
 σκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἐληξεν ἡ σκηνή·
 ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ
 συμπρούπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.

Τῇ δ' ὕστερα λα τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γε-

νομένους ἀπέπεμπεν οἰκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐ-
 τῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῶ· τούτοις δὲ χώραν
 καὶ οἶκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν κατα-
 μεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλείστοι δ' εἰσὶ
 Μήδων καὶ Τρκανίων· τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος
 πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ
 στρατιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ 29
 τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρ-
 δεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ
 αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἁλίαν ἐκά-
 στῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστῳ δοῦς
 τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ
 αὐτοὺς ἐκείνοις διένειμεν. ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρή- 30
 ματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῶ δοκιμάζων· τὰ
 δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ιδιώτας
 δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἁλίαν ἐκάστῳ ἔδοσαν· καὶ
 οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ 31
 εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ
 τοῦ Κύρου τοιαῦτα· Ἦπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου
 γε καὶ ἡμῶν ἐκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν· οἱ δὲ τινες
 αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρον τρό-
 πος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον
 ἢ κτώμενος ἥδεται.

Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους 32
 καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φί-
 λους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν
 ὧδε.

ὦ ἄνδρες φίλοι, ἑώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους οἱ
 βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευ-
 θεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δο-
 κοῦσιν, ἔφη, οὔτοι τοῦμπαλιν οὐ βούλονται ἐφέλ-
 κεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντά ἔχειν μὴ κατ' ἁλίαν

τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελούντα τοὺς φίλους ἀνε-
 33 λευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη,
 οἱ λεληθῆναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν
 καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ
 τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις θεόμενοι οὐκ ἐπαγ-
 γέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἐταίροις, ἀλλὰ τητῶνται.
 34 ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν
 φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ κα-
 λοκάγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν
 οἶόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ
 35 οἶόν τε ἰδεῖν, διηγῆσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδεί-
 κνυ πολλὰ καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὥς μὴ
 36 ῥάδιον εἶναι ἰδεῖν διηγείτο· τέλος δ' εἶπεν ὧδε· Ταῦτα,
 ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ
 ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίσω
 οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὔθ' ὅπως αὐτὸς
 κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ
 τε ἀεὶ καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἦν
 τις ὑμῶν τινος ἐνδεῖσθαι νομίση, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν
 λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεῆς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν οὐ-
 τως ἐλέχθη.

V. Ἡνίκα δὲ ἦδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν
 Βαβυλωνίῳ ὥς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς
 Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ
 δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾗετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ
 2 ἀνεξεύγνυ. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὥς πολὺς στό-
 λος ὢν εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνε-
 σκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο ὅπου θεοί. ὅπου γὰρ
 ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς, σκηναὶ μὲν δὴ ἔχοντες
 πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ
 3 χειμῶνος. εὐθύς δὲ τοῦτο ἐνόμιξε Κῦρος, πρὸς ἔω
 βλέπουσαν ἴστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶ-

τον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυ-
 φόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν
 χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὅσοποιοις δὲ τὴν ἀρι-
 στεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποξυγίοις δὲ τοῖς ἄλ-
 λοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τᾶλλα δὲ διετέτακτο ὥστε
 εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρον καὶ
 τόπον. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθῃσι μὲν ἕκα- 4
 στος σκεύη οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ'
 αὐτοὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποξύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἐρ-
 χονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα
 δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω
 δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνη-
 ρῆσθαι. ὥσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς· 5
 καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰπιτήδεια πάντα ἐν
 καιρῷ ὥσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα· καὶ
 διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι
 πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰπιτήδεια θεράπον- 6
 τες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ
 οἱ ὅπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε
 εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἑκάστη ἐπιτηδεῖαν, καὶ ἥδεσαν
 ταύτην ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες
 κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ 7
 ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθημοσύνην· ὅταν
 γὰρ τίς του δέχται, δηλὸν ἐστὶν ὅπου δεῖ ἐλθόντα
 λαβεῖν· πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρα-
 τιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι
 οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζῳ τὰ
 σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ
 τῶν ἐν καιρῷ παραγιγνομένων πλείστου ἄξια τὰ κτή-
 ματα ἑώρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα
 οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα.
 καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο

- τοῦ στρατοπέδου, ὥς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὕσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους ὥσπερ εἰώθει περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δ' ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἰπ-
9 πᾶς τ' εἶχε καὶ ἄρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυ-
ρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι οἷς μάχονται ὅπλοις οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ
10 μέλλουσι χρησίμως ἔξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξο-
τῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ τε
11 καὶ τῶν ἱππέων. ὀπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππᾶς, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθό-
12 πλιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλι-
ται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλῖται παρεσκευ-
ασμένοι εἰσὶ παύειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἰ τινες προσίοιεν, ἔξ ἐτοί-
μου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὀπλιτῶν.
13 εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκη-
ναῖς· οἱ δ' ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς
στρατοπέδοις τάς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἡπί-
σταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνωσκον
ἅ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρος, οὐκ ἐξήρουν,
14 ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἑαστον ἔθεον. καὶ διὰ
τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι πολὺ μᾶλλον ἢν δῆλα καὶ ὅποτε τις εὐτακτοίῃ καὶ εἴ τις μὴ πρᾶττοι τὸ προσ-
ταττόμενον. οὕτω δὲ ἔχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπί-
θουτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς το

στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ 15
τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκτε-
ναι φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθύναι ἢ ἐκ κέ-
ρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστε-
ρᾶς ἢ ὅπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὀρθῶς ἐξελεῖξαι,
ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν ὁπότε δέοι τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ
τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφε-
λείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι,
πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμι-
ξεν εἶναι καὶ ἐπεμέλετο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ 16
ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπέτον ἀεὶ διατάτ-
των ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ
ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, 17
τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κναξάρην. ἐπεὶ δὲ ἡσπάσαντο
ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κναξάρῃ
ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρ-
χεῖα, ὅπως ἔχη καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἰκεῖα κατὰ-
γεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ
καὶ καλὰ. ὁ δὲ Κναξάρης ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέ- 18
πεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν
καὶ ψέλια φέρουσιν καὶ στρεπτόν καὶ στολὴν Μηδι-
κὴν ὡς δυνατόν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἔστε- 19
φάνου τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κναξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ
σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν
οὕσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἐγῆμε τὴν τοῦ
ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δ'
ἐστὶν ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὦν ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα
ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶῃ αὐτὴν τίني γαμοῖ-
το, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερ-
νὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρρην παῖς
γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο

Ἄλλ', ὦ Κνωξάρη, τό τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδωρήσατο ὅποσα ᾤετο Κνωξάρη χαρισῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

- 21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίειν ὅσαπερ καὶ νυν ἐτι δίδωσιν ὅτανπερ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρ-
- 22 σας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

- Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὐνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γιγνώσκειν ὁκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ
- 23 μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε· τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν· ἱππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε
- 24 Πέρσαις καὶ πεδίῳ εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰ-

τιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡ σύ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθείς
 ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρ-
 χειν ἐπὶ πλεονεξία ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἡ ὑμεῖς, ὦ πο-
 λῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλύειν
 πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδῶν
 ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὥς οὖν μὴ ταῦτα 25
 γίννηται, ἀλλὰ τὰγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας
 ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι,
 σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἣν τις ἐπιστρατεύηται χώρα Περσίδι
 ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειράται, βοηθήσειν παντὶ
 σθένει, ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἣν τις ἡ ἀρχῆς Κῦρον
 ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχειρίων,
 βοηθήσειν καὶ ὑμῖν ἀντοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅ,τι ἂν ἐπαγ- 26
 γέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίννεται ἡ ἐν Πέρ-
 σαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύ-
 ρου, ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας,
 ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν
 ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἐκδημος ᾖ, καλῶς ἂν
 οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄρι-
 στος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίῃ. ταῦτα εἰπόν- 27
 τος Καμβύσου συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέ-
 λεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυ-
 ράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς
 ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεὺς. τούτων δὲ πραχ-
 θέντων ἀπῆει ὁ Κῦρος.

Ὡς δ' ἀπὶ ὧν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ 28
 καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἧς ἔτι καὶ
 νῦν λόγος ὡς παγκάλῃς γενομένης. γήμας δ' εὐθύς
 ἀνεξεύγνυ.

28. Post γενομένης addebatur: ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λε-
 γουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἐγγυμην· ἀλλὰ γραῦς ἂν
 καὶ παντάπασιν ἥν ἡ καίς

VI. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἥδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μὲν-
 τοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους
 τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ
 ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωρᾶτο ἐννοῶν ὅπως
 εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀν-
 θρώπων ἐξυβρίσεις καὶ ἐπιχειρήσεις μὴ πείθεσθαι,
 2 εὐθύς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βου-
 λόμενος πρᾶξι ἐγνώ συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπι-
 καιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδείεν ἐφ' οἷς ἴασιν
 οἱ ἰόντες· ἐνόμιξε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἂν αὐτούς·
 ἐπεὶ δὲ κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα,
 χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυ-
 3 τῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὲ συλλέξας
 λέγει αὐτοῖς τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις
 πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπο-
 μεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν
 μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχῃ διασώζειν. τού-
 τους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς δια-
 πεφυλάχασι τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας
 πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσιν τῶν ἐνοικούντων
 καὶ τὸν θασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς θώ-
 4 σουνσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελοῦσιν ὅ,τι ἂν δέῃ. δοκεῖ
 δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ
 πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα
 τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως θα-
 σμοφορῇται τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε,
 5 εἰς οἴκειά ἔχωσι κατὰγεσθαι. ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε
 πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφεῖσας
 πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τοῖς
 ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἱ χώραι καταμένουσιν

ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ.
 Δεῖ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς 6
 χώρας τοιοῦτους ἡμᾶς σκοπεῖν οὔτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ
 γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἢ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο
 ἀποπέμπειν, ὥς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν
 πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί που
 δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν 7
 τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα δὲ οὓς ἐγίνωσκε
 τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι,
 ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους
 εἶναι ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον,
 εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν
 μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυ-
 σάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδοῦσιον, ὅνπερ ἡτοῦντο,
 εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλάσποντον καὶ Αἰολίδα
 Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγό- 8
 νων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδό-
 κουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι
 συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὥς δὲ τότε Κῦρος 9
 κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἶσιν αἱ ἐν
 ταῖς ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν
 ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπο-
 γεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις 10
 σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἐώρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖ-
 σθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπι-
 σπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἀρματηλάτας·
 ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν
 τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σωφροσύνης ἐπιμελο-
 μένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἦν
 τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας
 ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν
 θήραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐ-

- 11 τόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὅς δ' αἶ
ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἄρ-
ματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύη,
τοῦτον ἐγὼ ὥς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὥς ἀγαθὸν συμ-
φύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστων
δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἄριστοι
προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέ-
φουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὥς
φίλοις μεταδιδόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὥς τὸν
- 12 καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε
δὲ καὶ παραδείσους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοί
ποτε ἄνευ πόνου σίτον παραθῆσθε μήτε ἱπποῖς ἀγυ-
μνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναλὴν ἐγὼ
εἷς ὢν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ δια-
σώξειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς
παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐ-
τοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ
- 13 συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κα-
τανοῆσαι ὅτι τούτων ὢν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐ-
δὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι
ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρώμαι πάντα πράττειν.
ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελευω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ
ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς
διδάσκετε.
- 14 Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν
τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ
ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύ-
ραι ὁμοίως θεωρεῦνται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ
μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ
ἄριστοι τῶν παρόντων ἔδραις προτετίμηνται, πᾶσι
δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
εἰσί, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλαὶ πρᾶξεις ὅλῃ

γοις ἐπιστάταις. ταῦτα δὲ εἰπὼν ὥς χρή ποιεῖν ἐκά- 15
στους καὶ δύναμιν ἐκάστω προσθεὶς ἐξέπεμπε, καὶ
προεῖπεν ἅπασιν παρασκευάζεσθαι ὥς εἰς νέωτα στρα-
τείας ἐσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὀπλων καὶ
ἵππων καὶ ἁρμάτων.

Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαν- 16
τος, ὧς φασι, καὶ νῦν ἐτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ
κατ' ἐνιαυτὸν αἰὲ στρατεύμα ἔχων, ὥς ἦν μὲν τις τῶν
σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρῇ, ἦν δέ τις
ὑβρίζῃ, σωφρονίζῃ, ἦν δέ τις ἡ θασμῶν φορᾶς ἀμελῇ
ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἡ
ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπη, ταῦτα πάντα
κατεντρεπίζῃ· ἦν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγ-
γέλλῃ· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦν-
τος. καὶ οἱ πολλὰκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς
καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός,
καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσὶν·
ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς
κελεύῃ.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς 17
τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἡσθάνετο καὶ τὰ
πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῃν
ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος
ὥστε διαρκεῖν, ἐποίησατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλεί-
ποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπι-
μελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἐκάστω τῶν τόπων
ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα
γράμματα καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς
ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμ-
πειν νεαεῖς· ἐστὶ δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἵστα- 18
σθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλλῃ

τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασί τινες θᾶπτον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων περὶ πορείων αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὥς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὥς τάχιστα ἐπιμέλεσθαι.

- 19 Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἱππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα δρεπα-
 20 νηφόρα, περὶ δὲ εἰς μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν ἣ λέγεται καταστρέφασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι
 21 καὶ καταστρέφασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριξεν αὐτῷ πρὸς ἔω μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ ὁ Εὐξείνος πόντος, πρὸς ἑσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ δὲ διὰ ψῦχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνδρίαν δυσολή-
 22 τα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεινή ἢ χώρα· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὴ ποι-
 23 διάγειν αἶε. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ὥς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἰ τι Κύρῳ χαρί-
 σαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κύρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν

ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὧν σπανίζον-
τας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκός, μάλα δὴ πρε-VII.
σβύτης ὧν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδο-
μον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατήρ καὶ ἡ μή-
τηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ
δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ
ἡγήσατο. Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι
διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ 2
ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων
τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε·
ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξη-
γέσθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευ-
τὴ παρείη. εὐθύς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθυε Διὶ τε πα- 3
τρώϊ καὶ Ἑλλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων,
ὥς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπενυχόμενος, Ζεῦ πατρῷε
καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστή-
ρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια ὅτι
ἐσημνήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις
καὶ ἐν οἴνοις καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ
οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι καὶ γὰρ ἐγὼ ἐγίνωσκον
τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς
εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ'
ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις
καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἴοντες αἰῶνα δε-
δώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοι- 4
αῦτα ποιήσας καὶ οἴκαδε ἐλθὼν ἔδοξεν ἡδέως ἀνα-
παύσεσθαι καὶ κατεκλίνῃ. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ
τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον.
ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τε-
ταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δείκνουν παρετίθεσαν· τῷ
δὲ ἡ ψυχὴ σίτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει

5 καὶ ἐπιεν ἡδέως. ὥς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινε
 αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας·
 οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες
 ἐν Πέρσῃσι· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς
 Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο τοιοῦδε
 λόγου.

6 Παῖδες ἔμοι καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἔμοι μὲν
 τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σα-
 φῶς γινώσκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὥς περὶ
 εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ
 γὰρ πᾶς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ
 κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τεῆβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός
 τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε
 προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδόκουν
 καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδε-
 πώποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γι-
 γνόμενον, καὶ οὗτ' ἐπιχειρήσας οὗτ' ἐπιθυμήσας οἶδα

7 ὅτου ἡτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ
 εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμον
 δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύου-
 σαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὦν
 τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. καὶ τὸν
 μὲν παρελθόντα χρόνον ἐπραττον οὕτως ὥσπερ ἡν-
 χόμην· φόβος δὲ μοι συμπαρομαρτῶν μή τι ἐν τῷ
 ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἰδοίμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοίμι χαλε-
 πόν, οὐκ εἶα τελέως μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνει-

8 σθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἣν τελευτήσω, κατα-
 λείπω μὲν ὑμᾶς, ὧ παῖδες, ζῶντας οὐσπερ ἐδοσάν μοι
 οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους
 εὐδαίμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μα-

9 καριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ
 δὲ καὶ τὴν βασιλείαν σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὥς

ἵνα μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παρά-
 τῃ. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως,
 ὡς παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ'
 ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προ-
 τέρῳ γενομένῳ καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ.
 ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς 10
 τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον
 ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ
 λόγων ὑπέεικιν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὡς παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρ-
 χῆς ἐπαίδευσον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν
 δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὥς οὖν παλαιὰ καὶ εἰ-
 θισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχε-
 σθε. καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, 11
 θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὦ
 Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ
 Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι δι-
 δοὺς νομίζω ἀρχὴν μὲν μεῖζω καὶ τοῦνομα τῆς βασι-
 λείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ
 ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύ- 12
 νης ἐπιδεῆς ἔσει οὐχ ὁρῶ· ἀλλὰ πάντα σοὶ τὰ δοκοῦν-
 τα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκατα-
 πρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ
 μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς
 πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ
 τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ
 μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἢ σάφ' ἴσθι τοῦ εὐφραίνε-
 σθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν καὶ 13
 σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ
 πῆν βασιλείαν διασωζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι
 σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστα-
 τον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώπους·
 πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνονται, ὥσπερ καὶ τῶν

λα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς
 πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις
 αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν
 14 τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμ-
 φύλακας τῆς βασιλείας ποιείσθαι μηδαμόθεν πρό-
 τερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολι-
 ταί τοι ἄνθρωποι ἄλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσι-
 τοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος
 φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν
 τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀνέξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων
 ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πα-
 τέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειό-
 15 τατοι; μὴ οὖν ἂν οἱ θεοὶ ὑπὴγῃνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειό-
 τητα ἀδελφοῖς μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα
 εὐθύς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ
 ἀννυπερβλητὸς ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία, ἑαυτοῦ τοι
 κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίτι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς
 μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὥς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμή-
 σεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὥς ἀδελφός;
 τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος
 16 οὕτως ὥς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θᾶττον μηδεὶς σοῦ
 τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐ-
 δενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δει-
 νὰ ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε· τίτι χαρισάμενος ἐλπί-
 σαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίτι δ' ἂν βοηθήσας
 ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχίον μὴ
 φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προ-
 τιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρω-
 τεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ
 17 τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων,
 ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἑμοῦ χαρίζε-
 σθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖ-

τε εἰδέναι ὥς οὐδέν εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρώ-
 πινου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν
 ψυχὴν ἑώρατε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν
 ὥς οὕσαν κατεφωράτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων 18
 ψυχὰς οὕτω κατενοήσατε οἷους μὲν φόβους τοῖς μι-
 αιφνόοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμναίους τοῖς
 ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς
 διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ
 κύριαι ἦσαν; οὗτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πᾶ- 19
 ποτε ἐπέσθην ὥς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ
 γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρό-
 νον ἢ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων 20
 ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γέ-
 νηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ
 καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰ-
 κὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ
 ἔστιν ἕκαστα ἀπionτα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς
 ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα
 ὁράται. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν 21
 ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδέν ἔστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ
 ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτῃ καταφαίνεται
 καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὥς
 ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει 22
 ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ
 σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἃ
 ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν
 τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰ-
 ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους,
 οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὄλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῇ
 καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ
 μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι μηποτε

ἄσεβες μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε μήτε βου-
 23 λεύσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν
 γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκό-
 τῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν
 ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ὃ ἦν μὲν καθαρά
 καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνεται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶ-
 σιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν
 τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι
 εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐτι πιστεῦσαι δύ-
 ναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικού-
 24 μενον τὸν μάλιστα φιλῖα προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν
 ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷους χρὴ πρὸς ἀλλήλους
 εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μαν-
 θάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ
 πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ
 ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἥδη δὲ τινες τούτων καὶ ἐναντία
 ἀλλήλοις ἐπραξαν· ὅποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ
 πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἰρούμενοι ὁρ-
 25 θῶς ἂν βουλευόισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἥδη ἄλλις.
 τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὃ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν
 χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί,
 ἀλλὰ τῇ γῇ ὥς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μα-
 καριώτερον τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλά,
 πάντα δὲ τὰ γαθὰ φνύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως
 φιλάνθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἂν μοι δοκῶ
 26 κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. ἀλλὰ γὰρ
 ἥδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὀθενπερ, ὥς
 ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἰ τις οὖν ὑμῶν
 ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμόν
 ζῶντος ἐτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ
 ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὃ παῖδες, μηδεὶς ἐτ'
 ἀνθρώπων τοῦμόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς

Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μῆ- 27
 ὑα τοῦμόν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἐμοὶ ὅτι
 ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὥς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν πα-
 θεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν
 ἔτι ὧ· ὅπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες
 ὅποσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ 28
 τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους
 εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν.
 καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγ-
 γέλλετε ὥς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες
 καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάν-
 τας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύ-
 τησεν.

[Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ VIII.
 ἡ Κύρου βασιλεία ἐγένετο αὐτῇ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὥρι-
 σθη γὰρ πρὸς ἑὸ μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρ-
 κτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἑσπέραν δὲ Κύρῳ
 καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τοσαύτη
 δὲ γενομένη μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ
 ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ πατῆρας ἐτίμα 2
 τε καὶ ἐθεράπευεν, οἳ τε ἀρχόμενοι Κύρον ὥς πατέρα
 ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κύρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν
 αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη
 ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ'
 ἀληθῆ λέγω ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων· οἶδα
 γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ
 τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἶτε ὄρκους ὁμόσειαν,
 ἡμπέδουν, εἶτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαλουν. εἰ δὲ μὴ 3
 τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ
 νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἐγνωσται ἡ ἀσέ-
 βεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν
 σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί· νῦν δὲ τῇ πρό-

- σθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπειμῆθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων
- 4 ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τάδε χεῖρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὥσπερ Ῥεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεὶ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι,
- 5 οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραίρομενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβεῖς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσὶν· ὅποιοι τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾤσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγένηται.
- 6 Εἰς γε μὴν χρήματα τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδίκηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἥττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδίκηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι. οὐδέ γε ἀθροῖζεσθαι εἰς βασιλικὴν
- 7 στρατιὰν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πόλεμῃ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινώμει ταύτῃ τῷ παντὶ χείρους νῦν ἢ τῷ παλαιὸν αὐτῶν.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρό- 8
σθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν
αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι
ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμι-
σαν, ἀλλὰ βουλούμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρωτός τὰ σώ-
ματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ
ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ
ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονο- 9
σιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο καὶ εἰς
τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ
μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου
ἡνίκα περ οἱ προφαίτατα ἀριστῶντες μέχρι τούτου
ἐσθίουντες καὶ πίνοντες διάγουσιν ἕστεπερ οἱ ὀψιαί-
τατα κοιμώμενοι.

Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρει- 10
σθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ
ὑπερπίνειν ἦττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλ-
λιν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει,
τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ
ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι
ἐξιέναι.

Ἀλλὰ μὴν κάκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ 11
πορευομένους μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε τῶν διὰ
ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι·
νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς
μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὥς μηδὲν ἂν
ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις 12
ἐξῆσαν ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια
τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ ἦττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὗτ'
αὐτοὶ ἐξῆσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας.

ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσι θαμὰ θηρῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς ὅλοιο ἦσαν καὶ ὥς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

13 Ἀλλὰ τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἐτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῦεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζόμενας ἐδόκουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας

14 ὁπότεροι ἂν πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φνομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ ἐόικασι ταῦτα διδασκόμενοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὗτ' ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

15 Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἐτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρότῃ· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώ-

16 ζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἀρκετ μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντρεῖδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπέλκωσιν αἱ δάπιδες καὶ μὴν τὰ πετιτόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὔρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἅλλα τε αἰεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅσα γε ὥσαύτως· καὶ γὰρ καινο-

17 ποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας

ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς
 χειρὶ χειρὶδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν.
 ἐν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὐθ' αἱ τῶν
 δένδρων οὐθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις
 ἐτέρας σκιάς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρ-
 εστᾶσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλείστα 18
 ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανε-
 ρῶς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πο-
 λὺ γὰρ ἠϋξῆται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρ-
 δεια.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ 19
 ὀραῖσθαι περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἢ
 τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα
 πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἱππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ
 γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι
 ἐπιμέλονται. τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως 20
 νῦν τῷ παντὶ χεῖρους ἢ πρόσθεν εἰσίν· οἷς ἐν μὲν τῷ
 παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν
 τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότης παρῆχεσθαι, οἱ
 δὲ καὶ ἐστρατεύοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας πρὸ τῆς
 χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυρω-
 ροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς καὶ
 οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ
 ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας,
 καὶ τοὺς κοσμητάς, οἱ ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρίβουσιν
 αὐτοὺς καὶ τᾶλλα ῥυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱπ-
 πείας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν
 αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ 21
 μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ
 καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν
 ῥᾶον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ 22
 δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θω-

- ρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν παλτὸν ἐκά-
 στῳ δοὺς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν
 δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες
 23 μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρεα καὶ κοπίδας
 καὶ σαγάρεις ὥσπερ ἐπὶ Κῦρου τὴν μάχην ποιησόμε-
 24 νοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὔτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ
 γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ
 Κῦρος αὐτὰ ἐποίησατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς αὐξήσας
 τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαστοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ
 ὄπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιννώσκοντες τοὺς
 ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἴονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνασκή-
 25 τους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὀρμῶσι μὲν, πρὶν
 δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν,
 οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιννόμενα τὰ
 ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολε-
 26 μίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιννώσκουσιν οἷα
 σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐ-
 δεῖς ἔτι ἄνευ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται,
 οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἑλλη-
 νες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τού-
 τους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποι-
 εῖσθαι.
 27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι.
 φημὶ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέ-
 ρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ
 ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους
 τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι.
 εἰ δέ τις τάναντία ἐμοὶ γιννώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν
 ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς
 λόγοις.]

INDEX NOMINUM.

Abradatas, Susiorum rex, maritus Pantheae, mittitur legatus ad regem Bactriorum de societate belli V. 1, 1. 2: ab uxore arcessitus fit socius Cyri fidelissimus VI. 1, 45. Cyri rem curulem adiuvat 48. praeest centum curribus, et in pugna cum Croeso sortitur locum periculosissimum contra Aegyptiorum phalangem VI. 3, 36. ornatur et excitatur a coniuge carissima VI. 4, 2. cadit in pugna VII. 1, 32. eius cadaver misere concisum defertur a coniuge ad Pactolum amnem VII. 3, 4. 10. lugetur a Cyro VII. 3, 6. 8. 11. 13. qui ei parentat 17.

Adusius, Persa, redigit dolo ad concordiam Cares dissidentes VII. 4, 1. adiuvat Hystasparam in subigenda Phrygia 8. fit satrapa Cariae VIII. 6, 7.

Aegyptii, Croesi socii, utuntur clypeis magnis longisque hastis VI. 2, 10. aciem altissimam instruunt VI. 3, 20. fortiter pugnant VII. 1, 29. occidunt Abradatam 32. repellunt Persas 34. a Cyro tandem pedem referre coguntur et caeduntur 36. pacto se dedunt Cyro 41.

Aegyptus subigitur a Cyro I. 1, 4. VIII. 6, 20.

Aeolis refertur ad satrapiam

Phrygiae maioris VIII. 6, 7.

Aeoles Croesi socii adversus Cyrum VI. 2, 10.

Aethiopia, terminus imperii Persici meridiem versus VIII. 6, 21. 8, 1.

Aglaïtadas, Persa morosus, qui improbat iocos II. 2, 11.

Alceunas, dux Cadusiorum V. 3, 42.

Andamias, Medus, praeest Medorum peditibus V. 3, 38.

Apollo vaticinatur Croeso VII. 2, 15.

Arabes subiiciuntur ab Assyriis I. 5, 2. adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. subiunguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16. 5, 14.

Aragdus Assyriorum socius II. 1, 5.

Araspas, Medus, Cyri aequalis et familiaris, donatus a Cyro veste Medica, fit custos Pantheae V. 1, 1. contendit amorem esse in hominis potestate V. 1, 8. sed captus amore formosae Pantheae 17. conatur vim inferre ei 32. mittitur tanquam transfuga ad Croesum VI. 1, 36. inde redit et hostium exponit statum VI. 3, 14. praeest cornu dextro in proelio cum Croeso 21.

Aribaeus, Cappadoc

Assyrios adiuvat adversus Medos II. 1, 5. in fuga occiditur ab Hyrcaniis IV. 2, 31.

Ariobarzanes, proditus a filio VIII. 8, 4.

Armenii, finitimi Medis II. 1, 6. ab Astyage Medorum rege bello victi tributum pendere sunt coacti III. 1, 10. Horum rex deficit a Medis II. 4, 12. capitur a Cyro III. 1, 6. subit capitis iudicium 8. defenditur a Tigrane filio 14. et mittit Cyaxari tributum copiasque 42. occidit filii magistrum innocentem III. 1, 38.

Arsamas, Persa, dux peditum Persarum VII. 1, 3, 8.

Artabatas, Persa, praest curribus in pompa VIII. 3, 18. satrapa Cappadociae 6, 7.

Artabazus, Medus, cupidus osculandi Cyrum I. 4, 27. suadet Medis ut Cyrum sequantur IV. 1, 23. et cum Cyro maneat V. 1, 24. suadet bellum esse continuandum VI. 1, 9. mittitur a Cyro ad Araspam, ne hic vim inferat Pantheae VI. 1, 34. in oratione repetit summam rerum a Cyro gestarum VII. 5, 48. equo donatur a Cyro VIII. 3, 25. vocatur ad convivium a Cyro VIII. 4, 1. iocatur 12. donatur aureo peculo 24.

Artabazus, Persa, ducit Persarum cetratos et sagittarios V. 3, 38.

Artacamas, Phrygiae magnae princeps II. 1, 5. satrapa Phrygiae magnae VIII. 6, 7.

Artagersas, chiliarchus peditum VI. 3, 31. VII. 1, 22, 27.

Artaozus VI. 3, 31.

Artaxerxes, Mnemon, vino deditus venandi studium negligere coepit VIII. 8, 12.

Artuchas, Hyrcaniorum dux V. 3, 38.

Asiadatas, chiliarchus equitum VI. 3, 32.

Asiatici cur secum in bellum ducant uxores et res pretiosissimas IV. 3, 2. utuntur in bello curribus Cyrenaicis VI. 1, 27.

Assyriorum rex infert bellum Medis I. 5, 3. cum viginti millibus equitum, ducentis curribus et ingenti peditum vi II. 1, 5. hortatur suos anteproelium III. 3, 44. victus a Cyro et Cyaxare repellitur in castra III. 3, 63. cadit in proelio IV. 1, 8. Assyrii noctu castra relinquunt ibid. castrorum metandorum ratio III. 3, 26. novus rex parat sibi socium Croesum VI. 1, 25. a Gadata et Gobrya confoditur in regia VII. 5, 30.

Astyages Medorum rex, avus Cyri maternus I. 2, 1. Armenios subigit bello III. 1, 10. moritur I. 5, 2.

Babylon, urbs Asiae opulentissima V. 2, 8. VII. 2, 11. moenibus altis et latis VII. 5, 7. capitur a Cyro repente, Euphrate in fossam derivato VII. 5, 15. in eius agro sunt multae palmae et procerae VII. 5, 11. Babylonem, ob coelum tepidum, Cyrus septem menses hibernos degit VIII. 6, 22. Babyloniorum rex II. 1, 5. VII. 5, 29.

Bactriorum rex, hospes Abdatae Susiorum regis, invitatur ab Assyrio ad societatem belli V. 1, 2. Bactrii parent Cyro I. 1, 4. tentantur ab Assyriis I. 5, 2. Bactrii in exercitu Assyriorum IV. 5, 56.

Cadusii, gens magna et belli cosa, infensa Assyriis V. 2, 25. fiunt Cyri socii V. 3, 22. temere excurrentes clade afficiuntur V. 4, 15. novum ducem sibi creant V. 4, 22.

Cambyzes, Cyri pater, Persarum rex ex gente Persidarum I. 2, 1. revocat Cyrum domum I. 4, 25. deducit eundem, et egregie disserit de imperatoris summi officio I. 6, 2. seqq. stabilivit regnum Persarum Cyro VIII. 5, 23.

Cambyzes, Cyri filius natu maior, constituitur a patre moriente heres imperii paterni VIII. 7, 11.

Cappadoces socii regis Assyrii I. 5, 3. Croesi socii VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16. 5, 14. accipiunt satrapam Persam VIII. 6, 7.

Cares sollicitantur frustra ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. dissidentes ad concordiam rediguntur ab Adusio VII. 4, 1. quem a Cyro petunt satrapam VII. 4, 7. VIII. 6, 7.

Caruchas praeest carpentis mulierum VI. 3, 30.

Caystrius campus, ubi rex Phrygiae minoris congregat copias II. 1, 5.

Chaldaei finitimi Armeniae III. 1, 34. a Cyro coguntur pacem facere cum Armeniis III. 2, 1. sunt bellicosi et mercede militant apud Indos III. 2, 7. apud Cyrum ipsum, a quo ob praedandi libidinem castigantur VII. 2, 5.

Chrysantas, Persa *δρότιμος*, corpore nec magnus nec robustus, sed animo fortis et prudens II. 3, 5. suadet pro sua cuiusque dignitate praemia esse distribuenda II. 2, 19. 3, 5. mittitur ad montes Armeniae celeriter et clam occupandos II. 4, 22. laudatur a Cyro ob fortitudinem et facilem obedientiam IV. 1, 3. fit ex centurione chiliarchus 4. probat Cyri consilium de equitatu Persico con-

ΧΕΝΟΡΗ. ΚΥΡΟΥ.

stituendo IV. 3, 15 ducit loricatorum V. 3, 36. adiuvat Cyrum in pavore exercitus sedando VI. 2, 21. praeest equitatui VII. 1, 3. suadet eadem quae Cyrus maxime expetebat VII. 5, 55. VIII. 1, 1. est myriarchus VIII. 3, 16. laudatur a Cyro eximie VIII. 4, 11. fit Lydiae Ioniaeque satrapa VIII. 6, 7.

Cilices frustra tentantur ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. sed adiuvant Croesum VI. 2, 10. liberi sine satrapa relinquuntur VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Croesus, Lydorum rex, adest Assyrio adversus Medos cum ingenti vi peditum equitumque I. 5, 3. II. 1, 5. fugit cum ceteris sociis domum IV. 1, 8. 2, 29. eligitur summus dux sociorum adversus Cyrum VI. 2, 9. habet socios belli plurimos VI. 2, 10. mittit Lacedaemonem de societate VI. 2, 11. conatur Cyri exercitum multitudine cingere VII. 1, 23. sed repellitur 25. equitatus eius fugatur metu camelorum VII. 1, 27. ipse fugit Sardes VII. 2, 1. captis Sardibus se dedit Cyro VII. 2, 5. dissuadet urbis direptionem 12. exponit de Apollinis oraculis, et se stultitiae damnat 15. clementer et benigne habetur a Cyro VII. 2, 26. tradit thesauros VII. 3, 1. 4, 12. monet Cyrum ne nimis sit liberalis VIII. 2, 15.

Cyaxares, Astyagis filius et avunculus Cyri, vituperat Cyrum I. 4, 9. ignavus I. 4, 22. succedit Astyagi patri I. 5, 2. contra Assyrios auxilium petit a Persis I. 5, 4. timidus queritur de paucitate Persarum II. 1, 7. 8. recenset hostium copias II. 1, 5. reprehendit Cyrum, quod non splendida veste Medica sit in-

dutus II. 4, 5. proficiscitur cum Cyro adversus Assyrios III. 3, 25. intempestiva eius cum hoste configendi cupiditas refutatur a Cyro III. 3, 29. ob livorem et ignaviam non vult Cyrum persequi hostes IV. 1, 13. in castris captis Assyriorum indulget vino et ignorat Medos abire cum Cyro IV. 5, 8. re comperta tandem ira percitus minatur, fuerit frustra et mittit qui Medos revocet ibid. delectatur formosis mulieribus IV. 5, 52. arcessitus a Cyro in castra V. 5, 1., queritur graviter de Cyro V. 5, 8. sed tandem reconciliatus deducitur in tabernaculum egregie instructum 37. ubi genio, mores suo, indulget 44. apud eum fit consultatio de bello continuando VI. 1, 6. ipse, dum Cyrus proficiscitur contra Croesum, domi remanet cum tertia Medorum parte VI. 3, 2. offert Cyro filiam et Mediam dotis loco VIII. 5, 19.

Cyllene VII. 1, 45.

Cyme VII. 1, 45.

Cyprus est terminus imperii Persici occidentem versus VIII. 6, 21. 8, 1. Hinc dicuntur

Cyprii socii Croesi VI. 2, 10. cur ad eos non mittatur satrapa VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Cyrenaicus currus VI. 1, 27. 2, 8.

Cyrus, Cambysis ex Mandane Astyagis filia filius I. 2, 1. annos 12 natus cum matre proficiscitur ad avum I. 3, 1. orat matrem ut ipsum relinquat I. 3, 13. narrat iudicium a se puero exercitum 17. benevolos sibi reddit aequales I. 4, 1. amat et colit avum 2. cur paulo loquacior ab initio fuerit 3. studet aemulari praestantiores 4. equitare discit ibid. venatione delectatur 5.

mittitur venatum cum Cyaxare I. 4, 7. cum Astyage ipso exit venatum 14. annos 16 natus specimen artis imperatoriae edit I. 4, 16. redeuntem in Persidem deducunt Medi 25. mittitur cum exercitu auxilio Cyaxari I. 5, 5. milites hortatur 7. disserit cum patre de officio imperatoris 6, 1 ss. nova arma suos capere iubet II. 1, 11. meditationes campestres instituit II. 1, 20. arcessitus a Cyaxare dat responsum legatis Indorum II. 4, 8. Armeniorum regem capit III. 1., et amicum sociumque fidelem reddit 31. Chaldaeos Armeniis amicos et sibi socios reddit III. 2. legatum mittit ad Indum de pecunia III. 2, 28. cum Cyaxare educit copias contra Assyrios III. 3, 20. quos victos in castra fugat III. 3, 60. castra illa occupat IV. 1, 9. Cyaxarem, qui negat hostes esse persequendos, dolo deludit 19. ad eum deficiunt Hyrcanii IV. 2, 9. equitatum Persicum instituit IV. 3, 3. novum militem arcessit ex Perside IV. 5, 16. Cyaxari Medos avocanti litteras mittit 27. non vult videre Pantheam V. 1, 7. efficit ut Medis eum maneat 18. proficiscitur ad Gobryam V. 2, 1. Assyriam denuo vastat V. 3, 1. ducit exercitum ad Babylonem et provocat frustra Assyrium ad pugnam 5. auxilium fert Gadatae 29. cur nominatim appellet duces 46. liberat Gadatam V. 4, 7. ulciscitur cladem Cadusiorum 23. pactum init cum Assyrio de parcendo agricolis 24. cur nolit exercitum reducere prope Babylonem 41. tribus castellis potitur 51. arcessit Cyaxarem V. 5, 1. ei obviam procedit 5. eius irae et invidiae medetur 37. de hibernorum ratione

disserit VI. 1, 12 currus falcatos invenit 27. turres rotatas aedificat 52. sedat pavorem exercitus VI. 2, 14. parat expeditionem adversus Croesum 23. quomodo aciem instruxerit VI. 3, 21. hortatur duces ante proelium VI. 4, 12. eius arma VII. 1, 2. hortatur milites 10. excutitur ab equo vulnerato 37. capit Sardes et Croesum VII. 2, 1. quem clementer habet 26. luget mortem Abradatae VII. 3, 2. cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus, in itinere Phrygius, Cappadocibus, Arabibusque subactis, petit Babylonem VII. 4, 12. adit Babylonem VII. 5, 1. fossam ducit 9. turres extruit 12. Euphrate in fossam derivato urbem opprimit 15. regiam intrat 57. eunuchos eligit corporis custodes 58. satellites regiae et urbis praesidium instituit 66. munera palatina inducit VIII. 1, 9. cum Croeso disserit de utilitate liberalitatis VIII. 2, 15. pompam ducit VIII. 3, 1. eius tiara recta et reliquis vestitus regius 13. adoratur 14. excipit amicos convivio VIII. 4, 1. proficiscitur in Persidem ad parentes VIII. 5, 1. devertit apud Cyaxarem, quem invitat Babylonem 17. ducit Cyaxaris filiam 28. satrapas mittit VIII. 6, 1. equos per stationes disponere coepit 17. imminente vitae fine agit diis gratias VIII. 7, 3 habet orationem ad filios 6. moritur 28.

Cyrus, minor, Artaxerxis frater VIII. 8, 3.

Daïphernes tarde obedit Cyro VIII. 3, 21.

Datamas, dux Cadusiorum V. 3, 38.

Datamas, myriarchus VIII. 3, 17.

Dauchus, praefectus fabrum VI. 3, 29.

Delphicum oraculum VII. 2, 15.

Ecbatana, hic ob coelum frigidius Cyrus duos menses aestivos degit VIII. 6, 22.

Embas ducit Armeniorum pedites V. 3, 38.

Enyalius VII. 1, 26.

Euphratas, praefectus turrium rotatarum VI. 3, 28.

Euphrates, amnis per mediam Babylonem fluens, latus et profundus VII. 5, 8.

Europa habet gentes liberas I. 1, 4.

Euxinus pontus, terminus regni Persici septentriones versus VIII. 6, 21. 8, 1.

Gabaedus, rex Phrygiae minoris, auxilio est Assyriis adversus Medos II. 1, 5. fugit domum, victis Assyriis IV. 2, 30.

Gadatas cureunuchus sit factus V. 2, 28. deficit ab Assyrio, et tradit Cyro castellum dolo captum V. 3, 15. eius terram invadit Assyrius V. 3, 26. illapsum in insidias et vulneratum a perfido servat Cyrus V. 4, 1. cum suis recipitur in Cyri exercitum 29. eius regio est prope Babylonem 34. interficit regem Assyriorum VII. 5, 30. praefectus eunuchis VIII. 4, 2.

Gobryas, Assyrius, vir opulentus, deficit ad Cyrum IV. 6, 1. privatus filio a rege Assyriorum 4., se, filiam et omnia sua permittit fidei Cyri ibid. recipit Cyrum in castellum munitissimum V. 2, 6. admiratur Persarum coenam frugalem 14. occidit regem Assyriorum in regia VII. 5, 30. laudat amicos Cyri VIII. 4, 7. locat nuptum filiam Hyetaspaë 25.

Graeci Asiatici an socii Assyriorum futuri sint adversus Medos incertum II. 1, 5. sed adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. tributum pendere coguntur Cyro VII. 4, 9. I. 1, 4.

Hyrcanii finitimi Assyriis IV. 2. 1. subiguntur ab Assyriis I. 5, 2. deficiunt ad Cyrum IV. 2, 1. V. 3, 24. illis praeest Artuchas V. 3, 38.

Hystaspas, Persa nobilis, narrat morositatem cuiusdam convivae II. 2, 2. probat Cyri consilium de praeda IV. 2, 26. praeest dimidia parti equitum Persicorum VII. 1, 19. subigit Phrygiam minorem VII. 4, 8. queritur quod Cyrus praeferat Chrysantam VIII. 4, 9. ducit in matrimonium filiam Gobryae 25.

Illyrii aliis gentibus non imperant I. 1, 4.

Indi parent Cyro I. 1, 4. sollicitantur ab Assyriis adversus Medos I. 5, 3. auro abundant III. 2, 25. eorum legati adveniunt ad Cyaxarem II. 4, 7. Cyrus ad eos mitit legatum Je pecunia III. 2, 25. legati Indorum afferunt pecunias Cyro VI. 2, 1. mittuntur a Cyro ad hostem speculandi causa 2. redeuntium narratio terret Cyri exercitum VI. 2, 12.

Ioniae et Lydiae satrapa fit Chrysantas VIII. 6, 7. Iones sunt socii Croesi VI. 2, 10.

Iuno I. 4, 12. VIII. 4, 12.

Iupiter patrius I. 6, 1. VIII. 7, 3. rex III. 3, 21. VII. 5, 57. II. 4, 19. Iovi mactat Cyrus tauros VIII. 3, 11. 24.

Lacedaemonem mittit Croesus de belli societate VI. 2, 11.

Larisa VII. 1, 45.

Libyci currus VI. 2, 8.

Lycaones sunt Croesi socii VI. 2, 10.

Lydia ferax vini flicorum, olei aliorumque bonorum VI. 2, 21. Lydorum magnam multitudinem secum adducit Cyrus VII. 4, 14. 5, 14.

Madatas, Persa, ducit Persarum equites V. 3, 41.

Magadidae I. 1, 4.

Mandane, Astyagis filia, mater Cyri I. 2, 1. proficiscitur cum Cyro ad Astyagem I. 3, 1. inde redit I. 4, 1.

Media, finitima Assyriae I. 4, 17. Persidi II. 1, 1. et Armeniae II. 4, 20. Medi solent oculos pingere, capillis adsciticiis et vestitu exquisito uti I. 3, 2. stola et calcei Medorum VIII. 1, 40, 41. III. 1. 8, 15. reguntur solo regis nutu 18. numerus copiarum II. 1, 6.

Megabyzus, Arabiae satrapa VIII. 6, 7.

Mithras, Persarum deus, per quem jurabant VII. 5, 53.

Mithridates, patris proditor VIII. 8, 4.

Pactolus, circa quem cogit copias Croesus VI. 2, 11.

Panthea, uxor Abradatae, capta in Assyriorum castris, mulier omnium Asiaticarum formosissima, seligitur Cyro IV. 6, 11. traditur custodienda Araspae V. 1, 1. a quo tentata rem defert ad Cyrum VI. 1, 33. arcessit maritum 45. ornat eum et hortatur VI. 4, 3. occisum fert ad Pactolum amnem VII. 3, 4. et ibi mortuo moritur ipsa 14. eius sepulchrum 17.

Paphlagonae, ab Assyriis sollicitati adversus Medos, non parent I. 5, 3. II. 1, 5. sed Croesi socii VI. 2, 10. cur non regantur a satrapa Persico VIII. 6, 8.

Persis regio finitima Mediae II. 1, 1. montana I. 3, 3. aspera VII. 5, 67.

Persae *vieta et habitu viliori* utuntur I. 3, 2. VII. 5 67. solent cognatos osculari I. 4, 27. 28. eorum leges instituta, arma, frugalitas, forma civitatis et multitudo I. 2. coena parca V. 2, 16. iocandiliberalitas 18. sunt curiosi et religiosi in sacris VIII. 3, 11. uti coeperunt stola Medica VIII. 3, 1. a Cyri institutis deficiunt VIII. 8. sine Graecorum auxilio non audent bellum suscipere VIII. 8, 26.

Perseus I. 2, 1. et Persidae, posterii Persei, e quibus erant Persarum reges I. 2, 1.

Persica saltatio 8, 4, 12.

Pharnuchus chiliarchus equitatus VI. 3, 32. VII. 1, 22. satrapa Phrygiae minoris et Aeoliae VIII. 6, 7.

Pheraulas, Persa plebeus, Cyri familiaris, vir fortis, suadet ut Cyrus fiat praemiorum iudex II. 3, 7. curatur pompae VIII. 3, 2. 6. donatur equo a Sacae quodam 31. concedit Sacae bona sua 35. laudatur 49.

Phoenices sunt Croesi socii VI. 2, 10. subacti a Cyro I. 1, 4.

Phrygia minor II. 1, 5. Phrygia ad Hellespontum: subigitur bello ab Hystaspae VII. 4, 8. satrapa eius est Pharnuchus VIII. 6, 7.

Phrygia magna subigitur a Cyro VII. 4, 16. eius satrapa fit Artacamias VIII. 6, 7.

Phryges utrique socii Assyrii I. 5, 3. Croesi VI. 2, 10. Cyri VII. 5, 14.

Rhambacas, Medus, ducit equitatum Medorum V. 3, 42.

Rhathines, Cadusius, victoriam reportat in certamine equestri VIII. 3, 32.

Rheomithres, Persa, homo perfidus VIII. 8, 4.

Rubrum mare terminus impe-

rii Persici orientem versus VIII. 6, 20. 21.; 8, 1.

Sabaris, Armeniae regis filius natu minor III. 1, 2.

Sacae, finitimi Hyrcaniis vexantur ab Assyriis V. 2, 25. sunt Cyri socii V. 3, 22. Horum pedites ducit Datamas 38.

Sacas, pocillator Astyagis I. 3, 8. contemnitur a Cyro puero 11.

Sacas, homo plebeus, equum praemii loco accipit VIII. 3, 25. quem donat Pheraulae 31. a quo fit particeps omnium bonorum 35.

Sambaulas, centurio Persa, adolescentem deforme amat II. 2, 28.

Sardes, urbs opulentissima Asiae secundum Babylonem VII. 2, 11. capitur a Cyro VII. 2, 3. ibi praesidium Persicum relinquitur VII. 4, 12.

Sciritae Lacedaemoniorum IV. 2, 1.

Scythae, gens magna I. 1, 4. Soli sacrificat Cyrus equos VIII. 3, 12. 24. Conf. VIII. 7, 3.

Susis degit Cyrus tres menses vernos VIII. 6, 23.

Syria (Assyria) V. 4, 51. VI. 1, 27. 2, 19. VIII. 3, 24. VIII. 6, 20. ferax frumenti, ovium, palmarum fructiferarum VI. 2, 22. barbari infra Syriam VI. 2, 11. Syri ab Assyriis, Persis, Arabibus, Phoenicibus et Babylonis distinguuntur I. 1, 4. V. 2, 12.

Tanaxares, Cyri filius natu minor constituitur a patre moriente satrapa Medorum, Armeniorum et Cadusiorum VIII. 7, 11.

Terra, ei sacrificat Syrus VIII. 3, 24.

Thambradas praest Sacarum peditibus V. 3, 38.

Thymbrara VI. 2, 11. VII. 1, 45.